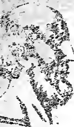
ACTVARII IOANNIS FILII ZACHARIAE OPERVM,

Methodi medendi Libri VI. nunc primùm à Corn. Henrico Mathisio Burgensi, Medico, latinitate donati.

Cum indice locupletissimo.

LVGDVNI,
Apud Ioannem Tornæsium, & Gul. Gazeium.
1556.

ACTVARII ZACHARIAE MEDICVS, SIVE METHODI MEDENDI, LIBER PRIMVS.

Corn. Henrico Mathisio Brugensi Medico interprete.

Præfatio.

QVONIAM *ad Hyperboreos Scythas, ita diuino, sapiente, ac optimo Imperatore iubente, legatus pro gente nostra profecturus, nostram tibi operam deesse minimè debere arbitrabaris, sed aliquid nostræ quoq; artis congredi, quo si quid fortè è re nata valetudini infestum occurreret, ex exiguo libello, quid ex vsu esset sumere, succurrereq; ei posses: arduum sanè, artem maximam ac præstantissimam adeò facilè breuibusq; versibus veluti ex tempore perscribere, videbatur: non secus quàm si quis omnem omnium hominum vitam victus've rationem paucis admodum verbis apud ignotos explicare conaretur. Quapropter mihi eiusmodi*

tractatione multo maximè supersedendum esse iudicabam, ne, dum artem amplissimam, in angustum libellum contrahere concluderéq; nitor, iniuriam ei non leuem facerem. Atque idcirco, vt tu quoq; amicorum optime, meministi, commentationem hanc, etsi sæpenumero rogatus, reieci, ab eaq; penitus abstinuissem, nisi vetus hominum idemq; scitum adeò dictũ in mentem veniens, aliud persuasisset, nempe amicitiæ necessariò cõcedendum esse, atq; etiãsi artis interim dignitas eleuetur, interpellationibus id largiendum potissimum, si commodi nonnihil interpellantes inde sensuros esse iudices. Opus igitur aggrediendum, ac ceu pignoris loco, tibi transmittẽdum esse censui, vt si, quod votis omnibus est expetendum, te nobis æquè ac discedẽs rectè valens restitues, vnus id commentarius sit sinceræ amicitiæ nostræ monumentum: sin aduersi quippiam, vt sint humana, continget, ex his nostris præceptis opem tibi petere, ac propulsare id queas. Verùm quid in hoc tam vario multiplicíq; argumento, quod rectum sit adferas? est enim summè potius verendum, ne dum ea quæ necessaria sunt, explicare contendo, & quædam prout compendij ratio cogit, prætereo, in dubias te perplexasq; ambages coniiciam: aut dum alia obscurè, nec satis apertè trado, eiusdem mali auctor fiam.

Qua-

Quas ob res rursus pedem referre ac silere satius esse ducebam, prorsusq; quieuissem, nisi occurrens quædam contagiuncula ad scribendum nec iam amplius in tractatione cunctandum incitasset. nam ex multa nostra consuetudine, non illiberaliter mihi artis theoremata visus es percepisse: ad hæc meministi quàm sæpe fuerim vt artis sacris initiareris adhortatus, adeò ingenuè eam es amplexus: demum eorum quæ in arte præclara sunt, de quibus sæpe inter nos egimus, non es vsquequaq; oblitus: hæc inquam omnia in mentem reuocata, animum despondere non permiserunt, neq; ægrè ferre si quid ex artis dignitate non pertractetur. conieci enim in mente tua longè antea eius præcepta reposita esse, vt ex non exiguo inde principio, & quæ explicanda sunt assequi posis. Quare hoc iam nodo dissoluto, reliquum est, vt ad nostrum institutum Deo auspice accedamus.

Quæ medico sint prænoscenda ad medicinam factitandam. CAP. I.

Cum is qui morbos ad perniciem & mortem ducentes, ab ijs qui in salutem sanitatemq; finiunt, distinguere cupit, quænam sint salutaria, quæq; minus signa, item quæ sit animalis secundum naturam facultas, ac demum coctionis indicia, nouisse debeat: (his enim

vt decet cognitis, qui iis studiosius inuigilauerit, & consulere & rectè agere poterit) æquum erit, vt vnumquodq; horum explicemus, deinde quæ patentibus iam vitiis, medicamenta & epithemata admoliri, & qui victus accommodari oporteat, doceamus. ita nanq; progrediente oratione, institutum nostrum ad propositum vmbilicum perducetur. Qui igitur ea in omnibus hominum corporibus dignoscere velit, naturales eorum functiones sanæ ne sint an non, perspectas habere debet: nanq; eas intuitus, si quando in statum præter naturam labantur, quantum à sano absunt, inuenire poterit. Verùm quia fieri nequit, vt eæ sigillatim enarrentur, quempiam, quem ceu normam spectare, & ad quem reliquorum omnium sanitates expendere ac dirigere oporteat, necesse erit proponere. Erit autem norma ea ipsa, quæ in functionibus nostris cùm secundum naturam habemus, relucet. Functiones porrò, tum ob aliam atque aliam facultatem, tum ob errorem, quinetiam ob hunc illum' vè partium similarium & officialium situm temperiemq;, quales nam sint apparent. est quippe latus sanitatis campus, quæ sigillatim ad vniuscuiusque constitutionem expenditur. Verùm cùm non pauca sint priuata temperamenta, vnumq; optimum & comm

commoderatum esse existimetur: anteà particulatim est de ijs agendum, vt ita functiones, quæ secundum naturam sunt, & quæ minimè, tradamus.

De temperamentorum vniuersim ac sigillatim in corporibus differentia. CAP. II.

ITaq; cùm alia primo ac summo loco calida, frigida, sicca, & humentia esse dicantur, quippe quæ qualitatis, ob quam eiusmodi apparent, summum nacta sint abscessum: alia verò secundariò ac remissè, vt quæ primorum simpliciumq; corporum parcipatione talia sint: illa elementa atq; harum principia iure optimo nuncupari queant, & de ijs agendi hic non est admodum accommodatus locus. Verùm quia de primis elementis instituta est tractatio, & composita sunt reliqua corpora, tam animata, quàm animæ expertia, ea aut vtrisq; qualitatibus intenduntur, aut rursus easdem retusas obtinent, vel tertio alterā, quæcunque tandem illa sit, intensam natura possident, & altera à summo interdum ordine abscedit. Quoniam ergo fieri non poterat, vt quæ ex his constantur, æquis mensuris temperarentur, (essent enim quæ ex similibus æqualibusq; coagmentantur, forma moribusq; similia) quæ ex primis hoc quod sint forte adepta sunt, in sexcētas formarum ac temperaturarū

differentias perquam sapienter fuerunt distra-cta: adeo vt vix duo, aut animalia, aut plantæ, aliud'ue compositum quoduis, eiusdem esse naturæ aut qualitatis conspiciatur: quin semper temperatura compositioq; diuersa formam euariet, aut formarum diuersitas similem temperaturam ac compositionem assiduè veluti in sua vota pelliceat pertrahatq;. Quapropter cùm hæc ita se habeant, atq; quæ ex primis illis elementis sunt coacta, tum temperamẽto, tum primorum corporum additamento inter se mutuo dissidentia, in sexcentas formas dissecta fuerint, age aliquid etiam particulatim de temperamentis disseramus, prout ex ijs à quibus sensim promouemur ac quasi ducti progredimur, & distãtioribus, de eo quod maximè spectandum est, compertũ habemus. Primo itaq; *summoq; abscessu calidum ignem esse censemus: quod nihil eorum quæ sensui nostro subijciuntur, æquè ac ille absumentem igneamq; vim obtineat.* Porrò *quæ in corporibus his apud nos compositis, plus illius participare conspicimus, quamuis si cum primis conferantur, secundam caloris classem teneant: tamen ea quoad sensum nostrum, quem nimirum iam exoluunt, summo primoq; ordine calida nuncupamus, eiusmodi est in plantis allium, sinapi, euphorbium, pyrethrum, ac si quod aliud qualitatis*

litatis sensum labefactat: in animalibus verò quæ ignea sunt, & validiores cibos conficiunt, atq; animosa indomitaq; sunt, puta leo, pardalis, & volucrium pleræq;. Primum verò frigidum in elementis est aqua, in plantis papauer, & lactucæ, & cicuta, in animalibus pisces, et in eo genere magis quæ mollia quæq; sunt testacea ac crustacea. Sic aquam quoq; primò humidam putamus, etsi alij aliter sentiant. Atriplicem item, & lactucam, & cucumerem, secundo ordine, & primorum participatione, humidas in plantis: atq; in animalibus, pisces complures, cochleas, & quæ vocantur terræ intestina, iudicamus. Siccũ deniq; primò, meritò quispiam ignem esse asseret: & in plantis piper, cicutam, ac si quæ valide exiccare existimantur: in animalibus autem, canes, lepores, quæq; insecta sunt, atq; hæc si inter se aut cum commoderato suo comparantur, calida vel frigida, aut humida vel sicca appellantur, sed illic intensè, hîc verò remissè. At verò omnia ex quatuor natura cõstant. alia enim est insectorum siccitas, si cum terræ intestinis conferatur, alia canis aut equi. sic alia est piscium humiditas, si cum accipitrum vulturumq; humiditate comparetur. Cæterùm quamuis cuncta se mutuò participent, vtpote ex qualitatibus cõmunibus compacta, attamen proprijs quodq;

temperaturæ terminis præfinitur, atq; alia quidem, si cum alijs conferatur, talia aut talia esse censentur. verùm omnia in id quod præ cunctis commoderatum est respiciunt. nam cuncta aut participatione eorum quæ participant, aut comparatione cum ijs ad quæ expenduntur, talia nuncupantur, & participatione primas personas spectantia collatione verò eas quæ primas insequuntur, in temperamenti ratione aut deficere aut excellere videntur. Porrò omnium maximè commoderatum exquirentibus est homo, qui inter diuersarum specierum composita, temperamenti commoderati quasi regula quædam censetur. Atqui homo hic, quod quidem ad temperamentũ pertinet, multifariam quoq; secatur, & quo ad cognitionem varius est, vtpote qui ad alterutrum oppositorum posituum ac temperamentorum latus leui momento propendeat nutetq;.

De hominis temperamento. CAP. III.

ITaq; qualis est inter animalia homo, talem mihi inter homines eũ qui est tẽperamento cõmoderatus, animo concipe. nã quẽadmodum in animalibus eiusdẽ generis, ob ætatem, tẽperamentũ, viuẽdi rationẽ, & exercitia aliud alio calidius & frigidius, siccius & humidius esse asserimus, etsi intra suos terminos temperiem contempleris, ita alius ab alio dum

frigid

frigidior, calidior, humidior, siccior nũcupatur, temperamento dissidet, non secus quàm si cum eo qui est vndiquaq; commoderatus, comparatus candidior, aut nigrior, vel carnasior, gracilior've, aut maior & minor esse videtur. Et quamuis ratione potius ac mente quàm sensu hominem omni ex parte commoderatum complectamur, attamen nos in eum quasi collimãtes, cæteros tales aut tales esse asseueramus. Proinde homine planè commoderato ceu norma constituto, eos qui ab hoc commoderato temperamento, ad alterutrum latus declinant, intemperatos, qualitatesq; quas habent, intemperies appellamus. Cùm ergo vna temperata esse consideretur, media videlicet, & quæ in neutram partem propendet, qui ab hac cõmoderatione recesserunt, calidiores, aut frigidiores, humidiores, vel sicciores nuncupantur. Latum nihilominus satis est eius spatium. nam in calidioribus temperato, aut humidioribus, & his oppositis, alius alium natura exuperat: aut vna sola qualitate commoderatum excellens, in reliqua ac quæ in eadem serie aduersatur, commoderatus: aut vtrisq; cõmoderatione dilapsus, adeò vt quatuor sint simplices intemperies, frigiditas, caliditas, siccitas, & humiditas: & quatuor cõplicatæ, caliditas cum siccitate, aut humiditate, & frigiditas cũ earum

vtraq

vtraq;, ac præter has nona, quæ commoderata & temperata, Græcis σύμμετρος καὶ εὔκρατος nominatur. Prout itaq; homo ob caussas quæ materiam formamq; in prima coagmentatione suppeditant, temperaturam coalescit: ita sanè pro ætatis victusq; cõmutatione, eam tum incremento, tum decremento permutat atq; euariat, & interdum ad contrariam detorquet. Porrò neque hoc latere debet, quòd homo aut æquali atque in omnibus membris simili temperie constat, aut alia sui parte temperatus, et alia intemperatus est, & alia contrariam obtinet tẽperiem, prout hæc illam exuperat. Siquidem alius frigidum fortè nactus caput, reliquo toto corpore calidus est, alij cerebrum humet, & ventre, exempli gratia, siccescit: sic hac parte frigidus, alia calidus erit. Atq; singula suis functionibus pro recessus modo secernuntur. Patefaciunt autem se exuperantiæ cùm morbo corripiuntur, quòd ab contrarijs opem, & à similibus noxam sentiant. sic quoque quæ ab ortus primordio cum formatione connatæ sunt intemperies, similibus augentur, & contrarijs emendantur. Atque quod ad temperamentorum tractationem pertinet, quòd huius documenti principia anteà didiceris, hæc satis sit nouisse.

De

De hominis functionibus, quæ secundum naturam sint,& quæ secus. CAP. IIII.

Porrò iam tẽpus est, ex quibus temperamentis quæ functiones prodeant expendere. Siquidem aliæ alijs sunt magis aptæ, & naturalibus quibusdam tẽperamẽtis familiares magis. Quare si iam quasi in tabella, commoderati hominis naturales actiones depingantur, licebit inde eorum quoq; qui intemperati sunt aut toto corpore, aut aliqua eius parte, functiones intemperiei proportione respondentes coniectare. non enim commentationis breuitas, vt omnes sigillatim excutiamus, patitur. Proinde mente mihi concipe hominem temperie victuq; moderatum, moderatè temperatam regionẽ incolentem, ætate florentẽ: huic si nihil externum infestat, appetentiæ, & naturales omnes actiones probæ erunt, somni, & inter dormiendũ decubitus boni, concoctiones item, & quæ eas insequũtur excretiones rectè fient, quinetiam sinceræ erunt sensuũ instrumentorum functiones, & præ cæteris, quæ magis generis locum tenent, principes, & denique voluntariæ, quæq; ab electione pendent motiones integræ erunt. Qui dissimiles huic nacti sunt temperies, similes quoq; habent affectus, ac tanto deteriores, quanto ab hoc, corporum, ætatum, locorum, & victuum ac anni tempo-

rum,

rum temperies magis distant. Atque appetentiæ absurdæ, prauæq; naturalium facultatum functiones, tumultuosi, nec sibi constantes, neq; stabiles somni, cubandi rationes insuetæ, concoctiorum errata, varij excretorum colores & consistentiæ, spiritus animalis non satis firmæ actiones: hæc omnia aut impactā alicui membro intemperiem, vt ob eam talis sit affectus, talisq; actio, aut breui impendere corpori noxam denunciant, pro ratione nimirum detrimenti functionis totum gubernantis naturæ. His, veluti anteà docuimus, tẽperamenta, anni tempora, regiones, ætates, victus ratio, & quæ extrinsecus occursant, quibus sigillatim recensendis nunc non est locus, & opitulantur, & aduersantur. Illud tantum in præsentia scire licet, quod quicquid vnicuiq; secũdum naturam euenit, in illo etiam delinquet. Cæterùm primũ dicendum videtur, quibus indicijs affligentes morbi discernantur, deinde ipsi quoque morbi explicandi, ac quæ viuendi formula ac diæta ipsi commodata sit. nam si hac serie connectatur tractatio, quidnam sit ipsorum quodque melius securiusq; discemus.

De præcipuis hominis functionibus.

CAPVT V.

Vm tres sint in corpore magni momenti facultates, nempe vitalis, & calor insitus,

tus, ad hæc princeps sentiensq; & mouens, & demum nutriens, alterans, & augens: singulæ suam adeptæ sunt sedem. harum prima, cor arteriamq; obtinet, per quæ tanquam canales quosdam, innatus vitalisq; calor in vniuersum animalis corpus deducitur: altera ab hac tenet cerebrũ, spinalem medullam, neruosq; qui inde exoriuntur, ac per quos principes actiones, sensusq; omnis ac motio voluntaria obitur. Tertia atq; harũ vltima inest iecinori ac venis per quas sanguificatio ac nutritio perficitur.

De naturalibus facultatibus. CAP. VI.

AT que hæ in vniuersum, & reliquæ partes instrumentales ac dissimilares, præterea similares quoque, naturalibus facultatibus gubernantur, attractrice inquam, retentrice, alteratrice, & excretrice. vnumquodque enim simplex primumq; mẽbrum, ab eo quod distributum est alimento, sibi familiare attrahens, retinet primùm, deinde alterat, quodq; ex eiusmodi nutrimento sibi accommodatum est ac idoneũ apponit: quod verò alienum est veluti repudiatum excernit, atq; ita quod appositum fuit anteà iam agglutinatur, ac progressu temporis assimilatur, ceditq; in membri proprium tum augmentũ, tum nutrimentum. Verùm cùm tot sint nos gubernantes facultates, quot putas ab ijs committi errores prout

ipsarum

ipsarum quæq; delinquit? cùm modò perperam suo fungitur officio, ingruente intemperie quapiam: modò ob qualitatem humorum auctam, aut immoderatam quantitatem defatigetur: vel cùm prima ipsarum facultas, è qua hæ pendent, ob vitium aliquod naturale, casum ve qui vitari nequit, agere iam desistat. Atque hæc, vt diximus, sunt omnibus membris vitia functionesq; communes, solū patientium locorum præstantia ac nobilitate inter se distincta.

De vniuscuiusq; partis instrumentalis peculiaribus affectibus. CAP. VII.

PEculiaria vniuscuiusque sunt, cordis primùm, frigora & calores, quæ primario vitio illi contingunt, tum qui ob aliorum membrorum anteà laborantium affectum quempiam, habitus affectionesq; accedunt, cuiusmodi sunt animi deiectiones, motus ratione carentes, palpitationes, syncopæ, & quodcunq; primum eò refertur. Cerebri verò & spinalis medullæ, & neruorum qui inde progignūtur vitia sunt, nihil aut ægrè sentire, delirium, morbus comitialis, melancholia, phrenitis, lethargus, vigilia, detentio, sopor (illa Græcis κατάληψις, hic κῶμα nuncupatur) nihil aut difficulter moueri, conuulsio, tumor, neruorum distensio, eorundemq; resolutio, ac siquid est eiusmodi. Iecinoris porrò & venarum quæ ex eo

exoriuntur, sunt coctionis & sanguificationis quæ tum in ipso, tum venoso genere obeuntur, frustratæ actiones, quæ varia morborum genera procreant, sic cibi qui prima sua coctione frustrantur, varijq; qui circa illos committuntur errores, morborum species inferunt, qui facilè numerari nequeunt. Horum autem quisq; suis signis deprehenditur.

Quomodo vnusquisq; membrorũ officialium affectus discernatur. CAP. VIII.

Vitia quæ in cerebro, spinali medulla, neruisq; inde propagatis insident, commercia actionesq; tum sensuum, tum motuum patefaciunt: sic cordis affectus, vitalibus facultatibus quas ζωτικὰς appellant, ac pulsuum differentijs distinguuntur. Iecur item venosumq; genus infestantia, ea quæ per vrinas deferuntur denunciant. Quæ verò vomitu aut aluo ducuntur, ea quæ & os ventriculi, et ipsum adeò ventriculum ac intestina adhærentia male habent, indicare solent. Eodem pacto quæ thoracem affligunt, ijs quæ tussi redduntur, necnon respirationis generibus innotescunt. Veruntamen scire licet vnumquodq; mẽbrum quocunq; tandem vitio inficiatur, & potissimum si insignis fuerit affectio, sedesq; laborãs princeps, vnà secum quodq; aut loco aut præstantia proximum alterans, & commutans in

perniciem rapit. nam cùm conspirabilia cuncta sint & compatientia, à se mutuò afficiuntur & mutantur. Verùm cùm singula sibi propriis, vt diximus, patefiant indiciis, & alia præterea sint, quæ vbi increuerunt vitia, attestentur: vbi primū de peculiaribus cuiusq; notis egerimus: de affectu quoq; quem consensus excitat, vt nequa in nostra hac commentatione confusio oboriatur, pertractabimus.

De pulsuum examine eorumq; agnitione.

CAPVT IX.

Qvare cùm omnium præstantißima, maximeq; ad vitam tuendam necessaria sit quæ è corde promanat facultas, non iniuria de ea primùm disserendum nobis esse videtur, quo vitalis roboris modos, qui plurimum tum ad dignotionē, tum ad inhærentium vitiorum prænotionem conferent, scire poßimus. Dehinc de reliquis quoq; agemus. Itaq; cùm pulsus motio primùm cordis affectus, deinde eum qui à partibus hinc inde collocatis ad ipsum pertingunt, prodat, anteà in hoc studendum est, vt pulsuū motus atq; ita post hos eorum discrimina agnoscere discamus. Cū ergo nihil aliud sit pulsus natura, nisi arteriæ dilatatio contractioq; et quæ intercedit quies media: cumq; dilatatio, ita διαστολὴν vocamus, sit motus ab internis foras, quo externus aër attrahatur, et

insitum

insitum calorē nutriat refrigeretq́; : contractio verò, quæ συστολὴ nuncupatur, motus ab exter nis intro, vt fuliginosa, quæq́; superuacanea sunt vitalis spiritus excrementa propellantur: diligenter hæ motiones tibi sunt inspectandæ, & earum velocitates, item interuallorū discrimina, ipsorumq́; tempora, præterea pulsationum vehementiæ, & arteriæ consistentia, insuper quies quæ inter contractionis terminum et dilatationis principium interuenit, ac ipsius tempora, quantumq́; hæc inter se mutuò distāt, inuenienda. hinc nanq; omnia haud difficulter patebunt. Quòd si nihil externum aut internum molestiam facit, nec quicquam nota dignæ alterationis pulsui adferre potest, commoderatum cùm in magnitudine & vehemētia, vt non facilè tactui cedat, nec durus sit, atq; in subsequentibus moribus æqualem reperies.

Si aliquid fuerit quod infestat, ipse quoque euestigio immutabitur. Aucto nanq; calore, nisi arteriæ durities renitatur, primùm pulsus in magnitudinem excrescit: deinde si nec in ea quidem vsus acquieuerit, additur magnitudini celeritas. quòd si ob caloris abundantiam, etiamnū præterea aliud desiderauerit, prædictis accedit potissimum, siqua adfuerit arteriæ durities, ob quam magnitudo vsui non satisfaciat. Quòd si frigus increuerit, contrà efficit: ac

primùm rarus esse incipit, deinde tardus, ac postremò fit paruus. Porrò siccitas aut humiditas si moram traxerint, illa duram, hæc humidam madidamq; arteriæ tunicā efficit, verùm actionis qualitatibus complicatæ, consimiles quoq; pulsus facient.

Quòd si subsequentes pulsus, æquabili motu cieantur, nihil præterea noui denunciatur: sin alter motus paulo plus minús ve temporis intermiserit, vt cessationis tempus duobus insequentibus motibus sit æquale, nunquā quenquam seruatum iri conspicies, præcipuè si æger ætate vigeat. Senes namq; interdum fortassis euadant, quod innatus eorum calor ob paucitatem omnia languidiusculè sua munia præstet. Quòd si inter subsequentes æqualesq; motiones nonnulli interciderint, multo sunt mitiores, quod ad malitiam spectat, atq; intermittentibus meliores habendi sunt. Nam etsi aliquem vsus defectum suppleri denotēt, nihilominus facultatis robur præ se ferunt. Porrò quo pulsus ablatio, (ἀσφυξίαν Græci nuncupant) intermittentibus est deterior, eo his inferiores, si malitiam consideres, sunt intercidentes. Denique qui ex multis pulsuum generibus variam inæqualitatem efficiūt pro ipsorū excessu, ita à commoderato abscessisse connotāt. Verùm ne nimiū obscura nostra reddatur oratio,

tio, vbi vnumquęq; pulsum finierimus, tibi cordis facultatem quęnam inde colligitur, caloris item incrementum ac decrementum, & si qua in pręcipuis partibus obstructio inflãmatioq; viget, & quod humorum coctiones ac multitudo prępollere existimantur, demonstrabimus. Proinde cùm nihil aliud sit pulsus, velut dictum fuit, quàm arteriarũ motus, is quo ab internis foras cietur, dilatatio, et quo ab externis intro fertur, contractio nuncupatur. Vsus autem dilatationis est, vt ad caloris portionem externus aër ob eius contemperationem attrahatur: contractionis verò, vt fuliginosa fumidaq; excrementa protrudantur. Si vsus plurimum vrget, magnus primum, deinde velox quoq; pulsus efficitur, & magnitudo quidem dilatationis, in tres pulsuum dimentiones, nempe longitudinem, altitudinem & latitudinem excrescit: celeritas verò vbi adest, dilatatio ab externis intro, & cõtractio ab internis extra exiguo temporis interuallo remeant. Contrà accidit, vbi paruus est & tardus. Nam paruitas appellatur, vbi à commoderato tribus dimensionibus recedit: & tarditas quando post longum temporis spatium arterię motus restituitur. Durũ porrò eum qui inter pulsandum tactum veluti comprimit, nuncupamus: & mollem, qui ceu humidus & leuis tactui oc-

currit. Vehemens autem est, qui cum placido tactu, iniectis digitis obnititur: contrà languidus dicitur, qui tangẽtibus digitis facilè cedit. Sic quoq; densum eũ qui frequẽtibus motibus: & rarum, qui longo post tempore cietur, vocamus. Cæterùm eum qui duobus aut tribus pluribus've pulsuũ speciebus constat, inæqualem nominamus. eiusmodi porrò inæqualitas interdũ in vno pulsu, & aliquando in pluribus consistit. In vno pulsu inæqualitas nuncupatur, quandò quatuor immissis digitis pulsum apprehẽdimus, & vnoquoq; digito variè eum moueri persentimus. Interdũ pulsum alio motu cieri duo digiti, alio reliqui duo sentiũt: et rursus alius vno, atq; alius reliquis tribus sentitur. Adhæc aliàs in simplici præmeditataq; digitorũ impositione, arteria his tardius, illis velocius, & illis dẽsius, his rarius moueri sentias. Sic nõnullis magis, aliis minus dilatari, vt aliquibus hæc, verbi gratia, pars durior, & quibusdã alia mollior persẽtitur. Atq; hæc in vna totius arteriæ corporis dilatatione, aut cũ ordine, aut citra ordinẽ fieri vidẽtur. Nã si insequẽtes motiones eodẽ modo cientur, ordo appellari poterit: sin alio atq; alio modo firuntur, inordinatio et ἀταξία appellabitur. Porrò quẽadmodũ hæc in vnico pulsu fit inæqualitas. ita et in accumulata inæqualitate, quam συστηματικὴν

appell

appellant, fieri differẽtia cõſpicitur. nam nonnunquam maior aut minor apparet, aliquando velocius aut tardius ferri, aut aliter cieri videtur, prout in ſpeciebus pulſuum, ordinem quendam ſeruauerit, aut citra ordinem moueatur. Vehemens pulſus, roboris caloris innati vitaliſq; facultatis inſeparabile eſt indicium. ſecundus poſthunc velox eſt, at magnus non perpetuò. Qui his ſunt contrarij, languorem imbecillitatemq; vitalis firmitudinis connotant. Itaq; hinc intelligas, ſi inæquales ſunt pulſus, quid portendant. nam vbi magni aut vehementes aut veloces præualuerint, facultatem vitalẽ etiamnum validam eſſe: ſin contrà tardi, parui, & languidi, exolutam dicito, atq; ita coniectare licebit, quis nam morbi euẽtus ſit expectãdus. Porrò quòd præſtantiorum partium obſtructiones faciant pulſus inæquales, excretiones illarum quæ eiuſmodi reſtituunt, (ſi quidem facultas ſuperior euaſerit,) ſatis declarant. At verò ordo inordinationi præſtat, potiſſimùm ſi meliores pulſus ſunt ſuperiores: ſin ſuccũbunt, inordinatio quàm ordo potior eſt. Nam ordo naturæ in illo pulſus genere moram quandam ac durationem ſignificat, eo quòd humor peccans in parte, quæcunq; tandẽ illa ſit, impactus fixuſq; hæreat: at inordinatio infeſtantiũ humorũ errorẽ, facultatiſq;

pugnam indicat. atq; idcirco præstat facultatem non admittere pulsus deteriores. si nanq; admisisse videbitur, necesse est ægrum perire. Cæterum duri pulsus, cùm corporis arteriæ sint peculiares, interdum siccitatem externam, aliquando internam comitantur, velut in hecticis ac marasmaticis febribus, & potissimũ neruosarum partium inflammationibus ac febribus squalidis, & vehemẽtibus naturæ pugnis vsuuenit. Et quemadmodum dilationis celeritas ac magnitudo vsum arguit, ita idem in contractione est inspectandum. nam si hæc in magnitudinem ac celeritatem increuerit, suum vsum denuntiat, nempe putrium humorum copiam: atq; ex eis fuliginosorum excrementorum collectionem. Discernes autem, an alia ali qua sit in dilatatione magnitudinis celeritatisq; caussa, nec'ne, si motus atq; in motibus dilatationis tempora, cum temporibus quæ in contractionis quietibus apparent, comparaueris. Hinc ergo occasiones, humorum coctiones & cruditates, quæq; ex his iudicia sint expectanda scire poteris. Atque in accessionum significationibus, quas ἐπισημασίας Græci nuncupant, contractiones in magnitudinem ac celeritatem potius quàm dilatationes excrescũt: quod quæ in contractionibus agit facultas expultrix vrgeat, quo nimirum id quod fuliginosum

nosum inutileq́; in imo corpore fouetur, protrudat propellatq́; : qua de re minores quoq; tardioresq́; pulsus hîc in dilatationibus reperiuntur, quòd nondum vsus accelerare cogatur. Verùm vbi fumidum fuliginosumq́; excrementum difflatum fuerit, & insitus ac naturalis calor est succensus, vrgente iam vsu, dilatatio succisa ac quasi mutilata contractionis celeritate, magnitudinem velocitatemq́; asciscit. Quinetiam iudicia quæ eo tempore succedere solent, securiora sunt: attamen si quæ tunc fieri incipiunt, & contractio plus temporis quàm dilatatio occupare videtur, imperfecta esse, ac vt plurimum in morbis recidiuas minari solẽt: quòd semicocta quædam materia etiamnum intus succendatur. Quòd si quando vndosum, & vermiculantem, & formicantem, & conuulsorium, & vibratum, & bis pulsantem, & caprissantem pulsum nominare audieris, horum quoq; caussas ac dignotiones hinc perdisce. Vndosus ergo ab humida molliq́; arteria oritur, vnà cum facultate mediocriter fatiscente: reperitur autem in humidis pituitosisq́; affectibus, puta lethargo, febribus quotidianis, intercutis aquæ ea specie quam ἀνὰ σάρκα appellant, maximè si ea ab inflammatione, aut visceris alicuius scirrho ortum non duxerit. Quòd si maiorem firmitudinem, &

præterea altitudinem arteriæ habuerint iam iam adfore sudores prænuntiant: idq; præcipuè, si coctionis notas præiuisse conspexeris. Porrò dictus est vndosus, & Græcis κυματώδης, quòd quasdam vndarum circumscriptiones in contractionibus efficiat. sic & vermiculans, siue σκωληκίζων vocatur, propterea quòd contractiones veluti vndosas breuiores moliatur, motumq; vermiculi cuiusdam imitetur: hic ex arteriæ mollitie, facultatisq; satis insigni imbecillitate progignitur. Accidit autem in copiosis euacuationibus, sanguinis aluiq; profluuijs, choleris, hæmorrhoidibus, fluxu muliebri nominato, prauis sudoribus, quin & ijs qui bus ob nimium humorem pulmo computruit, nisi adsit inflammatio quæ arteriam induret. Appellant autem formicantem, quòd eum ex animalis paruitate densitateq;, ac quæ adesse videtur celeritate, talem conijciant. Cæterùm quo vndoso vermiculans, eo est vermiculante formicans deterior, vt qui extremã vitalis roboris infirmitatem connotet. Conuulsiuus verò siue σπασμώδης qui vocatur pulsus, intensis sensimq; motis fidibus similis est, quod arteriæ ad suos fines quasi conuellantur. Euenit in vitijs neruos distendentibus, neruearumq; partium inflãmationibus. est hic quoq; durus, ac ob duritiem haudquaquã magnus, verùm celer & densus,

densus, præcipuè quantùm vsus postulat. Porrò vibratus vel κλονώδης, quem etiam turbulentum quidam nominant, fieri solet, quando valida est facultas & vsus vrget. cæterùm non cedit ob duritiem arteria, atq; vsus aut caloris abundantiā sequitur, vel quod spiritus animalis absumitur, augetur. Non paret facilè instrumēta, vbi obstructiones, & compressiones, aut durities præcesserunt: atq; durities fit cū instrumenta inflammantur, vel indurantur, hoc est scirrho infestantur, aut intenduntur. Bis autem pulsans, quem δίκροτον appellant, cum impetu quodam concitatur, breuiusq; mouetur, deinde substitit, atq; ita demum reliquū motionis absoluit. ita enim in vna dilatatione pulsari debet tactus, vt vibratus nihil eo amplius habeat, nisi quòd palpitent mēbra, & vndiq; cōcutiantur. Veruntamē caprissans, etsi cū bis feriēte hoc habeat cōmune, quod bis pulset, attamē haudquaquā ab eadē efficitur caussa, quod in eo neq; sit instrumentorū durities, neq; intēperies aliqua fatiget: verùm fit, cùm facultas, quod quidē in se est, suū tuetur robur, sed arteria ob copiā, aut cōpreßionē, aut instrumentorū obstructionem à motu inhibetur. tunc enim quies dilatationem intercipit. quare vires suas colligens secundū ictū multo efficit vehemētiorē, seu saltus caprarū imitata, quæ simul atq; à motu

motu quieuisse videntur, denuò longe vehementiori saltu quàm anteà subsiliunt. Cæterùm decurtati, μείουροι Græci vocãt, qui vel ex ipso nomine cognosci possunt, quo propius ad suum terminum accedunt, minores visuntur: quod videlicet facultas arterias æquali robore dilatare amplius nequeat, vt inde vires facultatis aut intemperie quapiam, aut infestantium humorum multitudine obrutas esse deprehēdas. Porrò id perpetuò meminisse oportet, pulsum semper vehementē esse, cùm robur vitale validū est: languor contrà, facultatis imbecillitatem arguit. nam quæ extrinsecus facultatē grauant intercipiuntq́;, ea tum in singulis pulsibus, tum in inæqualitatibus vocatis accumulatis, quo minus vehemēs pulsus se prodat, non ita multum interpellare possunt, etsi in omnibus motibus eundē tenere tenorem haudquaquam videatur, nisi siquando facultas ob multitudinem, crassitiem, insignem'ue obstructionē, affectum excipiens imbecilla iam euaserit, totumq́; pulsum in langorem cōmutauerit. Tunc enim, ceu fatiscente facultate, nihil aliud quàm mors est expectanda. Siquidem pulsus vehementia, validæ facultatis signum est inseparabile. Atq; languor semper malus est, vt contrà vehementia nunquam non bona: languorem excipit tarditas, & hanc paruitas, quibus postrema

strema

strema succedit raritas: hæ si plurimum increscunt, minus bonæ sunt. Minus quoq; quàm vehementia commendantur, vbi incrementum ceperint, primum celeritas, deinde magnitudo; nisi cum morboso humore coniuncta fuerit. Cæterùm ne quo in dignotione pulsuumq; examine, ob ætates, temperamenta, consuetudinem aliquam, aliaq; quæ secũdum naturam occurrere possunt, impingas, ex his etiam ea quæ in pulsuum consideratione vsui fore puto, tibi annectam. Scire licet mares fœminis multo maiorem & vehementiorem, nonnihilq; tardiorem, ac satis rarum pulsum obtinere, si victus ratio vnicuiq; sexui accommodata ac opportuna seruetur. nam cùm viri magis se exerceant, sintq; præterea natura calidiores, atq; idcirco robustiores, æquum est, vt ob vsum pulsus in magnitudinem, & ob robur in vehementiam excrescant. Fœminis verò cùm frigidiores sint, & domi alioqui desideant, vsum par est exolutum esse, & roboris tenorem laxatum esse, vt ob id à vehementia & magnitudine dilabantur. Verùm quoniam plusquam vsus postulat, magnitudini eorum deesse videtur, celeritas densitasq; substituitur. Porrò eorum qui natura sunt calidiores, maiores, velociores, multoq; densiores pulsus esse reperies, non tamen longè vehementiores. nam si illa

auger

augerentur, vsum quempiam ac vrgentem vehementiam haberent, neque verisimile esset adeò increuisse, vt vnà cũ calore facultas quoque adaucta non esset, sed ex humoribus temperamentisq; commoderatis constaret. Cæterùm gracilibus longè maior, & tardior multo, sed paulò vehementior est pulsus. Nam cùm carnis moles arteriam non obsepiat, ipsa in magnitudinem se attollit, manifestiorq; tactui occurrit. cumq; vsus hic acquiescat, aliquid de eius densitate aufertur: verùm eò pulsus videtur esse vehementior, quo arteria tactui magis nuda obijcitur. Ita pueri & adolescentis pulsus celerrimus est, senis verò eo tardior, reliquæ ætates mediæ intercedunt. Verùm senex à puero in raritate magis quàm celeritate dissidet. Quòd verò ad vehementiam ac magnitudinem attinet, maximus est præ cæteris ætatibus florentium pulsus, quo senum languidior est, & puerorum, medium inter eos locum obtinet. Cæterùm quoniam caussæ ob quas pulsus alteratur, explicatæ sunt, nostiq; quid de hominum ætatibus sit iudicandum, æquum est vt hinc coniecturam faciens, caussas quoque ipsorum inuenias. Porrò quod ad anni tempora spectat, vere pulsus maximi sunt & vehementissimi, sed celeritate ac densitate moderati. tales sunt & autumno medio.

Vbi iam appetit æstas, languidi, & celeres, & densi euadũt. at autumno progrediente, omnia, magnitudo, vehementia, celeritas, densitas imminuuntur, adeò vt hyeme accedente, in paruitatem, languorem, tarditatem, & raritatem sint commutati. Verùm quoniam quo pacto anni quoq; tempora temperamentorum mutationibus nos alterent nouisti, te pulsuũ etiam caussas pro earum ratione inuestigare decet, cùm antea quid pulsus mutare posit, satis explicauerimus. Quare inde sumpta occasione, ipse tuam mentem non ingrato exercitio excolas. Sunt & somni, siquid aliud, secundum naturam, commutantq; etiam hi pulsus, atque initio quidem, minores, languidiores, & rariores fiunt, quandoquidem, calor intro abscedit, & facultas grauatur, natiuusq; calor ciborum copia marcescere videtur: verùm temporis progressu tarditatem, raritatemq; intendunt, potissimùm cùm cibus confectus est: & postremò maiores vehementioresq; euadunt. nam quod iam animal sit nutritum, & calor cibum elaborarit, vires quidem facultas sumpsit, & calor vtcunque auctus est: sed quòd vsus non ita multum premat, quodq; etiámnum contractio ad interiora magis festinet, quo ex confecto alimento superflua propellat, tarditas raritasq; dilatationis increuisse videtur.

videtur: attamen temporis ſpatio, ſomni ad languorem pulſus iterùm conuertunt, idq; non iniuria. nam quoniam diuturnius ad interna caloris profugium, cordis robur ſuffocare conſueuit, non eſt à ratione alienum, vt cùm quiſpiam ſomnum protraxerit, diutiusq; quàm decebat dormierit, cordis quoq; vis exoluatur. Verùm eorum qui expergiſcuntur à ſomno, ſtatim magni, vehementes, celeres, denſi, & cum robore quodam coniuncti ſunt pulſus: at paulò pòſt commoderati euadunt. nam in repentinis mutationibus æquum eſt ita vſuenire. vt cùm multus intus calor ſit accenſus, multusq; dum cibus, ſpiritusq; vaſa permeat, vapor collectus, quos in violentis ac confertis motibus facilè explodi non ignoramus, cumq; his omnibus de cauſſis calor augeatur, & facultas confirmetur, eiuſmodi dum excitamur & expergiſcimur pulſus fiunt, talesq; nonnihil perdurant, ac poſtea ad commoderationem quandam, & ſtatum natiuum redeunt. Exercitia quandiu moderata ſunt, magnos, vehementes, celeres, & denſos pulſus excitant: at ſi modum exceſſerint, vt multa ſint ſupraq; laborantis vires paruos, languidos, celeres, & ſummè denſos efficiunt. Siquidem ob illa quod ſpiritus abſumitur, ac calor increſcit, magni ſunt & celeres, habentq; quod facultas excitetur, cum vehe-

mentia

mentia densitatem: hæc verò, ob plurimam caloris dissipationem facultatisq; exsolutionem, pulsus paruos languidosq; procreat. Porrò balnea calida si fuerint commoderata, magnos, celeres, densos, & paulò vehementiores: sin autem immoderata, paruos, languidos, ac nonnihil veloces densosq; gignũt. at si hic non quieuerint, exigui, languidi, tardi & rari fiunt. Frigida verò extemplo exiguos, languidiores, tardos & raros: verùm postea stuporem frigusq; inferentia, paruos, exiguos, & tardos: at excalfacta ac roborantia, magnos, vehementes, sed celeritate vehementiaq; commoderatos generant. Cæterũ cibi multi, adeò vt facultati oneri sint, inæquales inordinatosq; pulsus: commoderati, magnos, vehementes, veloces, & densos, pauciores quàm vt sint nutriẽdo satis: commoderatis similes pulsus progignunt: verũ breuior est mutatio, ac minori tempore perficitur. Vinum verò quod ad alia pertinet, non secus quàm cibi pulsus immutat: verùm hoc differt, quod euestigio nutriat: ipsumq; ante nutricationẽ quàm cibi defungatur: adhæc celeritatem magnitudinemq; potius, quàm vehementiam & dẽsitatem adauget. nam propemodum quo cibus moderatus pulsibus vehementiores ac perdurantiores vires præbet, eo vinum in magnitudinem magis illos attollit. In voluptate

magnus est, rarus, tardusq; pulsus, non tamen excellit vehementia. Calor enim in vniuersum corpus diffunditur, motusq; eius foras præualet quemadmodũ mærentibus intro mœroris porrò paruus, tardus, rarusq; est pulsus. Quòd si motus est recens vehemensq;, velox est, inordinatus, inæqualisq;: sin vetustus est, erit qualis in mœrore. Dolor vehemens in partibus præcipuis si incipit, maiorem, vehementiorem, velociorem, densioremq; pulsum efficit: auctus verò ita vt robori vitali incommodet, minorem, languidiorem, celerem ac densum excitat. Quòd si facultatem labefactet, in languorem, paruitatem, celeritatisq; falsam quandam speciem, atq; immodicam densitatem commutatur. Porrò omni inflammationi communis est veluti serrinus, vt alia arteriæ pars dilatari, alia verò minimè videatur, quod videlicet arteria durior esse appareat: habet hinc etiam vibrati quippiam, & velox densusq; est, non tamen semper magnus. Cùm incipit, maior est naturali, & vehementior, & velocior, ac densior: at vbi iam increuit, omnia quoque hæc adaugentur, et durior palàm, ac vibratus magis est. Vbi verò viget, durior quidẽ & vibratior est, nõ tamen densior & velox. Quòd si diutius perdurauerit, ac iam plurimum indurauerit, vt scirrhum referat, præter prædi-

ctos, gracilitas densitasq; accedit. Talisq; pulsus est, cùm inflammatio totum animal prehendit, ob magnitudinem, partisq; quam obsidet præstantiam. Cæterùm prædictorum quisque intenditur remittiturq; iuxta inflammationis magnitudinem, atq; ipsius inflammatæ partis naturam. nanq; partes magis neruea, duriores minoresq;, ac serrinos potius excitant pulsus, contrà quàm venosæ arteriosæq;, in quibus tamen maior est, qui est in arterioso magis genere, facileq; inæqualis, & inordinatus efficitur. Itaq; iam liquido constare potest, quisnam sit pulsus, cùm iecur, aut lien, vel renes, & vesica aut colum, & ventriculus inflammatione laborat: item quis sit pleuriticorum aut peripneumonicorum, & omnium in vniuersum partium inflammatarum, quas febris comitatur. Quinetiam partes magis sensatæ, pulsus ob dolorem commutant: quæ verò minus habent sensus, pro solius affectus ratione pulsum variant. Cæterùm quoniã iam methodum de pulsibus quàm breuissimè fieri potuit explicauimus, (poteris enim quæ desunt, quæ tua est ingenij perspicacitas, pro eo quem in hac speculatione parasti, habitu, ex iam dictis contueri ac substituere) opportunum erit, vt tractationem de vrinis, quæ non leuem adferet vtilitatem, aggrediamur.

De iis quæ ab vrinis significantur.

CAPVT X.

QVoniam demonstratum fuit iecur esse sanguificationis instrumentum, ex quo ceu fonte venosum genus, non secus quàm canales quidam, per totum animal sanguinem partitur, defertq́; adhæc cùm vrina sit sanguinis colamen, iure optimo illius coctiones et cruditates, defectum & excessum, intemperies, & humorum exuberantias, putredines & corruptiones, ac quicquid in iecinore venosoq́; genere suboriri potest, inde deprehendas. sic & illa quæ aliquid cum eo commune habent, ex illa innotescunt. nam quemadmodum arteriarum motus, cordis affectus primò, deinde aliorum membrorum, à quibus etiam cor afficitur, indicant (haudquaquam enim arteriæ mutarentur, nisi cor anteà fuisset immutatum) ita vrinæ quoq;, iecinoris, venarumq́; affectus, ac eorum coctiones primùm significant: verùm ob communionem ac consensum, plurima aliarum partium instrumētalium vitia aperiunt, priuatim tamen iecinoris affectus indicant; de quo primo loco differendum est.

De iecinoris affectibus.

CAP. XI.

PRima, aliisq́; communia vitia iecinoris sunt, intemperies ab irruentibus humoribus.

moribus, meatuum obstructio, inflatio, inflammatio, & cum inflãmatione perquam noxius scirrhus. peculiaria verò sunt, arquatus, & siquid aliud circa vesicam felleam infestat, quemadmodum fluxus hepaticus, quam ἡπατίτιν, & vulgo δυσεντερίαν ἡπατίτην, vocant. adhæc diabetes, qui εἰς οὖρα διάῤῥοια quoque, quasi dicas profluuium per vrinas, nuncupatur, quamuis hoc vitium renibus cum iecinore cõmune sit. Iecinoris item refrigeratio imbecilliorem sanguificationem efficit, vnde habitus turgidi, prauiq́;, nempe λευκοφλεγματικοί, oriuntur. Præterea calor immodicus febres gignit, bilemq́; eius exurit. quæ si sursum deorsumve fertur, facilius æger liberatur, neq; vllum in posterum impendet periculum: sin in venas profluat, atq; ad cutem vsq; diffundatur, arquatus iam hoc vitium, & Græcis ἴκτερος nuncupatur. dijudicatur autem ac discernitur, ex coctione præeunte. nanq; si præcesserit coctio, vt plurimũ ratione iudicij ea eueniunt: sin minus, aut humor sua copia opprimens grauansq́; præpollet, aut bilis effusio imbecillitatẽ facultatis retentricis denunciat. Quare si quidem adhuc facultas naturalis fuerit valida, spes est ægrum ab affectu iri liberatum: sin autem hæc quoq; fuerit imbecillis, quidnam aliud quàm deterrima quæque expectare oportet?

Attamen nonnullis, siquādo eiusmodi humor, ab eo spectantē victus rationem, nimiū increuerit, citra manifestā febrim arquatus oritur. Verū eum opportuna victus ratio facilè ac citra periculum emendat. Verū enimuero si iecur inflāmatio exercuerit, & vitiū conuexam eius partē occupauerit, siccas ferè excitat tussiculas, calorq; copiosior, ac interdū dolor persentitur: at si simam eius portionē inflammatio prehēderit, vomitus potius cietur, quo pituitæ quippiā cum bile primū, deinde notatu etiam digna educitur. Sūt hi multo minus quàm illi siticulosi. Verū si inflāmatio in scirrhū degenerauerit, exigua salutis spes est, etsi statim mors non succedat. siquidē vbi iam iecur scirrhū contraxit, vt valetudinem recipiat, longe omniū naturæ difficillimū est. Cæterùm vt à parte adeò præstanti cū laborat, proba fiat sanguificatio, fieri nequit: quare relinquitur, vt cùm aqueus imperfectusq; sanguis gignatur, ab eiusmodi etiā distributo corpus nutriatur: quo fit vt aqua intercutis id genus, quod ἀνὰ σάρκα nominant, excitetur, in quo sanguis hic prauus aqueusq; diducitur quidem in corpus, at non agglutinatur. Quare ab eiusmodi caussa ineuitabilem aquam intercutē potius procreari arbitrandum est. Fiunt præterea non ignobiles iecinoris obstructiones ab humoribus eo

confluentibus,meatusq; ob præcedentem ſiccitatem conniuent. vnde primùm cibus parcius quàm par eſt impertitur: verùm poſteà magnæ obſtructiones in ſcirrhoſum affectũ viſcus conijciunt. Porrò ſimilibus vitijs lien quoq; implicatur, ſed minus quàm ſuperiora onerant offenduntq; laborantem, faciliusq; qui in eiuſmodi inciderint affectus, euadunt. Cæterùm ſi eius noxæ plurimum creuerint, tunc iecur quod è regione illi opponitur, fit damni particeps, temporisq; ſpatio ad ipſum etiam iecur periculum peruenit. Porrò qualẽ in hepate creari arquatum diximus, talis etiam affecto liene oboritur, vbi eius humor in totum corpus diffunditur, verùm nigriore colore inficitur, caretq; hic affectus proprio nomine. Qui hoc arquato corripiuntur, nonnulli in ſubpallidum, alij in viridem, quidam in liuidum aut nigriuſculum colorem mutantur, pro humoris peccantis natura aut conditione, & quiuis alij ab arquatis eſſe videntur. Ac ſi varijs lienoſis mẽtem adhibueris, rem ita ſe habere, vt narratur, comperies. Verùm de his hactenus. quare ad id quod antea inſtitueramus, reuertamur.

De alimenti diſpenſatione in iecinore, & vrina commoderata. CAP. XII.

CVm iã iecur per venas quæ ad vẽtrẽ inteſtinaq; exporriguntur, quicquid in ijs

ſucci, boniq́; eſt attraxit, & veluti exſuxit. altera rurſus in eius cauis fit ſecretio, ac id quod leuius eſt & ceu florem, veſica quæ iecinoris gibbæ parti adhæret (quam felleam, ſiue, vt Græci dicunt, χοληδόχον, nominant) attrahit: quod verò fæculentum magis eſt, & ægrè exitum inuenire poteſt, lien ad ſe allicit colligitq́;. Reliquum demum, quod purum iam eſt, & ad nutrimentum idoneum, etiamnum cum ſeroſo hoc humore coniunctum, per caua iecinoris ad eius gibba defertur, ſeroq́; hoc vtitur, vt ceu viam ſibi ſternat, quandoquidem ſanguis quòd ſic ſatis craſſus ſtagnansq́; ſit, alia ratione per anguſtos vixq́; permeabiles meatus ac venas penetrare poſſe minimè videtur. Verùm vbi iam ad gibba peruenit, cauamq́; venam nactus, in ea quæ à Λ literæ ſimilitudine λαμβδοειδὴς dicta eſt, quæq́; haud ita procul abeſt, fuerit diductus, & renes ſerum ad ſe traxerint: alia eius portio deorſum, vt inferiores partes alat, alia ad cor diffunditur, indeq́; veluti ex altero fonte ad reliquas corporis tum partes tum membra emanat. Non eſt igitur à ratione alienum, quod ex humore qui cum ſanguine diutius eſt conuerſatus ac commoratus, plurima reſciſcere liceat, non ſecus quàm ſi ex loco qui nobis cordi eſt, nuncius minimè mēdax emitteretur. Quòd ſi etiam alter

qui diutius quàm ille fuerit cunctatus, adueniat, post ipsam scilicet insequentem sanguinis mutationem. quam subsidentiam, Græci ὑπόστασιν, in vrinis appellare consueuimus, pauca admodum eorum quæ ad concoctiones pertinent, illum quidem qui diligentius nostra hæc scripta euoluerit, latere poterunt. Quare à commoderata vrina, ceu regula quapiā nostri instituti cursum tenentes, ita ad eam quæ à commoderata longius abest, & naturalis est, progrediamur. Vrina igitur in homine vndiquaq; commoderato præstantissima, est subflaua, aut subrufa, consistentia commoderata, quæ potus quantitati proportione respondet, cuiq; subsidentia alba, læuis, & æqualis est. hæc nobis contemplationis de vrinis norma proponatur. Cæterùm quoniam hæc definitio, de quantitate, colore, consistentia, & contentis agit, de horum vnoquoq; latius etiam differendum est, ac primùm de coloribus.

De coloribus in vrinis ac dignotione quæ inde habetur. CAP. XIII.

Cum vrinæ ob humores, humorūq; complicationes, & differentes concoctiones, multis varijsq; coloribus inficiantur, vnū perpetuò est memoria tenēdum, quòd quæ propius ad naturalem accesserint, illæ quoq; securiores sint, quippe quæ salubres, non solùm colores,

verùm etiam consistentiam, & contenta mode rata comitantur. Nā si alioqui multū ab ijs desciuerint, solis fides coloribus nō est adhibenda. Quæ à cōmoderato ad retusum remissumq; colorem abeunt, eæ pallidæ aut subpallidæ erunt, charopæq; & candidæ, ceu aqueæ ac lacteæ. Atq; hæ pro maioris minorisq; ratione, errorē in coctione denotāt. nam pallidæ à concoctione minus abesse indicāt. subpallidæ magis, & post eas charopæ. at candidæ & velut aqueæ, naturam humorū concoctioni manus propemodum non esse admolitam significant. fiunt autē hæ, cùm frigus, aut ob temperamentum, aut victū, vel ætatem, frigidúmve morbum præualuerit. Nonnūquam tamen in phrenitide perniciosa, & morbo pestifero, ac nō contemnendis obstructionibus, vrinæ quibusdam candidæ apparēt. atq; in alijs inficiēs humor veluti suprà natare, aliæ ceu percolatæ visuntur, quas à crudioribus humoribus putribus ac nondum secretis conflari censemus. Quæ diligentius animaduertenda sunt, ne perinde tibi ac vulgo imponant, ansamq; errandi præbeant. Porrò vrinæ quæ à cōmoderato ad candorem recedunt, eiusmodi sunt, talesq; habent caussas: quæ verò plusculum tingūtur, primùm rufæ erunt & flauæ, deinde subrubræ & rubræ, posteà vinosæ & cæruleæ, adhæc virides & liuidæ, atq; ita demum

mum nigræ. Et ruffæ flauæq; euadunt, ob mediocrem aliquã febrem, qualis est diaria, ob lassitudinem, vigiliam, victũ calidiorẽ, & quodcunq; animo cõcipere potes, quod calorem mediocriter augere valet: subrubræ verò & rubræ, quidnam aliud, quàm aut calorẽ iam esse, aut paulo pòst fore, ob sanguinis nondum probè confecti multitudinem indicauerint? hinc sanè synochas febres occasiones sibi arripere asserunt. Atqui vinosæ, cæruleæ, & virides, sanguinem iã ad aliud prauitatis humorũ genus degenerasse commonstrant: quinetiam biliosos putres humores vigere, qui multiformes sunt, pallidi, flaui, glastei, præterea quidam & æruginosi, porracei, rubri ac nigri. Cæterùm nigri colores cæteris sunt deteriores, frigusq; ingens, si liuidæ præcesserunt vrinæ, significant. nigrescunt nihilominus etiam vrinæ ob maximum calorem, cùm humores superassantur. verùm hæ ab illis discernuntur, quod has vinosæ, cæruleæ, & virides præire solent. Quare cùm ad summum ferè prauitatis peruenerunt, plerunq; mortem portẽdunt. siquidem eos solos qui diuturnis quartanis aut melancholia correpti essent, in quibus nimirum noxius humor, indicij ratione excerneretur, cum eiusmodi vrinis seruatos esse memini, & virides, prauæ cuiusdam corruptæq; bilis exassationem innuunt.

Deniq;

Deniq; quæ oleagino colore inficiuntur, oleiq; speciem præ se ferunt, oleosæq; sunt, vt plurimũ in hecticarum febrium principijs, cùm iam pinguedo colliquescit, existere solet. E quibus quæ olei colorem imaginemq; referunt, pinguedinis iam incipientis liquari, notæ sunt: oleosæ verò, eam liquatam esse indicant. Atq; hæc de coloribus dixisse, prout breuibus perstringi potuerunt, sufficiat: sequitur vt de fusionis consistentia agamus.

De dignotione ex vrinarum consistentiis.

CAP. XIIII.

Qvemadmodum anteà in alijs medium quoddam inter extrema collocauimus, ita hic quoq; moderata consistentia proponẽda est. nanq; admodum tenues fugiendæ sunt, vt quæ summam cruditatem connotent, & valde crassas, æquè malas arbitrari oportet. nam illæ naturam ob qualitatem aliquam simplicem plusculum auctam, aut humorum quorundam quantitatem, cõcoctionem non esse aggressam indicant: hæ verò id ipsum ob quantitatẽ potius quàm qualitatem euenire nunciant, atq; idcirco splendent illæ, & per quàm pellucent: at hæ perturbatæ sunt turbidæq;. Cæterùm qui cum consistentijs conspiciuntur colores, humores & malitiam ipsorum quanta sic edocebũt. nam minus malæ sunt tenues consistentiæ, si

colores,

colores propius ad subrufum, & subflauum accesserint, sic ex crassioribus meliores illæ quæ tenuibus succedunt, atq; ex his quæ citò seque strantur subsidentq; præferendæ sunt. nam quæ ab initio crassæ sunt, nec segregantur, peiores censentur, vtpote quæ plenitudinem, facultatisq; concoctricis imbecillitatem arguant. Et plurimùm tenues consistentiæ, consentientibus interim coloribus immodicã frigiditatem siccitatemq;, & magnas obstructiones, aut viscerum ex intemperie quapiam debilitatem, vt plurimum significant. Indicant nihilo secius & calorem cum siccitate, si ei colores vnà cum consistentijs permixti, attestentur: atque idcirco vigiliæ potius & tenebricosæ vertigines, quos σκοτοδίνους vocãt, ciborum fastidia, & sites, ac eiusmodi quidam casus insequuntur. Porrò crudæ, turbulentæ, crassæq; vrinæ, humores, quos colores ostentant, vigere significant, atq; vt plurimum hîc ægros, siti minimè infestari cernas. Verùm quòd plurimi vapores ob multitudinem ab humoribus attollantur, capitis grauitates doloresq; comitantur. Quinetiam hi non secus quàm illi cibos fastidiunt, etsi non ijsdem de caussis. nam cùm illic siccitas dominetur, opus est vt ipsa perinde ac cibus siccus humectetur: at hîc potest humoribus qui præsentes & ad manum sunt, perfrui. Cæterùm

terùm de fusionis consistentia breuitati studentibus hactenus satis sit: reliquum est, vt iam de contentis dicamus.

De dignotione ex contentis vrinarum.

CAPVT XV.

Voniam candidum, læue, æqualeq́; sedimentum sanum, ac secundum naturam esse asseruimus: non iniuria quæ talia nō sunt, pro bonis minimè sunt habenda: atque eo ad deterius prolapsa, quo magis ab eo quod secundum naturam commoderatumq́; est, recesserunt, quod in colore, consistentia, situ, æqualitate & læuitate consistere solet. Verùm de subsidentium coloribus tractatio idem nos docebit quod etiam infusionibus demonstrari asseuerabamus. ac tanto hos deteriores esse putato, quam ij qui in fusionibus visuntur, quanto colores qui sunt in sedimētis secundum naturam, candidi magis conspiciuntur. Cæterùm haud decet penitus ignorare, crudos quosdam lentosq́;, & qui ægrè incidi possunt humores interdum in vrinis subsidere, & falsam quandam probi sedimenti imaginem præbere. Verùm hi & alia ratione dijudicantur, & maximè quòd paulatim concoquantur & dissoluantur. At verò pallida ac rufa sedimina, biliosum quēpiam humorem sanguini admistū esse indicant: subrubra verò ac rubra, necnon

liuida

linida,nigraq́; , quales etiam fusionum proponebam colores, humorum sanguineum vigere insinuant. Verùm enimuero quæ eruũ referunt, ὀροβοειδεῖς Græcis appellatæ, subsidentiæ, & furfureæ, et lamineæ, ac similaceæ, carniũ solidarumq́; partium colliquationem ostendunt. quòd si vniuersum corpus febres obsederint, totum corpus liquari significant: verùm si febris aliqua hectica defuerit, solos renes, ac vesicam malè affici commonstrant, atq; cùm hi affectus incipiunt, subsidẽtiæ erui similes apparent, vbi iam increuerunt, furfureæ: quòd si in deterius prolabantur, ac iam solida attingant, lamineæ similaceæq́; fiunt, quæ nimirum maiora crassioraq́; frusta habent. hæ sanè pessima semper ægrotantibus minitantur. Itaque in vniuersum scire licet, crassas subsidentias facultatem concoctricem nondum præpollere portendere, siue hoc ob propriam ipsorum imbecillitatem, siue crassitiem, humorum've multitudinẽ eueniat: tenues verò dominantis iam facultatis notas esse. Sed nec illud latere decet, quòd iam matulæ fundus, propria sit sedimenti naturalis sedes, si ad loca media supernaq́; magis abeat, sublimamenta quædam, quæ ἐναιωρήματα vocant. ac nubeculas, quas νεφέλας appellant, efficit, spiritu aliquo calidiori ea propellente, ac sursum protrudente. Proinde non ab re quispiam

piam existimauerit, caput aggrauari, & friri: quòd spiritus id veluti commisceat, & humores qui viscera exagitant, propositurę subsidentiæ portione sursum impellat. Verùm vbi caussæ infestantes fuerint dissipatæ, ipsæ quoq; ad sua secundum naturam loca reuertuntur. Ceterū quæ ex crudis alienisq; humoribus constatur subsidentia, (appelletur enim hæc quoq; communi nomine subsidentia, vt Græcis ὑπόστασις) naturalibus, aut ijs quæ his propinquæ sunt, subsidētijs loco opponitur. Siquidem cùm fundum perinde ac priores & quæ secundum naturam se habent, occupat, magnam concoctricis alteratricisq; facultatis debilitatem denunciat. Quòd si media sublimioraq; matulæ petit, naturam cōcoctioni manum admolitam esse censere oportet: eoq; magis, quo ceu nebula sublimior fertur. siquidem paulo pòst, si animū aduerteris, album tenueq; sedimentum in fundo considere conspicies. Itaq; ex omnibus modos concoctionumq; discrimina, quæ in coloribus fusionis videlicet, quæ in cōsistentijs, quinetiam quæ in ipsis sedimentis conspiciuntur, ratiocinatione colligere decet. Quare si teipsū gnauiter exercueris, vt ex eiusmodi coctionum humorumq; differentias inuenias, plurimum tibi ea methodus prodesse poterit, quo ex singulorum horum decrementis incrementisq; concoct

concoctricis facultatis actione accuratè perspecta, de præsentibus ac futuris iudiciū minimè temerarium feras. Cæterùm tractatio de vrinis hactenus sufficiat. nam si maiorem ac diligentius examinatam cognitionem desideras, poteris opus nostrū quod priuatim in septem libros distinximus, euoluere, omnemq; de vrinis contemplationem perdiscere, non parum ad ægritudinum notitiam inde vtilitatis reportaturus. illic nanq; vrinarum differentias ac dignotiones sigillatim exquisitè explicatas conspicies, caussasq;, & prænotiones additas reperies. nam hîc, vt compendij ratio postulat, succisa tractatione principia tantū ac argumenti capita proponuntur: quòd vel hæc prudentissimo viro & tibi adsimili satis esse persuadeamus. Verùm quandoquidē ad ipsum cerebrum delati sumus, age de eius functionibus, ac affectionibus quæ necessaria sunt tradamus: quo vbique oratio nostra absoluta integraq; sit ac secura, quamuis alioqui compendium distinctæ tractationi noceat.

De cerebri dorsiq; medullæ affectibus.

CAPVT XVI.

CErebrum itaq; cùm origo sensq; sit sensus ac motus, neruorum processus motionesq; non paucas progignit, & nunc oculis,

nunc faciei vniuersæ ac linguæ motum aut sensum præbere videtur. Verùm quia fieri non poterat, vt nerui adeò affectibus expositi, et quã longissimè progressuri, citra tutum aliquem comitatum, à cerebro dimitterentur, motum sensumq; tradituri: dorsi medullam, eiusdem qua cerebrum naturæ, produxit, quæ colli spinæ, ac reliquorum perreptans vertebras, statis quibusdam interuallis, neruorum emittit cõiugationes quasdam, quæ sensum motumq; mẽbris subiectis ministrant. Quare cùm singulis membris, qui motum & sensum tribuant, dati sint nerui, (per eos nanque spiritus animalis, qui ortum initiumq; à cerebro ducit, transmittitur) si nihil ijs obstiterit, membra suis secundum naturam motibus sensibusq; ritè ac probè funguntur. Verùm si quid aut ab intemperie qualibet, aut mutilatione dissectione've vel infarctis humoribus nerui senserint vitij, membra quæ subsequuntur, motu sensuq; aut eorum altero (quidam enim nerui sensum, alij motum suppeditant) statim priuantur. Quinetiam eorum de caussa, membra conuulsionibus tremoribusq; tentantur, quippe nerui ob plenitudinem, ictum, & siccitatem, in sua principia contrahuntur, tamen si ob siccitatem aut ictum conuelluntur, grauiori malo implicantur: tremunt verò membra, quoties

nerui hoc quod nacti sunt, ob facultatis imbecillitatem, aut quòd spiritus paucior affluat, vel neruus ipse affectus sit, vt facultatē à cerebro eo proficiscentem, integrè deferre nequeat, continere non possunt. Quapropter si quando manus, aut cruris, vel cuiuspiā ex minoribus partibus sensum motum've oblæsum esse conspexeris, eos neruos qui patientibus partibus sensum motūq; subministrabant, offensos esse arbitrator: sic siqua cōuelluntur, aut tremūt, id facultati partim victæ, partim vincenti alternis vicibus tribuito, quòd nimirū grauia ratione naturali deorsum abeant, sed ijs facultas attollens renitatur, atque ita cū æquis ferè viribus & oppugnantia & reluctantia decertant, tremor vitium oboritur. Cæterùm scire licet, quòd cuiusmodi vitia affectis neruis oboriri solent, eadem ferè dorsalis medulla parit: quippe quæ alterum sit post cerebrum neruorum principium, nanque ijs conuulsis distensiones, qui τέτανοι appellantur, oboriuntur. Et si in neutram partem conuulsio magis propendet, sed erecti, ac statuarum instar nusquam inflectuntur ægri, id vitiū genus peculiari nomine τέτανος, et nobis neruorum distensio nuncupatur. At si in pectus magis conuelluntur, ἐμπροσθότονος: quēadmodum si in dorsum et scapulas cōuulsio inclinat,

ἐπισθότονος affectus denominari solet. Atq; eorum omnium caussæ, dorsi medullæ ictus, & refrigerationes, ac eiusmodi quidam humores confluentes censentur. Adhæc qui eo vitio correpti sunt eandem perpetuò figuram conuulsi retinent, & os aperire, aut aliqua ratione moueri nequeunt. quare hæc omnia, non immeritò ad neruorū vitia referas. Quòd si cerebrum primaria affectione laborauerit, & vitium totum corpus obsederit, hæc atq; huiusmodi alia argumenta ac indicia proponētur. Quinetiam ob consortium cerebrum affici deprehenditur, si nimirum æger, quæ qui mente sibi constant, non loquitur, aut lingua præpeditur, vel reliqua sensus instrumenta flaccescunt: sed melius quoque, si delirat & furit, si vix & tardè ad interrogata respondet, si veternus prehendit, & oculi conniuent, si insomnis plus quàm par est vigilat, si repentè perinde ac si formidolosi quippiam inuaderet, contrahitur, si denique nullius meminit, sed præter rem absurda loquitur. hæc nanq; atque id genus alia vbi superuenerint, cerebrum malè affici significant. Et quamuis eorum quædam suæ constitutionis initium aliunde habeant, attamen hæc tanquam ob consensum laborāte cerebro, se produnt. Porrò frigidi humidi've succi, aut eiusmodi quædam intemperies, vel vtrunque stultitiam,

titiam, μώρωσιν Graeci nominant, carum, lethargum, soporem, ac somnum pigrum excitare solent. Quòd si præterea ij humores computruerint, illis languida quædam febris coniungitur. Verùm vigilia immoderata, & phrenitis, à calore vel siccitate, aut etiam earum qualitatum vtraq; , vel nuda quapiam intẽperie, aut succis eiusmodi vaporibus've, ortum ducant. nam quædam partis humorem absumũt, atque idcirco ijs quos commemorauimus, spiritus ad motum aptior est, quædam contra irrigant humectantq;, quare eum ad motum segniorem reddunt. Porrò furor, qui μανία dicitur, ac melancholia, ferè semper citra febrim oboriri solent: & sanguis assatus, primus est ipsorum fomes: post hæc verò, bilis atra. Quòd si hæc atra bilis è flaua fuerit cõflata, ferinum formidolosumq; furorem efficit, qui laborãtem vel à carnibus proprijs minimè abstinere compellit. At morbus comitialis, quem humor pituitosus, qui qua spiritus egreditur, infarcitur ac decumbit, aut melãcholicus procreat, totius corporis conuulsionem infert, aut in accessione sensu priuat, verùm simul atque symptomata conquierunt, nihil noxij aut molesti ægris inde obtigisse existimatur. Oritur hic, cùm cerebrũ primum afficitur, nẽpe vbi insueti quidam humores, crassioresq; vapores, qui spiritus exi-

tum obsepiunt, obstantq; quo minus facultas sensum ministrans, foras prodeat, hincq; ex humorum spiritusq; certamine ac lucta conuulsiones insequuntur, & spuma quæ nihil aliud est quàm spiritus humorumq; miscella, ore profunditur: quòd videlicet obstructio præcipuas partes fatiget. Fit nihilo secius et alter comitialis morbus, commercij lege, quem praui à ventriculo corruptiq; humores & vapores exhalantes progignunt. Est præterea aliud quoque sacri morbi genus, quod à membri alicuius aura, quæ perinde ac venenatorum virus, frigida corruptáque ad caput vbi iam anteà perniciosus succus collectus est, ascendit, committitur. Cæterùm adeò hoc à superioribus differt, vt noxij illius halitus, qui motu suo sursum cietur, sensum quendam percipiant ægri: quod nimirum vitium cerebrum primaria affectione antè huiusmodi sensum occupauerit. Qui verò ob ventriculi consortium id morbi genus pati consueuerunt, veluti in meditullio consistunt: quòd neque penitus sensu destituantur, neque vt hi postremi affectus motum adeò promptè persentiant. Atque hæc sunt morbi sacri comitialisque species. At verò θεχσπιῶν, quasi numine obsessos & diuinaculos dixeris, affectus, melancholicæ esse species censeri potest.

Hi nanq

Hi nanq; à maiori aliqua vi afflari videntur, & modò non futura prædicere, ceu nituntur vates quidam. Alij ea quæ nihil formidolosi ostentant, expauescunt, & temerè conuelluntur: animum item despondent, ac hominum commercia fugitant, ægritudo verò aut in risum, aut in feritatem desinit. horum affectuum ille μανία, & furor nobis, hic μελαγχολία nuncupatur. Eius quoque generis fuerit, quæ λυκανθρωπία, ceu homines lupinam quandam naturam induerint, appellatur. qui hac detinentur, nocte intempesta hac illacq; circumcursitant, atq; in monumentis solitudinibusq; oberrant luporum in morem: verùm interdiu reuertuntur, & ad sese redeunt, ac domi resident. His pedes cruraq; cruenta sunt, quòd in lapides & spinas impingant, oculi linguaq; squalent, siti enecantur, & debiliter intuentur. Nolim dicere quid alijs vsu ueniat, quorum hi mortem perpetuò expauescunt, illi contra expetunt. sic nonnulli vulgi cœtus deuitant, & quantum possunt silentium sibi maximum indicunt: quidam rursus, nisi cùm alijs conuersentur ac exhilarentur, tumultuantur, & admirabundi obstupent. Atque horum omnium caussa est, infestantis humoris tum quantitas, tum qualitas: adhæc locus, quem dum propius accedit, animæ ibidem actionem proritat

atque excitat. Porrò qui incubo nostris, & ἐφιάλτης Græcis dicitur, vitiū quod in somnis prehendit, sua quidem natura non admodum prauum est, verùm magna quædam mala portendit. Siquidem morbi comitialis, melancholiæq; species, morbum item attonitum, atq; ea non procul abesse, si frequens incubus inuadit significat. Vocatur autem Græcis ἐφιάλτης, quòd quispiam ægros insultare videatur, vt nobis ab incubando incubo. nam qui eiusmodi malo corripiuntur, ceu quendam incumbentem ac strangulantem persentiunt, neq; membrum vllum suum dimouere queunt. Fugere verò eum, si digiti velut in aceruum contrahantur, asserunt. Hic continuas cruditates insequitur, & corruptorum vitiosorumq; humorum, qui in ventriculo coguntur, fit comes. Quare etiam huic inter cætera, ne cruditates faciat, prospiciendum. Atq; vitium quod à tenebris Græci σκοτωματικὸν, nostri vertiginem nominant, & ipsum caput tentat, nec vortices rotas'ue ægros intueri permittit, quippe quod visus una commoueatur, oculisq; tenebræ idcirco offundantur. Quinetiam si ipsi vehemētius commouentur, eadem perpetiuntur. Mali caussa sunt vapores vel humores qui exhalātes, anteriores cerebri ventriculos petunt. & spiritum qui inde prorumpit, interturbant ac

concutiunt. Cæterùm quod pro quatuor humorum diuersitate, diuersi quoq; animales affectus procreentur, vel ex ijs humoribus qui sigillatim redundant & præpollent, liquidò constat. Nam quemadmodum sanguis ob quandam sui mutationem ac situm quem in cerebro nactus fuerit, peculiari ratione furorem constituit, & atra bilis melancholias, ac flaua phrenitin creat: ita coma siue soporem, & stultitiam: lethargum item, ac sensus difficultatem, quædam pituitosæ substantiæ collectio, & regurgitatio progignit. Attamen humores vt plurimum inter se permiscentur, suosq; in mistionibus excessus per symptomata propria produnt. Verùm ea propter ignorandum non est, quinam humores cæteris præpollent, vbi semel eorum proprietatem, ac sua cuiusq; indicia & notas perspexeris. Quin & id nouisse decet, memoriam aboleri, vbi postremus cerebri vẽtriculus est affectus, idq; siue intemperies quædam, siue humor eò confluens, eius actionem labefactauerit. Imaginatio verò deperit, si qui in anterioribus est ventriculus patiatur: vt si medius cerebri sinus offenditur, ratiocinatio potius collabat. Atqui huius offensam, illæ vt plurimum insequuntur: sed si alter illorum afficitur, vt ratiocinatio quoque noxam sentiat non est necesse. Insuper nec illud latere debet,

quod cùm præcipuæ principesq; partes patiuntur, illæ etiam quæ inde pendent, præcipuè si loci vicinia adsit, consentiũt, non tamen necessum est, vt si ignobiliores noxam sentiant, ea nobiliores quoq; pertentet. nanq; cùm illic mediocre vitium insistat, id ea quæ loci vicinitate coniuncta sunt, etiam inficit: at hîc opus est vt in affectis partibus, multũ noxæ increscat, quo principaliores à vicinis suis vitientur. Cæterùm de cerebri & dorsi medullæ vitijs tractationi finis imponatur, vt prorsum progrediamur.

De pulmonis thoracisq; affectibus,

CAP. XVII.

At verò quoniam post prima principia, alia rursus existũt, quæ si dignitate spectes, cedere, attamen nihilo quàm illa minus vitam tueri solent, pulmo inquam & thorax, adhæc venter, & quæ infra ventrem sunt, vt de ijs quoq; quantum res exigit, pertractemus æquum est. Itaq; thorax quæ inter guttur ac septum transuersum, pectus, dorsum, ac vtrinq; latera intercedunt, complectitur: & à neruis qui per collum demittuntur, suum obtinet motum, quo & pulmo & succingens tunica, necnon intercostales musculi, & quicquid intra eius terminos concluditur, vnà cientur. Aër porrò in inspirationibus per fauces asperamq; arteriam, refrigeraturus ac nutriturus suscitaturusq;

turusq; cordis ignem, ingreditur: in expirationibus verò, quicquid fuliginosum fumidumq; indidem reperitur, excernitur. Qua de re cùm thorax benè valet, vndiquaq; commoderata est respiratio: etsi effatu dignam sentit alterationem, ipsa quoq; quàm ocissimè commutatur. atq; si calor increuerit, maximæ celerrimæq; fiunt respirationes: sin frigus copiosum præcesserit, contrà se habent. sic vbi pars quæpiam vehementius indoluerit, par est vt respirationes paruæ densæq; fiant: magnæ verò & raræ, cùm interdum delirium vrget. atque hæ alterationes communi sanè ratione, cùm vniuersum corpus afficitur, eueniunt. Cæterùm cùm thorax multis varijsq; affectibus corripiatur, tum alia ratione, tum maximè respirationibus, idq; certius, eius vitia deprehenduntur. Atque respiratio abolita aut deprauata (quod in morbo attonito, & semiperculsis, hoc est ἡμιπλήξιας, atq; vteri præfocationibus vsuuenire solet) primorum neruorum, quæ motum thoraci largiuntur, sunt vitia: respirationis verò difficultatem partes quæ circa thoracem malè afficiuntur pariunt. Nam cùm humor quispiam, qui spiritus vias obsepiat, influit, eius difficultatem infert: aut quando pars aliqua thoracis inflãmatione tentatur, aut indurescit, & scirrhũ contrahit, tunc

contin

continuæ densæq; respirationes efficiuntur, quales in membranæ thoracem intersepientis, & septi transuersi, ac succingentis costas membranæ inflammationibus, & scirrhis, ac reliquis doloribus quacunq; tandem de caussa excitatis, fieri videmus. nam cùm satis dilatari ob impediens vitium, nequeat, vsusq; vrgeat, id quod deest, continuis & paruis dilatationibus suppletur. Eiusmodi in paruis quoq; euenire diximus, vbi frequentia, siquando vsus instat, adaugetur. Cæterùm quibus pulmo per se offendi solet, sunt venarum suarum ruptiones, arteriarum suppurationes & tabes: quæ quod humor indidem collectus exitum vi quærat, tusses stimulantes inuehunt: sed quod spiritus iter interdum ab eo infarciatur, spiritus quædam difficultas succedit. Atque cùm ita propria noxa molestat, quòd perpetuo motu agitetur, perquàm exigua spes est salutis. Siquidem omni cum vlcere inflammationi quancunq; tandem partem obsederit, motus aduersatur: sed & alioqui pars hæc sua natura ægrè expurgari potest: quo fit vt prius quàm id quod noxium est educatur, serpẽs vlcus cohærentes partes erodat absumatq;: quod copiosiori morbosóq; calori sit peculiare, vt adiacentia quæq; putrilagine vitiet. At si aliunde confluens humor spiritus vias obsederit, spiritus

quidem

quidem difficultas eum comitatur, qui obstructionis magnitudini pro portione respondeat: verùm non semper inde pulmonis essentia offendi consueuit. Quare si à capite fluxio duxerit originem, & cumulata pituitosaq; fuerit, eas quæ peculiari quodam nomine nuncupantur, δυσπνοίας, id est, respirationis difficultates efficit: quæ si intendatur, in ὀρθόπνοιαν migrat vitium, quod quia non nisi recta ceruice spiritus trahi potest, à figura sibi nomen inuenit: atq; hîc spiritus difficultas satis insignis est, quòd lenta quædam pituita in pulmonis vasa confertim irruat. Sed æquè quoq; difficilis trahitur spiritus, si calidiores fluxiones à capite deferantur, velut in pulmonis inflammatione, quam περιπνευμονίαν, & nostri quidam pulmoniam nominant, vsuuenire consueuit, vbi nonnunquam in gutture, & gurgulione ac glandulis linguæ adhærentibus, ἀντιάδας Græci appellant, primum humor firmatur, & nunnunquam affectus anginosos excitat, licet posteà in pulmonem decumbat. Atq; hi perrarò euadunt, quod morbi acumẽ cõcoctionis tempus anteuertat. Cæterùm æquè atq; hæc praua malignaq; est altera pulmoniæ species, quando intercostalibus musculis, & transuerso septo, ac succingente membrana inflammatione abscessuq; obsessis, derepẽte totus

fluxus

fluxus in pulmonem ingruit. nanq; pulmo, debilitata iam facultate, veluti nouo facto principio, noxam excipiens, non amplius id quod infestat propulsare potest: si quidem iam ante æger ob expuitionem est defatigatus: quocirca etiam paucos, in grauibus adeò affectibus necem effugere conspicies. Porrò quoniam & inflämationes, & scirrhi, & dolores quiuis partium ad thoracem spectantium ob antecedentes aliquas caussas excitati, eum quantũ vsus postulat, dilatari non patiuntur, reliquum est vt quod opus est densitate sufficiatur, atq; idcirco homo difficilem spiritum ducere videtur. nanq; tum doloris sensus, tum si quis tumor & scirrhus fuerit impedimento, obstat quo minus thorax amplius attollatur. Qua de re eiusmodi omnes magis minusq; difficulter respirare, pro mouentium musculorum vicinitate, ac offensæ magnitudine comperies, nisi locus affectus longius absit, & maioribus quidem inspirationibus indicetur: verùm alioqui hominem non fatiget. Atqui omnium difficulter spirantium, siue ob paruas continuasq; quasdã inspirationes, siue ob maximas: adhæc dolorem & vim sentientiũ, vt amplius externũ aërem facilè admittere nequeant (siquidem communi nomine hæc omnia iam sunt difficilis respirationis genera nuncupanda) vnicum sanè maximum

ximum est remediũ, nempe vt à continentibus fouentibusq; caussis promptè liberentur: alioqui vt ab impendenti vllus periculo elabatur fieri haud potest. natura enim in spiritus difficultate tempus trahi non concedit: quod cordis gratia, pulmone, si quo alio, opus habeat maximè. Siquidem quod cordi proximus sit, suos leui momento affectus cùm eo communicat. Absoluitur porrò æger euaditq; si inflammationes ilico concoquantur, & humores facile tussi educantur, qui & ipsi suo colore ac consistentia naturæ, in sanitatẽ nutum & propensionem denunciant. Neq; hæc omnino negligere oportet, quòd ad vitiorum thoracem obsidentium dignotionem, plurimum conferat. Atq; ab ijs qui priuatim difficulter spirantes, quique ἀναφορικοὶ, Græcis, hoc est, ægrè extussientes nominantur, spumosa, & humecta, & lenta, ac demum crassa expuuntur: quæ sanè celerem solutionem, pro tussis expuitionisq; facilitate, promittunt. Quòd si tardè ac non nisi post continuas tusses ægrè educantur, aut crassitiem, vel lentorem, aut copiam cruditatem'ue humoris, aut naturæ infirmitatem significant, idq; omni quod tussi effertur commune esse putato. Nec te lateat velim, eos solos dyspnoicos anaphoricosq; superstites euadere, quos aluus mollior, aut vrinæ cumulata

excret-

excretio à morbo vindicauit: cùm nimirum humor repente eò procumbit. Porrò cùm in pleuritide, pulmonia, tabe, & reliquarum thoracis partium abſceſsibus, ſordes tuſsi facilè redditur, ſalutare ferè ſecurumq́; eſt. at ſi in vſqueadeo potentibus affectibus aluus turbatur, vt plurimum periculo res vacare non ſolet. nam quia ex continua alui excretione facultas languida exoluitur, humor tardius & vix tuſsi trahitur. prius enim quàm supernè exeat, in pulmonis caua delabitur, neq; quòd præ imbecillitate æger ſuccumbat, tuſsi amplius educi poteſt, vt iam periculum immineat, ne inſpirationis viæ inde occludantur, ac cordis ignis ſuffocetur, quippe ſputa non facilè ſuccedunt, nec etiamnum ſunt concocta. Sputa in pleuritide ac peripneumonia, quæ ex coctione conſiſtentiam quandam acquiſiuerunt, ea ſubalbida & ſubcruenta eſſe videntur. At porracea, nigra, & lenta, his ſunt contraria, etſi difficulter redduntur, ac ſerò tandem in morbo exiſtunt cum virium robore, longitudinem, ſed cum imbecillitate, vt plurimum mortem denotant. Verùm deterius eſt tuſsim non accedere, aut ægrum nihil effatu dignum expuere. hæc nanq; omnia morbi malignitatis, facultatisq́; infirmitatis ſunt indicia. Cæterùm ijs qui ſanguinem ſolùm tuſsi educūt nulla adeſt ſpiritus

diffic

difficultas, nisi quando in ipsius vias sanguis cõfluxerit, idq; vena arteriáve quapiam, quacunq; tandem de caussa rupta. hæ nanq; propter casum, aut ictum, vel violentam validamq; vocem, siue erosionem ac osculorũ apertionem, cruorem fundunt. Atque reliquorum quidem manifestæ sunt caussæ. verùm erosio ob acrem erodentemq; eò confluentem humorem, qui in teneris particulis cõmoratus suam malitiam cum vicinis communicat, euenit: oscula autem venarum, arteriarúmve ob retentricis facultatis imbecillitatem, vt verisimile est, aperiuntur: sed & ob tenues, acresq; fluxiones stimulantes, & demum ob copiam vim facientem, reserantur. Et quæ tenuia, flaua, & spumea sunt, arteriam potius: quæ verò purpurea, & crassiuscula, venam ruptam esse connotant. Adhæc sanguinis quantitas, vasis magnitudinẽ denũtiat. Atq; quæ colorata admodum perspicuaq; sunt, sublimiores thoracis locos: quæ verò nigricant, & liuida sunt, ab imo trahi significant. Sic quæ à pulmone redduntur, spumea ferè apparent. at quæ aliæ partes reijciunt, non item. Porrò omnibus quæ è thorace educuntur, cõmune est, quod tussi redduntur: quemadmodum, vomitus symptoma est eorum quæ per gulam ducuntur. Locum autem affectum dignosces, aut ex thoracis gra-

nitate, aut dolore qui in maioribus respirationibus in patiẽte loco persentitur. at proprium maximè in nondũ ruptis abscessibus est, quòd in illud latus, cui abscessus insidet, æger facilius decumbat, quàm in aduersum & oppositum, propterea quòd in oppositũ cubanti quiddam veluti pendeat & grauet, ac respirationem confundat. Hi porrò disrupti aut sursum vel deorsum prorumpunt, idq; aut cum tunicis eos ambientibus, (quod sanè etiã securius est, non enim illic denuò ijdem consistunt) aut simul atq; humor eductus est, postremæ mẽbranæ quoq; dissolutæ prodeunt. nam non exiguus est metus, si non egrediuntur, ne abscessus iterum confletur, veluti liquore aliquo reliquo, qui paulo pòst futuri abscessus sit caussa. Humor autem qui diffractis ijs emanat principiò leuis esse, & cum cruore in coctione consistentiam, atq; vt plurimum eandem speciem habere, nec grauiter olere, facileq; educi, & æger melius morbum tolerare debet. nam qui eiusmodi non est, & longitudinem, & malignitatem morbi significat.

Affectuum qui ventrem tentant dignotio.

CAPVT XVIII.

Bi de spiritus instrumentis quæ consentanea sunt explicauimus, nũc ad ea quæ alimentũ excipiunt, est transeundum, ac quomodo

modo & à quibus caussis afficiuntur, quidq; quæ inde vel per aluum subeunt, vel per vomitum redduntur, indicant, exponendum. ita enim progrediente sermone, si cibus ventriculum non aggrauauerit, nec qualitate momorderit, alterauerità;, atq; si ipsa ventriculi ac ventris substantia & facultas bene valuerit, leuiter concoctio fertur, nec vlli vel exigui, & doloris expertes fiũt ructus, atq; intestina post ventriculi concoctionem alimentum excipientia, nihilq; inde oneris sentiẽtia (vbi quicquid ibi humidi est sibi assumpserunt) interuallo quod satis est interiecto, superuacaneum leui negotio citraq; dolorem explodunt, læue, molle, & satis pallidum, vel saltem subflauum, nisi ab alimẽti tinctura, alio colore inficiatur. Attamen quæ euacuantur, cum cibo conuenientiam quandam in qualitate ac quantitate seruare debent, quippe si assumpta quãtitate aut qualitate à commoderato recesserint, aut intemperies aliqua tentauerit, vel humor quispiam alienus infarctus, alimenti instrumenta labefactauerit ac vitiauerit, multi variq; affectus exoriuntur. Et cibus potusq; sui copia onerantes, aut vomitus, aut alui profluuij caussa esse assolent, vel si vomitu lotio'vẽ non redduntur, tardam coctionem ac cruditatem procreant. Quòd si in qualitate multũ à com-

moderato abscesserint, si quidem quæ excedit calor fuerit, morsus stomachũ intestinaq; pungens, dolor capitis, & ructus nidorosus insuauisq; oboritur: sin frigus vincit, flatus excitatur, et ructus est acidus, aut alius qui cibi qualitatem indicet, & circa vmbilicum intestina torquentur, στρόφον Græci nominant, & fluctuatio vexat. Atq; hæc vomitu, aut fæcũ deiectione, & pauco simul ac puro cibo sedatur. porrò intemperies simili cibo nõ iniuria irritatur, vt cõtrario leuatur. Nec quicquã fortaßis à ratione alienum accidit, si quæ similia sunt, se mutuò augere queunt, & ex quã maximè contrarijs commoderatum conficitur & temperatur: quando sensus, qui ratione potior est, nos doceat, quod si quis calida siccaq; qualitate alteretur, calidis siccisq; maximè afficitur, & humida ac frigida postulat, quæ intemperiem vtpote cõtraria compescere poßunt. Atq; huiusmodi excedẽs quæpiam qualitas gignit. Quòd si qua fuerit humorum ibi corruptela, quid nõ mali molestare æquum est? quippe si frigidi, lenti, crudiq; inhæserint ventriculo, tarda difficilisq; coctio, vertigo itidem, acidus ructus, & absurda appetentia insequitur. Hi vt plurimũ non sitiunt, nisi nitrosus salsusq; humor infestarit: tunc enim siti satis molesta enecantur. Si verò biliosus putrisq; est humor qui offendit, ecqu-

ecquod non insuauitatis genus, vt par est, ægri experiuntur? nonnulli enim amarorem incusant, alijs iniucunditatis quippiam, quod verbis explicare non valent: quibusdam fœtida piscosaq; qualitas, & alijs alia persentitur, atque omnes morosos reddere, ægrosq; turbare solent, adeò ob humorum putredinem corruptelamq; sibijpsi displicent. Nec mirum, si quibus ingrati putresq; eiusmodi succi ventriculo ac eius ori insident, cibum respuant, & potum magis expetant: quippe insuauium humorum illuuies, neruorum è cerebro ad famem prouciendam ad os ventriculi pertingentium sensum obtundit, siccitasq; ipsorum eius os premit, & ad vitij sensum excitat. Qui ijs affectibus corripiuntur, abstergentibus incidentibusq; medicamentis, vomitibus, & accommodatis purgationibus in pristinam valetudinem restituuntur. Verùm quoniam verisimile est nonnullos assiduis vomitibus, ventris profluuijs, choleris, tenesmis, dysenterijs, lienterijs, torminibus, ventris fluctuationibus, coli doloribus, ac id genus reliquis corripi, age de his quoq; aliquid, quod præsens locus exigit, atq; ita ijs quæ per aluum succedunt, disseramus.

De dignotione eorum quæ vomitu reiectantur.

CAPVT XIX.

At qui hoc semper in omnibus anteà nouisse decet, consuetudini primũ esse animum adhibendum, deinde de ijs quæ excernuntur pronunciandum. siquidẽ nonnullis qui naturæ quibusdam excretionibus sunt assueti, ea quæ vomitu eijciuntur, quæ've aluus reddat, longe deterrima esse videntur, atq; vsqueadeo praua, vt si id ignoraueris, multum ab eo quod verum est aberres: sin cognoueris, rectius dijudices discernasq;. Proinde si cibus potusq; com moderatus assumitur, & vomitus illum insequitur, ventriculus aut propter insolentem frigidi intus vel foris infestantis occursum, refrixisse, aut ab acri mordaciq; ei impacta bile incaluisse, aut irritatus esse creditur. Atq; ea vel vnà cum esculentis euometur tota, vel quod reliquum est, exiguum suæ qualitatis sensum præbebit, vt æger amaritudinem quandam sentiat. Quòd si ob frigus vomitus superuenerit, cibus vel solus, vel cum exigua pituita expelletur, neq; alia vlla effatu digna noxa insequetur: nisi, si cum ventre intestinisq; offensa communicatur, alui fluxus, qui sola vtiq; copia molestus esse potest, proruperit. Ac de eo fortaßis post loquemur, nunc de ijs quæ vomitu eijciuntur, deinceps agamus. Qui igitur nulla vim inferente externa caussa euomunt, aut humores quospiam qualitatis expertes, pitui-

tosos

tosos, aut acidos, vel dulces, aut salsos expellunt, eosq; vel cum amara qualitate permistos siue sui copia grauantes, atq; idcirco vomitu reiectos: siue quòd bilis quædam delitescens eos stimulet, quæ & ipsa interdum vnà postremo loco redditur. quare percontari quoq; oportet, num amaritudinem vllam in ijs quæ vomitu reddiderint, persenserint. Et qui solam bilem educunt, pallidam, aut flauam, aut porraceam, vel æruginosam eijciunt, eamq; vel puram & sinceram, aut inter se mutuò, aut cum pituita commistam: atque aut crassam & grumosam, vel tenuem & leuem: & aut leuis tolerantia, cùm anteà grauiter æger ferret, succedit: aut ægrius tolerat, & animi deiectio deliquiumq; comitantur. Leuius quidem fert, si conuenientia educta fuerint: contrà verò, si quacunq; tandem ex occasione infra modum substiterint, velut suis locis aperiemus. Bilis porrò color quo longius ab ea quæ secundum naturam est, pallida inquam ac flaua, recesserit, eo deterior est, ac sæpenumero inde grauius ferre solet. Ex ea autem quæ euomitur, optima est quæ pituitæ permiscetur, post hanc quæ liquidior est, grumosa minimum, confert. Omnes vtique si coctio præcesserit, & naturæ robur non defuerit, quamuis inter se prauitate distent, attamen ad finem bonum conten-

dunt. Quòd si coctionis notæ anteà non apparuerint, his contraria sunt expectanda, potissimum si vitalis vis non responderit, quod reliquis quoq; excretionibus commune habendum est. Neque eas quantitate metiri oportet, sed si qualia & quomodo purgari decet, purgentur: inde enim longè certior dignotio petetur. Porrò de atra bile quæ euomitur, nihil habeo quod afferam, quippe quæ semper pessima vomentibus portendat. discernetur autem ea, si in cinerem proiecta ebullierit, perinde ac in acri aceto euenire solet: & si ægrum interrogabis, is se acrem admodum & acerbum humorē qui expellitur sentire affirmabit. Quod idcirco diximus, vt ex his eum dignoscas, & ne humorum similitudo tibi facilè imponat. nāq; æruginosa glastcaq; bilis, vbi diuturniorem moram traxerit ac cōputruerit, eiusmodi quidem colore interdum insignitur, sed amarum semper sui sensum efficit. Cæterùm sanguis epotus, vbi in ventriculum descēderit, & diutius ibi permanserit, niger euadit: at ex qualitate agnoscitur. At verò quoniā in sanguinis mentionem incidimus, eius quoque tractationem subnectamus: quippe sanguis aut purus, aut iam denigratus, deinde aut ob casum, ictum, aliámve antecedentē caussam, aut prout quidem apparet, casu & fortuito, vomendo expelliturs

litur. Atq; in externis quæ conspicua sunt, non est multum studij ponendum: verùm quia quæ intus latent, ferè ignorantur, fieri quoq; posset, vt an auxilium admittant, nesciatur. Proinde si cùm aut multitudine sua grauat, & exitum quærit, aut venarum iecinorisq; retinens facultas languet, ac ventriculi tractrix validius ob inopiam quampiam contrà nitendo, agit, in eum sanguis fuerit translatus: vbi semel eiusmodi, ob diuersarum partium facultatis tum robur tum imbecillitatem, fluendi occasionem nactus est, iam tempore in consuetudinem vitium migrat, atq; ob eam sanguinem quoque nonnulli vomitu reddunt, maximè in ieiunio diuturniori. Alijs vasa rumpuntur, ac ob erosionem, aut multitudinem præuiam, vel ictum easúmve aperiuntur ac quæ ex summo corpore excernuntur, coloris sunt expertia, quæ verò ex imo reijciuntur, iam nigrescunt. Atq; hactenus de vomitibus: reliquum est vt de ijs quæ per ventrem secedunt, pertractemus.

De dignotione eorum quæ aluo deiiciuntur.

CAPVT. XX.

Cvm igitur cibus plus iusto ingeritur, neq; concoctione euincitur, albicantia liquidáq; confertim succedunt, & nonnunquã alui profluuij genera succedunt. Atque ex ijs quædã qualia ab initio extiterunt, perdurãt:

alia verò in alium commutantur colorem, ac aut in meliorem, & concocta, aut in flauum, & liquida biliosáq; excernuntur. neq; quicquam adhuc est incommodi. etenim interdum, si quãdo facultas expultrix turget, properatq; infestãtes humores deponere, reperta alui profluuij occasione, vnà cum crudis quod noxium est explodit. Quapropter diligenter est hîc animaduertendum, ne dum inconsideratius profluuij vim coërcere niteris, clanculum humoris qui excerni debebat, impetum inscius compescas. sed nec illud est ignorandum, quòd aliquando ea in choleram commigrant, & modò sursum deorsumq;, modò deorsum tantum prorumpunt. Atque quæ deijciuntur, aquea biliosáq;, ὑδατόχολα Græcis, & nominantur, & apparent. quæ si copiosiora fluxerint, neq; remedijs obstiteris, infirmitatem, animi deiectionem, atq; etiam syncopen, ac refrigerationem gignunt. Iam quæ excernuntur subalbida, & lactea, nec cohærentia, haud paruam concoctricis alteratricisq; facultatis, ob nimiam refrigerationem, imbecillitatem connotant: vt quæ fulua & flaua deijciuntur à bilioso exuperante humore, ob immodicum calorem, perpetuò procreantur. Cæterùm interdum nonnullis alba, magisq; consistentia, ac ceu canum stercora redduntur, sed non confertim, neque

freq

frequenter, quòd in alui profluuijs quoq; contingit. atq; ea meatum qui bilem in ventriculum exonerat, potius obstructum esse significant. quapropter vrinas ij plerunque biliosas reddunt, quòd eò copiosior bilis diuertat, quæ etiam supernè vomitu reijci solet: attamen vt plurimum hæc arquatis superueniunt, quòd humor, qui colore suo ea inficit, ad cutem feratur. Adhæc flauæ, & rufæ, & ceu rubræ deiectiones, à flaua rubraq; bile colore imbuũtur, vt quæ æruginosæ sunt & porraceæ, quæq; caulium imaginẽ referunt, ab eius generis humoribus procreantur. At nigræ interdum ex assato excretoq; sanguine apparent, nonnunquam à perimente bile excernuntur. Atqui subinde varijs quoq; inter se commistis coloribus imbuuntur, quæ iam dictis etiam sunt peiores, quòd humores plurimum vigere denuncient. Porrò omnes hi humores quos enumerauimus, si facilè & citra dolorem, atq; in die indicatorio coctione præeunte excernuntur, & æger leuior aliquanto inde fiat, omnino salubres esse censentur. sin contrarijs de caussis eueniant, contrà quoq; de ijs sentiendum est. nanq; eas animi defectus, & deiectio, sensus item priuatio & delirium, necnon proiectatio, & quandoq; mors repentina comitatur. Cæterùm huic sermoni annectendi sunt, & qui à ventriculi

triculi aliqua intemperie enascuntur affectus, quos Græci κοιλιακὰ πάθη appellant. nam vbi refrixit incaluit've vehemẽtius, vel squalet & humet, atq; in habitum iam intemperies abiuit, hæ affectiones quæ ab ipso cœliacæ vocantur, exoriuntur. Qui ijs corripiuntur, sitire & exigua febricula tentari, ac flaua rufáq; deijcere, atq; frigidorũ apposítu iuuari cernes. alios rursus tardè cõcoquere, ac vt plurimum nihil sitire, & cruda aluum reddere videbis. sic qui ob humiditatem nimiam laborant, anguntur, & liquida subpallidáq; excernũt, qui verò ex siccitate malè habent, ijs parum idq; colliquatum secedit, hi plus sitiunt, & ægrius curantur, ac magis conficiuntur liquanturq;, quòd naturalis corporis humiditas exhauriatur. Vomitus ventrisq; fluxus eos malè habẽt, et eorum quæ deijciuntur malitia offendit: sed maximè excretorum quantitas nocet, quia cũ plus quàm par est, euacuatur, vnà cum excretionibus calor exhalat, exiccaturq; corpus ac ob copiosiorem euacuationem, iam ali desinit. Desidendi verò frequens desiderium, quod τεινεσμὸν vocant, & alui difficultas, & quæ vulgò nuncupatur hepatica, tum dysenteria, tum lienteria non magis quantitate, quàm malitia interficiunt. nam cùm bilis perquam acris ac æstuans fuerit, & intestina affectibus excipiendis

piendis

piendis opportuna, ipsa inter egrediendum deglubit ac abradit. Atq; si vitium est in intestino recto, τεινεσμὸς appellatur, eo quod locus affectus τείνεται, id est extenditur, atq; ad excernendum vi cogitur. Nihil in continua violentaq; hac excretione quod sit alicuius momẽti deijcitur, præter muccosa quædã, subcruẽta, liquida, lentaq;, & quæ ægrè auelli queunt. Quare ob assurgendi potius assiduũ laborem, quodq; distendatur, & vehementius solicitetur, quàm ob deiectionum copiam, ægri vires exoluuntur. Quod sicubi mordax hic humor in intestinis hæserit, radit, ac ad deijciendum stimulat, ac Græcis δυσεντερία, nostris ferè alui difficultas, & quibusdam tormina nominari solet. Locum autem patientem dolor, qui nunquã ab ægro discedit, indicat. nam si eum infra vmbilicũ persentit, affectus crassa intestina occupare putatur: sin supra vrget, tenuia obsidet. Proinde si bilis quæ egeritur apprimè praua non sit, cuiusmodi est portacea & æruginosa. nam quæ à nigra cœpit alui difficultas, exitialis est, neq; febris vehemens, aut corpus sit putribus humoribus refertũ, nihil magnopere est metuendũ, maximè si infra vmbilicum affectus affligit: sin verò peiora fuerint quæ dominantur, non leuis est metus ne homo occumbat. Atq; vbi vitium est in recto intestino, alimentã

menti excrementa, & affecti loci abrasiones, seorsum quæq; secedunt. At vbi in altioribus locis offensa est, cibi superflua & affectus ramenta vniuntur, idq; eo magis, quo à sublimioribus reijciuntur. At qui cùm iam fæcum color & consistentia ad id quod secundum naturam est accidit, dolores quoque leuantur, & quæ à vulnere prodeunt, meliora & pauciora sunt; quippe quæ maiori interposito tempore egeruntur: quare tunc curantem, tanquam periculum sit euasurus meliora de ægro expectare oportet. Contra verò in deterius ægritudinem prolapsam esse significant. et cùm mediocris est affectus, pauca ramenta & leuiter cruenta, ac muccosa egeruntur: remittunt se dolores, & maiori temporis interuallo assurgunt. quod si augetur, sanguineæ vt plurimum sunt egestiones. At si magis adhuc malum increscit, & vlcus iam depascere cœpit, primum sanguis cōfertim defluit, deinde carnea ramenta, & eo maiora quo sunt deteriora, & graueolentia ac tantum non nigricantia decedūt. prauum demum præ cæteris habetur, si cibum æger fastidit. Hac ratione, sit'ne malignus an non morbus, dijudicatur. At leuitas intestinorum, quam λειεντερίαν appellant, ferè ex diuturniori alui aut profluuio aut difficultate per commutationē & decidentiam enascitur, tan-

toq;

toq; est grauior, quatenus facultati iam anteà debilitate superuenit. Vitium ex ipso sanè nomine patefit, quòd leuia ac quasi lubrica facta sint intestina, vt ne ad breue quoddam temporis spatium cibum retinere queăt. tale quoq; propè accidit, quale ijs quibus ventriculi subuersio euenire solet, qui quod ea quæ assumpserunt tolerare nequeũt, denuò reijciunt. his si acidus ructus accesserit. spei nonnihil subest, retentricem concoquentemq; facultatem ad se redire, & ferè adsumptis concoctionem admoliri. Cùm autem sanguis reijcitur, in id animũ aduertere oportet, nũ supra an infra decedat: illud enim semper, hoc non semper malũ est: siquidem nonnullis, vbi eius copia nimium aucta fuerit, interdum infra per intestina, alijs etiam per ora venarũ, quas αἱμοῤῥοΐδας nuncupant, profluit. Verùm ille qui ab altioribus locis emanat, & aliquandiu in corpore est moratus, nigrior est: hic verò purus, syncerus, & qualis ex iam cæsis hostijs profluit. Nam qui à iecinore decidit, alius est ab his, & carnium recèns mactatarum eluuiei adsimilis. Atq; ille ceu superfluus & nimius, affatim effluens, & paucis surgẽdi laboribus, ab onere febriq; nõnunquam hominem liberat: at qui præ iecoris imbecillitate & calore excernitur, opinionem imperitioribus ac simplicioribus adfert, quasi

is qui

is qui laborat, aluı difficultate infestetur: cùm tamen res ita se habeat minimè. nam hîc neq; dolor intestinorum cruciat, nec continua assurgendi molestia, & desidendi desiderium adest, quin nec paulatim quidem excernitur. nam si quis esset aut dolor, aut grauitas, ferè caussam inquirens iecur potius caussari possis. quare illi remedia essent applicanda, ac facilè si opportuno auxilio succurritur, euadunt. Verumenimuero qui per ora venarum exit, ægros à multis ægritudinibus impedentibus vindicat. nam qui illac moderatè fuerit purgatus, furore, melancholia, pulmonia, lateris dolore, tabe, ac osculorũ venarum apertione haudquaquã corripitur. At vbi hæmorrhoides temporis longinquitate familiares factæ fuerint, si rursus supprimantur, præter quàm quod ab ijs quos recensui, affectibus non liberãt, primum onus, pigritiamq; deinde vertiginem tenebricosam, etiam hebetudinem ac ciborum fastidium pariunt. Atq; ita viscera attolluntur ac grauantur, & interdum inflammatio aut scirrhus, & hidropicæ quædam affectiones, ac vertigines oriuntur. Quòd si is qui olim ex more per ora venarum quas αἱμοῤῥοΐδας nuncupant, excernebatur, ad inferna delabitur, pedum ex sanguine dolores excitat. Quod si ad cutem feratur, multæ variæq; pustulæ, quas ἐξανθήματα Græci

Græci nominant, erumpunt. At si per assuetos meatus immodicè feratur, cruditates malosq́; habitus, ac aquam intercutem progignit, vbi iam iecur, & vniuersum corpus fuerit refrigeratum. Porro ijs qui solita exercitia omiserũt, aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus consuetæ, è nare, aut vtero seu in mulieribus excretiones supprimũtur, aut quibus mos erat venam tundere aliáve quapiam ratione sanguinem vacuare, & cõsuetudinem mutarũt, vt iam, quia corpus vniuersum peruadat, copia imbecillitasq́; adsit, ijs inquam primum hæmorrhoides oboriuntur. Verùm contrà quàm hi omnes quos enumerauimus, afficiuntur, qui doloribus laxioris intestini, quòd κῶλον vocant, aut tenuioris morbo, ἐλεὸς, & nostris quibusdam conuolulus nominatur, laborant, aut quas torsiones, στρόφους appellant, & fames ingens torquet.

Fames ingens, quã βούλιμον nuncupant (hic enim affectus magnam famem significat) ventriculi malum est, quo qui laborat penitus cibum auersatur. Porrò cùm praui humores facultatem famẽ sentientem offenderint, aut aliqua simplex intemperies increuerit, veluti si acidi acerbiq́; os ventriculi irritauerint, à ratione alienæ ac caninæ appetentiæ enascuntur: non secus quàm cũ in alijs, absurdi succi in ore

ventriculi coaceruantur, diuersorum generum ac ineptorum appetentias excitant, vt qui eo malo affecti sunt ne à cœno quidem, carbonibus, & testis abstineant. Id quod liquere tibi potest, vel ab vtero gerētiū vitio, quod κίσσαν Græci, nostri malaciā vocitant. Atq; has quidem absurdas ac à ratione abhorrentes appetentias, conuenientium medicamentorū vsu quispiam fortasse curauerit: at omniū, vt sic dicam, ciborū, quibus animal coalescit, fastidio, quòd iam emortua sit sentiens facultas, vix aliquis probe mederi persanaréve poterit. Verùm quænam ijs accommodata sunt, posteà fortè subnectemus, nunc institutum agamus.

De dignotione suppressæ alui affectuumq; qui eam comitantur. CAP. XXI.

Itaque aluus inhibetur, quòd excrementa aliò deriuent ac cōmigrent. His autem vrinæ copiosiores, & sudores succedunt et occulta perspiratione plusculū digeritur, atq; his nihil incōmodi, si aliunde superflua explodunt, euenit, modò ea ad familiaria sibi loca denuò reuertantur. At verò quibus aluus supprimitur, neq; excremēta alijs meatibus egerū tur, hi varijs doloribus cruciātur, & ægrè tolerant. Nā aut quòd quicquid in prioribus fæcibus erat humidi, exalauit, ipsæq; obduruerunt, ac cum lenta viscosaq; pituita intestinis obdu-

cta sunt

ctæ sunt, naturalis egressus prohibetur: aut quòd intestina inflammatione tentantur, aut ob ictum, aut quòd humores quidam confluxerunt, vt ea ex re paulatim expultrix eorũ facultas langueat, secedere non possunt. Quocirca cibos renuũt, & dolores intestina affligũt, & ructus mediocres accedunt, qui ægrũ principio modicè leuent. Verùm cùm malum inueterascit, inferna refrigerari, ac superna magis incalescere incipiunt, quòd nimirum calor in sese cõtrahatur, atq; ita deinde fœtidũ ac insuaue quippiam eructat, quo nõ æquè leuetur. Ac primum humores cibique vomitu reijciuntur, neq; tantillum spiritus infernè dilabitur. At dehinc, ceu malorum colophon, est stercus ore redditum: quo tẽpore mors nullo pacto vitari posse censetur. Morbus εἰλεὸς Græcis, & nostris conuoluulus nũcupatur, quod intestinorũ anfractus εἰλοῦνται, hoc est conuoluuntur, ob caussas quas iã recensuimus. Porrò intestini laxioris, quod supra κῶλον nominari diximus, dolores, inflationes, & torsiones illas, ἐμπνευματώδεις, has, vt dixi, στρόφους Græci appellant, ob precedentem obstructionem: quin & ob frigidorum humidorúmque edulliorum nimium vsum creantur. Nam vbi frigidus victus plurimum pituitæ congeßit, id intestina excipiunt, & potißimum laxum, quòd na-

ff. 2 tur-

turalis eius sedes formatioq; ei rei sit opportuna: cumq; copia sua oneret, & qualitate infestet, neq; facile quod lentore prohibeatur, exitum inueniat, intestinum laxum tendit, atque doloribus hominẽ circuncingit. Ac supra humores & nonnunquam cibus vomitu expelluntur: infernè verò nihil facilè deijcitur. Quod si clysmate, aut aliquo alio medicamento, quod confertim pituitam detrahere potest, ægro succurritur, dolor mitigatur. Verùm si noxia pituita non secesserit, sed aut in coxendicem, vel in vesicam procubuerit, ischiadicos fieri, ægréque alios lotium reddere videmus. Porrò si infestantes hi humores ad crura pedésve delabuntur, pro sua qualitate pedes afficiunt, ac simul atq; paratam sibi ita viam strauerint, in consuetudinem iam affectus abit, ac facile quauis de caussa ægri patiuntur. At qui quòd propter humores in corpore relictos qui nulla neq; arte, nec meliori fortuna dissipari excernique queunt, sed in manus & pedes deferũtur, inde ægri podagra chiragraq; corripiantur, id quidem, tam à simplicibus quàm complicatis ijs humoribus fieri conspicimus. Verumenimuero præ cæteris omnium maximè podagras & arthritidas committit, qui ex continuis cruditatibus humor crudus coaceruari consueuit. nam cùm assiduè

peccet

peccetur, & crudis etiamnum cibis alij insuper ingerantur, crudus colligitur succus, ac cùm neq; vomitus casu aut arte expellat, neq; venter egerat, nonnunquam in laxiori intestino impactus, eos qui inde κωλικοὶ appellantur, dolores excitat, interdum ad coxendicem delatus, ischiadicos, ita enim à coxendice, quod Græci ἰσχίον vocant, affectu nominantur, efficit: aliquando in vesicam irruens, vrinæ difficultatis fit caussa. Quod si nusquam horum locorum firmetur, sed in manus pedesq; dispergatur, chiragras & podagras, itemq; arthritidas generat. Atq; hi tum alij qui intus relinquuntur humores, ex victu præeunte, ægri temperamento, ætate, adhæc coloribus, qui in artubus efflorescunt, dijudicantur. rubent enim artus, cùm à sanguinis decubitu dolore confli-ctantur: pallent autem potius, si flaua bilis infestat, at si atra offendit, magis subliuido colore inficiuntur, quemadmodum si pituita molesta est, leui albedine notantur. Porrò in complicatis humoribus, colores quoque sibi mutuò permiscentur, colorumq; imagines illis proportione respondere conspiciuntur. Cæterùm tenuiores calidioresq; promptius: crassiores verò difficilius difflantur: omnes tamen allata ope melius discutiuntur. Illud præterea nouisse licet, quòd vbi in ventre intestinisq;

copiosa pituita confertim fuerit congesta, atq; à calore quouis modicè incalverit, crassi, caliginosi, & qui ægrè exitum inueniant, spiritus enascūtur: qui dum in intestinorū anfractibus coarctātur, torsiones, & inflationes, nisi opem feras, excitāt. Hi postmodum tēporis longinquitate, locū qui inter peritonæū & intestina intercedit, occupant, ac hydropem eum, qui quòd cum ægri abdomē pulsatur, tympani in morem intumescat, τυμπανίας dicitur, generāt. Atq; his notis affectus qui ex ventris & intestinorum suppreßione gignuntur, discernes. Quoniā autem & tineæ, ita ἕλμινθας voco, & tenues lumbrici quos ἀσκαρίδας Græci nuncupant, & qui lati vocantur, intestina atq; aluum occupant: vbi pauca de ijs quoque verba fecerimus, ad ea quæ reliqua sunt, sermonem conuertemus. Itaq; vt in ijs quæ foris apparēt, cùm à mediocri calore humor quispiam computruit, muscæ, vermes, atq; id genus insectorum plurimum generari cernimus, ita & in aluo & intestinis fieri animo cōcipe. Ac lūbrici qui in recto intestino gignuntur, & nunquam sursum progrediuntur, parui ac tenues, quiq; ægrū stimulent & titillent, reperiuntur, his Græci ἀσκαρίδες nomen indiderunt. Reliqui, quas communi nomine ipsi ἕλμινθας, nos iam vt dixi, tineas & lumbricos vocamus, non

vnum

vnum ac eundem tenent locum, sed intestina aluumq; obambulant, & per os nonnunquam ascendentes reijciuntur. Eorum verò alij maiores, alij minores: & alij subalbi, alij subrubri sunt. Nonnunquam item prius quàm in animal probè efformati fuerint, atq; à seinuicem seiuncti, non secus quàm tenuium funiculorum quidam globi excernũtur. Quòd autem in humorum, qui intestinis aluoq; continentur, putredine emergunt, atq; vt plurimum cùm febre insistant, nemini non liquere arbitror. Adhæc quod grauia & formidolosa symptomata inferũt, etiamsi quæ ex symptomatis euenire solent, fere non insequantur, vel hoc quoq; perspicuum est. nam neruorũ conuulsio, singultus, animi defectus, proiectatio: sensus priuatio, vomitus, oculorum cauitas, & mediocris oris hiatus, atq; id genus alia aut omnia, aut nonnulla ijs qui clanculum lumbricos & tineas educant, oboriũtur. Ex his deteriores sunt quæ leuiter rubent, & quæ inter morborum initia apparent. Vtræque enim putredinis materiam vnde ortæ sunt, denunciant. nam subalbæ quæ sunt, ex iugi ciborum cruditate gigni visuntur: reliquæ verò ex alimento quod in sanguinem non est probè cõuersum, quodq; iam putrilaginem contraxit, ac ex reliquis nonnullis edulijs percalidis procreantur: atqui quæ ex validiori

putri materia coagmentantur, viribus quoque anteire videntur. Quod verò semper quæ ante statum præfixumq; iudicium prorumpunt aut multitudine sua oneri sunt, aut facultatis retinentis imbecillitatem connotant, nos etiã pòst manifestius explicabimus. Porrò *tinea una lata, in intestinis gignitur, cùm lentus & leuiter calidus humor internæ intestinorum superficiei illinitur, qui à calore quopiam in animal formatur. Hæc quãdoq; in plura intestina porrigitur, interdũ etiam per tota permeat, onus tumoremq; quempiã ventri concilians, & quicquid in ventriculũ edulij immittitur, promptè absorbens. Quare qui illam fouent & nutriũt, haud facilè ferunt ieiuniũ: & cucurbitæ seminibus similia aluo egeruntur, atq; hoc est latæ tineæ in aluo genitæ inseparabile indiciũ.* Porrò *ea nonnunquam in aceruum ceu globus cõtracta, perpetua quadam continuitate cohærens excernitur: interdum in cubitales & maiores minoresq; portiones dissecatur. Atq; hæc adeò molesta fera si semel toto fuerit eiecta, haudquaquam sanè denuo in posterum gignatur: reliquæ verò, quæ plures sunt, propemodum & in omnibus & perpetuò generantur, tanto prauitate lata tinea inferiores, quãto tenues, quas ἀσκαρίδας vocari diximus, his antecellũt.* Sed *huic tractationi ita summa manus imponatur.*

De

De morborum qui partes genitales tum marium, tnm fœminarum tentant, dignotione. CAP. XXII.

Reliquum iam est vt de partibus naturalibus agamus, & quod affectionibus corripi solet, explicemus: ac primum de ijs quæ maribus fœminisq; communes sunt, deinde de cuiusq; proprijs loquendum. Itaq; sanguis, pus, strigmenta, & calculi per vasa vrinatoria feruntur, vrinæ item difficultas, eiusq; suppressio, & quod vocant profluuium in matulam accidunt. Ac sanguis quidem promanat, cùm venæ renibus adhærentes dirumpuntur aut eroduntur vel earum oscula reserantur, aut exudant, διάδρωσιν *appellant, nonnunquam ab ipsa quoq; vesica, eiusq; collo cruor profluit.* Hæc *autem distinguent, affecti loci dolor & grauitas, quinetiam sanguinis qualitas quantitasq;, ceu in morbis thoracis anteà exposuimus. Pus verò effunditur, cùm ijsdem in locis abscessus vel tuberculum fuerit enatum, aut ictus quauis de caussa illatus. nam quod abscessus alibi collectus per vrinam expurgetur, accidit quidem, verùm rarius, atq; hi in renibus aut vesica dolorē nullum sentiunt, nisi si aliena quædam materia eo confluxerit. neq; hoc semper. adhæc, qui anteà parte aliqua dolore infestabātur, ea non amplius dolēt, quod qui eū creabat*

ff 5 humor,

humor, iā ſit exploſus. Calculi porrò aut in renibus primum, vel veſica, coagmentatur: quod ſatis multa ſtrigmentorū vis ibi accumuletur. nā cùm tophus ex quibuſdā humoribus cōflatus, & à calore exaſſatus eſt, ſemperq; cōfluentes arenulæ adhærent, ac lentis quibuſdā ſuccis agglutinātur, quæ colliguntur lapideā induunt conſiſtentiā. Lapis è renibus exitū quærens, colici quidē doloris ſpeciē præ ſe fert, verū diſtinguitur, quod ille non perinde atq; hic abdomen cingat, ſed ad pubē ipſamq; veſicam, & interdum ad teſtes vſq; dolor pertineat. Adhæc ſtrigmēta ibi in matula ſubſident, & aliquādo lotium non expeditè redditur, nec aluus ſupprimitur, & cū excernit dolor inde non lenitur, & demū in veſicā delapſus lapis, omnes moleſtiæ mitiores leuioresq; efficiūtur. Quare ſi quod egreditur, rectū iter ac liberum nactum fuerit, ægrum multis doloribus vindicat: at ſicubi in veſica ſubſtiterit ipſe tēporis ſpatio increſcit, et in veſicæ ceruicem velut operculum incubens, vrinæ difficultates & ſuppreſſiones excitat. eſt quando etiam, dum huc illucq; per veſicam vagatur, loca eius abradat, etſi angularis fuerit ictus infligat, vt iam cruor pusq; vnà cum lotio reddatur. Atq; eo pacto renum morbos & inflāmationes, νεφρίτιδας vocantur, ab vrinæ difficultatibus quæ lapides creant, dignoſces.

Nonnun

Nonnunquã cùm crassi lentiq; humores in vesicam decumbunt, ac eius collum, per quod ceu canalem lotiũ eijcitur, obsepiunt, vrinæ difficultates prioribus consimiles generantur: verùm distinguuntur, quòd nullæ adsint calculi notæ, quodq; in matulæ infestantis humoris frustula quæpiam, puri similia, sed dolore dissidentia subsidere conspiciãtur. Atq; hæc sunt maribus fœminisq; communia mala, vt & illud quod profluuium in matulam vocant, quodq; ob renum iecinorisq; antecedentem calorem accedit. nanq; renes à venis & iecinore serum attrahẽtes, id in vesicam depellunt: iecur verò à vẽtriculo, & hic foris potum desiderat. quare sitis illis oboritur. Tenues admodum, & albæ ac copiosæ vrinæ profluunt. nam cùm frequenter & paulatim meitur, alterius effectus nota est, & retẽtricis renum facultatis imbecillitatẽ potius indicat. Porrò seminis profluuiũ quæ γονοῤῥοία dicitur, colisq; totius intensio, πριαπισμὸν Græci appellant, & eius resolutio, peculiaria sunt marium vitia. & in seminis quidem profluuio, neq; coles intenditur, neq; æger eadem qua sanus afficitur voluptate: sed perinde ac si superfluum quiddam excerneretur, sensu priuatur. Quod si morbus moram traxerit, necesse est vt æger in colliquationem collabatur, ac pereat: quòd pinguior humoris portio eijciat

eĳciatur, ac vitalis spiritus non parum vna effluat. Caussa autem eius est, aut seminaliũ vasorũ fluxus facilitas, aut impotentia, aut quòd ob enatam intemperiem semen continere nequeãt, aut quòd humor quispiam mordax ibi abundans stimulet. πριαπισμὸς verò est permanens constansq; colis extensio, sumpsitq; nomen à Priapo quopiam, apud Græcos pro deo habito, qui quòd esset incontinentissimus, in tabulis arrecto pene depingebatur. Corripit autem hic affectus cùm calidus crassusq; spiritus in colem decumbit, qui vbi non facile egredi permittitur, penem vi extendit. Hi exiguum vel nihil seminis eiaculantur, sentiunt tamẽ, quod spiritus vnà excludatur. & leuari quidẽ ægri ita quadantenus videntur, verũ denuò eodem malo corripiũtur, donec intensionis caussa fuerit sublata. Coles resoluitur, aut quod nerui illius aliqua intemperie debilitentur, aut quòd spiritus eò confluens deficiat, vel meatus eius obstruantur, dissecẽtur'ue. Sunt præterea æquè marium morbi, intestinorũ aut omenti in scrotum prouolutio, vt & aqua quæ ibidem colligitur, Græci ἐντεροκήλην καὶ ἐπιπλοκήλην καὶ ὑδροκήλην. nostri intestinorum & omenti, & aqueum ramicem nominant. quorum deterrimus est intestinorum, minus malus omenti, & facillimus curatu est aqueus. Accidit autem

ramex inteſtinorum, cùm diſciſſo peritonæo inteſtina procidunt, atq; ita in ſcrotum deuoluuntur: idq; ſi quis ex alto ſe præcipitem dederit, aut obnixius ſaltauerit, aut contenta magis voce proclamauerit, aut pondus aliquod à terra attollere conatus fuerit, vel concitatius cucurrerit, aut eiuſmodi quædam priores notæ morbū patefaciūt. Eadē quoq; de cauſſa omentum prolabitur, cùm laxato peritonæo deorſum proruit. Aqueus deniq; ramex, nihil aliud eſt, niſi humores quidam lenti craßiq;, qui in tunicam quam à putaminis vt videtur forma ἐλυτροειδῆ nominant, aut in ſcrotum procumbentes, ramicis imaginem exhibent. Atque hi ſunt virorū peculiares affectus: verùm plures ſunt fœminarum morbi, quòd vteri vitijs obijciuntur ac primùm, perinde ac reliquæ omnes corporis partes, intemperiebus tentatur. nam à quacunq; id fiat cauſſa, incaleſcit, refrigeratur, exiccatur, & humectatur. Præterea venæ matricis ampliores redduntur, quod purgationes vel ſupprimantur, vel immodicè profluant. Supprimuntur autem, cùm meatus obſtruuntur, vel præcluduntur, ac conniuent: quinetiam cùm vterus in latus torquetur, aut immodicus medicamentorum cohibentium vſus præceßit, aut ſanguis aliò fluxum auertit: inſuper, & in longis morbis, & inedijs, ac pluribus exercitijs,

atq; etiam ob inflammationis lentorem idem euenit. conniuet porrò præcluditurq; vterus, cùm nimia ficcitate squalet. Cæterùm copiosiores purgationes erumpere solent, ob sanguinis copiam, aut medicamentorum venarum ora reserantium vsum, vel quòd familiares consuetæq; aliæ excretiones inhibentur, aut mordaces humores stimulant, vel solitæ exercitationes cessant. Anticipant autem vel solito magis postponunt, cùm vterus laborat, aut eundem dierum numerum circuitus non obseruāt. & quæ immoderatius purgantur, plusculum temporis purgatio accelerat: quæ verò minus, tardior est. Demum sanguis menstruus aut sincerus emanat, aut biliosis pituitosisq; quibusdam humoribus admiscetur. Proinde in suppressionibus post alterum iam elapsum mensem pondus toti corpori oboritur, quod renes, ilia ac fœmora caputq; comprimat. At vbi quatuor menses præterierunt, ea omnia augentur, aluusq; quinetiam intumescit, & aquæ intercutis speciem præbet, & quinto sextoq; mense magis malum inualescit. Quòd si quæ suppressa fuerunt proruperint, omnia leuiora redduntur mitioraq;: sin minus, sed cum alieno calore inueterauerint, supputabūt, & matrix aliqua iliorum parte in mucronem fastigiatur, atq; inde quæ affligebāt quibusdam

erump

erumpunt, atq; vt plurimum vnà cum morbo anima emittitur. Etenim facultas iam anteà debilitata, cumulatam euacuationem, & præcipuè facilisq; sensus partis suppurationem, promptè perferre nequit. Hæ cibum fastidiunt, & febres errantes ac exiguæ, & insuauis expirationis sensus oboritur, superna graciliora fiunt, coloresq; arquatis similes redduntur, ac vrinæ rubent, & magis contenta, quippe quod in matrice superfluum erat, in vesica ceu percolatur. Quæ verò immoderatius expurgantur, ijs primum stomachus exoluitur, quod vnà cùm sanguine calor euanescat, deinde in malum habitum incidunt, & varia tum colore, tum consistentia excernunt. Hic quoq; qui ruber albusq; dicitur fluor, consistit, quorum quisq; exuperantem in corpore humorem indicat, ac interdum varia ac biliosa excernuntur. Quòd si morbus longius progreditur, principiò graciles ac decolores euadunt, dehinc refrigerato iam iecinore intumescunt. Quin & immoderatis vacuationibus aqua inter cutem succedit, quod prout apparet, similia ijs accidant, tam in familiarium egestionum retentionibus quàm vacuationibus quæ modũ excedunt: etsi variæ sint comitatium symptomatum efficientes caussæ. Præterea inflammatio, scirrhus, erysipelas, ictus, & abscessus, non

secus

secus quàm alias partes, verum quoque affligunt, ac tantum inter se dissident, quantum sensu & principalitate pars differt. hæcq; doloribus, & digitorum contactu, atq; ijs quæ inde effluunt dignoscuntur. Verumenimuero mola, quæ alius est ab ijs quos recensuimus affectus, alia quoq; ratione dignoscitur. est enim hic tumor quidam carneus, vterum implens, vt plurimum quidem consistendi initium à semine minimè prolifico sumens: attamen nonnunquam sua quoq; natura, vulua eiusmodi vitijs implicatur. Augetur porrò perinde ac si fœtus includeretur, & quòd consuetus sanguis ibi absumitur, nihil quicquam emanat. adhæc temporis progressu incrementum tumorq; ventri accedit, & simpliciores deceptæ se vterum gerere arbitrantur. nam quòd vterus impletur, vanam quandam imaginem exhibet, ceu prægnans sit. Quapropter si fortè onere oppressus vterus disrumpitur, & mola prolabitur, ab errore simul ac affectu vindicantur: sin autem nouem menses pretergrediuntur, error quidem detegitur, verùm à morbo nón absoluuntur. Atqui id digitorum contactu discernitur, quippe os vteri non eo pacto quo prægnātibus affectū esse reperies, sed aut inflammatione aut scirrho tentari, aut in latus detorqueri. Ac metus qui adesse videtur, nunquā dum quiescunt

sentit

ſentitur, ſed in quancunq; partem quæ ita labo rat inflectitur, in illã plenus quoq; vterus cor ruit, quod ſanè in ijs quæ reuera grauidæ ſunt, haudquaquam cõtingit: ſed & venter non eſt tactu leuis, ac laborãtes implacidæ ſunt, & plu rimum inſuauitatis perſentiũt. Cæterùm vte- rus foras procidit ob renum ictum, & ex alto præcipitijs, aut quod inter pariendum nimio ni xu fœtum expellere conantur, aut cùm muſculi à quibus vterus dependet, diſſringuntur, vel nerui laxantur. Atq; hæc fœminarum vtero euenire videntur. Porrò in conſpicuis pudendi partibus aquoſi ramices innaſcuntur, cũ craſſi lentiq; humores eo decũbunt. Cæterùm vterus ſtrangulatur plerunq; ſterilibus, attamen & viduis: & mali cauſſa eſt genitura muliebris, aut quod meatus ſeminalis præcluditur. Proin de hæc genitura, cùm copia ſua onerat, & tem poris ſpatio, quem obtinebat calorẽ exhalat, propemodum venenatam temperiẽ contrahit. Quare vbi ad excretionem motu cietur, & ea fruſtratur, retro remeat, ac ſurſum repit, ac vte rus vnà cõuellitur, & in viſcera ingruit. Itaq; ſi recta ad cor ſuo impetu fertur, & lethales ſuos vapores eo tranſmittit, refrigerat id, ac reſpirationem pluribus horis intercipit, & pul ſu ſpoliat aut eum deprauat: ſin autem ad iecur aut ventriculũ aut lienem prorepit, longe mo-

deratiora prioribus comitantur accidentia, pro partis principatum obtinentis ratione, ac eius cum corde vicinia. Quoniam ex ijs quæ consensui peculiaria sunt, loca quoq; quæ vterus impetu suo affecerit, deprehenduntur. Siquidem viscera ea attolluntur, pondereq; premuntur, ac homo ægrè spiritum ducit. sedantur autem hæc, si vterus deorsum deductus in pristinam suam sedem reuertitur, & murmurillus quispiam præcedit. Quinetiam in coxas, aut ilia, in podicem item ac vesicam delabitur, quæ pondere oppressa, ac à munijs suis præpedita, locum quem vterus occupat, innuunt. claudæ enim inde efficiuntur, aluusq; supprimitur: atq; ob hunc nimirum vteri incessum vrina difficulter & guttatim redditur. Eorum quodque lenitur, cùm iam ad propria loca vterus recessit. Habes de partibus genitalibus tractationem satis ijs quidem qui breues esse student, superq; explicatam.

De sudoribus & exanthematis, quæ in cute efflorescunt. CAP. XXIII.

Æterùm quia suprà de ijs quæ excernuntur, quantum res postulat exposuimus, relictus est autem sermo de sudore, operæprecium fuerit eius quoq; meminisse, atq; in eo præsentem librũ, vtpote iustam magnitudinẽ adeptum, cõcludere. Itaq; in nullis qui corpore bene

bene valent, sudorem vnquā prorumpere conspicies, sed si modicè quis exerceatur, aut rarefiat, aut copia vim inferat, vel anni tempus vrgeat, vt plurimū tunc sudores proliciuntur. Atque hi qui in sanis etiamnum profluunt, nihil peregrinum denuntiant: verùm qui in febrientibus, aut qualicunq; parte corporis onus sustinentibus, nonnunquam emanant, materiæ impetū eò vergere significāt. Porrò omnis sudor bonus est, si coctio præcedit: sin minus malus habēdus. Frigidi et glutinosi, quiq; toto corpore non effunduntur, nec turmatim & velut in grumum globati, sed exiguorum milij granorum instar erumpunt, aut morbum non leuant, sed potius exacerbant: morbi longitudinem, partium dolores, obstructiones, copiā, cruditatē, atq; interdum mortē connotant. nam frigidi, cum acuta quidem febre, mortem, cū mitiore verò, morbi longitudinē indicant. Adhæc glutinosi, cruditatem, humorumq; lentorē, vt qui aliqua corporis parte tantū effluūt eam morbo vrgeri nunciant. Qui verò speciē miliū referunt, meatuū angustiam, facultatisq; expultricis inertiā ostendunt. At qui morbū exacuūt & exacerbant, haud mediocrē vigentis humoris multitudinem notant. Et quemadmodum qui fluere prohibentur, plurimū nocere consueuerūt, sic si cumulatius eruperint, primū

vires exoluunt, natiuumq; calorem digerũt & dißipant: deinde vbi creuerunt, syncopen adeò, & refrigerationem, vt ex ipsis vtiq; pulsibus eorum cuiuis discere promptum est, inferunt, ac tenuiora quidẽ excrementa in sudores absumpta, ita cutem egrediuntur. verùm craßiora, atq; idcirco difficilè exitum inuenientia, videntur ibi in cute subsistere, & ita paulatim discuti. inde enim prurigines, & scabiosi affectus, necnon multa variaq; exanthemata & papulæ exoriũtur. Siquidem aliis veluti si ab vrtica aut culicibus essent demorsi, in cute quædam efflorescunt, quæ modò permanent, modò reuertuntur, ac craßitiem, aut copiam, aut expultricis facultatis imbecillitatem commonstrant. Nõnullis verò rubræ aut purpureæ, vel etiam nigræ emergunt, quales ex pulicum cimicumq; morsibus quotidie nobis apparent, atq; hæ haudquaquam promptè redeunt, vtpote quæ ex tenuiori pauciorìq; materia enascantur. Cæterùm ex rubris deteriores sunt purpureæ, & omnium peßimæ, nigræ: quippe quæ mortem plerunq; denunciant. Quòd si fuerint commixtæ, earum naturam ex abundante humore, atq; alia naturalium facultatum constitutione conijcies. Aliquibus & quales sudores, ἱδρῶα & nostris sudamina inde nuncupantur, erumpunt, nec quicquam mali portẽdunt,

sed

ſed è materia ad cutem ruente gignuntur. Producit ea ſalſus & mordacis qualitatis particeps humor, ac pungunt ſenſumq́; vellicant & diſcuti deſiderant varios pruritus excitantia. Horum quædam, cũ ſcalpuntur, ſanguine manant: alia ſubcandidum vel leuiter pallidum humorem expuunt, vt inde vigentem ſuccum colligere liceat. quoniam ille ſalſæ pituitæ, hic verò bilis flauæ, & primus, acrioris ſanguinis potius nota eſſe videtur. Nonnulla demum in ſcabioſos affectus cõmigrant, & exulcerationes exanthematis ſuccedunt. quippe ingentiores, quiq; maiorem preritandi vim obtinent, quòd craßior & quæ difficilius meatus permeat earũ ſit materia, pruritus excitant. Atq; hic de ſudoribus & exanthematis ſermoni finis imponatur. Verùm quoniam auſter iam ſpirat, & tempus eſt tibi abire: faxit Deus vt felix terra mariq; proficiſcaris, nec aduerſi quicquam contingat, & lætum nunciũ referas. Nos verò quoniam in iuſtam molem excreuit liber, hic finem facere eſt æquum: atq; vbi redieris (ſi quidem diuina benignitate ſuperſtites erimus) reliquum argumenti abſolutum, in præmium bene obitæ legationis, exoptatiq; aduentus perſoluemus. Quare in præſentia, aliò ſtudium conuertamus: haudquaquam tamen illos amicos imitantes, qui eos quibuſcum amicitiam

citiam inierunt. præsentes tantùm obseruãt, & coràm nihil non promptè pollicentur: verùm simul atq; continuas consuetudines necessitas quædam diremit, statim amicitiæ fœdera dissimulant violantq;, & eius ius atq; honestum è memoria deturbant. At nos perinde ac iam anteà tuo ære tibi obstricti, reliquum quoque pollicitationis conficiemus.

ACTVARII ZACHARIAE METHODI MEDENDI, LIBER SECVNDVS.

Præfatio.

VONIAM, *cùm felicibus auibus ad eam, ob quam mittebaris, legationem nauigaturus flante austro è portu solueres, nondum promissis plenè satisfactum erat, nos quidem ab incœpto destiteramus, quod eam tibi gratiam repositam vellemus, & aduentante iam vere, tuum è peregrinatione reditum auidè expectaremus. metuebam enim, vt verum fatear, ne*

quem

quem tibi desponderam libellum, ad vmbilicum perductus, clanculum nobis elaberetur, & secundus, siquid inde commodi vtilitatis've accedere posit, eò persiueveris. Nam cùm amicus noster singularis, & pater sapientissimus, quiq; rerum sensilium illecebris non delinitur, ac philosophiæ dignitatem ex ratione virtuteq; viuens, tuetur, quantum ei qui ad intellectualem ornatum excurrit, licet mihi, ter honorandum caput (intelligis, ni fallor, me de præstantissimo Iosepho loqui) efflagitaret, vt ei libellum, de viuendi formula spiritui animali accommodata, ederem: promptè libenterq; parui, & quantum spoponderam satisdedi: si nullam aliam ob caussam, vel ob eam saltem, vt nihil tergiuersatus id amicitiæ concederem. Verùm cùm in ea tractatione, huius quoque ad te libelli mentionem fieri oporteret, ipsáq; vt describeretur exigeret, haudquaquam eadem iam facilitate ei isthuc concessi, quod tibi primum eam gratiam veluti reconderem & seponerem. Attamen id quidem illi sum pollicitus, me vbi reuersus esses, & librum integrum & absolutum à nobis accepisses, illi quoq; exemplar accommodaturum. Tribuit enim nobis plurimum, nescio qua de caussa, num amicitiæ necessitudiniq; obtemperans, an quòd in nobis aliquid se

dignum inuecturum esse confidat: cupitq; hunc quoq; librum nostræ erga illum beneuolentiæ non esse expertem: sed & hunc præter iam diuulgatum habere contendit ac nititur, vt cùm ipse amicitiam medicamq; facultatẽ colat obseruetq; , hic nostræ qua illum complectimur, inuiolatæ amicitiæ sit monimentum. Proinde cùm tu suauissimus nobis amicus redieris, & nos prout polliciti sumus, reliquum libri primo iam apponimus, & illi promissum exoluere cupimus, quod nõ minus illius amor, vt quàm ocyssimè poterimus, edatur, persuadeat. Atque ab amicitia sincera absit omnis inuidiæ liuor, cùm intelligas quod quo citius librum transmiserimus, illi item aliquid gratia referemus. Sed quod ego de te qui præstantioribus obtemperas, animo concipio, id ipse reipsa præstas, quin potius te imprimis melioribus cedere, ac apprimè virtutem philosophiamq; excolere, testari possum: vt nihil mihi meruendum sit: ne tu, quem iam olim egregiè perspectum habeo, aliter atq; ego, sentias. Cæterùm hæc ioco potius quàm serio, vt nosti, huic loco inseruit: quare iam tempus est, vt propositum argumentum aggrediamur. Et quoniam in superiori libro de temperamentis, & naturalibus facultatibus, adhæc, de instrumentalium præcipuarumq; partium affectibus quod cõgruum erat

pert

pertractauimus, necnon de pulsibus, & vrinis cæterisq; quæ per excretiones reijci conspiciuntur: reliquum est vt in præsenti de febribus atq; morbis qui summa corporis cute hærent, deinde qua curandi ratione ac via tollantur agamus. ita enim tractationis nexus optimè cohærebit. Ac quæ ex prædictarum præcipuarum partium inflammatione, aut intemperie quapiam supra modum aucta, febres succenduntur, caussa omnis in illas est conferenda, quòd nimirum adeò excalfecerint, vt ad cor vsq; calorem transmiserint, atq; idcirco febrem excitarint. Nunc verò de vniuersalibus potius febribus loquendum est, vt omnium caussæ discriminaq; tibi innotescant.

De agnitione Febrium. CAP. I.

Vm ergo nihil aliud sit febris, nisi ob antecedentes caussas, externi caloris incrementum, multa variaq; particularium febrium genera oboriuntur. aliæ enim diariæ, Græcis ἐφήμεροι πυρετοί: alæ continuæ & continentes, illas συνεχεῖς, has συνόχους Græci nominant: nonnullæ intermittentes, & aliquæ quòd in habitum iam transierunt, ἑκτικοὶ appellatur. Et diariæ quidem ex solo spiritu plus satis excalfacto: continuæ verò ex putribus quibusdam humoribus, vt hectica, quòd in habitum cordis febrium vitium abierit, committun

mittuntur. Harum omnium maximè moderatæ sunt quæ diariæ nominantur, quippe quæ è mediocri quadam occasione enascuntur. quædam enim ex ambientis frigore aut calore: aliæ rursus ex ira, aut dolore, aut cura, quemadmodum nonnullæ ex cruditate, vel lassitudine, vel alio quopiam eiusmodi gignuntur. Vocantur autem diariæ, quòd vno fere die desinant. sunt tamen ipsarum quædã, quæ in quartum vsq; extenduntur. Atq; hæ oriuntur, cùm corpus non est impurum. Quòd si cacochymia quæpiam, aut alia incendio apta materia latuerit, ea ceu originem, diariæ calorem nacta, affectum in febrẽ quæ ex putredine conflatur, commutabit, nec amplius iam vt diaria, sed vt febris ex putredine finietur. Neq; id mirandum est, quando etiam diariæ nonnullæ in hecticas, velut posteà pluribus docebimus, delabuntur. Ac diarias febres facile discernes, facilimeq; curabis: verùm quas putredo genuit, non ita promptè eas tamen procedente oratione dignoscere etiam disces. Proinde diariæ complures caussas habent euidentes, frigore nimirum, vel calore, aut dolore, ira'ue aut lassitudine, atq; id genus reliquis antecedentibus. Vrinæ in his vt plurimum non carent coctionis indicijs. Pulsus celeriter dilatatur, nec præpropere intro mouentur: differunt tamen inter se, pro

antecedentium caussarum discrimine, quarum principia si non ignoraueris, modos quoq; quibus alterari consueuerunt iniecta manu diiudicare commodè poteris. adhæc ægri in toleran doleuitas, solutionis in diarijs celeritatem tibi ob oculos proponet. Cæterùm febres quæ ex pu tredine fiunt, aliæ continuæ & continentes, reliquæ intermittentes vocantur; atquéue illarũ quædam eundem seruant tenorem, vigoremq;, ἰσοτόνους καὶ ἀκμαστικὰς πυρετοὺς Græci nuncupant, quòd vna eademq; sit febris vis: aliæ ἐπακμαστικοὶ dicuntur, vtpote quæ vnà cum febris robore vsq; ad solutionem progrediantur: nonnullæ παρακμαστικοὶ nominãtur, quarum vsque dum desinunt vigor paulatim se remittit. Porrò continentes (Græci, vt dixi συνόχους) peculiari nomine appellamus, quæ ex sanguinis nimio feruore accenduntur. Continuas verò, Græcis συνεχεῖς nominatas, eas potius dicimus quas humorum variorũ putredo committit. Ex intermittentibus autem aliæ quotidie, quædam tertio, aliæ quarto quoq; die reuertuntur: vt & nonnullæ tardius quinto aut septimo redire feruntur. sunt quoq; quæ in ordinatis accessionibus repetant, quas illi πλάνητας, nos vagas atq; erroneas nominare solemus. Quæ singulis diebus accedunt, quotidianæ appellantur, atq; ex pituita quæ

extra venas putruit, conflantur. In ijs vrina circa initia cruda est, subcādida, aut perturbata: pulsusq; cōtractionis velocitate, materiam quæ succinditur indicat. Horror ergo eas primùm prehendit, pulsusq; inæqualitas ac tenuitas: deinde succenditur febris, & decem, et octo horis, aut paulò plus minúsve per accessionem occupat, nec vllo plerunq; cum iudiciō sensibili desistit. Quarum autem accessio tertio quoque die accedit, ea ex flaua bile, quæ & ipsa extra venas vagatur, consistunt. Hæ cum rigore vt plurimum inuadunt, dehinc febris vsque ab horas ferè duodecim extenditur, licet nonnunquam plus minúsve perduret, pro humoris videlicet crassitie ac copia, & virium ægri robore, cutisque perspiratu facili. Nullæ hic in vrinis coctiones sub initia apparent, & colore flauæ rufǽve visuntur, suntq; illæ calidiores, quæ liberaliori tinctura inficiuntur. Quædam earum sudore desistunt, aliæ bilis flauæ vomitu, ac eius per aluum egestione, sanguine è nare erumpente desinunt. Pulsus in harum inuasionibus non sentiuntur, vt in quotidianis, parui ac inæquales. Atqui quæ post quartū exacerbantur, & quartanæ nuncupantur ex succo melancholico cōstituuntur. In his extrema primum refrigerantur: deinde ita febris viginti horas perduat. Vrinæ tenues

sunt

sunt & albæ, quæ posteà perturbentur, & pulsus, qualis in diarijs. Cæterùm febris vnaquæq; ex anni tempore, loco, ad hæc temperamento, viuendi ratione, ætate, atque illis quæ singulos humores augere solent, discernitur. nam si quis ex his comitantibusq; symptomatis eas rite coniicit, exiguum, ni fallor, aut nihil, quod ad exquisitã dignotionem pertinet, eum latebit. Atq; hæ sunt simplicium intermittentium febrium notæ. Verùm ignorare non licet, nonnullas ipsarũ aut sibijpsis, aut alijs permixtas, multa intermittentium febrium discrimina gignere. nam quæ tertio quoq; die accedunt, duplicatæ, falsam quandam quotidianæ imaginẽ præbent, quòd iam singulis diebus repetant. sed ab ijs qui rectè iudicare nouerunt, ex accessionum specie, & comitantibus symptomatis arguuntur. nam qui rectum potest de simplici tertiana iudicium ferre, is facilè duplicem quoque discernet. Quæ post quartum reuertuntur, si duplicantur, duobus continentibus diebus redeunt, vnoq; intermittunt. quemadmodũ rursus, si fortè fortuna quartana increuerit, triplexq; è simplici euaserit, quotidianarũ more singulis diebus accessiones infert. Verùm harum singulæ, eum qui accuratè simplicem dijudicare nouit, siue duplices, siue triplices fiant, latere non poterunt. Quòd si interdum

quint.

quintanas, & sextanas, & septimanas, aliásque eiusmodi, & præterea vagas nominari audieris, ne has quidem, ceu fieri nequeant, nullas esse arbitrare. nam cùm quatuor in nobis humores reperiantur, ipsorum quisq; vbi immutatus est, multas variasq; succorum corruptorum species generat. quare pro corrupti quoque humoris quouis dominio, etiam accessiones repetunt. Porrò vagæ & errantes, è turgenti quidem materia nascuntur, sed quæ inordinato atq; alij nondum confecto alio accumulato cibo compescuntur simul & increscunt. Cæterùm quemadmodum duplicatæ secum febrium differentias constituebant: ita et cùm inter se permiscentur, alia febrium genera oriuntur. nam quotidiana modò cum tertiana modò cum quartana miscetur, adeò vt tres fiant inter se consistentes coniugationes, & vnaquæque pro humoris in corpore redundantis natura, sibi peculiarem parit accessionem. Atque hæc ad febres interpollantes spectant: sed alia præterea est continuarum & interpollantium complicatio. nam nonnullæ ex ijs quæ continuis accessionibus vrgent, aut quotidie, quando videlicet pituita in venis corrupta computruit, aut post tertium, cùm venæ bilioso humore abundant, aut quarto quoq; die, cùm atrabilaris humor in venis infestat, cum prædictis

dictis intermittentibus complicatæ, aliàs febrium differentias constituunt. nam modò quæ quotidiana accessione continua est, cum quotidiana intermittente, aliàs cum ea quæ post tertium interpellat, quam etiam semitertianam, Græci ἡμιτριταῖον priuatim appellant: & demum cum ea quæ quarto die intermittit, implicatur. Sic & cùm ea quæ post tertium exacerbatur cōtinua, interdum quotidiana, aliquando tertiana, nonnunquam quartana & intermittentes commiscentur eodem modo & continua, quæ quarto quoq; die accessiones obtinet, cum tribus his intermittentibus permiscetur. quarum si singulares simplicesq; agnoueris, in complicatis quoq; discernendis haudquaquam aberrabis. Sed quia interdum καύσους & ἠπιάλους, ac λειπυρίας audire continget, harum etiam caussas & discrimina cognoscito καῦσος, quàm nostri ardentem vocant, è bile nimis efferuescente, est, quando & è sanguine feruido originem trahit, ac vehementissimo calore vrget, & omnium facillimè ad id quod res tulerit propendet, quòd tantum ardorem natura non ferat. nam aut indicijs caussas molestas abigit, aut in tanto alieni caloris impetu natura defatiscit. ἠπίαλοι verò sunt dictæ, quòd ἠπίως ἀλεαίνουσι, hoc est blādè miteq; tepefaciunt, nō enim febrem vehementē accendunt.

dunt. habent quidem horrorem euidentem, sed febris succedens horrori proportione haudquaquam respondet. interdum vterq; simul, & calor & horror persentitur. frigidi & lenti succi modicè putres, hunc morbum faciunt. Deniq; λειπυρίας, satis magno horrore inuadit, verùm euidẽs calor ei non succedit, velut ex ipso quoque nomine patere potest. nam λείπεσθαι πυρὸς, hoc est igne, quod est calore deficit. nam oppidò quàm frigidus succus summa cute innatãs, in accessionum significationibus ab excretrice facultate propellitur. quare horror comitatur, verùm calor nullus accedit, quòd ne putredo quidem ei succo, qui satis ægrè corrũpi sua natura potest, aduenerit. Atq; hæc sunt febrium quæ intermittunt, & quæ secus, genera. Superest etiamnum aliud febris genus, quòd ἑκτικοὺς nominant, omnium deterrimum, quodq; propemodum curationem respuit. Vocant autẽ ἑκτικοὺς, quòd eæ in habitũ cordis recipiantur. nam cùm affectio (ita nunc διάθεσιν interpretor) quædam afficientis cum affecto sit familiaritas ac consuetudo, quæ haud difficulter commutari potest: & habitus, quod est ἕξις, sit constans & quæ ægrè elui potest affectio. non iniuria febres, quæ cor afficiunt, eius calorẽ per affectionem immutasse dicentur: quæ verò effecerunt, vt calorẽ in habitũ admitteret, ἑκτικοὶ

perit.

peritioribus appellabuntur. Gignuntur hæ aliquando quòd diariis succedant, vbi nimirum vehementiori ira exarsimus, vel mœrore curaq; iugi intabescimus. eas si quis principiis obstet, curare facillimū est. Verùm quæ ob partium præcipuarum inflāmationes, & scirrhos, & tabem, ac reliqua magni momenti vitia cōmittuntur, omnium sunt longè pessimæ, quòd natura duobus grauissimis malis reluctari, propulsareq; nequeat. Nascuntur quoq; haud segnius ex inueteratis malignisq; febribus, cū cor iam ob præeuntem facultatis exolutionem vitium excipit. Inter has deterioris sunt notæ, quas ἐκτικὰς & μαρασμώδεις nominãt Græci, in quibus vitalis vis emarcuit contabuitq;, à quibus ægri vt euadant fieri nō posse putatur. Itaq; in omnibus hecticis febribus calor in toto corpore succensus est; verùm etsi nunquam intermittat, eum tamen ferè æger minimè sentit. At verò vbi cibum assumpsit, aut excitatus alicui studio obnixius incūbit, se calidiorem fieri animaduertit. quod cùm nonnihil difficilius sustinuerit, denuò in pristinū statū redit. Pulsus iis parui semper sunt & densi, atq; vt plurimum duri. Vrinas reddunt quales in hecticis enumerauimus, proportione generi morbi excessuiq; respondentes. Quòd si malum progreditur, oculi cauãtur, colabuntur tēpora,

frons mirum in modũ aret, palpebræ tardè attolluntur, oculi sordibus opplẽtur, & tabe defluxionibúsque tentantur: & tandem in ipso hominum cœtu, aut aliis quibusdam vitæ munijs, non secus quàm qui animo linquũt, emoriuntur. Porrò illud quoque omnium postremũ ignorari haud decet, quòd iis qui hectica febre corripiuntur, variè interdũ eæ quas putredo facit, implicantur. Verùm signa cuiusq; febriũ species dirimunt. quæ cùm iam anteà sint explicata, frustra nũc iterum huic sermoni insererentur, vtiq; quòd breuitas quam in hac tractatione sectamur, hoc non suadeat. Quare sermonem de febribus hactenus satis sit produxisse. restat vt quæ necessaria superesse videntur, quantum compẽdium exigit, annectamus. Et quoniam cõplures morbi iudicijs finiũtur, consequens erit, vt postquam affectus qui alicuius momenti sunt, & febres recensuimus, de iudicijs quæ tuta sunt, & quæ non, deq; in iis iudicantium dierum potentia, differamus.

De iudiciorum agnitione. CAP. II.

ETaq; cùm iudicium, quam κρίσιν vocãt, nihil aliud sit, nisi expellentis facultatis quò infestãtia explodat, excitatio: iudicia quæ præcedenti coctioni succedunt, in indicibusq; diebus eueniunt, molestiarum remissionem iis qui iudicantur adferunt: quæ verò secus, reci-

diuam,

diuam, aut difficiliorem tolerantiam: vel morbi longitudinem, vel quòd omnium deterrimũ est, mortem inferunt. Iudicantur ergo ægri aut vomitu, vel alui egestionibus, aut vrinis, vel tinearum deiectionibus, aut sudoribus, aut sanguinis eruptionibus è naribus, aluo, hæmorrhoidibus, quẽadmodũ etiam ex vtero, velut fœminis vsu venit. Adhæc in nonnullis et abscessus sub ipsis auribus, παρωτίδας appellãt, et reliqui humorũ decubitus, iudicij vim obtinuerunt. sputa item quæ tußi redduntur, & somni nonnunquã moderati, qui anteà deerãt, cùm accesserunt, ægrum à languoris impetu leuarunt. Cæterùm non omnia omnibus sunt familiaria, sed pro ægritudinis specie, & ægri habitu, anni item tẽpestate, cõsuetudine, ac ætate oboriuntur. nam aliquibus vnũ, aut duo, alijs plura quoq;, sed omnia conuenienter accidunt, ijs quidẽ quibus tuta salus promittitur. Quapropter, ne quemadmodum qui in tenebris degunt, temerè hæc proferre videatur, age distinctionis lumine, orationem dirigamus, ac sigillatim de iudicijs loquamur, quo ijs quæ cuiq; peculiaria sunt, & quæ potißimum insequitur affectio, cognitis, ita de complicatis quoq; sententiam feras, facilisq; tota tibi iudicij tractatio euadat. Igitur quæ vomitu aut soluta aluo indicatur, primum indicant, materiam quæ fe-

brim fecit, ad ipſas vſque venas nõ pertigiſſe: ſed in aluo ac inteſtinis putrem accenſamq; ſubſiſtere. et inde vſq; ad cor alienum calorem tranſmittere, qui tẽporis ſpatio ſublimiora petens & homini negocium faceſſat, & naturalis vitaliſq; caloris facultatem, ſuo imperio turbet. Deinde hic onera, pũctiones, & vrinæ magis alterantur. Verùm ſimul atq; quæ in nobis eſt ſeruatrix facultas ſe emancipauerit, ſuiq; iuris fuerit, & incocta coxerit, atq; ex coctis iã cõuenientia ſibi ſumpſerit, quicquid ſuperfluũ inutileq; fuerit deorſum ſurſumq;, pro vicinia ac materiæ momento & propenſione, ceu experrecta protrudit. nam ſi anteà coctionis nullæ extiterint notæ, vires ægri potius non præpollere, nec eas materiam turgentem ſuperare poſſe exiſtimabitur. quod quia quaſi defatigatos eſſe ſignificet, longè peſſimum habetur, niſi mordens quæpiam qualitas ante opportunam coctionẽ irritans, ab infeſtantibus humoribus vindicare nitatur. ſed an ſic iudicandus ſit præ noſces, ſi affligentes humores ibi magis vigere morbi genus denunciabit: & ſi facilè vomit, aut aluus ægro promptè ſoluitur, neq; aliorum iudiciorum notæ, quas poſteà docebimus, adſunt. Porrò priuatim per vomitum iudicium expectatur, cùm viſcera veluti conuelli, et inferius labrum moueri, ac vertigine corripi, &

: teneb

tenebricosa quædam oculis obuolitare, & flaua, pallidaq; ac varia cerni videntur. hæc enim atq; eiusmodi alia, si antea apparuerint, iudicium per vomitum portendunt: sic per aluum, onera ventris intestinorumq; murmura. item & punctiones intestina permeantes nunciant iudicandum. Sanguinis verò profluuij iudicia corripiunt primùm, cùm eiusmodi humor vigere conspicitur, idq; ex anni tempore, & victus ratione, adhæc ætate, cõsuetudine, & demum ex ægri pulsibus, vrinaq; coniectamus. Ac cùm per nares fluxurus est, viscera conuelli velut in vomitu diximus, videntur, & splendores oculis obuersantur. Et si dextrum viscus attollitur, nare dextra potius sanguis fluet: sin sinistrum, læua. Per hæmorrhoidas autem sanguis erumpet, si renes pondus sentiunt, ipsaq; venarum ora inflammatione tentantur & quasi titillata mordentur: maximè si ijs æger assuetus est, nec alia signa præcedũt, ac materia turget. Verùm in menstruis purgationibus, tum ex similibus, tum ex ipso dierum circuitu, quid expectandum sit, dignosces. Sunt autem ijs subrubræ & rubræ, ac veluti cruētæ ferè vrinæ, quòd sanguis eò confluat, ac moderatè suo colore inficiat. Sudores verò succedunt, cùm quæ ex tertia coctione supersunt, abundāt exuperantq;. quare & in vrinis hic

anteà cõferta coctáq; ſedmẽta, quæ ſublimius ferãtur, apparent: & vndoſus eſt pulſus, ac ſi manum in ſinum immiſeris, inſpexerisq́;, vaporoſus quidã ſenſus occurret, quòd videlicet id quod tenuius eſt prius diffletur. Vultum bonus color decorat, idq; potius ſi ſanguis per nares profluxurus eſt: deinde, & in iudicijs quæ fiunt per ſudores. Si tamen ſeroſus in venis humor exceſſerit, ac putruerit, febremq; inde excitarit, craſſæ & turbatæ vt plurimum ſunt vrinæ: ſed cùm iam ad iudicium impetu fertur natura, tenues & copioſæ feruntur, attamen longè ſuprà eius quod bibitur menſuram, atq; hoc iudicium per vrinas vocatur. At cùm crudus eſt humor & anni tempus obſtat, ac propellens facultas id quod ſuperfluum eſt protrudit, ſi affligens humor ad caput conuertitur, & foras erumpit, ſub auribus abſceſſus enaſcuntur, quos παρωτίδας vocari diximus: quin & eryſipelata, atq; in collo extuberationes, è bilioſis alijs'ue corruptis ſuccis generantur. ſin humor deorſum delabitur, fiunt qui vocantur decubitus, Græci ἀποσκήμματα dicunt. quòd ſi noxius humor intro conuertitur, abſceſſus, quos ἀποστήματα vocant, oriuntur. qui ſanè omnes alio rurſus, vt concoquantur excernanturq́;, opus habent iudicio. Atque qui foras prodeunt, meliores ſunt, faciliusq́;

ciliusq; ijs subuenitur: at qui intro recurrunt, peiores cum sint, maiori diligentia & fortuna prospera indigent. nam nisi infernè per vrinas aut aluum decedentes, aut, vt in thorace quæritur, tussi educti, disrumpantur, sunt quidem tempore secundi, attamen prioribus affectibus nonnunquam deteriores censentur. Fit autem in his quoq; iudicium, cum rumpuntur, & sputa facilè educuntur. Quin & somni in phreniti de similibusq; morbis, interdum accedentes, satis fuerunt, vt non leue esse iudicium existimaretur. Proinde in vnoquoque morbo diligenter spectandum est, quis humor eum faciat, & quò vergat, & quod cuique iudicium sit accommodatius, atque ita demum de iudicijs coniecturam facere: alij enim sudoribus, alij aluo molliendæ sunt aptiores: alij sanguinis profluuijs capiuntur, pro ætatis, anni, temporis, & victus, consuetudinis item, & cæterorum quæ antè proposuimus ratione. Quòd si humores fuerint complicati, & huc illucq; suo impetu ruant, non est à ratione alienum, vt varia quoque iudicia fiant, quæ pro ingenij tui sagacitate, ex morbi specie motuq; coniectans, citra difficultatem assequeris. Quocirca in omnibus ijs qui iudicādi sunt tria hæc anteà sunt examinanda, ægri vires, instrumētorum quæ humores continent coctio, & an

ea quæ in iudicijs existunt, quantitati qualitatiq; humorum, qui vigere videntur, proportione respondeant. nam cùm vires defessæ sunt, omnia peiora sunt reputanda. deinde si iudicia apparentia coctio non præcessit, impotentiam, ob quam natura euincere nequit, aut humorum copiam adesse, & ob id, atq; eius generis alia malignus esse morbus censetur. Vnde aut dolores, aut animi deliquium, vel sensus priuatio, aut delirium, vel eorundem recidiua, & in summa nihil non deterrimum coniectura est expectandum. Sed & hoc pessimum est, si alia aliorum loco, & quantitate minora feruntur. nam hæc & id genus alia sunt notæ deterioris. Itaq; ad ægrum ingredienti, prius quàm alia, aut ipsum tangas, eius forma tibi decubitusq; considerandus est, adhæc respirandi facilitas, & an stertat, vel anxius sit, aut deliret, aut aliud pro alio respondeat, vel tußiat, nihilq; effatu dignum reijciat, vel aliud aliquid adsit, obseruandum, antè quàm vel eum, vel reliquos interrogaueris. Dehinc percontandum est quid laboret, eaq; omnia cùm illis quæ tu prius quàm ipse narraret, collegeras conferre oportet. Posthæc contrectanti pulsum vitale robur, & num ipse cum ijs quæ narrantur apparentiq; consentiat, explorandum. Præterea, si vrinæ, aut excretiones, aut sputa adsunt,

adſunt, ea inſpicere quoq; decet: atque eorum coctionem, aut cruditatem, aliam'ue quampiam conſiſtentiam vel malignitatem ſpectantem, de dierum qui ab initio accubitus elapſi ſunt, numero ſciſcitari, & an aliqua extiterint iudicia quærere. atq; ita demum omnia ſimul comparantem, victus rationem præſcribere, & reliqua quæ ad dignotionem morbiq; prænotionem ſpectant, pronunciare oportet. Nam ſi hac ratione ac via inceſſeris, parum aut nihil à vero & ſecuro aberrabis. Verùm quo certius euidentiusq; obuios morbos dignoſcas, ſigna quæ malum bonum'ue promittant, eorumq; diſcrimina, quibus inter ſe maioris minorisq; ratione diſsident, annectam. Sic enim diſtincta tractatione, omnia facilia & procliuia eſſe videbuntur.

De ſignis. CAP. III.

Decubitus igitur omniū optimus eſt, aut in dextra, aut ſiniſtra alų, niſi ex conſuetudine familiares fuerint, ſunt deteriores. nam ſupinum cubare, imbecillitatem potius, & pronum dolorem in ventre & inteſtinis, aut delirium notare putandum eſt. Membrorum verò iactatio, & anxietas, niſi iudicium expectetur, ſunt prioribus peiora. Delabi ad pedes, eosq; citra multum calorē ſtragulis eductos proferre, deterius eſt: nam ægri imbecillitatem,

tatem, viriumq́; exolutionem connotat. Adhæc & ea quæ in vultu apparent inspectāda sunt. nam oculi caui, tempora collapsa, nasus acutus, frons perquam arida, non rectè audire, aut cernere, aurium fibræ contractæ, si oculi inuito illacrymant, lingua ægrè voluitur, & titubat, si mente est alienata, si sopor aut vigilia affligit, si oculi cruenti sunt & instabiles ac palpitant, aut eodem loco immobiles consistunt, etsi conniuentes palpebras non omnino committunt, sed alba apparent, neq; id ob copiosiorem alui fluxum contigit: si gemunt, cùm tamen nullus dolor conspicuus sit, etsi acutius & cum clangore loquuntur, & supercilium conuulsum est aut laxum, etsi hianti ore dormiunt, & dentibus strident, & præcordia in tumorem sublata & dura, quæ digitorum contrectationem non facile ferant, habent. Hæc enim & eiusmodi alia, ægrotantibus pessima promittunt: potissimum si talia, eo quòd iudicium expectetur, aut ob proximum quempiam commissum errorem, qui interdum omnium eiusmodi prauorum signorum malitiam eleuat, nisi fuerit maximus, haudquaquam extiterint. Cæterùm hæc quamuis sint mala, inter se tamen malignitate discrepant. æquum enim est, vt vnum pessimum, multis minus malis plus possit: atque vnum aut duo bona, multorum

malor

malorum vim infringant. Nouisti autem probè, quænam malorum collatione praua sint habenda. nam somnus moderatus, decubitus assuetus, pulsus moderatus, aut qui ad eum proximus accedit, neq; vllam inæqualitatem, aut duritiem, aut interceptionem, aliud'ue quippiam mali habet, etsi quid à pluribus bonis euincitur: vrinæ item cum concoctionis notis, & egestio similis, spiritusq; facilitas præcipuè in affectibus thoracis, & quæ ad cerebrū pertinent, haud perperam emota. hæc & huiusmodi, multum in ægris viribus pollere solent. Quare cū antecedit coctio, & æger facile morbi impetum sustinet, ac derepente horror ingruit, & febris ingens, & delirium nonnunquam, ac animi deliquium, iactatioq;, & æger varijs modis grauiter fert morbum, non est magnopere metuendū. non enim ea tam sunt malignitatis indicia, quàm morbi paulò pòst iudicij aduenturi, quippe quòd facultas infestantes humores pessum dedit, ijsq; conuenientem coctionem admolita est, quicquid inutile est secernit ac segregat. Quocirca sudore, & sanguinis profluuio, vomitu, & alui euacuatione, atq; eiusmodi alijs, natura non ita multo post ægro sanitatem restituet. Atq; hæc in perfectis iudicijs accidūt, quæ et in indicibus anteà significãtur. nā si quid ipsa in prædictis iudicijs

magni momenti est factura, id ante iudicij diem in indice prius quasi præludens nunciat. quare aut exigui sudores, aut sanguinis è nare stillæ, aut parũ cocti sputi educitur, atq; aut pusillũ maius quippiam antè apparet: et nisi forte quòd materia turgeat, aut ægri vires validæ sint, præeuntes significationes iudiciũ anteuertat, non aliter quã in alijs per contraria pedetentim id quod noxium est, crebris iudiciorum circuitibus coquitur expelliturq́;. At quibus natura ad affligentium expulsionem non excitatur, multaq; est grauantium humorum cruditas, & vitale robur languet, quid nisi pessima opperiri oportet? complures nanque praua notæ comitantur, & si quid forte in ea morbi constitutione excernitur, maior retinentis facultatis imbecillitas ac impotentia sequitur: & quæ sic expelluntur, perquam cruda, prauaq; conspiciuntur. Quocirca cùm quæ sint coctionis & quæ cruditatis signa tibi sint perspecta, & quomodo facultas nostra naturalis cognoscatur: adhæc quæ sint prauæ, & quæ minus, notæ: opus est vt sigillatim ea expendens, ita de euentu pronuncies. Atque in ventriculo, aluo, & quæ illi adhærent intestinis laborantibus, primùm quæ vomitu expelluntur, & quæ ventre secedunt, sunt spectanda: deinde & aliunde signa corradenda.

radenda. In thoracis & pulmonis vitijs respirationem, & quæ sputo educantur, eorumq; coctiones inspicere oportet: post hæc, ex alijs quoq; coniecturam facere. Sic quæ cerebrum tentant, consentientes partes, somni, & vigilia, si modum excesserint, sensus item difficultas, isq; abolitus, & si quid est aliud quod eius affectum prodat, denunciant. Eorum porrò qui in venis vigent humores, ex vrinis primæ accersuntur notæ. nam si primum ex familiaribus & proprijs cuiusq; patientis loci indicijs iudicium feceris, atq; ita ad consensus cùm reliquis partibus accesseris: sed antè omnia vitalis tenoris modos, perinde ac si omnis affectus inde perficiatur, indeq; spes aut desperatio sumatur, tanquam à iudice quopiam qui de vitali robore, ceu vincente aut victo, sententiam ferat, spectaueris: parum aut nihil eorum quæ ad vrgentium affectionum, quem finem exitumq; sint habituræ, prænotionem dignotionem'ue attinet, te præteribit. Proinde quoniam tractationem de iudicijs sequitur de diebus iudicatorijs, age etiam de ijs breuibus, quod necessarium est agamus: quo ne in hac quidem parte institutum claudicet.

De dierũ iudicatoriorũ dignotione. CAP. IIII.

Quod igitur certis statisq; quibusdam diebus, iudicia, neque ijsdem omnia fieri soleant:

soleant: deinde, quòd non æquis omnes dies iudicatorij viribus polleant, nemini non, quòd ita sensus quotidie doceat, est perspicuum: verùm quibus de caussis ita fiat, nunc explicabimus, ijs maximè rationibus inducti, quæ de mutuis corporum cœlestium cum nostris conuenientijs, ac consensibus fruuntur, quodq; naturalibus suis perpetuisq; lationibus, ac suis inter se mutuò configurationibus, atq; ijs quæ cuiq; sunt peculiaria, plurimum aërem hunc terram ambiētem, & corpora eū incolentia afficiant, ac alterent, iuxta eas rationes, quibus à primordio rerum opifex ratio hæc concinnauit. aliud enim alio magis, ac varijs mutationibus alterare solet. omnia tamen, cum diuinæ sint prouidentiæ instrumenta, pro sua sibi insita facultate alterant atq; euariant, & iuxta rationes quas ijs semel largitus est Deus, cuncta nostra corpora contemperant commutántque. Cæterùm suas in nos actiones, quæ quidem sensibus patent, euidentiores sol & luna exercent. Siquidem sol anni tempora, quæq; in ijs occurrunt omnia effingit. nunc enim frigoris fit caussa, & nostra corpora condensat: quare imbres, & niuem, & reliqua quæ in aëre gignuntur, cogere videtur: atque idcirco in animalibus & plantis naturalis prolificusq; calor interna petit, quo oscula claudātur,

& int

& interni ſucci conficiantur, ac paulò poſt ad nutricationem idoneos reddat. Modò ad nos reuertens, coactum in aëre gelu diffundit, & meatus anteà frigore obſtipatos reſerans, plantarum germina pullulare facit, atq; ad ſe concretum humorem, qui anteà ob viuifici caloris in intima receſſum, germinationem impediebat, attrahit. Quin & noſtrum omnem in imo ſibi familiari cognatoq; deliteſcentem loco calorem, ad cutem prolicit: atq; ob huiuſmodi eius impetum, ex inſidente etiamnum materia, multa variaq; circa totius corporis ſummam cutem iam effloreſcunt. quippe exanthemata papulæq;, ac ſudamina, atque adeò ſudores ſoliti erumpunt. Vbi verò ſolis æſtus iam vehementius vrget, ſucci noſtri præ feruore bulliunt, omniaq; iam enumerata inualeſcunt, adhæc ſqualor ſtagnantis huius aëris humorem exhaurit, fructus fugaces, & æſtiui (ita iam ὡραῖος interpretamur) tempeſtiuè maturantur, quod partim ſuperuacaneus humor maturitate coquatur, partim abſumatur. At cùm iam à noſtra habitatione recedere, ac ſeptentrionē petere incipit, ſqualida & etiamnum excalfacta noſtra reſtant corpora: atq; anni frigidiore tempore remeante, auſtroq; accedente, quòd frigus increſcat, meatus noſtri occluduntur, caloriſq; reliquias impetu

quo

quo foras ferebatur prærepto, recondunt. Plantis quoq; similia eueniunt: nam folia ob id defluunt, ceu aridæ euaserint, eo quòd plurimum humoris sui euanuerit. quare in posterum, in se contrahuntur, & quod ex facultate naturali reliquum est, iterum reficiunt refocillantq; ac exuscitant: atque alium rursus sibi terræ humorem reponunt, nouumq; insequentis anni operiuntur teporem. Porrò iampridem tum animalium, tum plantarum essentia marcore contabuisset, nisi demirandas has anni tempestatum mutationes sol esset molitus. nunc verò cùm alia alijs præparet & dispenset, rerum ortus interitusq; opifici ceu instrumẽtum est effectus. Cæterùm nolo sigillatim eius actiones recensere. quandoquidem hoc nostrum iam non est institutum. est enim terra mareq; eius facultate refertum: adeò sol in omnibus quæ mutantur corporibus, mirandum est opifici instrumentum. Adhæc luna suis incrementis decrementisq; tempestatum vicißitudines imitatur. nam à coitu vsq; dum dimidiata est, verũ tempus repræsentat: inde vsq; ad plenilunium, æstatis statum præ se fert: hinc rursus cùm dimidiata apparet, autumnũ refert, vt extrema sua septimana, hyemis tempestatem exprimit. & quamuis ea omnium sensibus liquidò non patent, non tamen hanc rationem euertunt. est enim

enim vtiq; aliquod Lunæ robur, velut omnibus iam sensibus constat, vt solis vim infringere hebetareq; queat, potissimum si luminaria aduersantia sibi anni tempora effecerint. Attamen in imbecillioribus atq; ad patiendum aptioribus corporibus, in quibus exiguum accedens momentum plurimum pollet, quæ inde proficiscuntur alterationes prop̃tius sensu percipiuntur. Atq; hæc breui adeò temporis spatio signiferum circulum, ζωδιακὸν appellant, perambulans (nam quatuor ferè dierum septimanæ, minus parte quapiam, à sua in eundem locum restitutione, dinumerantur) tempestates describit, & multa admiratione digna, in nostris his mutabilibusq; corporibus suo circuitu afficiens excitat. Siquidem quòd reliquis propius ad terram accedat, & magnas in suis incrementis decrementisq; sustineat mutationes, promptè nostra quoq; corpora vnà mutantur. Verùm quo modo tum hæc, tum reliqua tam inerrantia quàm errantia sydera, suis viribus & circuitibus apparitionibusq; ac occultationibus ob naturales quasdam rationes, quas Opifex illis tribuit, in instabilia fluxaq; hæc corpora agant, id alium requirit locum, aliámq; postulat contemplationem, quod non sit propositum hæc in præsentia oratione explicare. Quare cùm de diebus iudicatorijs verba

facere anteà in animo haberemus, de ijs agamus, ab ipsis vtique lunæ circuitibus arrepta ansa. Cùm itaq; lunæ corpus quatuor maximas accipiat mutationes, vtpote quas per septimanas singulas metiamur, deficiente exigua quadã portione, & vnaquæq; septimana quadrãgulare latus complectatur, æquum est tum eiusmodi figurationem, tũ numerum septenarium, qui in ea maximè dinumeratur, viribus quibusdam pollere. Siquidem solem quoq; in hac configuratione, temporum mutationes facere cernimus. Quapropter si tantũ quadratus syderum aspectus valet, et septem dies, exigua quadam portiuncula desiderata, in vno latere numerantur, numerum hunc septenarium plurimũ in corporibus his mutationibus obnoxijs par est valere, potißimum si maximis quibusdam motibus liberentur, & velut in lance appendantur. tunc enim quæ illinc accedunt momenta, quàm maximè immutare solent. Verũ quia in ijs quæ generantur, motu agitatorum euentus qui nam futuri sint, vt plurimum in principio ignoramus: sed vbi iam dimidiũ temporis pertransijt, haud pauca euentus indicia antè prorũpunt: (inuenimus quippe medietatẽ cum causis euentuũ affinitate quadam consentire, vt ea propter multo antea eorũ quæ motu cientur euentus quadantenus pronuncientur,

ac

ut quasi praeconis voce proclamentur.) septimanarum medietates proximè post septimanas viribus pollebunt, interdũ perfectè ac sua vi iudicantes, interdum subsecutura septimanarum iudicia denunciantes. non ita sanè iudicia per septimanas occurrunt, sed perfecta semper sunt nisi exiguae quaepiam perfecti iudicij reliquiae, qualibet de caussa in proximum iudicatorium diem seruẽtur. Quamobrem quartum primum aut iudicare, aut insequentis septimi indicem esse: deinde post eum, septimum perfectè iudicare asserimus. atq; ita vndecimum, & post eum decimumquartum: adhaec decimumseptimum, atque inde vigesimum: & post eum vigesimumquartum: postremum verò septimum & vigesimum esse dicimus, quarto septimum semper excipiente. Verùm quia & tu & alij quidam ambigere possent, quomodo primas septimanas & quaterniones diebus integris, reliquas verò imperfectis dinumeramus, hoc quoq; nõ ab re dissoluemus, ne cui inconsideratius dies iudicatorios recensere videamur. Itaq; quòd septimus, decimusquartus, vigesimus, & vigesimusseptimus, quotidie iudicare deprehendantur, vel ex ipsis aegris planè discere licet. at quod nonnunquam vigesimus quoq; primus iudicet, nec hoc quidem eos qui diligentius animũ aduertunt, latet, & caussa in proxi-

ximè antecedentem refertur. nam quia, veluti diximus, septem ac viginti diebus & quadam diei portione, tempus quo luna ad eum ex quo abijt locum redit concluditur: paulùlum ei deest, vt integræ perfectæq; singulæ septimanæ numerari possint. Quare cùm quatuor septimanis numerum partimur, in prima, quia parum est quod deficit, nihil neq; de quarto, neq; de septimo demitur. atq; in secunda, quanquã iam plus deest, quàm in prima, minus tamen quàm vt integer dies auferri poßit, non secus quàm primam eam dimetimur. At tertia septimana, quæ in vigesimum terminatur, quòd manifestius iam sit defectus, mutilatur: & non amplius decimus octauus, sed qui præcedit, eius quartus recensetur, quòd principium habeat decimumquartum, quoniam eius quoq; euidentior fit quàm antecedentis defectus. Denique quia tertia septimana primi & vigesimi particulam quampiã sumit, idcirco ipse quoq; fide aliquando iudicare creditur. Post has iudicant trigesimusprimus, deinde trigesimusquartus, & posteà quadragesimus, qui secundus est vicenarius. nã iudicia periodica quæ à vigesimo vsq; ad quadragesimum fiunt, sunt qualia à primo in vigesimum. Atq; acutorum morborum iudicia ad quadragesimum vsq; vt longißimè porriguntur, post quem longi appellari

incip.

incipiunt, nec amplius per ſeptimanas, ſed per vigeſimanas et quadrageſimanas iudicantur. nam poſt quadrageſimum, ſexageſimus, deinde octogeſimus, poſteà centeſimus vigeſimus, dehinc centeſimus octogeſimus eſt iudicatorius. vel enim ij in cuiuſq; anni tēporis mutationibus ſoluuntur, vel cùm locū mutant, aut quod poſtremum eſt, cùm oppoſitas tempeſtates decidunt, vel cùm ad idem, quo cœperunt, tempus redierunt. Qui hæc effugiunt, in commutatione ætatis iudicantur. atqui eas quoq; exuperant, medelam non admittunt, quod iam ſalus quæ à tempeſtatum temporumq; mutatione ægro promittebatur, ſit deſperata. Cæterùm quia nonnullos dies qui interdum iudicant, ſuprà dedita opera præteriuimus, ne in aliquo defeciſſe videamur, illorum etiam ratio reddenda eſt. Proinde tertius & quintus, adhæc ſextus & nonus, præter prædictos iudicare conſpiciuntur: tertius quidem & quintus, ſeptimanæ per quadrangulare latus numeratæ minimè appropinquantes: ille quaternarij perfectè iudicantis facultate inferioris, & primum conſentientis functiones ab humoribus vindicantes anticipans, hic excipiens, poteſtate vterq; ob viciniam veluti arrogata iudicat. quare eiuſmodi iudicia, quæ vt plurimum finis bonus comitatur, minimè mala eſſe cenſemus.

Quòd si id fieri dixerimus, quia tertio etiam die lumen lunare iā illuminat, & intra quintum sexangulare latus conspicitur, quæ vt demonstratum fuit, vires non contemnendas obtinent, probabilius vtique erit prædictos dies iudicare. sed qui eos insequitur sextus, omniū quos nouimus in iudicando pessimus est, quippe qui omnium potentissimum diem suo impetu præuertit. nam si quaterniones, quia cum septimanis affinitate quadam consentiunt, vim iudicandi habere diximus: profectò septimanæ erunt potentissimæ. Quare cùm materia proritante iudicium, quod in septimo cum vniuerso cognatione quadam consentit: iure iudicia quæ in sextum incidunt, praua malignaq; erunt, neq; perfectè iudicabunt. Proinde in sexto semper aut morbi longitudo vel mors aut recidiua succedit: atq; in ipsis iudicijs sensus abolentur, & deliria, animiq; deliquia, nullumq; non deterrimum symptoma oboritur. Porrò interdum quæ ita praua expectanda sunt, non secus quàm ea quæ in septimo eueniunt, quartus prænunciat. Nonus autem qui post eos indicat, quia latus triangulare seruat, ob id fidam potius in iudicando vim habere censebitur, quòd ea figura ægro mutationem adferre satis sufficientē valeat: atqui vim configurationum callent, qui in mathematica scientia

tia versati sunt. Cæterùm non est mirandum, quare plures reperiantur in prima septimana quàm in subsequentibus dies iudicantes. nam qui intra hanc iudicantur, ijs vt plurimum humores turgēt, viresq; validæ sunt. ea verò quæ in vniuersum vltra progrediūtur ab impetus vehementia recesserunt. Porrò morbi longè acutissimi, in quarto aut quod proximum est, in septimo iudicātur: qui simpliciter sunt acuti in decimoquarto, vel vigesimo: qui verò quadragesimum attingunt, prout cùm ijs qui postea iudicantur, conferuntur, acuti nominātur. Cæterùm omnes hi euidentibus excretionibus iudicantur, nam si ita non soluuntur, denuò repetunt: vt & ij quorū iudicia in indicantibus diebus non eueniunt. Verùm cùm quæ iudicantur, non fiunt ex ratione, non est præpropere & præcipitanter nutriendum: sed perfecti iudicij tempus coniectare oportet, atq; ita viuendi formulam euariare. Iam qui intra vigesimum non iudicare censentur, sunt, primus, secundus, octauus, decimus, duodecimus, decimustertius, decimusquintus, decimussextus, decimusoctauus, & decimusnonus. hi enim aut penitus non iudicant, aut siquid iudicare videntur, id non sua natura, sed à præeuntibus aut subsequentibus iudicatorijs obtinēt, à quibus cùm momentum quodpiam accipiant,

imperitioribus quandoq; iudicare, cùm tamen nunquã ex se iudicent, creduntur. Sed de diebus iudicantibus, prout breuibus, perstringi potest, hactenus. Cæterùm eum qui dierum vires obseruat, humorũ quoq; coctionem, & ægri virium robur: adhæc symptomata comitantia assidentiaq;, necnon morbi motionem, atq; ex motione eius præsagia adaptare decet. nam si in primo aut secundo coctionis notæ existunt, cùm acutè mouetur morbus, & æger validus est, in quarto morbi iudicium sperare oportet. Cùm verò non admodum acutus est morbi motus, nec vires cedunt, iudicium in septimo adfore putandum. Quòd si in tertio aut quarto coctionis indicia se prodant, cum validis viribus in septimo: cum mediocribus in vndecimo, & decimoquarto iudicium expectandum. Atq; ita hæc animo tecum anteà volutãs, & victus modum inuenies, & num æger euadet, an vi morbi succumbet, non ignorabis. nam si singula ea probè discernere didiceris, quod ex his omnibus conficitur præsagiũ patebit. Atq; his satis, ijs quidem qui breuitati student, & ex mediocribus maiora colligunt, iam explicatis, ita finis imponatur. Cæterùm quoniam anteà de internis vitijs, quibus nimirum instrumentales similaresq; partes detinentur, pertractauimus: atq; sermo in summa extimaq; cute

desijt

desijt, cum sudoris ac quorundam exanthematum meminimus, superest, vt ceu aliam rursus ingressi viam, de reliquis, quæ videlicet summa corporis cute hæret, agamus, atq; ita ipsam curandi viam rationemq; capessamus. Et quoniam ijs quæ in corporis superficie enascuntur, morborum qui sensuum instrumenta vrgent, tractatio cohæret, (nihil enim anteà de ijs proposuimus, quod in hunc locum eos reseruaremus) ne illam quidem à nobis silentio ius fas ue sit præteriri. Et vt caput omnibus corporis partibus incumbit atq; eminet, ita & de ijs quæ in eo gignuntur, & sub obtutum cadunt, primùm meminisse decet. nam de ijs qui in interna eius parte, & præterea in reliquis membris latent, ac postremò de affectibus qui toti corpori communes sunt, dictum fuit anteà.

De affectionum cutis capitis agnitione.

CAPVT V.

Capitis itaq; vitia sunt, porrigo, caluitium, ophiasis, & alopecia: sed distant, quòd ex diuersis inter se caussis oriantur. Nam porrigo, siue quam πιτυρίασιν Græci vocant, est praui humoris qui sursum fertur, & per capitis cutem discutitur, soboles. Vitium cuius facilè innotescit. caput enim scalpentibus squamulæ & veluti furfures quidam tenues, vnde etiam nomen Græcis inuenit, decidunt. Vtilius

autem est eum resolui, quàm intus coërceri. siquidem hoc obstat, quo minus materia in aliã partem vertatur: hoc facilem oculis aut dentibus vel auribus aut locis auriũ proximis noxam creat. Caluitiũ verò & glabrities, quàm φαλάκρωσιν nominant, euenit interdũ tum ob humorem redundantẽ, tum ob siccitatẽ nimiã. Etenim ipse quoq; nosti, neq; in paludibus, neq; in arenosis exaridisq; locis herbas enasci. Quare eius rei caussas etiã huic adapta: vel potius vnica solutione, vtrunq; si controuersum erit, dirime. igitur neq; humida essentia plurimum excedens ea quæ non ita multo post sunt generanda, producere & nutrire, neq; inualescens terræ siccitas, ea quæ increscere debent, augere potest: sed vtraq; opus est commoderata. siquidem humore alimentum, ijs quæ nutriuntur, adhæret & apponitur: siccitas verò constantiam soliditatemq; addit, ac ne ea quæ aluntur promptè diffluant, efficit. sic hîc quoq;, cum nimio humore pilorum radices madent, effluunt, quod siccitas, quæ humorem cogat, desideretur, neque aliæ succrescant. rursus vbi siccitas præpollet, neque habent vnde prorumpentes alantur augeanturq;, neq; cùm excidũt, aliæ enascuntur, quòd vaporosus humor desit: vt taceam, quòd ob siccitatem meatus subsident præcluduntur q;. Quòd si alius humor

varius

varius & corruptus fuerit, qui pilorum radices erodat, easq; inæqualiter amputet, areas, quas ὀφίασιν, & ἀλωπεκίαν Græci nuncupãt efficit. Et vitiũ quidem ex re ipsa ὀφίασις, iure ita vocatur, quòd serpentis, quem ὄφιν appellant, conuolutionum instar, per capitis cutem serpat: ἀλωπεκία verò nuncupatur, quòd assiduè vulpes ἀλώπεκες Græcè nominatæ, eo malí genere infestentur. Noxios porrò humores, tum ex vniuersalibus continentibusq; caussis tum vel maximè ex coloris, loci, vnde pili defluũt, specie colliges. Quinetiam interdum pili enascentes, pro humorum complicatorum commixtorumq; varietate, dissimiles varijq; sunt. Atq; de his hactenus. Oriuntur præterea in capite vlcuscula quædam exigua, densa, & rubra, pusillis papillis adsimilia, à quibus sanies emanat tenuis. Et qui vocatur ἀχὼρ, (nostri manãtia vlcera vocant.) tenuibus admodum foraminibus quæ saniem lentã euomãt, cutem pertundit. Adhæc & quod vocatur κηρίον, et hîc & alijs locis existit, quod maioribus quibusdã foraminibus quæ melleũ humorem contineant, constat eo autem nomine appellatur, quò apicularum fauis sit simile. Dehinc à fici similitudine σῦκα, nostri ficus nuncupant, eruptiones quasdam rotundas, vlcerosas, subduras, & rubentes, quas dolor comitatur, atq; alijs

alijs quoq; locis enascuntur. hæc ac eiusmodi alia ex crassis lentisq; corruptis humoribus gigni aut in toto corpore, aut in solo capite pro exuberantium humorum loco conspiciuntur. Et de his hactenus, iam de sensuum instrumentis loquendum.

De aurium affectibus. CAP. VI.

Quemadmodū igitur auditus fit per neruum qui ad aurem pertingit, sentiendi ui præditum, aurisq; cauitatem, ac aërem ei insitum: ita cùm mediocres maiores've ea læsiones experiūtur, surditas, auditus difficultas, sonitus, atq; id genus reliqua oboriuntur. Proinde qui primas affectuum caussas reperire nouit, is ea quoq; quæ succedunt facilè inueniet. Communes ergo primiq; morbi sunt, intemperies quæcūq;, humorum quorumlibet affluxus, continuitatis diuisio, & ex obstructione, aut præclusione, vel neruorum deferentium sectione spirituum sentientium interceptio. Secundi verò post eos (qui non secus quàm priores, alijs quoq; sunt generales) sunt, inflammatio, abscessus, & obstructio. Peculiares demum, vt dictum est, sunt surditas, grauis auditus, & sonitus. Et de communibus quidem ac generalibus priuatim verba faciemus: verùm surditas fit, vel cùm ea cerebri pars, vnde nerui auditorij propagantur, vel ipse enatus neruus primario affectu,

affectu, idq; vel ob intemperiem quandam, vel humores confluentes, laborat. Sonitus vero et tinnitus, vel ex humoribus qui ibi colliguntur & in spiritus soluuntur, vel spiritibus, qui ex subiectis humoribus exhalant, oritur. Nonnunquam etiam spiritus perquam tenues & exigui ob sensus acrimoniam, auditum infestant. Atq; qui inferne ascendunt, quod plures pauciores q; interdum expirentur, non eodem perpetuo modo affligunt. nam qui mordaces sunt cibis retūduntur: qui cōtra crassi, et caliginosi, si victus ratione non sedantur, cùm cibus in corpus diducitur, tum ipsi quoq; magis infesti sunt. Qui verò circa auditum coagmētantur, eodem ferè loco subsistunt: & leuiores grauioresq; fiunt pro ciborum, qui ingeruntur, natura ac proprietate. Ex his qui crassiusculi caliginosiq; sunt, sonitus magis strepentes & bombis similes: qui autem tenuiores & acutiores, pungentes & acutos magis excitant. Omnes ex vniuersa, singulariq; corporis temperie, victu & ætate, velut suprà quoq; docuimus, diiudicantur. Atqui dolor cum sit omnibus corporis partibus ex æquo communis, nō æquum est, vt huic de auditus affectibus sermoni inseratur. quare hoc sat erit monuisse, eo vehementius hoc loco validiusq; excruciare, quo cerebro propior est, & nudos proptéq; sentientes ner

tes nervos obsidet. Cuius indicium est, quòd ægri, si dolor invalescit, contineri nequeant: & deliria ob cerebri consensum insequantur.

De oculorum vitiis. CAP. VII.

IAm oculi affectuum, easdem quas aurium, primas esse putato caussas. nam nervi à cerebro progredientes, spiritusq; splendidus qui per eos defertur, sunt primæ visus caussæ. iidem cùm ex intemperie, aut obstructione, vel continui solutione laborant, quo minus, aut pravè videamus in caussa sunt. quinetiam cùm ea parte cerebrum primario affectu tentatur. Atqui quæ in visus instrumentis consistunt vitia, iam explicabimus. sunt autem, perturbatio, lippitudo, inflammatio, & defluxionis impetus, qui ἐπιφορὰ Græcis dicitur. atq; hæc cæteris videntur esse moderatiora: reliqua & peiora sunt, & longiori opus habent tempore, vt sanitas recipiatur. Est autem perturbatio, quam τάραξιν vocant Græci, cùm oculus ex compressione, aut attritu, aut mora in fumo, vel id genus alio offendente conturbatus conspicitur. Lippitudo, quæ ὀφθαλμία vocatur, maius malum est. hæc vel ceu popularis morbus censetur, aut ob sensorij imbecillitatem, aut materiæ impetuosiorem affluxum invadit. quare vitium quoq; cum iis qui levi de caussa afficiuntur, quasi contagio

comm

communicari videtur, per quam tenuis acrisq; fluxio est mali caussa. Oculi ijs ferè conturbantur, & subcruenti apparent. inflammatio verò tum ob externum aliquem ictum, tum acrem fluxum occupat. differtq; ab ea quam priuatim fluxionem, & Græci ῥεῦμα nuncupant: quod fluxio, ex varijs humoribus, inflammatio verò ex solis calidioribus nascatur. Oculi inflãmati, perpetuò sunt cruenti, & initio tenuem mordacemq; lacrymam effundũt, deinde cùm iam affectus concoqui cœpit, cogitur incrassaturq;, & sordes copiosiores insident. Porrò fluxionis tot sunt genera, quot sunt fluentes humores, eorumq; inter se complexus. nam aut solus sanguis, aut bilis, vel pituita, atq; ex his vel acris, aut salsa, aut quæuis alia fluit. Aut fluxio ex varijs complicatisq; humoribus oboritur, quo fit vt his cruenti, illis pallidi, & alijs alij sint oculi. & nonnullis plures, aliquibus pauciores eunt lachrymæ, et alij eas mordaces, alij frigidas experiuntur. & demum ea quæ profluunt, alijs crassiora, alijs tenuia sunt magis. Omnia porrò hæc, aut capite alij cuipiam parti consentiente, aut quòd hos affectus, ipsi tanquam oculi excipiant, exoriuntur. Turgẽtium autem humorum indicia, ex vniuerso habitu, anni tempore, victu, & ætate petentur: tum nihilominus ex comitantibus symptomatis, ac

caussis consimilibus deprehēdentur. Quare per omnia diiudicante methodo percurrens, singula optimè discernes: ac vbi ex maioribus pluribusq; malum dignoueris, de eo pronunciabis. Atq; hæc sunt principia, primaq; oculorum vitia. Cæterùm χήμωσις nominatur, quādo à vehementi inflammatione vtraq; palpebra euertitur, vt vix oculus integi possit: & album oculi nigro sublimius euadit, & nigri multam partem occupat. ὑπόσφαγμα verò ex ictu ortū ducit. in hac venulæ quæ ad tunicam adnatam pertinent, rūpuntur, & cruētus inflāmatusq; oculus cernitur. Porrò tumores molliores οἰδήματα nominantur, & inflationes quæ ἐμφυσήματα vocant: dissident, quod illi ex ictu fiāt, & circa palpebras insidēt: inflationes verò à solo crasso spiritu in palpebris cōflantur, suntq; tumores quidam molliusculi, quales οἰδηματώδεις Græci nuncupant. Distat & ψωροφθαλμία à ξηροφθαλμία, illa à scabie, hæc ab ariditate nomen habet, nam scabiosa illa lippitudo, est pruriginosus palpebræ sensus, quem salsa pituita, mordens ac pruritum inferēs excitat. In ξηροφθαλμίᾳ verò, quæ arida lippitudo nonnullis appellatur, oculus citra humoris effluxum, ægrè & cum dolore mouetur. ἐκτρόπιον, quam euersionē fortè dixerimus, propter carnis excrescentiam, aut palpebræ non rectè

turatæ cicatricem fit. nam cùm palpebræ affectæ extrema ad se conuellant, faciunt vt non probe coalescant, nec committantur. αἰγίλωψ, (quam nostri quidam fistulam lachrymalium angulorũ appellant) est abscessus quidam, qui inter maiorem oculi angulũ & nasum rumpitur. sed prius quàm disrumpitur, ἀγχίλωψ nuncupatur. hic neglectus, postquam iam ruptus est, in fistulam dehiscit, atq; ad ipsum usq; os progreditur, difficiliusq́; curatur. Asperitudo, ita τράχωμα appello, est internæ palpebrarum regionis asperitas. Hanc, si increscit adeò vt incisuras quasdã habere videatur, σύχωσιν à fici similitudine Græci, nostri quidã ficosam palpebram nominant. Quum verò inueterata fuerit, vt occallescat, callus, & Græce τύλος dicitur. Ab ijs discrepat grando, quod χαλάζιον vocant, quæ est humoris cuiusdam ociosi in palpebra collectio. Quod porrò vocãt hordeolum, & κριθὴν Græci, latere te non poterit, quòd abscessus sit ablongus, in palpebræ cilio obueniens. Cæterùm quòd palpebræ pediculis infestentur, vel affectus qui pediculatio dicitur, & φθειρίασις, suo nomine indicat. hi illis qui oculorum acumine præstant, viuere moueriq́; conspiciuntur. Glabrities verò quam μαδάρωσιν aut μίλφωσιν nominant, est palpebræ pilorum defluuiũ, ob humorẽ quempiam partes omnes

peruadentem, vel in toto corpore, aut in capite tantùm, vel denique in solis oculis collectum: vnumquodq; autem ex proprijs insequentibus signis dignoscetur. Atqui πτίλωσις, quæ est palpebrarũ craßities callosa, rubicunda, ex craßiusculis & plus satis corruptis humoribus genita, interdum ciliorũ pilos vitiat, qui tamen, curato malo, denuò renascuntur. τρίχωσις (quam pilorum inuersionem nomines licet, aut vt alij, pilare malum) molestus est affectus. nam nonnulli ciliorum pili, non vt reliqui extra, sed intrò cõuertuntur, atq; aßiduè oculum ferientes, ac idcirco turbantes, negotium facessunt. sublati tamen euulsiq; à molestia liberãt. Ἐγκανθὶς & ῥοιὰς, duo sunt sibi inuicem aduersi, vnum eundemq; locum occupantes affectus. nam cùm maioris ad nasum anguli caruncula supra iustum modum excreuit, vitium ἐγκανθὶς: cùm verò imminuitur, & emarcet, ῥοιὰς nuncupatur. singulis propria curandi ratione subuenitur. Porrò ex vlceribus oculi, quod in cornea tunica oritur, cauũ, angustum, ac purum, βοθρίον & fossula nominatur. quod autem latius est, sed minus altum, κοίλωμα, et cauitatem appellãt. ἄργεμον autem vocamus, quod in iridis circulo, aliquid etiam eius quod circuncirca ambit, comprehendens, nascitur, sic vt in exteriore iridis parte, rubicundum, in

interna verò album appareat. Inustio, ita ἐπίκαυμα nunc voco, vlcus sordidum, impurum, crustosumq́; est. quo expurgato, sæpenumero oculi humores effluunt. quibus verò auxilijs erit his medendum, posteà explicabitur. πρόπτωσις autem, est vueæ tunicæ procidentia, quæ erosa, rupta've cornea tunicula contigit. hæc prout maior minorq́; cernitur, varia quoq; nomina accipit, quæ singula ab ea re cui similia fuerint, denominantur. nam si exigua adhuc fuerit, vt muscæ capitulo sit similis, μυοκέφαλον: sin plusculum succreuerit, vt vuæ acinum referat σταφύλωμα, et nobis vuatio dicitur. At si plurimum prolabitur, vt vltra palpebras prosilijsse videatur, μῆλον quod est malum nominant. Quod si quid etiam ex eo callum duxerit, clauus & ἧλος nuncupatur. Verùm cornea aliquando purulenta cernitur, idq́; nunc in alto, nunc in superficie, vt pus figura vnguẽ repræsentet. hinc est, quod malum quoq; ὄνυχα hoc est vnguem nominent. Cicatrices autem oculorum superficiarias, nõnulli οὐλὰς tantum, hoc est cicatrices, alij νεφέλιον, hoc est nubeculam & alburginem tenuem appellant. si altius descenderint, λευκώματα, id est albugines crassas nuncupant. recipiunt suam quæq; curationem. Oculorũ præterea vitijs etiam πτερύγιον, quasi alulam dixeris, (pleriq; hoc vnguem ap-

pellant,) connumeratur. est autem neruosa adnatæ tunicæ eminentia, quæ ex angulo maiori orta, ad coronam vsque peruenit. quòd si pterygium supra modum augetur, pupillam operit, & visionem intercipit. At verò carbunculi ἀνθρακώσεις dictæ, & cancri, deterrimi sunt oculorum affectus, quippe corneæ tunicæ καρκίνωμα, id est cancer, dolorē laborantibus infert, qui ad tempora vsq; extenditur, potissimum si ægri commoueantur. Quum eo vitio detinentur, nihil appetunt, & ab acribus quibuscunq; irritantur. malum ob vehementiam insanabile uidetur, est tamen ei per ea quæ mitigantem facultatem obtinent, succurrendum. Porrò cùm pupilla colore nihil euariat, sed multò quàm naturæ competat, latior fit, interdum ægro visionē omnino præripit, interdum plurimum adimit, vt omnia quæ visui occurrant, maiora, cùm tamen sint minora, esse videantur. Vitium μυδρίασις Græcis appellatur, atque ab humore superfluo excrementitioq; eò confluente oritur. φθίσις autem, hoc est tabes siue imminutio, pupillæ quoq; malum est, cùm angustior, ac obscurior, rugosiorq; efficitur. ea quæ cernuntur, hîc minora omnia apparent, accidit, quòd præ siccitate magis densetur. Cæterùm differt φθίσις ab ἀτροφία, quòd φθίσις, angustiorem reddat pupillam, ἀτροφία verò

humil

humiliorem, minoremq; totum efficiat oculum. Porrò νυκτάλωπας ἐαρινοὺς, hoc est nuscitiosos vernos appellant, qui interdiu cernunt, sed sole occiduo hebetius, noctu verò nihil vident. vitium gignitur ex tenuiorum humorum colluuie, quam interdiu quidem luminis copia euincit, sed noctu visioni tenebras offundit. Iam γλαύκωμα, & ὑπόχυμα (illud glaucedinem, hoc suffusionē, si libet, dixeris.) quidam vnum idemq; vitium esse dixerūt: alij qui rem accuratius expendunt, rectius inter se distinxerunt: & γλαύκωμα glacialis humoris vitium, quum ab humiditate qualibet in glaucum colorem mutatur: ὑπόχυμα verò, humoris cuiusdam affusionem, qui inter corneam tunicam & humorem glacialem concrescit, esse asserūt. varij autem sunt humores, varieq; congelascere videntur: & eorum genera complura cu rationem sed glaucedines penitus nullam, admittunt. quippè quòd glacialis essentia, ab aliena humiditate planè sit alterata. At ἀμαύρωσις, quam obscurationem dixeris, est visionis impedimentum, cùm citra manifestum oculi vitium, omnino nihil cernitur: quēadmodum & ἀμβλυωπία, quam hebetudinem, si placet, voces, est in videndo obscuritas, quæ manifestam quidem habet caussam, sed oculis non deprehenditur. nam cùm neque oculorum tu-

nicæ, neque humores alterati apparent, vtique quòd ob spiritum visorium, qui aut exiguus, aut prorsus non transmittitur, vitium existat, liquidè constat. idq; vel propter præcedentem præclusionem, aut nerui lumen deferentis obstructionem, vel cerebri quoque ea parte contractam noxam. quæ omnia spiritus lationem satis inhibere queunt: vt oculi iam lucernis assimiles sint ijs qui cætero qui plenæ & idoneæ sunt, sed lumine, quòd illuminet orbantur. Porrò *στραβισμὸς, quam oculi distortionem quidam vocant, ætate prouectioribus quandoque ob musculorũ oculos mouentium conuulsiuam retractionem aduenit: maximè tamen infantibus accidit, nam cùm perquam teneri sint, si à latere lucerna quæpiam accensa appenditur aut lucis alioqui splendor irradiat, qui ad se oculos pertrahat, atq; hoc assiduè fit, temporis pregressu (quòd mouentes musculi etiamnum tenelli sint,) oculus distortionis affectum contrahit, quòd alter musculorum cedat, & alter cõuellatur, prout hunc aut illum pati contigerit. Verùm cùm hoc pacto oculi non distorquentur sed ab ortu strabi nascuntur, id efformantis naturæ vitio adscribi debet. ἐκπιεσμὸς verò, quam expreßionem dicunt, familiare est oculo vitium, quòd conferta crassaq; fluxio excitat, illumq; sua sede emouet, vt exertus*

in po

in posterum appareat, ei succurrendum erit, prout priuatim posteà docebitur. Denique de μυωπία, hoc dicendum subit, quod ἡ μυωπίας, quos lusciosos Latini nominant, dicuntur, quibus hoc à generatione datum est, vt quæ cominus sunt, facilè: quæ verò eminus dißita sunt, haudquaquam visu assequantur. eiusmodi affectus ob spiritus innatam imbecillitatem emendari nequit. nam cùm exiguus imbecillisq; spiritus confluat, ad multum loci interuallum pertingere non potest. Habes oculorum affectus, quantum quidem breuitatis studiosis licet, satis explicatos: etsi quid desideretur cum abundè quæ vitia infestare soleant, & qua ratione dignosci poßint exposuerimus, ex ijs quoq; id innotescet.

De olfactus nariumque affectibus.

CAP. VIII.

O*Doratus communes cum alijs sensorijs sunt affectiones quæ tum propter affectam eam cerebri partem, qua sentiens neruus exoritur, tum propter neruum, spiritumq; illuc transmissum accidunt: peculiares verò, sunt polypus, & ὄζαινα. Polypus, est meatuum, qui à colatu ἠθμοειδεῖς, quasi dixeris colatorios, vocantur obstructio, propter carnis excrescẽtiam, quæ ea parte ita inhæret, vt ægrè detrahi posſit. enascuntur enim frequentes germinationes,*

quæ instar polyporum, nasi meatibus circumcirca adfixæ adhærent: quibus inspiratio expiratioq; prohibetur, etsi quid supernè pituitæ aut mucci defluit, haud facilè obstante polypo delabi potest. Ὄζαινα verò, nomine suo, quod à fœtido odore sibi sumpsit, se patefacit, sit cùm putres, corruptiq; humores, circa meatus colatorios coaceruātur, suumq; vitium vicinis partibus impertiunt, & confluentes alios suo odore inficiunt. quippe omni quidem tempore, sed præcipuè in maximis expirationibus spiritum odoribus inde exhalantibus infectum ægri odorantur. Præterea cùm muccosi humores eo ingruunt, nec facilè exeunt, inspiratio quoque quandoque offenditur, nihilq; notatu dignum egreditur. id vitium quotidie oboriri conspicitur, licet vulgo imponat, perinde ac si polypus potius sit quàm ozæna: potissimùm si ex mediocri putredine humores odorem contraxerint. Verùm tu facile ex symptomatum discrimine vtrunq; discernes, quòd in polypo, humores non nisi tēporis tractu coagmententur, nec facilè eluantur: in ozæna verò, vel leuibus cedant remedijs mediocresq; omnino appareant. Sunt quibus sanguis, ob vasorum reserationem, hac profluere conspicitur, qui etiam communis alijs partibus est affectus, etsi hoc loco potissimum accedat. Verùm de immoderato

omnis sanguinis fluxu, illic vbi curandi rationem instituemus, pertractabimus. Quare inde petenda erunt, quibus immodicum sanguinis profluuium sisti debeat: & nunc ad cætera progrediendum est.

De vitiis faciei. CAP. IX.

PRimum meminisse oportet eorum affectuum quibus facies tentatur. Sugillata ergo & liuores, illa ὑπώπια, hos πελιώματα appellant, ex ictu quopiam iuxta oculos accidunt, atq; illa, vt quæ summæ cuti insident, facilè digeruntur curanturq; : hi verò qui altius descendunt, maiori tempore diligentiaq; opus habent. Sunt autem affusiones quædam sanguinis qui ictus violentia è vasis erumpit. Porrò ἔφηλις & lentigines, quas φακοὺς appellant, sunt colores quidam, qui in facie diuersi à reliqua eius cute existũt, oriunturq; ex humore qui summam cutem inficit. Ac humoris quidem speciem, colores ostẽdunt: non tamẽ necesse est, vt humor tandiu ibi vigeat, quandiu hæc in facie conspiciatur. Siquidem fieri interdum potest, vt humor qui ea genuit, euanuerit: & ipsa veluti reliquiæ quædam haud leues, quæ probè discuti nequiuerunt, etiamnum ibi appareant. At verò vari, (ἴονθοις Græci nominant) qui diuersi sunt à prædictis, tumores exigui quidam sunt & duri, qui vbi in suppura-

tionem abierunt, euanescunt. vt plurimum ijs qui barbam nutriunt, quibusq; consuetum est sanguinis è nare profluuium, citraq; rationem id inhibetur, enascuntur. quinetiam fœminis ferè, quæ aut vterum gerunt, aut rite purgatæ non sunt, obueniunt. Porrò rugæ & nigredines, quæ faciei oboriuntur, quod ad formam spectat, fœminis aliquid venustatis, maximè iuuenculis detrahere solent: verùm aliud nihil nocumenti accedit. attamen vbi de curatione verba faciemus, aliquid de his quoq; dicetur, ne earum quæ formæ ornatuiq; sedulò student, offensam incurramus.

De dignotione affectuum, qui os infestant.

CAP. X.

QVoniam quæ os affligunt, sub obtutum quoq; cadunt, de eius affectibus mentionem æquum etiam est hîc fieri. Sunt igitur παρουλὶς & ἐπουλὶς, gingiuarum vitia? quorum παρουλὶς gingiuarum est abscessus, ἐπουλὶς verò, inflammatio earundem, iuxta dentes molares, ceu nimia quædam carnis excrescentia eminens, quæ interdum febrium exiguarum est caussa. Vtraq; facilè remedijs cedit. non enim ex caussis magni momenti gignitur. Dentium porrò affectus, tum ex nuda quapiam intemperie, tum ex humoribus eò irruentibus, gignuntur. excitantur in dentibus non mediocres dolores

lores, quòd nerui effatu digni eorũ alueolis inserantur. si frigida est quæ infestat intemperies, dolor moderatior, ceu dentium quidam stupor, comitatur, atq; ab occurrentibus frigidis læditur. coniicies autem id ex reliquis notis, quæ ex temperamento nimirum, ætateq;, anni item tempore, & victu sumuntur. sin calida intemperies premit, maiores acutioresq; sentiuntur dolores: ac particularium caussarum dignotio, ipsam affligentem intemperiem patefaciet. Humiditas porrò & siccitas, ipsæ quidem per se, parum aut nihil molestæ sunt, verùm cum actiuis qualitatibus coniunctæ maximè vexant. Cæterùm cùm humores quidam in dentes procumbunt, pro eorum copia ac qualitate, symptomata quoq; excitantur. nam calidiores, ad agendum efficaciores sunt dicendi. qui verò quantitate corrumpunt, pro sui copia etiam ægritudinis tempus denunciãt. Quòd si in dentium radicibus firmentur, tum vehementiorem dolorem inferunt, tum è sua sede eos excutiunt: vt nonnunquam cæteris altiores, & aliquando dimoueri quoq; sentiantur. Atque hi digestis dissipatisq; nocentibus humoribus sedantur. Cæterùm qui in buccas, reliquamq; faciem transfunduntur, dolores mitiores faciunt, & tumores exurgentes, eorumq; colores, tum quantitatem tum qualitatem decumbentis

humor

humoris patefacient. Quare hæc ita diiudicabis. Illud tamen non est ignorãdum, quòd cùm erodentes quidam putresq; humores, dentium essentiam inuaserint, eos confringunt ac erodunt. Atque de his hactenus. Linguam verò torquent affectus, quorum alter in infirna eius parte, & præcipuè pueris erumpit, rana, vel vt Græci βάτραχος dictus: alter eius essentiam occupat, nec proprium obtinet nomen, sed magnitudine sua innotescit. siquidem ob ingruentem quempiam humorem nonnullis statim mirum in modum excrescit, & ægrè restituitur, neq; suis munijs lingua promptè fungi potest: emendatur tamen si opportunis remedijs subuenias. Quæ verò ex antecedente febri patitur, cum alio atq; alio colore inficitur, & rũpitur, squaletq;, nec expeditè mouetur: ea sunt continentium febrium symptomata. Porro in palato, multa variaq; erumpunt exãthemata, sed quæ proprio omni careant nomine. Tamen vlcera quæ cùm locum infestant, & ἄφθαι peculiariter Græcis appellantur, infantibus maximè cõtingunt, atq; eorum quæ sunt subalba, cæteris sunt moderatiora, deteriora verò, rubicunda, vt quæ nigra sunt, omnium deterrima habenda. Atq; hi affectus in oculorum obtutum veniunt, & haud difficulter cernuntur, meliusq; curantur: at qui insequuntur, & difficilius

ficilius apparent, & tardiorem opem admittunt. Cæterùm & de gurgulionis vitijs hîc agendum. hic cùm varios sentiat defluxus, varias quoque formas, variaq; nomina, pro alia atq; alia affectus specie recipit. nam κιονὶς, & columella appellatur, cùm ex fluxione aliqua leuiter inflammatus, æquali craßitudine visui occurrit. σταφυλὴ verò & vua, cùm maior est fluxio, & inflammatio ingentior, atq; acino vuæ aßimilatur. Sic sanè etiam ἱμαντωσις, quam nescio an corrigiationem ausim dicere, nominatur, cùm gracilis alioqui est, sed solito adeò fit longior, vt linguam contingat. appellationem vero à corrigiarum similitudine obtinuit. Atq; his varijs nominibus dotatus fuit, quòd varias quoq; affectionem species repræsentet. Huic gutturi faucibusq; inseruiẽtes musculi adhærent, qui alia atq; alia quoq; experiuntur vitia, vbi ijs humores, maximeq; calidiores, qui ferè etiam inflammationem efficiũt, insident. Quare si interni gutturis musculi inflammatione conflictentur, affectus σωάγχη Græcis dicitur: sin externi, παρασωάγχη. Sic cùm interni faucium musculi inflammantur, κυνάγχη, cùm externi earũdem, παρακυνάγχη vocatur, nomine ἀπὸ τῶν κυνῶν, hoc est à canibus, qui ei affectui plus cæteris obnoxij sunt, deducto. (Latini vnica anginæ dictione, omnes eas

eas species exprimunt.) Qui ita laborant, non nisi recta ceruice & cum difficultate spirant, tensionemq́; sentiunt: adhæc facies rubet, osq́; eorum reseratum vt plurimum hiat, nec deglutire queunt, ac si vim sibi fecerint, per nares quod deuorandum erat recurrens, eijcitur. Quod si eum locum diutius inflammatio prehendit, hominem interficit: sin in vicinum pulmonem fluxio migrat, pulmonia interimit. Siquidem vt duos maximos pessimosq́; euadat morbos, longè omnium est difficillimum, & bona faueat fortuna necesse est. semel tamen nobis quidam mortem effugisse visus est, cùm cæteri omnes perierint. Atq; ij præ cæteris maximè seruantur, quorum collum in tumores attollitur, aut exanthemata in eo oboriuntur. Cæterùm affectuum os infestantium continuitas, sermonem nostrum ad eo inferiores deduxit, de quibus cùm satis superiori libro fuerit pertractatum, iam tempus est, vt ad reliquas externas affectiones accedamus, ac de ijs quæ necessaria sunt doceamus. Quare de maximo ac deterrimo omnium eorum, qui in summa corporis cute existunt, primo loco dicendum, deinde de reliquis qui priuatim apparent. ita enim recto ordine procedente oratione, legentibus quoque singula particulatim, magis erunt ad manum.

De reliquis externis corporibus.

CAP. XI.

ITaque qui Grecis ἐλέφας, & nostris elephantia dicitur, totiusq; corporis cancer est, vniuersam depascit carnem, ægrumq; eò redigit, vt curationem non recipiat. Hic à nigra bile suum ducit constitutionis initium. quæ si ex sanguine corrupto, atq; in melancholicum commutato fuerit genita, rubicundum minusq; malignum elephantem efficit: sin ex flaua mutata melancholicus succus fuerit enatus, pessimum ac corrodentem, quiq; omnia ignis instar populetur, conspicies. Affectum, superciliorum mentiq; pilorum defluuia, antecedunt, & tumores in facie extuberantes, oculiq; alio & alio colore notantur, ac vox exasperatur. venæ item sub lingua turgidæ, & cùm antea eiusmodi non essent, nigræ efficiuntur. At temporis tractu, omnia ea increscunt, & exanthemata quæpiam, quæ difficulter sanantur, existunt, à quibus postea humor erumpit. Omnem hic medicamentorum vim ac facultatem, tanquam nihil conferētem respuit. Minus post elephantem mala est λέπρα; cui scabies, & huic impetigines succedūt. sed lepra altius descendit, & orbicularia exāthemata facit, et carnis quasdā colliquationes, ac λεπίδας hoc est squamulas remittit, vnde

etiam

etiam nomen adepta est. Non ita profundè scabies quæ ψώρα Græcis dicitur, penetrat, & varijs figuris insignitur, nec furfuracea corpuscula reijcit. Lepram melancholicus succus committit: sed scabiem varij humores, eorumq; variæ miscellæ constituunt. Communis vtriq; est cutis asperitas & pruritus. Si verò tenues acresq; & serosæ humiditates alijs crassioribus succis permiscentur, impetigines, quas Græci λειχῆνας nominant, suboriuntur, quæ celerrimè in scabiem ac lepram neglectæ commigrãt. Cæterùm reliquos pruritus, qui ob acriorem salsum'ue humorem, cutem vitiant, ex ætate, temperamento, & victus ratione distingues. Procliuius ij quibus iuuenes, atque ætate vigentes afficiuntur, curantur: nam qui senibus adueniunt, difficulter remedia admittunt, quòd neque valida medicamenta, quibus senes minime indigent, declinante iam facultate, præsint: nec fluxio promptè, propterea quòd meatus iam duriores euaserunt, & conniueant præcludanturq;, discutiatur. Porrò ex omnibus, aut nihil dum scalpuntur, aut humiditas quæpiam colore & consistentia varia, promanat, atque inde, haud secus quàm ex prædictis, humorem dignosces, prædominantem. Cæterùm λεῦκαι, quas vitiligines quidam vocant, eandem ad ἀλφοὺς rationem obtinent,

quam

quam lepra ad ſcabiem. nam vitiligines vt plurimum altius deſcendunt, piloſq; inde eiuſmodi emittunt. At alphi in ſuperficie hærent, licet ipſi quoque nonnunquam altius radices agentes penitius recedant, vt eo loco pili eandem coloris ſpeciem referentes, exiſtant. Periclitamur autem an vitiligo altius peruadat, ſi modicè acu pertundatur, ita vt vltra cutem non penetret. nam ſi ſanguis effluxerit, affectus eſt ſanabilis: ſin lacteus humor prodierit, non eſt medicabilis, quòd iam caro, quam occupat aliam formam induerit. Nonnulli locum pannis aſperis perfricant, ac ſi rubeſcere conſpexerint, bene ſperant: ſin eundē tunc colorem retinet, animum ceu à curatione abhorreat, deſpondent. Adhæc deteriores ſunt, quo plura corporis loca obſederint: & diuturniori tempore quàm aliæ, quæ eiuſmodi non ſunt, perdurant. Porrò alphi vt plurimum vitiliginibus ſunt natura moderatiores, ac medicamentis mediocribus magis profligantur, at vbi tempus traxerint iiſdem quibus vitiligines curantur, vtpote quæ iam harum vitium induerint. Præterea ex his alij ſunt albi, alij nigri, dominantemq; humorem ſuo colore indicant. Cæterùm quæ στίγματα Græcis dicuntur, ſpecie nigris alphis ſimilia, quæ ab ictu & contuſione quapiam originem ducunt, aliam poſtulant

curationem. Quæ verò priuatim papulæ, & Græcis ἐξανθήματα nominantur, à craßis humoribus cuti vt plurimum impactis, vbi densa est summa cuticula constantur, siue eiusmodi humores in toto corpore, siue in cute tantùm redundent. quod ex affectus vehementia, ex excretis, priorique victu diiudicatur: ac pro discriminis ratione conueniens curatio accommodatur. ἐπινυκτίδες vocatæ sunt vlcuscula quæ sponte sua ficorum more erumpunt, pustularum figura, subrubra, quibus disruptis sanies subcruenta emanat hæc noctu magis quàm interdiu infestant, vnde etiam suum nomen acceperunt. μυρμηκία verò & ἀκροχορδὼν, illam formicam, hanc verrucam pensilem nostri vocat, vtraque cutis est exigua extuberatio, callosa, & magna ex parte teres. sed formica latiori basi sedet, & si quis constrinxerit, mordentis formicæ sensum inducit: verruca autem pensilis, angustiorem obtinet basin, vt summæ chordæ similis pendere videatur. γάγγλιον est nerui collectio seu concretio, ex ictu aut laßitudine proueniens, in manibus pedibusque, quòd plures & conspicui nerui eo inserantur, magisque quàm aliæ partes exerceantur, oritur potißimùm. Atque hæc mediocria sunt, & mediocres caussas habent, nihilque aut parùm offendunt doléntve. Quæ verò ex confluente humore

gign

gignuntur, ac locos coarctant, ea magis torquent, membrisq; suam eripiunt functionem. Verùm quia multi sunt qui fluxione sua infestant humores, atq; interdum complicantur, age sigillatim eorum quoq; noxas doceamus, vt singula discernere possis.

De tumoribus præter naturam, & vlceribus.

CAP. XII.

Itaq; cùm sanguis bonus crassitie moderatus, in aliquam partem affatim influit, ibiq; ob suam copiam impingitur, fit ea quæ propriè φλεγμονὴ, & inflammatio nuncupatur: ac ruborem feruoremq; cum quodam tumore in laborante parte procreat. Cùm verò bilis flaua ita partẽ afficit, enascitur quod ita appellatur ἐρυσίπελας, Latini ignem sacrum dixerunt. hoc non ita rubrum est, vt prius, nihilo tamen minus inflammat, & subpallet. Quòd si iam dicti humores permiscentur & componuntur, affectus inde enatus composito quoq; nomine effertur. Quapropter, si sanguis redundat, φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης: sin bilis superat, ἐρυσίπελας φλεγμονώδες nuncupatur. Porrò οἰδήματα nostri mollem & laxum tumorem appellant, tumor est albus, doloris expers, ex pituita collectus: quemadmodũ ἐμφύσημα, hoc est inflatio, ex frigido crassioriq; spiritu conflatur: faciles tãgẽti cognitu sunt. nã œdemata,

cùm neque ferueant, neque doleant, nec colore aliquo alterata varient, leui negocio cedunt: inflationes verò, quòd spiritus cutem intendat, renituntur. hæ in tympania hydrope magis sunt conspicuæ. quippe abdomen in ea, quòd à crasso spiritu cutis plurimum extẽdatur, tympani in morem pulsatum resonat. Atqui inflammationibus plerisque, ijs vtique quæ non promptè suppurantur, alia'ue aliqua ratione discutiuntur, procliue est vt in gangrænam & siderationem transeant. Appellamus autem γάγγραιναν, alicuius partis ob inflammationis qua constrictatur, magnitudinem, mortificationem, non quæ iam confirmata sit, sed quæ etiamnum fiat. nam quum iam pars emortua est, sideratio & σφάκελος Græcis, affectus nominatur, qui est gangrænæ terminus. Corripit hic affectus etiam ossa, cùm nimirum caro ijs circundata saniem generat, quæ ita ea imbuat, vt putredinem contrahant. Atque hæc adeò grauia mala, partes in quas illabuntur, corrumpunt. Cæterùm bilis quæ consistentia crassa est, & acrior, cutem ad subiectam vsque carnem exulcerat, vocaturq́; affectus ἕρπης. si verò tenuis, & minus acris calidaq́; fuerit, exiguas pustulas in summa cute milio similes excitat, ob eamq́; similitudinem Græcis κεγχρίας ἕρπης, hoc est miliaris herpes nuncupatur.

patur. nonnulli hunc ex pituitæ admistione fieri asserunt. Dictus est autem ἕρπης, eo quòd videatur ἕρπειν, quod est serpere per cutem summam, modò hanc eius partem, modò proximam occupans, quòd semper priore laborante persanata, propinqua eius vitium excipiat: non secus quàm ignis, qui proxima quæq; depascitur, vbi ea quæ prius accensa erant, deficiente iam idonea materia, prius quoque extinguuntur. Porrò βουβὼν, & tuberculum siue φῦμα, ac φύγεθλον, quod panum quidam etiam vocant, glandularum sunt affectus. & tuberculum dicitur glandulæ inflammatio. βουβὼν verò, eiusdem est ad suppurationẽ properans inflammatio, & inflammatum siue phlegmonodes eius erysipelas, φύγεθλον vocitatur. De furunculo autem, quem δοθιῆνα appellant; hoc dicere licet, quòd tumor sit abscessum referens, qui ex crassis humoribus ortus in carnosis potissimùm partibus consistit: benignus quidem, si in cute tantùm coagmentatur: at malignus, quando altius actis radicibus, in superficiem erumpit. Dignosces id tum visu, tum tactu, locum circunquaq; furunculum contrectans. Iam τέρμινθον, tuberculi genus esse aiunt, cui pustula nigra supra infraq; adiaceat, qua rupta, ea quæ subiacent abrasa apparent. hoc dissecto pus reperitur. Alij inquiunt

quiunt τέρμινθον siue terebinthum esse eminentiam cutis, rotundam, melancholicam, terebinthi fructui adsimilem. Cæterùm, si sanguis melancholicus magis euaserit, & feruens cuipiam parti incubuerit, ἄνθρακας, hoc est carbunculi exoriri solent, quæ crustacea sunt vlcera, magnaq; ex parte ab pustula ambustis non dissimili, & quandoq; citra eã incipiunt. Pars initio omnino prurit, deinde vna interdum pustula, nonnunquam etiam plures milij instar exiguæ erumpunt, quibus disruptis, crustaceum vlcus succedit, cuiusmodi cãdentibus ferramentis excitatur, cùm crusta nunc cineritia, nunc colore nigra, ita vt inferiori carni adhæreat, & serpens quodammodo ceu clauus affigatur. Caro circumposita vehementer inflãmata, nigraq; colore efficitur, non secus quàm bitumen-pix ve resplendens. eiusmodi autẽ est bilis exquisitè atra, à qua qui generantur, nigri carbunculi appellantur. Verùm qui carni tantum insident, breui spacio circunscribũtur: qui verò in membranis, aut neruis nascuntur, longo tempore durãt, & subiecta loca in affectionis consensum pertrahunt, adeò vt inflammatio quæ erysipelatis naturam sapiat, in ijs excitetur. nõ pauci ad suppurationem abeunt, & plurimos etiam febres comitantur. Oboriuntur demum & ex populatim grassante caussa quapiã car-

bunc

bunculi. Preinde ita eos dignoſces, & velut poſtea docebimus, curabis. Cancer porrò in pluribus corporis partibus oriri poteſt, ſiquidem in oculis & vtero, atque aliis corporis particulis quamplurimis, & præcipuè in fœminarū mammis prouenit, vtpote quæ natura laxæ ſunt, & materiam craßißimam facilè excipiunt. ex nigra nanq; bile cùm efferbuit, cancri contrahuntur. cui ſi acrius quippiam, quodq; corrodendi vim obtineat fuerit admißum, cancros cum vlceratione procreat. Colore hi atriores ſunt, quàm reliquæ inflammationes, minusq; calidi. venæ in ambitu implentur, & intenduntur inſtar pedum animalis cancri, vnde etiam nomen huic vitio inditum. Quidam verò, non hinc, ſed nomen ſortitum eſſe aiunt, quòd ægrè à partibus, quas occupauit, cācri in morem, auellatur. Hoc malum ob eiuſmodi humorem non perſaneſcit, quòd neque repelli, neque diſcuti poßit, neque totius corporis purgationibus cedat: ſed mitiora ſemper medicamenta apposita negligat, & à vehementioribus irritetur. Inchoantes tamen, purgationibus quominus vlterius progrediantur, impediri queunt, præcipuè ſi humor affecto loco nōdum fuerit impactus: nam dum adhuc oberrat aliò deriuari poteſt. Cæterùm cùm caro à graui aliquo corpore illapſo contunditur, exileſq;

in ea vena discinditur, sanguis per subsultum, hoc est κατὰ διαπήδησιν, profunditur, qui cũ sub cute colligitur, ἐκχύμωμα appellatũ, quasi exuccationem dixeris, inducit. Hoc cute haudquaquam diuisa, ceu tumor tactui promptè cedens, & magna ex parte doloris expers, apparet. Ecchymomatis species sunt, ὑποσφάγματα quæ vocantur, adhæc, sanguinis ex ictu aliquo ad vngues procursus. Ruptiones prorsus cum ecchymosi, aut in summa cute, aut in profundo proueniunt. Quare si statim vniuersum ecchymoma fuerit per halitum discussum, promptius caro dissidens coalescit: sin vetustum euaserit, sordemq́; subtus aluerit, ruptio in posterum cõmitti vnitiq́; nequit. nam etsi labia sibi mutuò committantur, tamen leuis quæpiam incidens occasio facilè ea dirimit, vt spatium inter ipsa medium alieno aduentitioq́; humore impleatur, & continuum quodammodo ecchymoma, primo ex sanguine conflato persimile, gignatur. Porrò σπάσμα, quod conuulsum appellant, distractis diuulsisq́; fibris quibusdam contingit: eæ semel diuulsæ, conglutinari nequeunt: quare sola auxiliorum mitigatione, quoad dolor sopiatur, opus habent. Iam exquisitus scirrhus, tumor est præter naturam, durus & sensus expers. ab exquisito recessit, qui mediocriter sentit. Atqui qui sensu caret,

iam

iam sanari non potest. siquidem qui imposita medicamenta non persentit, ecquæ nam inde auxilij spes expectari potest? quum qui sentiunt, eatenus spem faciant, quatenus etiam sensus sint participes. Oriuntur omnes è tenaci crassoq; humore, ita induratis membris infixo, vt ægrè euelli possit. Gignuntur principio, nonnunquam sua sponte, cùm eiusmodi aliquis humor, parti cuipiam impactus insederit: sæpe tamen medici ob inscitiam eius auctores fiunt, cùm inflammationes & erysipelata, præter modum refrigerauerint & astrinxerint. Strumæ quas χοιράδας vocant, glandulæ sunt scirrho induratæ, quibus collum, axillæ, & inguina potissimùm tentantur. Communi scirrhorum curationi subijciuntur. Dictæ porrò sunt χοιράδες, quòd scrophæ eo malo infestari soleant, vt fertur: vel quòd prolificæ videantur. ab vnico quippe tumore, etiam aliæ quandoq; enascuntur. Quidam ijs manum operam admoliuntur, veluti posteà docebimus. non enim nunc institutum est, curandi rationes, ijs quibus vitia distinguuntur, inserere. At verò στεάτωμα, & ἀθέρωμα, ac μελικηρὶς, suas sibi appellationes quodq; sortitum est, ab humorũ qui in tumoribus continentur similitudine. est enim eorum quoddam στέατι, quod est sebo, aliud μέλιτι, id est melli, & tertium ἀθέρᾳ,

hoc est pulti adsimile. Vnumquodque autem ex re quam tactus intus contineri iudicat, deprehenditur. nam quæ crassior est, ea tactui quoq; magis obnititur. Est præter hæc quod κηρίον Græci, nostri fauum nominare solent, qui humor est in cute multis riuulis perforatus, è quibus melleus humor profluit, nomenclaturamq; ex similitudine reperit. Iam ex vlceribus (nam de his quoque postremo loco est agendum,) quædam sunt plana, quædam caua, alia in quibus caro supra modum excrescit. nonnulla tenuem saniem effundunt. Rursus alia pus consistentia commoderatum obtinent: & quædam in ambitu nonnihil rubent, & leuiter inflammantur, nonnulla laxiorem tumorem habent. Alia autem carnem humidam mollemq; valde, alia asperiorem potissimùm circa labra gignunt. Denique alia certo loco impacta, nigrescere, emortuaq;, & nonnulla vicinum quoq; locum depascere visuntur. Plana & rubra, quæq; proxime ad rubedinem accedunt, quòd quæ succrescit caro reliquæ assimiletur, post paulò sanitatem pollicentur. sin verò sordida caro est, & perquam humida, minime fidendum est, verùm eam vt dicemus demere, enitiq; vt probam educamus oportet. quod etiam in cauo vlcere faciendum, quemadmodũ postea priua-

tim explicabimus. In quibus caro nimis excrescit, ea detrahi debet. Porrò quæ tenuem saniem euomunt, cruditatem notant, & non nisi multo pòst tempore in pristinum statum restituenda. Quibus moderatum est et crassum pus, ea meliora sunt, maximè si nihil grauis odoris expirant. Quæ verò in ambitu rubent, aut membrum lassatum esse, aut ægrum calidioribus cibis vti, aut quod postremum est, medicamẽtis plus satis calidis irritata esse denunciãt. Sic quæ laxo humore exurgunt, malo habitu corripiuntur. Demum nigrescunt, & emoriuntur, & depascunt, aut ob magnitudinem copiámve, quæ eo illapsa à facultate, ab alia quapiam ægritudine debilitata, euinci nequit, quippe eos paulo pòst morituros iudicamus, siquod exiguum vlcus habent, atq; id emoritur, nam cum ea pars magis quàm cæteræ laberet, sufficientem demonstrationem ad futuri euentus prænotionem præbet. Atq; ita iam sermoni de vlceribus finem imponamus: librumq; hunc quòd suum habeat magnitudinis modum, pro ea qua vsi sumus breuitate, hîc concludimus. Restat vt ad curandi rationem accedamus, ita nanq; pollicitis vndiq; satisfaciemus. Quòd si diligentius libellum excutiens, aliquid quod explicatum esse oportebat, desiderari compereris: id aut breuitatem sustulisse, aut ex ijs quæ

propo

proposuimus, haud difficulter intelligi posse arbitrator. Interdum tamen, (fateor) quædam quæ doceri debebant, in obliuionis gurgite delitescunt: quod id nobis quotidie vsu veniat. Verùm si quid prætermissum est, id mirum videri non debet: quin potius, qui adeò breuibus paucisq; verbis, omnis propemodū morbi agnitionem caussasq; simus cōplexi, id summopere est demirandum. Faxit iam Deus, vt tu libello vti fruiq;, & nos quæ necessaria sunt, docere possimus.

ACTVARII ZACHARIAE METHODI MEDENDI, LIBER TERTIVS.

Præfatio.

Vm omnis doctrina, ratioq; docendi ad finem quempiam, quem sibi proponit, contendat ac finis, ijs quæ præeunt, facultate, dignitateq; prior esse videatur: haud iniuria, ratio viaq;, quæ sigillatim curationem affectuum docet, potiorem

dignit

dignitatis locum tenere censeri posset. Verùm, quia ea rectè & methodicè vti non licet, nisi qui curare velit, quo pacto singuli affectus dignoscantur, exquisitè nouerit, anteà se in ijs diiudicandis oportet exercere, atq; ita ex methodo curationem instituere. Quare cùm in duobus superioribus libris vitiorum agnitionem, quibus & vniuersim & particulatim corpus afficitur, addita vniuscuiusq; caussa (non enim tractationem in multas portiunculas, minutis dissecandam esse iudicauimus.) breuiter perstrinximus: nunc curandi rationem tradere, prout tutissimè & succinctissimè fieri poterit, in animo habemus: non ignari, quàm distincta tractandi ratio succinctæ breuitati aduersetur. nanq; illa prolixis verbis obitur, hæc verò multa quoq; quæ necessaria sunt, præscindit. Proinde, si quãdo quàm polliciti sumus, erimus prolixiores, id necessitati cuipiam, quæ vt tuta perspicuaq; sit tractatio, longius sermonẽ protrahi cogit, tribuito. Sin contrà, aliquid desiderari videbitur, id pollicitæ breuitati ascribito. Attamen methodus, quæ omnia pertransit, satis superq; ea quæ necessaria magis, atque ad vsum aptiora sunt, suppeditare poterit. Cæterùm quia in medendi methodis, alia vniuersali oratione, alia sigillatim morbis impertita, comprehenditur: atq; eas quædam præcedunt, citra

quæ

quæ curatio ritè institui nequit, quæq; multorum morborum præsidijs adaptantur: de ijs vtiq; primùm est pertractãdum, ac deinde reliqua addenda, vt à methodo, ordineq; sermo orsus, nullam in hac commentatione pariat confusionem. Quapropter, cùm in morbis compluribus venam secemus, & in alijs glandibus ac clysmatis vtamur, cumq; rursus nonnulli purgationibus aut vomitibus sudorémve prolicientibus medicamentis, alij cucurbitulis siccis, aut etiam cum scarificationibus, aliqui hirudinibus, ut alij arteriæ sectione, quidam item ijs quæ in nares indũtur, ἔῤῥινα vocantur, aut rubificantibus aut dropacismis, vel balneis, aut frictionibus exercitijs've: aut alijs id genus opus habeant: si eorum vsus, tempora, ac commoda sigillatim exposuerimus, fiet vt ijs commodè atq; opportune vtaris. Proinde cùm omnis propemodùm hæc methodus in plenitudine & vacuatione, atq; alteratione versetur: vacuatione repletis, & repletione eorum quæ conuenientia sunt, vacuatis succurrimus: quomodo sanè alteratione, ea quæ aliqua intemperie infestant, idq; siue refrigerantes & calefacientes, siue siccãtes & humectantes, curamus. Ac de reliquis quidem postea loquemur, in præsentia verò de ijs quæ repletionem spectant, verba faciamus. Est autem nihil aliud

repletio, siue πλήρωσις Græcè, nisi humorum, qui cauitatibus quibusdam continentur, plenitudo multitudóq;. Atque bilis, aut pituita quæpiã, cibúsve incõcoctus, in stomacho ventriculóq;, πληθώραν, hoc est plenitudinem efficiunt: in intestinis verò, tũ illa iam dicta, tum stercorum abundantes fæces, sic in vesica, humor quispiam crudus, lotiumq;: in viscerum cauis, aduentitij corrupti humores exuberantes, sunt plenitudinis caussa: perinde atq; in venoso genere, sanguis aut quantitate aut qualitate excedens, offendit. Itaq; de venæ sectione primum agendum: ac quibus, & quando, & qua corporis parte, eam moliri decet, docendum, vt inde ad reliqua accedamus.

De venæ sectione. CAP. I.

Venam ergo tundere oportet, in plenitudine & calidiorum humorum putredine: in anni tempore, vere potissimùm, secundo loco, autumno: in ætatibus, à pubescentibus vsq; ad declinationem: in habitibus calidioribus: in regionibus temperie commoderatis. in contrarijs, venæ sectio, ceu aliena est fugienda. nam si sanguis vacuatur, cùm neq; copia, neq; humoris exuperat caliditas, refrigeratio cruditas, malusq; habitus succedit. Æstate verò, periculum est de syncope, præcipuè si regionis temperies calida viguerit, ægriq; habitus in

halit

halitum promptè digeritur. At cùm frigus præualet, è sanguinis inanitione, corpus anni tempori par est consentire. Adhæc, simul quoque dispiciendum est, an bene aut secus, æger sanguinis vacuationem tolleret. Vena quoque secanda est, quibus consuetæ excretiones suppressæ fuerint, & æstate febrem expectant: vt contra à sanguinis mißione supersedendum, quibus familiares excretiones immodicè nimis fruuntur: quosq; affectus sicciores affligũt, & ventriculi os imbecillum est, aluusq; liquidiora egerit. Quòd si quando contraria in eodem concurrerint, & quædam eius administrationẽ suadeant, & alia dehortentur, quænam præpolleat, est spectandum, atq; illis opem ferentia admoliendum, ita tamen, vt ne dehortantia quidem negligantur: sed illis quoq; in quantitate aliquid est indulgendum, ac securitatis gratia gratificandum. nam in validioribus ac magnis auxilijs, si aliquid de vacuatione remittitur, securitas ægro conciliatur. Porrò nõ eædem perpetuò sunt tundendæ venæ, sed pro infestãtium vitiorum ratione, aliis aliæ: dum partim reuellere, partim materiam deriuare, prout occasio vsusq; postulat, studemus. Ac reuulsione quidem vtendum est, cùm multitudo infestans est effatu digna, parsq; cui affectus impendet, princeps ac præcipua est,

Deriu.

Deriuatione verò opus est quando ex propinquo loco auferre nõ licet. Sic per rectitudinem, quod Graeci dicunt κατ' ἴξιν, vacuãdum, cùm calidiores humores in locum aliquem anteà fuerint impacti. Scire nanque licet non solùm cùm purus abundat sanguis, venam secandam esse, verùm etiam cùm caeteri quoq; humores biliosi serosi've, aut eiusmodi alij vnà cum sanguine, exuperauerint. nam illic, quia id quod infestat, vacuatur, sanguinis missio conferre visa fuit: hîc verò communi vacuationis ratione conducit. Siquidem sanguinis detractio quamlibet tam in venis quàm toto corpore plenitudinem imminuere solet. Atque ita cõmodè vena secatur, nisi aliud quippiam eius vsum impediat. Venas porrò tundimus, alias ob aliam affectam partem, sed quoniam magna ex parte quae cubitum praetergrediuntur, incidimus, de ijs primùm, deinde de reliquis agendum. Itaq; quae in cubito conspicitur recta ab humero descendit, atq; idcirco humeralem eam nominarunt: ibiq; discissa nonnihil descendit, quam mediam nuncupamus. Sunt tamen quibus hanc cum humeraria connecti non placet, sed ab alio principio produci videtur: alij humerariam ibi deficere opinantur. Post has, alia vtraq; humilior permeat, quam aliae plures minoresq; excipiunt, sub ipsum iam

cubitum perreptantes. Verùm quia non omnibus omnes eodem modo apparent, sed aliquibus omnes, quibus nimirum venosum genus, iecurq; ante id naturali temperie ac efformatione, calidius saniusq; fuit cõfirmatum: nonnullis autem, complures, quemadmodum alijs paucæ, vel ob naturalem quendam in prima efformatione errorem aut vasorũ angustiam, vel quòd profundum magis petant, vel carnis copia occultentur, conspiciuntur, nos de ijs tanquam omnes obtutui occurrant, loquemur, tuum autem erit, loco, quo non apparent propinquiores, siquando necessitas urget, secare. Proinde humeraria tundenda est (nam de hac primo loco tractandum, quòd cæteris sit sublimior) in ijs affectibus in quibus caput, aut in tota eius circũscriptione aut aliqua eius parte, puta oculo aut auribus laborat. Eam verò, quæ inde cõspicuè deriuatur, in parotidibus et faciei, colliq; morbis secabis, quæ si non apparet ad humerariam redibis: vt ad mediam, et hãc (si media non conspicitur,) in thoracis costarumq; vitijs. His demũ inferiorem secare oportet, cùm ilia, renes, & partes genitales malè habent: quòd reliquarum sit humillima. Cæterùm in his venis cautè obseruandum est, vt in ipsis sectionem moliaris: quòd non mediocriter, si aberraueris, inde contingãt mala, siquidem.

dem humerariæ, musculi caput subijcitur, quã nisi securè cauteq; incideris, sed secans ferrum in musculum adegeris, dolores, inflammationemq; excitabis, ac aliquod mẽbro inferes impedimentum. Iam ei quæ inde propagatur, neruus subditur: qui ne pungatur metus est, si minus circũspecta fiat sectio, Neruorũ porrò puncturæ, velut antea quoq; docuimus, conuulsionem, & si negliguntur, mortem inferunt. Quod si transuersi amputantur, membrum in quod inseruntur, motus sensúsve vsu spoliatur. Attamen aliquando, si quando conuulsionem, aut ea etiam deterius quippiã homini metuimus, totius nerui præfectionem eligimus, fatius esse rati, cum hominis vita, membri motum esse oblæsum, quàm si membrum incolume asseruare studeremus, mortem repentinam creare. Sub ea quæ has insequitur, arteria percurrit, quæ cùm diuiditur, nihilo leuius accedit periculum, ex sanguinis effreni profluuio: quòd spiritus ei insitus, motusq; præcludi vas ac conniuere non patiantur, sed semper prærumpant, osculumq; referant, vt sanguis qui in arteria continetur, erumpat. Atq; huic succurres, velut pòst de ea pertractantes docebimus: nunc autem ideo eius meminimus, quo cautè qui ministrant, sectionem molliantur. Non est tamen ignorandum, non eodem semper modo

omnibus neruos arteriasq; venis subijci, sed plurimis illa nonnihil ad latus declinant, licet compluribus vnà permeent, venæq; illis insideant. Et quoniam nonnunquam qui inconsideratius venam vulnerauit, sectio recta in neruum arteriamq; fuit adacta, atq; vnà cum vena, illa quoq; dissecuit, eam ob rem, te illius admonitum voluimus, quò ministri leuius, ac in superficie magis sectionem aggrediantur. Ita ergo cubiti venas incidens, ægris opem feres. Cæterùm desinunt hæ in prona manus parte, & humeraria rectà ad pollicem defertur, reliquæ verò ad partes carpi humiliores. Quare si humeraria in cubito non apparet, eam quæ est ad pollicem, secamus, quemadmodum in lienis iecinorisve affectibus, vbi opus est sanguinis vacuatione, eam quæ ad annularem digitum propagatur, atque ad minimum magis accedit, incidimus, atque ita laboranti opitulamur. sic in anginosis & gurgulionis & glandularum linguæ adhærentium inflammatione affectibus, eas quæ sunt sub lingua pertundimus, & quo loco malè affecto propiores secuerimus, eo citius auxiliamur. Nonnulli in inueteratis dentium morbis, quando superiores ex æquo acris humoris affluxus infestat, venas intra labia & gingiuas inciderunt, sectis item ijs quæ sunt in magno oculi an

li angulo, mali impetum fregerunt. Eadem faciei papulis, quas ἐξανθήματα vocari diximus, potißimùm in secundis opem ferunt. Ita & frontis secta vena in vetustis occipitis malis profuit. Sunt qui venas colli incidunt, verisimileq́; est eas iuuare, cùm sanguis copiosior ad caput confluit, atq; idcirco veluti inflammationem in cerebro concitat, aut sensus veluti detinet, κατοχὴν nominant: veruntamen plures eas deuitant, quod sanguinis fluxus ægrè compesci inhiberiq́; poßit. attamen neceßitas nihil non vtile efficit, atq; eas ob caussas, has quoq; pertundimus. Porrò in pedibus sanguinem mittimus, communi quidem ratione, vt humores qui sursum ad partes præcipuas vergunt, retrahamus reuellamusq́; verùm priuatim in fœminis quibus menses supprimuntur, aut minus quàm necesse est, purgantur, aut consimilis aliquis affectus sanguinis vacuationem vrget. quare hîc internas magis secare conuenit, sed in coxendicis renumq́; dolore, quem sanguinis progignit copia, externas secuisse præstat. Quòd si inflammatio quæpiam genitales partes occupat, in fœminis iuxta ac maribus, cùm reuellere est animus, & ne humores ad affectas partes pertrahantur prospicere, vtilius è cubito sanguinem ducimus: sed si temporis longinquitate

humores iam sunt impacti, satius videbitur à pedibus sanguinem detrahere. nam dum adhuc oberrāt humores, & incerta sede vagantur, reuellere melius est: at vbi iam sedem fixerunt, & loco cuipiam infixi hærent, ex propinquiori parte euacuare est vtilius.

De arteriæ sectione. CAP. II.

Porrò arteriam secare, interdum conferre videtur; verùm plurimum negocij exhibet. Siquidem sanguinis fluxus qui ægerrimè sisti possit, & arteriæ dilatationes quas ἀνευρύσματα Græci nominant, hinc oboriri solent. siquidem cùm arteria perpetuo motu agitetur motus sui perennitate, sectioni obducti cicatricem non patitur. Attamen cùm longè tenuiorem, ac nihilominus calidum contineat sanguinem & spiritum, simul atq; plurimum increuerit, calore tenuitateq; omnia peruadit, iamq; morbosus affectus, caput præcipuè, capitiq; proxima quæque ferit tentatq;. nam ob non exiguos & leues vsus plurimus copiosusq; eò confluit, & flammeus; igneúsve factus, quòd à copiosiore calore spiritus eius accendatur, venas acutissimè vibrat & concutit, ex quo vehementes capitis dentiumq; dolores, & maximæ lippitudines, & defluxionum ac destillationum magna pars generatur. Atq; aliquando dolor tantùm caput am-

plectitur, quandoq; in parte aliqua firmatur. quare vbi doloris vicerit vehementia, metus est ne sanguinis eruptio eum creauerit. Proinde aut transuersim eas præscidimus, laqueis antea interceptas & fibulis euulsas: aut cauterijs continuitatem diuidimus, idq; aut candentibus ferramentis, aut medicamento quod adsimilem vrendi vim obtineat. Atq; si dentes ob eas quas paulò antè recensuimus caussas inoluerint, eas quæ sub aurem ferũtur, secamus, aut adurimus, & tactu prius sub auriculæ fibrã pulsare deprehendimus. Oculis verò malè habentibus eas quæ in temporibus potißimùm quæ oculos adire videtur: si quæ in toto capite dolorẽ genuerunt, eas iuxta coronã supra musculos tẽporales adurimus, ne quem ex neruis motui voluntario inseruiẽtibus oblædamus: & ad os vsq; cauteriũ demittimus, vt omnes dissecemus. atq; inde opem sentire ægri videntur, quibus caput dolet, vt & illi quorum oculos vetusta defluxio infestauit. Cæterùm præstat in omnibus sectionibus cauteria præferre, quod ita minor sanguinis copia erumpat. nam cùm crusta non aliter quàm vinculum ei incumbat, minor formido est ne sanguis proruat: quippe quòd tum solummodo metũ incutiat, cùm decidit. nã cùm prius quàm arteria probè cicatrice coaluerit, crusta delabitur, interdum sanguinis

eruptionis fit caussa, quam proptius reprimere licet, cùm maior eius portio cicatricem contraxit. At enim maiorum arteriarum sectiones vstiones'ue sunt fugiendæ, vt pote quæ difficillimè coërcetur. Atq; eo tempore, à copia cibi potusq;, præcipuè calidioris, à vociferationibus, item venere, omniq; vehemētiori motu est abstinendum: nam quauis leui ex occasione arteriæ disrumpuntur, metusq; est ne quādoq; earū fluxus sisti nequeant. Itaq; hoc, si rectè victus instituitur, conferunt plurimū: sin æger aut medicus in aliquo, quod factum oportuit, deliquerit, priori dolore nonnunquam deterius periculum creatur. sed de arterijs hactenus.

De hirudinum & scarificationis vsu.

CAP. III.

Admouemus hirudines eo loco cui sanguinem corruptum putremq; subesse putamus. hæ nanq; eam partem cui applicitæ fuerint, morsu inuadentes, moderatius sanguinem qui est in ambitu, cucurbitularum instar exugunt. Sunt tamen continua aqua dulci asseruandæ. nam cùm assiduè in cœno limoq; degāt, planè sunt impuræ: & cùm nondum in aqua dulci sunt versatæ, imbecillius lentiusq; sua obeunt munera. Demittimus autem eas per fistulas ex quauis materia confectas, aut arundinem, ad loca, quæ accuratius obseruamus, nec

vicinas

vicinas partes attingi volumus. Desinũt porrò sugere, aut saturæ, aut sale adhibito. In affectibus cutaneis qui superficiarij maximè sunt, satis sanguinis profluere sinimus, si ex alto id quod noxiũ est attrahere per morsus cupimus, cucurbitulas affigimus. Vtimur ijs in vetustis papulis, & humoribus calidioribus alicui loco impactis, aut aliunde confluentibus, vel ex ictu quopiam collectis. Eas propemodum cuilibet corporis parti inijcimus, etsi opportunè adhibentur, ægri leuantur. nam cùm cucurbitulam figere, aut venam secare, aut scalpello cutem incidere non licet, hæ impositæ prosũnt. quippe quæ omnibus membris applicantur, in quauis capitis parte, & facie, renibus item, & ipso interdum intestino recto, cùm iampridẽ ora venarũ fuerint occæcata, atq; eapropter negocium facessant. Caterùm in quibus hirudinibus vti non licet, vel quòd æger recuset, aut quòd locus eiusmodi animalia non educet, vel quòd anni tempus non patiatur: ijs scarificationes substituimus, quæ multò quidem moderatius quàm hirudines vacuant, attamen eas quoq; opitulari putandum est. Veruntamen non omnibus ea loca, quibus hirudines admoueri posse, diximus, scalpello concidere licet: sed per quæ insignes superficiariæ venæ, nerui, tendines, aut arteriæ non feruntur. Cauendum enim hic est,

ne dum vehementius scalpellum adigimus, imprudentes prædictarum partium continuitatem soluamus. Potißimus autem scarificationum vsus est in auribus & malleolis, quibus tamen cucurbitulas quoq; aptamus. Vtimur nihilominus & in multis aliis partibus.

De cucurbitulis. CAP. IIII.

EX iis quæ celerrimam opem adferunt, cucurbitulæ quoq; esse videntur, si opportune admoueantur. namq; noxios humores, qui in profundo latent, violentius retrahunt, & facilè educunt. Quare cutem antea scalpello conscindimus ea parte, ex qua sanguinis aliquid detrahere vacuareq; nitimur. At vbi reuellere tantummodo, & spiritum craßiorem fluctuätem exhaurire discutereq; cupimus, eas citra scarificationem imponimus. Sic cùm stomachus resupinatur, ventriculo impositæ, cum violento suo impetu reuellunt, & in pristinam valetudinem restituunt. atq; intestinis ventriq; aptatæ, craßiores infestantes flatus in halitum dißipare valent. Quinetiam si mammis applicantur, vetustam vteri sanguinis profusionem sistunt: quemadmodum cùm visceribus imponuntur sanguinem qui copiosius è nare fluit, reprimunt, modò visceri quod è directo nari vnde it sanguis, subditur, inhæserint. Ac ita cucurbitula vi retrahit digeritq;. Caterùm scire*

licet,

licet, eum qui hac vti volet, haudquaquam loco corporis, quod vndiquaq; plenitudine oneratur aptare debere: ne plus quàm vacuetur, materiæ indidem aceruetur, atq; ita ægro noxæ auctor fiat, sed vt conuenit, antea est euacuandum, atq; ita demum cucurbitulæ sunt adhibendæ. siquidem qui caute de rebus diiudicat, facit vt rectè curatio succedat.

De glandibus & clysmatis.

C A P. V.

Glandibus & clysmatis vtimur, cùm stercora educere volumus. & glandibus quidem, ea quæ in intestino recto continentur explodimus: clysteribus verò, ea quæ in superioribus remanent, eijcimus. Verùm non modo stercus infusis euacuamus, sed etiam si quid infestantis pituitæ intestinis adhæret, id quoq; cedit, & egeritur. Adhæc si caliginosus quispiam spiritus, qui exitum non inueniat, oberrat, & negocium facessit, etiam is enematis expellitur. Quinetiam clysma remotissimis opitulatur obstructionibus. nam quod retinetur, & loci continuitate progrediens molestat, si vt deorsum feratur & foras pellatur, impetū nactum fuerit, leuat, & quod prius pondere grauabatur, melius se habet. Verumenimuero in omnibus consuetudinis ratio est habēda. siquidem alij duobus tribúsue aut etiā pluribus

interp

interpositis diebus nihil deijciunt : nonnulli nisi semel aut bis desideant, caput ventremq́; grauari sibi videntur. Quare pro ratione dum benè valeret, consuetudinis, etiam in morbo clysmata infundere oportet, paulò tamen solito frequentius, nisi quid obstet, quod continuum materiæ ad inferna impetum dissuadeat. cuiusmodi sunt retentricis intestinorum facultatis infirmitas, aut cùm purgatio partium thoracis per superna vrget. nanq; purgationes ab eiusmodi impetus vi retrahuntur, & seditiones excitant, ab externis auxilijs euictæ, hinc anxietas, inquietudo, & varia ægro oboritur tristitia. Atq; idcirco aluo suppressa & obstructa, admodum inido nei sunt vomitus, quod secum materiam ad superna pertrahant : at si immodicè egerit, valde suntaccommodati, quòd naturæ concilient propensionem & impetum contrarium. Sic aluus soluta & liquida, vomitui subuenire creditur. Quòd si ambo ægrum infestauerint, considerãdum est, ac prospiciendum, ne æger in syncopen incidat: quòd in duabus immoderatis vacuationibus vires resistendo satis non sint. sed vbi omnia sunt mediocria, sustinentur, nec dolor fatigat, Componuntur porrò ablutiones, tum ex acrioribus succis, tum ex molliter lenientibus : vtrisq; enim opus est, vt illis facultas excernẽs irritetur, &

his

his emolliantur, si quæ sint fæces duræ quæ exitum veluti operculentur. tanto autem eas valentiores & acriores conficimus, quāto ea quæ affligunt vi indigent vehementiore, ægrotiq; sensus obtusior ac hebetior est. Cæterū in abrasionibus vulneribusq; intestinorum clysmata non ad vacuandum, sed ad humores mordentes contemperandum, vulneribusq; cicatricem inducendam infundimus, atque ad eum vsum componimus. quare ea contraria penitus facultate constare solent, vt expleant, astringant, & refrigerent plusculum. In vsu quoque sunt consimiles glandes in eiusmodi affectibus.

De iis quæ naribus induntur, & gargarismis. CAP. VI.

CVm muccosi pituitosiq; succi caput infestant, ea quæ naribus imponuntur, ἔῤῥινα Græci, nostri quidam nasalia nuncupant, & gargarizationes ad vsum vocamus. atq; illa ex puluisculis, & succis quibusdam acrioribus vt attenuemus, & infarctam materiam auellamus, & sternutamenta cieamus, cōficimus: hæ verò ex acribus & dulcibus quibusdam admixtis, ne gustum plurimū offendamus, componuntur. quibus gargarizantes, per palatum humores educimus, & ægros à maiora interdum minitantibus vitijs vindicamus. Verùm vniuersam medicamentorū purgantiū facult

facultatē, quomodo videlicet in nos agant, & quando, ac quæ maximè vsui sint, atq; in quibus ægritudinibus assumēda, hinc discere licet.

De purgantium Medicamentorum vsu.

CAP. VII.

Itaq; purgantia medicamenta, quæ καθαρτικὰ Græcis nominantur, communi quidē generis ratione ex censu sunt eorum quæ perniciem creant. δηλητήρια, & nostri venenosa, & mortifira appellant: verùm ab ijs quæ magna sunt corrumpendi vi prædita, dissident, quod hæc eadē quantitate, non perinde ac corrumpentia interimant, nam cùm sunt mediocria, prosunt: cùm verò interdū copiosius assumuntur, quantitate perdūt. Cæterùm ex ijs quæ intrò adhibentur, alia, simplices sunt cibi, ceu panis, caro, & pisces, atq; id genus cætera: quædam sunt cibus & medicamēta, velut lactuca & atriplex, intubus item, ac ptissanæ succus nonnulla simplicia sunt medicamēta, vt piper, carū, rosæ, violæ, & siquid est eiusmodi aliqua corrumpendi quodammodo vim obtinent, qualis est cicuta, et nerium, ac cætera talia, quæ tamen si commodè commiscentur salutaria quadantenus esse videntur, vt humores corporis contēperare, & noxios vacuare possint. Nanq; cùm ex frequentibus peccatis quibus in victu delinquitur, antecedentibus, multi variją; humores

mores in ventriculo & intestinis, adhæc in visceribus totoq; venoso genere coarcentur: præterea cùm ad ipsam vsq; profundam carnem, excrementitius alienusq; humor quandoque se ingerat, ac in sexcentos ideo affectus, qui ita malè habent incidant: operæpretium vtique fuerit nouisse, quomodo, & quando, ac quibus eos purgare oporteat, ne dum inconsideratius medicamenta propinamus, periculum pro medela creemus. Proinde in omnibus spectare decet, ecquis sit qui offendit humor, & quam corporis partem obfirmatus occupet, atq; nunquid vniuersum corpus eo non abundet. Dignosces autem id ex parte quæ pondere premitur, aut dolet, aut alio aliquo affectu laborat, vtens eâ in re præceptore, ægri sensu, & tuo, quod ex deprauata patientis loci functione sumes, iudicio. sed nec paucæ dignotionis occasiones prioribus libris explicatæ fuerunt, in quibus si teipsum exercueris, non magnopere aliorum, quòd inde satis noxios infestantesq; humores discernere poteris, indigebis. Porrò, vbi tum speciem, tum peccantis humoris copiam didiceris, coctúsne is sit, an crudus inspiciendum est. quod ex ijs quoque quæ olim tibi fuerunt tradita, cognoscere licebit. Quòd si etiamnum crudus fuerit, congruis medicamentis quæ postea docebimus, coction

coctionem moliri oportet. Si autem iam coctus est, & exitum sollicitat, perpendendũ est, sursum'ne an deorsum vergat, atq; illac educendus. Cæterùm non tantum vt humores coquantur enitendum est, verùm etiam ex Hippocratis præcepto, partes per quas euacuandi sunt fluidæ fieri debent: quo purgationes melior faciliorq; insequatur tolerantia. siquidem interdum, vbi obstaculum quodpiam occurrit, medicamenti facultas in finem vsq; repellitur retunditurq;. Adhæc anni tempus expendere decet. nam frigus ingens & vehemens humores cogit, atque purgationi inhabiles reddit, quòd ægrè sequatur. Multus quoq; æstus, quod occultæ perspirationis digestionisq; sit caussa, facit vt purgationes minus sint tutæ, nisi vehementer purgatio vrgeat, ægriq; vires sint integræ. Licebit autem & arte corpori cõmoderatas tempestates parare. sed & consuetudo, plurimum in hac re iuuare quibit. quidam enim purgationibus sunt assueti: aliis semel bis'ue in anno aluus sponte sua erumpẽs, temporis longinquitate collectam noxam explodit. Quòd si quæ excerni solent retinentur, ac ea de re homo ægrotat, iam purgationi locus est, vt procrastinãtis naturæ vices suppleamus. Cæterùm quibus materia turgere videtur, & syncopen, aut fluxum immodicum, aliud'ue aliquod sympto

symptoma prauum metuimus: ij perquam mediocribus medicamentis sunt purgandi, ferè autem ijs quæ contẽperandi vim obtinent, κατακεραστικὰ Græci nominãt, est vtendũ, quo contrarijs cõtraria compescamus, & corrigamus. Atqui quoniã, qui, quibus anni tẽporibus, & quibus ætatibus, victusq; rationibus, & temperamentis humores augentur, didicisti, nunc quibus ipsorum singuli purgentur, audi.

De mediocriter, & acriter purgantibus medicamentis. CAP. VIII.

VErùm quia quædam ipsorum mediocriter admodum, neq; ex alto ducere: & quædam contrà, purgare videntur: primùm de mediocriter purgantibus, deinde de acrioribus est agendum. Nec te fugiat medicamentum quodq; proprium sibi humorem trahere, licet nonnunquam ab eius quod vacuatur impetu vnà cum eo etiam alius quispiam, qui in corpore redundare reperitur, educatur: cuius te admonitũ volui, ne si ferè medicamento quod bilem ducit, exhibito, alium cum eo præterea humorem egredi conspexeris, te medicamenti pollicitatione deceptum esse arbitreris. Sunt & ex ijs quædam quæ facultatis proprietate, duos trésve purgant humores. Proinde omnia hæc diligenter sunt inspicienda, atq; ita vtendum. Aloë ergo, mastiche, agaricum, terebin-

thina, styrax, mercurialis, parthenium, & si quod est eiusmodi aliud, sunt ex ijs quæ mediocriter velut postea dilucidius docebimus, purgant. atq; eorum alia bilem ori ventriculi innatantem, alia pituitam, quæ in ventrem intestinaq; prouoluitur, vt et quædam succum melancholicum purgat. Porrò inter acerrima recensentur, tithymalus scammonia, peplium, colocynthis, veratrum, elateriū, & id genus reliqua. Hæc humores qui in profundo inhærent, expellunt, ægrosq; à maximis affectibus liberant. Cæterùm cùm omnia vim habeant nostras facultates corrumpendi, attenuantibus & incidentibus odoratisq; ac roborantibus & contemperantibus medicamentis permisceri debent, quo ipsorum immoderantia coërceatur, egerq; libenter ijs vtatur. Iam verò cùm mediocriter mouemur, ad agendū efficaciora redduntur: cùm autem quiescimus & dormimus, imbecilliora. nam quoniam ipsorum robur augetur, quia nostram facultatem exuperat. (ita enim sibi proprios euellere extrahereq; humores queunt.) patet, quòd cùm in somno aut quiete facultas nostra robustior fiat, haudquaquam facilè medicamentis contrà nitentibus & principatum tenentibus cedit. Quocirca ne odoratis quidem tunc, vtpote facultatem resocillantibus ac recreantibus est vtendum: nisi

nimia,

nimia, maior ve quàm par est imbecillitas, aut animi vrgens deliquium suaserit. Adhæc, nihilo secius obseruandum est, sit ne æger ad vomitum procliuis, necne: deinde, num ob humores quosdã, qui in ore ventriculi redundent, vel peculiarem huius partis infirmitatẽ, aut quòd species quasdam auersetur ac respuat, vomere soleant. nam si vomit promptè, quod humores illic coaceruentur, per ea quæ modicè vomitum cieant, euacuandi exiccandiq; sunt, ac postea os ventriculi roborandum, & inde medicamentum catharticum propinãdum. Sin autem vomitus facilis est ob stomachi debilitatem, si quidem caussa euidens fuerit, puta intemperies quæpiam, victu medicamentisq; caussa infestãs amputanda est, atq; ita vt decet oris ventriculi robur confirmandum. Veruntamen interim cauere oportet, ne medicamenta ceu tyrannidem exercẽtia, infirmũ partibus adhibeamus. Cæterùm ijs qui ob insuauitatem quampiam, medicamentũ renuunt & respuũt, dulcibus & odoratis ipsum quo ori gratius sit, preparandũ erit: illudq; admiscebimus vt sensum lateat, quod maximè ægris est familiare ac consuetũ. Ac siccioribus potissimum ore ventriculi, & ægrè vomentibus, humidum liquidumq; medicamentum est exhibendum: qui verò contrà se habent, quod ex paruis globulis, quæ Græci

καϑαπότια, nostri pilulas appellant, conficitur, dandum. Æquū est autem hoc quoq; alij ceu puluerū cupediarumq; forma, facilius aptiusq; medicamentum deuorari. Omnia ergo prius sunt examinanda, atq; ita quæ conuenientia sunt eligere ac præferre decet: ita tamen vt in omnibus medicamenti facultati consulatur. Et quemadmodum à venæ sectione arcendos esse censemus pueros impuberes, & eos qui iam consenuerunt, ac vterum gerentes, nisi maior vrgeat necessitas: ita in purgatorijs quoq; est agendum, nisi ex eorum numero fuerint quæ al uum subducāt, aut faeces explodant, illa ὑπήλατα, hæc ἐκκοπρωτικά Græci nominant, ijsq; non nisi instante necessitate est vtendum. Verū quia quo pacto turgentium humorum tum species, tum concoctiones probè cognoscere licet, didicisti: adiectumq; iam est sermoni, quibus & quando est medicamentis vtēdum: reliquū nunc esset vt de ijs quæ sequuntur pertractaremus, sed quia illud quoq; nos præterijt, cùm tamen explicatum oportuit, dictis est annectendum: nempe quòd etsi eadem in corpore materia turgeat, nihilominus nō omnibus idem est virium robur: quare nec eodem quidem modo tolerant purgantia medicamenta. sed quidam facilè sustinent vacuationes, aliorū vires antè exoluuntur, neq; confertam ferre vacuationem valent.

valent. Proinde illis semel aut bis exhibenda sunt medicamenta, hi paulatim sunt vacuãdi. Atq; in omnibus eorum in purgando facilitatem antè expendere oportet, ne temere ac inconsiderate ijs qui promptè purgantur valida, ijs verò, qui ægrè, debilia præbeamus. illa nãq; ijs quibus exhibita fuerint, superpurgationes minitantur: atq; hæc agitantia ac commouentia, tantum eos qui antea quiescebant, humores, interdum ad partes principales transmittunt; atq; deteriorum affectionum ansam præbent. sed horum satis.

De victu valetudinem confirmante.

CAPVT IX.

Qvoniam oratione temporis spatio collectam prauitatẽ ægris detraximus, age nunc conuenienti victus ratione, salubribusq; præceptis vires eorum reficillemus, ac qua victus ratione valetudinẽ confirmare reciperéq; queant, doceamus. Verùm quia caussæ aliæ sunt externæ, aliæ ex nobis delinquentibus nascuntur: dicendum primùm est de exterioribus, atq; ita ad eas quæ à nobis ortum ducunt, transeundum. Itaq; foris sæpenumero frigus & æstus, tristitia et metus, animi deiectio et cura, atq; alia eiusmodi ob enatas calamitates infestant. At verò his animi perturbationibus, si intẽperies aliquas non insequuntur, haud facilè medici

medentur, nisi verbis potius placidis, quæ animum mœrore imbutum demulceant, mitigent ac recreent. Atqui nobis de hac re priuatim conscriptus est liber, qui in quocunq; infortunio, accommodatam consolationem, vt mihi quidem videtur, reperire doceat, vnde tu quoque qua ratione aduersa fortuna oppressos, ac mœrore se conficientes, solari oporteat, & quam ob caussam potissimum dolere deceat, si fortè in libellum incideris, edisces. Cæterùm cum frigus æstusq; homines, atque eos præcipuè qui negligentiorem sui curam gerunt oppugnant, de ijs vt par est, necessaria proponenda sunt. Cùm ergo repentinum frigus corpori, cui meatus sunt aperti, accedit, refrigeratio comitatur, ac occulti cutis meatus condensantur stipanturq;, hinc consuetus perspiratus inhibetur, tussis & destillatio, etsi caput eadem ratione refrigeretur, grauedo & pituita ac muccus oboriuntur: carnis item ingens dolor, ac intensio, quòd corpus ceu gelu concrescat, prehendit. Quòd si impurum fuerit corpus, & alioqui plusculum per latentem perspiratum difflari assueuerit, primum leuiter incalescit, deinde febri corripitur, atq; hic iam maiori opus est subsidio. Sed hæc in proximum librum asseruamus: nunc de ijs quæ mediocriter ob ea quæ foris intusq; occursant, affligunt,

loquendum, ac quo pacto ijs prospicere oporteat, docendum, quo hic tractatus sit quædam ceu tuendæ valetudini accommodata victus ratio. Atqui de his antea quoque vbi de spiritu animali ageremus, dictum fuit. nam secundus liber totum propemodum quod ad tutandam valetudinem pertinet, negocium complexus est, eaq; inde licet huc aduocare. Verum ne dum te ad ea quæ ibi fuerunt explicata, ablegamus, ad inopiam victus rationis redigamus, huic etiam libro quæ necessaria sunt impartiemur, vt si fortè illa non adsint, hîc quæ vsus postulat habeas, & ei inde quæ te scire conuenit edoctus, acquiescas. Itaq; hoc perpetuò meminisse oportet, quod certum indicium, & tutum frigidorum & calidorum, siccorum & humidorum, nimiorum & paucorum, leuium & grauium, iuuantium & nocentiū iudicium ad sensum nostrū defertur: nisi contraria, & quæ nō debebat, ob affectum à ratione alienū ac absurdum, expetat. quod quidem est longè rarissimum. Proinde cùm in extima cutis superficie frigus sentis, noxæ quæ inde impendet, occurrendū est, & pluribus indumētis corpori facilis perspiratio conseruanda. at si frigus anteuertit, & meatus, vt minus iam corpus perspiret, obserauit, ijsdem rursus ad vsum cōparatis opitulaberis. nam etsi calor ad cutem

prorumpens duplicatus sensum sui in condensata cute producat, attamen copiosiore amictu meatibus reseratis, nimius calor euanescet ac discutietur, isq; cui corpus astrictum stipatūq; est, melius deget. Et vt copiosiora indumenta prodesse solent, ita & tepor arte accersitus, prout tēporis occasio tulerit, conferet. Porrò ex externo calore laborantibus contraria opem ferent: sed si interior calor simul quoq; increuit, & febrem quampiam succendit, externa non sunt admodum refrigeranda, nec æger omni conatu densandus, vt ad portionem dominantis qualitatis refrigerantia & humectantia intro ducantur. Inter ea verò quibus nos nostra opera ægritudinis auctores euadimus, sunt cibus, potusq; intēpestiuus, & qui in ordinato victu vtentibus sua quantitate & qualitate nocet. Adhæc æquè obesse solent exercitia et balnea immoderata, ac quodcunq; aliud vires excedit. Quippe cibus sua copia onerans, etiamsi boni fuerit succi, cruditatem, alui profluuium, & vomitū generare solet: parcior verò quàm necessitas exigit, caussa est cur corpus non alatur, & imbecillum fiat, nec amplius cum pristina facilitate solita obeat munera, quod corpus inane reddatur, neq; spiritui sufficiens suppeditet alimentum. Quòd si quæ offeruntur, qualitate fuerint aliena, id cacochymiæ genus aceruatur,

uatur, quod qualitates præpollẽtes patefaciũt. Iam verò is qui cibi pondere grauatur, euestigio illius noxas persentit: at quæ ex mali succi cibis gignuntur, non nisi tempore emergunt. Quare si quis cibũ praui succi quem assumpsit, facilè sustinet, non ob id illius offensam probè declinasse putandum est, sed expectandũ nocumenti indicium quod se longo post tẽpore prodet. nam aut putridæ succedent febres, aut ad cutem procurrente vitio, scabies, & tubercula, & pruriginosi affectus, aut siquid est aliud eiusmodi procreabitur. Quapropter non modò, an quæ offeruntur, quantitate commoderata sint, verũetiam an qualitate mediocria, ne in posterum eius noxa patefiat, est spectandũ, nisi quã adsit occasio, quæ cibum requirat medicamentosum: tunc enim eo vti præstat propiusq; ab offensa vindicatur æger. Cæterùm eiusmodi qui prauum facultate succum generat, & medicamenti vim obtinet, vsus ratione ab alimentis corpori familiaribus distat. nam quicquid in sanis, ac temperie commoderatis, nec externo quopiam excellente egentibus cognata elementorum cõmoderatione caret, id omne communi ratione, in eorum quæ prauo succo censentur, classem reponimus. Quod verò facultatis suæ excessu, id quod in temperamẽto aut facultate nostra deficit, substituit & æquat: id

cibum medicamentosum nuncupamus. Quare in intempestiuo eius vsu periculum est ne idem & praui succi & cibi medicamentosi nomine censeatur. Verum si distinguere volemus, medicamentosos, vtpote minus malos, cacochymis & praui succi edulijs præferemus. Cæterùm de singulorum horū facultate & alij, & nos priuatim, quinam boni mali ve succi sint docebimus: quare nūc de balneis, somno, & exercitijs, quantum res postulat, apponamus.

De balneorum vsu. CAP. X.

Balnea pro vsus ratione refrigerare & calfacere, adhæc siccare & humectare creauntur. Quæ sponte enascuntur, quippe quæ magna ex parte medicamenti rationem obtinent, (nam quædam sulphur, alia nitrum, nonnulla attramentum sutorium, aut similem quampiam qualitatem sapiunt,) semper exiccant calfaciuntq;. Quare ijs qui aqua intercute laborant, aut malo sunt habitu, καχέκτικοὺς vocant Græci, & in summa quos humor quispiam excrementitius molestat, conferre censentur. Quæ verò à nobis conficiuntur, & plerunq; potari queunt, nec vlla qualitate insigniuntur, (hæc enim est aquæ perfectio,) si moderata exhibentur, meatus aperiunt, & quicquid in ijs est sordis eluunt ac detergent. adhæc quæ indurata sunt emolliūt, cruda cōcoquunt,

ac

ac aliquid illis adiiciunt humiditatis: & demũ perspirabile ac fluxile vniuersum efficiunt corpus. Quod si plusculum intendantur, demunt aliquid humiditatis, quia amplius discutiunt, & addunt calori. quare si quis studiosius obnixiusq; iis vsus fuerit, adeo multum caloris vnà cum euaporatione exhauritur, et humoris exhalat, vt in posterũ corpus frigidum siccumq; relinquatur. Vsqueadeò propter intẽpestiuum vsum variè nos afficiunt. Porrò cauendum est, ne dum aluus copiosius excernit quàm opus est, aut præter modum supprimitur, balneo vtamur. nam illic cum corpus humectetur, partesq; irrigentur, intestina fluidiora redduntur, ac plus egeri conspicitur: hic verò cum aluus sistitur, vapores caput petere, idq; replere ac grauare, & vertigines, tumultusq; excitare solet. Quin si qua parte sanguis fluit, is balneorum vsu magis fluxilis euadit. Ac quemadmodum in aliis rebus moderatus vsus immoderato anteferendus videtur: ita se quoq; habet balneorum ratio: quippe haudquaquam præpropere iis vti oportet, potissimum si ex continua cruditate qui lauatur humores coaceruauerit, aut paulo antè cibis se expleuerit. siquidẽ cibi nondum cocti, humoresq; crudi accumulati, caloris ad cutẽ impetu, vnà & ipsi properant: quò fit vt inde in posterũ, quòd craßio-

res facilè simul egredi nequeant, obstructiones succedant. Adhæc in vehementioribus frigoribus, & anni tempore æstiuo æquè sunt fugienda. nam hieme dissoluti qui anteà quiescebant humores, dum inter digerendum à contrario anni temporis impetu, in incautos validius irruit inuaditq; frigus, in necessariam aliquam partē impelluntur, ac morbū ibi creātes grauiter hominē offendūt. Æstate verò media, cū iam ardor viget, & calor ad extrema propensius fertur: balnei vsus reliquum quod est caloris dissipat, ac internas ita facultates debiliores efficit. Quòd si locus, ætasq; hominis consenserint, multò iam impensius sunt vitanda. siquidem conuenientem opportunumq; balneorum vsum maximè auxiliari est persuasum. at contrà obesse, prout alieno tempore, cumq; minimè conuenit, vti contigerit. Porrò de frigidis lauacris hoc est sermoni annectendum, ea insuetis, ceu plus lædentia quàm iuuantia, esse fugienda: præcipuè si occasio non suaserit, isq; qui vti volet, gracilis & subfrigidus fuerit. nanque in eiusmodi frigus promptius ad profundiora penetrat, ac succos quodammodo cogit, neruósque ad motionem ineptiores reddit: vt taceam quòd interdum in affectus his deteriores, qui temerè frigida se abluunt, incidant. At verò assuetis, cùm plurimum

possit

posit consuetudo, ac leges naturæ ferè euincat, atq; abroget, vt pro libito vtantur est concedendum, quanuis non sit consultum nec tutum vt omnes inconsideratius se consuetudini committant. nonnuquam enim duæ trésve contrariæ conspirantes caussæ, potestate consuetudinem spoliarunt, & sola consuetudine fretum, maioribus periculis obiecerunt.

De exercitiorum vsu. CAP. XI.

De exercitationibus hoc dicere licet, non easdem omnibus, sed alijs alias cõgruere videri. nã qui exercitijs magis assueti sunt, ac laboriosam degunt vitam, ijs vehementius conuenit exerceri. qui verò ociosam mollemq; persequuntur, ijs leniores & remißiores exercitationes sunt aptiores. Cùm ergo plura sint exercitiorum genera, quisq; sibi quod suæ vitæ instituto est accommodatum eligat. Proinde lucta, cursus concitatior, discus, et quod parua pila obitur, ex eorum sunt numero, quæ valentiora sunt. deambulatio autem & equitatio, ac quodcunque mediocriter corpus commouet, ex ijs sunt quæ leuißima habentur. Cæterùm ne ignorato exercitiorũ scopo, quando & quibus corporibus ijs sit vtendum, ambigas, iam repetito breuiter sermone, id omne explicabo. Ac primùm nihil aliud videtur esse exercitatio, quàm natiui insitiq; caloris accensio, quæ

noxios

noxios succos alios attenuare, alios propellere possit. nam quia cibi nō pauci, accuratam non assequuntur coctionem, atq; aliqui meatus occludunt, vt inde natiuus calor non parum languescat & marcescat: ideo exercitia fuere excogitata, quo motione solita concitatiore, respiratio densior euadat, & natiuus noster calor nacta occasione exuscitetur, ac motu vehementiori, non secus quàm per fabrorum folles solet, succendatur, semicoctiq; humores nonnihil concoquantur. Quinetiam à violentiori spiritus impetu reclusis meatibus, quæ antea iis inhærebant, difflantur ac digeruntur. quo fit vt qui exercetur increscente calore lenior ac perspirabilior fieri cernatur. Itaq; pro sua quisq; viuendi ratione exerceatur. Modus verò exercitationis, ac finis sit, vt qui exercetur, lassitudinem non sentiat, rubicundus fiat, respiratio satis alteretur, ac sudores iam promanent. nam si quis vlterius progreditur, lassitudo, atq; ita siccitas quædam, & neruorum dolor accedit, natiuusq; calor haud mediocriter exhalat. Porrò exercitatione vti debemus, cùm neque valde sumus repleti, neq; admodū exinaniti, neque multas easq; frequentes cruditates coaceruauimus. nam primum interdum rupturas, & fibrarum auulsiones, σπάσματα appellant Græci, et lassitudines gignit: alterum, natura-

lium

lium virium robur proptè exoluit: & tertium, copiam crudi humoris in profundum detrudit. Quòd si paulatim & quasi ex additamento sensim crescente exerceamur, plus opis adferre omnibus est persuasum. nam quemadmodum repentina inanitio aut repletio, periculo non vacat: ita repentè vehementius diutiusq; exercere, periculosum habetur. Quare oportet à mediocribus magis inchoantem ad validiores exercitationes transire. ita enim natiuuus calor sensim confirmatus ac corroboratus, facilè quodcunq; noxium reperit, euincit. Cæterùm vitanda sunt exercitia, & maximè vehementiora, ijs qui calido admodum sunt tẽperamento, ijsq; quibus vitale robur ceu exolutum languet, potißimùm si anni tempus ad calidum magis vergit. Iis item qui vitam vrbanam ociosamq; sequuntur. nam his, vtpote minimè assuetis, exigua sola deambulatio sufficiet, reliquæ exercitationes nec vtiles, nec necessariæ sunt. Iam verò & sudoris qui post exercitia erumpit, præcipuè si anni tempus frigidius fuerit, ratio est habenda. nam cùm refrigeratur, ac inde cutis eius qui se exercuit, condensatur, exercitatio ægritudinis ansam præbet. Proinde eo tempore balnea adire præstat, ac quam spiritus, inter exercendum, impetus adapertis probè meatibus ad cutẽ protulit, sordem eluere. ita

re. ita nanq; quæ infestant attenuantur, atque ad superficiem protruduntur, ac vicißim humiditas quædam quæ corpus humectet, intromittitur. Quòd si balneorum non adfuerit cõmoditas, saltem sudorem cuti innatantem linteis extergere, ac ne horror refrigeratioq; ob anni temporis dominium prehendat, vestes commutare, easq; nouas induere conuenit. hoc nanq; facilè tutumq;, nec aliquo pacto est despiciendum. Atq; exercitijs ita vteris, & tu, et quisquis ex medicæ artis legum præscripto vitam suam instituit. Et quoniam de exercitiorum ac balneorum, & antè ea de purgantium ac reliquorum medicamentorum vsu; ob aliquod in victu anteà cõmissum peccatum egimus: age victus rationẽ quæ ad cibos pertinet, quã breuißimè licet proponamus. quo quisque ad has normas vitam suam dirigens, et valetudinẽ incolumen tueatur, & de purgantibus ac reliquis medicamentis minorẽ curã habeat.

De alimentis, & victu instituendo.

CAPVT XII.

NOn eadem ergo omnibus vtilis esse videtur victus ratio, quòd non omnibus idem sit temperamentum, nec vita, habitusq; vel si quod est aliud quod victũ ac diætam immutare potest. Verùm in mille species, ob temperamẽti quo totum, ac viscera nostra contemperantur,

perantur, excessus, hominum tẽperies victusq; distracta sunt. huc accedunt quæ extrinsecus ob consuetudinem occurrunt. His æquipollent vicemq; rependunt alimenti familiaris multiformes varietates, quod aliud aliis prodesse, aut ab eo abhorrere conspiciatur. hic enim illo, ille hoc victus genere delectatur, ac vnusquisq; id quod sibi vtile est, ex sensu atq; tolerantiæ facilitate æstimat. rationes verò, experimentum quod circa ea habetur, quodq; ex sensu (principio sanè nihil errante) oritur, aperit ac ostẽdit. Atq; tractationem quidem de alimentis poteris ex aliis quoque, qui ea explicauerunt, discere: attamen & nos priuatim ea docebimus, illo quo de temperamentis antea compendio tractauimus. Proinde quæ nunc declarare animus sit, æquum est proponere, quo nulla in re libellus hic deficere videatur. Itaq; ex alimentis (de his enim primo loco est agendum) alia sunt boni succi, alia mali. Bono succo constare dicimus, εὔχυμα Græci nominant, quæ purum generandi sanguinẽ vim obtinẽt: malo verò, κακόχυμα dicunt, quæ melancholicum humorem, aut flauam bilem gignunt. Sic crudi succi (ὠμόχυμα Græce vocantur,) ea esse asserimus, quæ sua natura pituitosum crudumq; succum creare solent. Adhæc ex cibis, alios concoctu faciles, alios difficiles: et hos

ventriculo idoneos, alios illi ineptos & noxios vocamus. Nõnulli item aluum sistere, & quidam soluere, atq; alij alijs prediti esse facultatibus functionibusq;, quæ naturalibus rationibus innituntur, censentur. Omnes autem cibi prout ad commoderatum atque vndiquaq; temperatum corpus comparatur, ita eiusmodi iudicantur. Quare siquãdo in censu ciborum, audis concoctu aliquem facilem aut difficilem esse, aut vim habere aluum irritandi, supprimendi've, atq; interdum rem ac euentũ haudquaquam orationi respondere conspexeris: nolim id artis ignorationi tribuas, sed eius quod oblatum fuit mutationi, quæ aut in toto corpore, aut viscere quopiam à commoderato euariat. nam exiguæ nonnunquam in corpore factæ mutationes, frequenter alias atque alias naturales actiones producunt. Nec solum ob naturalem aliquam, aut ex errore natam intemperiem, functiones in nobis commutant: verùm exuperans quoq; ac redundans eiusmodi humor, idem præstare potest. Quinetiã anni tempus, ætas, & vitæ quod sequimur studium, non secus quàm illa corpus nostrum immutare, illiq; alium adferre statũ putatur. Quocirca ne tibi errare contingat, cautio sit, cùm modò hos cibos promptè hominem coquere, modò illos ac illos aluum ducere, hos aliud efficere consp.

conspicies: sed recessum, quo à commoderatione exariauit, inspicere oportet, atq; ita cibum, qui eum excedenti naturali intemperie, eandem: cũ morbosa verò aduersam tenet seriem, seligere. nanq; contraria cõtrarijs perimuntur, & salutaris rationem retinent: similia verò similibus confirmantur. atq; ita iuxta temperamenta eorum quæ offeruntur, varia videntur esse alimenta. Et si quid habent ad agendum, aut quolibet modo à nobis patiendum, peculiare quod verbis exprimi nequit, id anteà experimento deprehenditur: licet ratio interdum eius caussas adinueniat. Iam verò in omnibus cibis non eadem quantitas, neq; semper omnibus conuenit. siquidem non exiguum in ætate, & temperamento, necnon confirmatione discrimen esse videtur, neq; omnibus par est eandem copiam congruere. nam adolescentibus, & ætate florentibus plus est dandum: quandoquidem illi, quod nutriantur, & cum ætate increscant, pluribus opus habent: hos verò, quòd caloris vi polleat, magisq; exerceantur, æquum est non pauciori illis indigere alimento. at quorum ætas iam declinat, atque ad senium nutat, prout à vigore recedunt, ita copiæ subtrahendum est. quo ea quæ exhibentur, facilius conficiantur. quippe nisi ita victus rationẽ instituant, quòd calor haudquaquam

concoquere valeat, crebræ cruditates subsequentur, & senescentes in grauissimas noxas incident. Porrò dictum fuit, neq; semper, quoniam hyeme plus cibi est assumendum, deinde vere, æstate autem mediocriter, animum ad robur caloris adhibentibus. hieme enim calor intro concedit, & cibos conficiendi vim habere creditur: at æstate vnà cum anni temporis excessu per halitum digeritur. Verùm nihilominus naturales quoq; excretiones sunt inspiciendæ. nam si non eunt pro consuetudine, de alimentorum quantitate demere pro portione quoq; decet. sed & illud æquè considerare oportet, quod ad multã videlicet nutritionem paucam've spectare videtur: nã quæ carnosa sunt; potissimùm si à grandioribus animalibus sumuntur, plus cæteris nos nutrire persuasum est. secundo autem loco quæ iuniora, & magnitudine sunt minora. Deinde minus his nutrimenti suppeditant, quæ sanguinis sunt expertia, atq; ex his quæ inter plantas recensentur, quæ sanè cùm quod ad nutrimenti facultatem spectat, nõ paruo inter se discrimine dissideat, longè sunt viuentibus, & quæ loco mouentur inferiora. Proinde cùm corpus plus desiderat alimenti, copiosius nutrientibus vtendum est: at cùm pauciori opus habet, ea quæ parcius alunt, sufficient. Quòd si quibus appetentia

impensius gliscit, quòd ventriculi calor ea quæ oblata fuerunt absumat, sed reliquum corpus non admodum nutriri postulat: his, nisi aliud quippiam obstiterit, ea quæ paucum præbent alimentum, & moram trahunt, sunt exhibenda. Adhæc expendere quoq; conuenit quomodo cui victus præscribitur, exercetur. nam qui pluribus ac vehemētioribus exercitationibus se obijciunt, ijs cibi quoq; valentioris materiæ sunt idonei magis, at qui vitam ignauā transigunt; ijs quæ parcè alunt satis esse videntur. Deniq; nec illud quidem est negligendum, an aluus promptè secedat, aut alioqui homo facilè in halitum dissipetur. etenim hæc quoq; vt efficaciores cibos exhibeamus, efficiunt. Porrò quemadmodum quantitas cibi qualitasq; in singulis corporibus quæ victu reguntur. ita & quando intempestiuum sit eum exhibere, obseruare oportet. nam vbi præcessit coctio, denuò prandere conceditur: at si quis in coctione contigit error, ne in cruditate cibum capiamus est cauendum. nam cùm paulatim ita crudi accumulētur succi, vt ij sursum deorsum'ue sua sponte erumpant, bona opus est fortuna, raroq; id fieri solet: sed maxima ex parte euenit vt humores in ventre aut visceribus firmentur, & vertigines, & insuauitates, ac tortiones, & omne id quod cum de dignoscendis affe-

ctibus ageremus, proposuimus, gignitur. Quòd si ad membra confluunt, eò facultate ceu propellente, affectus quos fluxiones faciunt, creantur: inter quos reponuntur podagræ, & arthritides, & quodcunq; ex eiusmodi affectu conflari solet. Proinde eum qui victus rationi animum accurate aduertit, neq; semel, neq; bis nutriri simpliciter est permittendum: sed coctione probè perfecta, ne si bis quidem nutriatur, noxa aliqua subsequetur: verùm periculum ei qui non rectè concoquit, impendet, vel si incautè semel nutriatur, hic leuibus puris'q; cibis potius, & ijs qui temperamento ac qualitati magis sunt familiares vtatur. Nam ignorari non oportet, quòd cùm multi sint cibi boni succi ac concoctu faciles, alij alijs ex quadam proprietate familiaritateq; magis oblectantur. Proinde neque omnibus ijdem sunt offerendi, vt ne tantillum quidem varient. nanq; appetentia nonnunquam adequare solet eos qui paulum quippiam deficiunt, melioribus, quod cum oblectamento excipiat. atq; id haud citra rationem euenire consueuit. Attamen aliquando admodum conuenienti ratione, ijs quæ corpori familiaria sunt nutriri cum delectatione licet: nam cùm varia in cibis reperiantur temperamenta, ea æquum est nos potius præferre, quæ cum qualitate, qua aut nos toti, aut ventriculus

triculus solus temperatur, consentiant. est tamen quando, si ventriculo succus aliquis innatat, qui appetentiam naturalem decipiat, similia accidere soleant. quæ quomodo sint dignoscenda, iampridem ex nobis didicisti. nam hic solùm nouisse decet, quo pacto & qui cibi sint eligendi, ac quo tempore exhibendi, veluti iam antea explicauimus. Cæterùm quia inter cibos, & præcipue quos ex fructibus æstiuis, ὀπώρας Græci nuncupant, atque oleribus sumimus, quædam existunt qualitates, quæ non parum nostras facultates commutare conspiciuntur: ne illæ quidem sunt per negligentiam contemptui habendæ. Atq; particulares vsus, ex libro de alimentorum facultate percipere potes. vniuersales verò rationes qualitatum quibus cibi insigniuntur, in libello de victu spiritus animalis exposuimus: vnde quæ ad præsentem commentationem faciunt, mutuare licet. Porrò fieri nequit vt omnes exquisitam sectentur victus rationem, sed quod vel à sodalibus vis infratur, aut edulia quæpiam alliciant excitentq; appetentiam, aut fames maior inuitet, repente quibus non decuit, aut iis quæ qualitate quantitate'ue, aut vtroque offendunt, repleri contingit: quare spectandum est, qua ratione succurrere possimus.

De victu in vomitu, & alui profluuio, ob nimiam repletionem. CAP. XIII.

Itaq; , si antegrediens aut alui profluuium, aut vomitus, id quod pondere suo infestabat, exonerauit, quiescendum est, & nec statim nutrire, nec quantum appetit dare, sed consuetum quoq; cibi sumendi tempus vim sibi inferentem trasmittere oportet, ac sero tandem exiguum panis, vino tepido madentis assumere, atq; ita insequenti quoq; die manere conuenit. deinde vires cibis boni succi concoctuq; facilibus, sed multo infra commoderatam quantitatem, vsquequo iam confirmatæ, copiosiores facilè conficere ac euincere queant, reficillare oportet. Quod si quemadmodum qui per decliuem locum decurrere volunt, nonnunquam loci situ primum mouentis impetum iuuante, inuiti excurrunt, ita aluus quoq; egerat, periculumq; immineat, ne spiritus vitalis vnà dißipetur, iam vino vetusto, ac conuenientibus antidotis facultatem recreantibus, & præcipuè Andromachi theriace, maiori cum diligentia est succurrendum. Sunt præterea calida, ac ventriculi ventrisq; robur iuuantia epithemata imponenda, veluti priuatim postea docebimus. Vbi malum mitius factum est, sensim facultas est reficiẽda. Cæterùm nonnullis cibi cruditas præbuit occasionem vt

acrior

acrior quispiam impactus humor, anteaq; quiescens, commoueretur, commisceretur q; atq; hic quomodo victus instituí debeat, obseruandum: nam alias, vbi in nutritionis vasis præcessit refrigeratio, candida & aquea secedunt, atq; æger fomentis quibusdam adhibitis, vires recepit: alias rufa & flaua ac mordentia egeruntur: quæ cùm conspicis, non est inconsideratius calefacientibus nec reprimentibus vtendum, sed si mediocria redduntur, naturæ administrationi acquiescere: sin iam plus iusto exit, ijs quæ nutritionis vasa astringunt, vires refocillare roborareq; oportet: in omnibus namque hæ semper conseruandæ sunt. Siquidem qui vacuantur, quidam maximos etiam motus facile sustinent, alijs vel ex leui motione periculum creatur, ne syncope corripiantur, præcipuè si anni tempus assentitur. Atque hac ratione ij qui antea quæ infestabant excreuerunt, sunt nutriendi.

De victu eorum Quibus stomachus pondere grauatur, aut mordetur. CAP. XIIII.

Qvibus autem onerantia aut mordentia ventriculo inhærent, primùm percunctandu quot, qualesq; fuerunt ingesti cibi, num copia an qualitate affligant, inquirendum est. Et si quidem quantitate potius nocere videntur, enitendum est, vt quæ recenter fuerunt

assumpta, vomitu denuò expellantur, maximè si dolore os ventriculi conflictetur: sed si à cibo satis multum temporis fuerit elapsum, clysteribus potius aluus iritanda est, & tepidis epithematis mitigandum: sin autem excedens quædam qualitas infestat, puta refrigeratio, & inde dolor excrucians, ex fungorum eo genere, quos ἀμανίτας vocant Græci, aut lactucarum, & crustaceorum, testaceorumq; ac mollium nimio quorundam esu, vel calor, quod allium & cæpe, salsamentaq; & id genus alia copiosius fuerint ingesta (id enim quibusdam vsu venit) conandum vt ij quoq; illa euomat, & inde contrarijs medicamentis est subueniendum, illis quidem vinis, vsq; antidotis quæ ea discutere liquidò constat: his verò frigidæ potione, atq; alijs edulijs refrigerantibus. Est quando exiguus quispiam mordax humor ori ventriculo impactus, acerbissimos dolores ægro concitat, nec facile contrarijs remedijs cedit, quòd plerunq; cum humore crudo altius infixus, in ventriculi profundo hæreat. Huius præstantissimum est quod noui auxilium, quod ex seminibus quæ in halitum digerere attenuareq;, & ijs quæ sensum acriorem ac multum retundere possunt, conficitur: pastillus nimirum, qui è seminibus vocatur, aliaq; complura quæ eadem compositionis ratione constant:

stant: quæ stomachicis colicisq; doloribus æquè opitulari videntur.

De victu eorum quibus viscera, aut caput, vel pedes ex repletione onerantur. CAP. XV.

Porrò quia in repletionibus interdum vasa grauantur, & extenduntur: interdum pondus ad pedes delabitur, nonnunquam ad caput proruit: & aliquibus ipsa quoq; viscera infarcit, age de ijs etiam quæ consentanea sunt doceamus. Cùm ergo quod superfluū est ad pedes conuertitur, lassitudines tendentes, & vlcerosæ spontaneæ, quas sane morbum denunciare ipse testatur Hippocrates, oboriuntur, nisi scilicet accommodata victus ratione coerceantur. Tu verò cognita exuberantis humoris, tum quantitate, tum qualitate, cibo pauco, ac si expedit, sanguinis vacuatione: adhæc concoctu facili boniq; succi alimento, ea quæ illabuntur, compesce. quòd si calor quispiā subest, à vino calidioribusq; omnibus est abstinendum. Vbi iā lassitudo molestans leuata est, excrementitiusq; humor cōcoctus, æger in balneū demittendus: quo si quid in cute reliquum est, tenuetur, & in halitum diffletur, ac leuius in posterū degat. Si verò ad caput excremēti impetus se conuertit, non iam vt prior, sed multò tenuius hic est nutriēdus, aluusq; glādibus & enematis molliēda, ac nisi aliud quippiā impedierit

dierit, sanguinis quod satis fuerit detrahēdum, nec priusquam symptomata planè sedentur, quicquam alere aut aliter mouere est tentandum, verùm in tenui victu ac quiete continere oportet. Vbi autem ab ijs quæ affligebant, liber euasit, tum minus calidis cibis est reficiendus. Iam verò si in viscera noxij humores illabuntur, de nutrimēti quantitate est quippiam auferendum, & tenuantibus, incidentibus, & reserantibus est vtendum medicamētis, & aluus clysmatis, & fæces deijcientibus ducenda. Hac quoque victus ratione alendi sunt, quibus ex plenitudine humores, alij alio oberrant: & contrarijs semper est certādum, vbi ob contraria symptomata, in contraria inciderunt ægri.

De victu eorum quibus ex lassitudine, mœrore, sollicitudine, vacuatione, vt fit, vigilia exercitatione, aut alia de caussa cutis exaruit. induruitq́. CAP. XVI.

QVi negotiorum vndis immersi, pluribus diebus parum cibi sumpserunt, aut inter exercendum nimium laborauerunt, adhæc qui vigilarunt, & venere abusi sunt, quibusq́; vacuationibus plurimū humiditatis exhaustum est, & qui quapiā ita cogente necessitate, plusquam par est sunt defatigati, atq; idcirco cutis caroq; obduruit, & squalet, quòd humor spiritusq́; in halitum sit digestus: eos quieti & somno

somno tradere conuenit, & boni succi coctisq; promptis cibis, & vino quod non admodum caput feriat, nutrire. Posthæc viribus ita recreatis, membra exiccata balneis humectare decet: verùm iis diutius non est immorandum, sed caput reliquumq; corpus leuiter est perfundendum, & inde in solium descendere, ac ita egredi oportet, frictionibus vnctionibusq; omissis, quòd plusculum humiditatis exhauriant. Atq; eo victus genere hi quoq; sunt regendi. Cæterùm quandoquidem quæ sit alimentorum balneorumq; facultas, & quid exercitia, ac venæ sectio, clysteresq; & purgationes pollent, nouisti: deinde corporis temperamenta, quamq; aëris qui pro tempore & loco immutatur, qualitas cum iis habet familiaritatem & differentiam, scire potes: adhæc humorum coctiones & cruditates distinguere, vitaleq; robur & patientes locos dignoscere didicisti: iuxta rationes tibi explicatas vnicuiq; ægroto quæ necessaria sunt tribuere, ac grauissimas quasq; & nihil non periculosum minitantes ægritudines propulsare licebit. Atque hæc erit eorum qui nondum in febrem inciderunt, diæta. Verùm quia homines febriunt, nec vnum est febrium genus, neque eosdem omnes obtinent mores, nec ætas, anniq; tempus & locus omnibus est idem: hæc atq; eiusmodi prius

expen

expendentem, victus quoq; rationem pro portione variare, magis minusq; refrigerantem nutrientemq; oportet. Quinetiam si qua fuerit particula affecta, nec illam quidem, potissimum si ob eius inflammationem, febris fuerit accensa, negligere oportet.

De ratione victus febrientium.

C A P. X V I.

Voniam febrium aliæ sunt, vt diximus, diariæ, quæ ex mœrore, aut iracundia, vel cruditate, lassitudine've, aut vigilia, vel alicuius partis inflammatione gignuntur: quædam verò in plures dies porriguntur, atq; earum nonnullæ sunt continuæ, & aliquæ intermittentes, & continuarum hæ ex sanguinis feruore copiaq;, quemadmodum continentes, quas συνόχους vocant, conflantur: aliæ ex eius reliquorumq; humorum putredine creantur, vt nonnullæ sunt quarum calor in habitum abijt: diarias sanè quæ vt longissimæ interdum quartum diem attingunt, ac magna ex parte eodem soluuntur, vbi primo atq; altero die iam declinare cœperunt, haudquaquam amplius suspectas habemus, sed hominem boni succi nec admodum crasso cibo nutritum ablegamus, ac caussa inspecta, ei aliquid quoq; medelæ adaptamus, quod cũ victu permiscemus. nã si ex refrigeratione, diaria originẽ sumpsit,

ægrum,

ægrum, vt par est, calidis fouemus: sin solis ardor eam genuit, refrigeramus. quòd si cruditas peperit, cibo modico, eoq; stomacho aptiori ac concoctu faciliori vtimur. noxam item ex lassitudine contractam, quiete, ac moderatis quibusdam fomentis auerruncamus: eam verò quam vigilia creauit, somno sedamus, at quam mœror excitauit, solando compescimus. sic diarijs quas inguinum tumores, βουβῶνας dicunt Græci, aut vulnera ictus ue commiserunt ijs quæ inflammationes leniunt, & medicamentis mitigandi vi præditis, ac dolorem sedantibus est opitulandum. Verùm ne ignorata ciborum facultate, ijs tempestiuè, & vt decet, vti non possis, nunc paucis, prout maximè dabitur, eos potissimùm qui febricitantibus & à febribus iam liberatis conueniunt, proponã. Ac sigillatim quenq; quo facultatem eius perspectam habere possis, explicabo. Atqui in quàm acutissimis ægritudinibus & principijs vniuersi morbi, ægrũ citra cibum potumq; prorsus continere studemus: illic, ne naturam vt pote à maximis affectibus oppugnatã, duobus vacuare permittamus, & hîc, quia ab antea ingesto vniuerso cibo etiamnũ repletum ægrum denuò alio onerare inutile iudicamus: quod nõ genus cibi, sed priuatio potiꝰ iure vocari possit. Prima porro cibi oblatio dicetur, siquis modicũ aquæ

cui saccharis quippiam admixtum fuerit, propinabit. eo nanq; loco antiquorum mulsæ, vt nosti vtimur, quòd non ita, vt hæc, conspicuo calefaciat. Post id tenuis cibus nuncupabitur, amygdalarum expressarum succus, & ptissanæ cremor, etsi quis malo punico, aut cotoneo, vel appio commanducato, succum tantum deglutierit. Inde sequuntur integri fructus æstiui deuorati, & hordeum decorticatum atq; accuratè excoctum, & ex oleribus portulaca & atriplex, etsi quod euidenter non excalfacit, ac ciceris cocti cremor. His verò plenior cibus est, panis purus, & pisces saxatiles, atq; ex ijs magis qui duriori sunt carne. Post hos collocant pulli gallinacei & agni extrema. Cæteri cibi validi iam sunt, atq; exquisite sanis præcipuè accommodati. Porro ex prædictis cibis vinum maximè calfacit, eoq; impensius, quo fuerit coloratius: nam quæ aquosa sunt, & parum dilui sustinent, (ὀλιγοφόρα nominant Græci,) sunt ignaua: quæ sanè cum eo quem postremo loco recensuimus, cibo æquiparari possint. Verùm quia ex enumeratis cibis, alij ad succi bonitatem magis, alij minus declinare videntur: morbi corporaq; erunt spectanda. nam si copiosiorem adesse cacochymiam significabunt, probioris succi alimentis erunt reficienda: sin morbus qualitate calidus magis erit, reliqui cibi

sunt

ſunt præponẽdi. Sed enim quoniam explicatæ ſunt alimentorum facultates, quot qualesq; ægris ſatis eſſe cenſentur: ea etiamnũ, quæ quibus morbis magis congruere putantur, ſunt ſubdiuidenda. Quare vbi quæ morbis ſuperſunt, vires expoſuerimus, de accommodato eorum ſingulis cibo loquemur: vt in vnoquoq; ea quæ debent exequi, valeas.

De victu febrium continuarum.

CAPVT XVIII.

ITaq; ij qui febre continua corripiuntur, alij morbis qui acutiſsimè mouentur, conflictantur, alij ijs qui tardiori motu cientur, ac in plures dies protenduntur. Qui acuti admodum ſunt, ad quartum vſq; pertingunt, qualis eſt angina, & pulmonis inflammatio, quam περιπνευμονίαν appellant, ac febres vehementes, quos in inedia potius tenere oportet aut modicum tantum aquæ concedere. Qui minus ſunt acuti, vſq; ad ſeptimum perueniunt, cuiuſmodi ſunt febres ardentes, & pleuritis acutior, in quibus hordei decorticati coctiõ; et amygdalarum cremorem ægros aſſumere permittere licet. Simpliciter acuti dicuntur, qui decimumquartum diem attingũt, quos ijſdem etiam nutrire oportet, & ſi vltra progrediuntur, poterit aliquid ex ijs qui ordine ſuccedunt exhiberi. Attamen qui ad vigeſimum aut vigeſim

gesimumseptimum accedunt, ita minime cibabimus, sed cibos post illos facultate valetiores, præbebimus In omnibus enim virium modus, & noxij humoris copia inspicienda primum est, et coctionis signa, ac morbi acumen, vt addentibus vel dementibus nobis victus illis pro portione respondeat. nã si acute mouetur morbus, coctioq; apparet, & vires sic satis validæ, vt spes sit ilico solutum iri, æger pleniori cibo non est onerandus, verum modice ac pro portione roboris morbi nutrientem, futurum iudicium operiri oportet. quod vbi aduenit, ac fide, & vt decet iudicauit, iam vires sunt reficiendæ, ad validiores cibos paulatim transeuntibus, non aute euestigio, ne ijs ægrum aggrauans, alterius morbi auctor euadas. Sin autem ægritudo tarde mouetur, necdum coctionis indicia existunt, neque magnopere cum tenui victu vsq; ad perfectum iudicium sufficere posse constat, paulo valentiori cibo viribus est succurrendum, siquidem in morbis omnibus in quibus vires dominantur, quæ praua malignaq; sunt euincere haud solent. Porro iamdudum didicisti, quomodo virium mensura exploratur, & humorum coctiones cognoscũtur, & morbi motiones discernuntur: quare tibi cen hæc omnia edocto, seduloq; præmeditanti, pro portione ciborum familiarium genera illis re-

spond

ſpondentia erunt præſcribenda. Atq; hac ratione victus eſt imperandus, niſi recèns aliquod infeſtius ſymptoma obſtiterit. nam ſi quoddam repentinum alui profluuium, aut ſanguinis fluxus, vel perpetuus ſudor vires defatigauerit, ut periculum ſit ne iam æger in ſyncopen labetur, eum pro ſymptomatis portione reficere oportet. & ſi pulſus fuerit exiguus aut ablatus, aut æger etiam refrixerit, vinum ac reliqua calida ſunt exhibenda: quippe hæc ſymptomata, totũ victus modum ad ſe trahunt. Porrò acceſſionum ſignificationes ſi apparuerint, hîc non ſecus quàm in intermittẽtibus, obſeruare decet: adhæc iudicia, ſi qua fore ſuſpicamur, animaduertenda ſunt, nec quicquam dandum: ſed vires, decertantes iam, ac ceu excitatas opem aliquam ægro ferre nitẽtes, ab omni externo pondere liberas, ſine re oportet. vbi iam eius tẽpus conſpicuò præterijt, eas defeſſas recreare conuenit, ita tamen vt neq; alimentorum vim, nec quantitatem antè perfectum iudicium augeamus. quod vbi adeſt manifeſtum, intrepidè iam nutrire poſſumus. Verùm vbi morbus citra rationem leuatur, neque inconſideratè alere, nec ita vt anteà tenuiter victum inſtituere: ſed nonnihil cibi quantitati adijcere, ac vires reuocantem reficientémque, morbi recidiuam expectare docet: vtique ſi antea neque va-

cuatione fueris opitulatus, nec validum satis victum præbueris. nam si prius liberalius nutriuisti, ac si opus fuit, purgasti: fortassis ab altera morbi inuasione liberaueris. Nam quemadmodum ex ingenti succenso igne, vbi flāma emarcuit, ac contabuit, quædam in cinere scintillæ relinquuntur, quæ si denuò nutrimentum nactæ fuerint, magnum rursus excitant incendium: verùm si quis eas arte exemerit, is quo minus secundò accendatur, impedit: ita sanè ijs quoq; qui nō ex ratione iudicantur vsu venit. Nec ignorari oportet, quando, & quibus cibis sit vtendum. quinetiam dies quibus morbus exacerbatur, hīc cauere oportet, ne aduentante significationum tempore, cibus aliquis in ventriculo reperiatur. ita nanq; morbus viget magis, ac malignior euadit. Adhæc vena tundenda est, sanguisq; quando, & quātum, & vnde oportet, ceu iam anteà docuimus, pro plenitudinis portione, ac febris modo, est extrahēdus. Præterea aluus anteà enematis iniectis abluenda est. expedit enim in omnibus febribus vt aluus secedat maximè, nisi æger puris aliquid eduxerit, velut in pleuritide ac peripneumonia & tabe contingit. tunc etenim non est laudabile, vt plusculum egerat. nam eo deterius isthuc cēsetur, quo plus excreuerit, veluti priuatim capite de lateris inflammatione dicemus.

mus. Insuper refrigerantibus potionibus æstus magnitudo minuenda est, cuiusmodi sunt, quæ ex violis, ex floribus nymphææ parantur, præcipuè si calor caput obsidet, ægerq; insomnis degat. sic si in ore ventriculi, aut visceribus cæteris, mordicacior quispiam humor obfirmatus hæret, quæ ex aceto & sacchare, quæ item ex acidorum malorum punicorum succo potio conficitur, est accommodata. Atque alia alijs magis conueniunt, quemadmodum de ijs sigillatim posteà agemus. Cæterùm ei qui ciborum facultates nouit, & morborum discrimina dignoscit, esse obscurum nequit, qui quibus congruant. Oportet tamen febrientibus semper exhibere, quæ refrigerãdo pro portione respondent, neq; minus, inutile est enim, neque plus quàm par est refrigerare, nocet etenim: sed in animo habere, num os ventriculi promptè à frigidis, nerui've, aut alia quæpiam pars lædatur. quinetiam, num thorax aduentitij cuiuspiam humoris pondere oneretur, & an pus sanguinémve æger reijciat. tunc enim frigida sunt fugienda, & maximè, quæ tactu talia persentiuntur. Nam verisimile est, quoddam quod potentia sit frigidum, etiam febris magnitudini posse auxiliari, præcipuè nisi manifesta quæpiam offendens qualitas fuerit coniuncta. Quod tactu egelidum sentitur, ijs partibus quæ

frigidis non indigent, quodammodo innoxium neq; molestiam inferre videri possit. Cæterùm, quia solo decocti hordei cremore par est ægros minimè acquiescere, sed nimio febris incendio ardentes, alijs quoq; refrigerantibus quibusdam indigere: dãda est, nisi aliqua, vt dictum fuit, caussa præpedierit, etsi anni tempus largietur, lactuca, & potissimum si squalidi vigilesq; fuerint. præterea crudi cucumeres sunt cõcedendi, atq; ex ijs magis qui teneri sunt & copioso semine abundant. nã exterior pars quæ asperiuscula est, crudum succum gignit. quinetiam punica dulcia acidis admista, nisi aliud obstiterit, ac mala dulcia & vuas exhibebimus, quæ vinosa non sunt, his enim vtimur, cũ temporis spatio multã suam humiditatẽ exuerint, ac calor earum nimius in halitum abierit. Intubum quoq; domesticum; (quod σέρις Græcis dicitur;) si quod aliud, vtiq; in calidioribus iocinoris affectibus idoneũ est: cùm alioqui id olus sit stomacho gratum. nonnulli vel solius succi eius vsu plus profuerunt: quod refrigerando ac meatus infarctu liberando satis fit. Verumenimuero non omnia omnibus sunt exhibenda, sed qui alui profluuio tentantur, et os ventriculi imbecillum est, assiduéq; vomũt, danda quæ nonnihil astringunt. At ea quibus aluus est astricta, & aliquid, quodcunq; tandem

dem

dem illud fit, è thorace educunt, vitanda sunt: & iis dulciuscula potius conueniunt, quòd lentorem quendam obtineat. Acida verò quibus impacti sunt humores, ceu incidendi vim habentia, sunt præbenda: vt & iis quibus aluus supprimitur, modò natura sunt biliosi. nam in iis qui non sunt eiusmodi, ea supprimendi vim habere videntur. Atq; hac ratione qui continua febri conflictantur, sunt nutriendi: secus verò quibus febris intermittit. quoniam neq; eodem modo incendit, neq; intermittentes sibi mutuo sunt similes.

De victu febrium intermittentium, & primum de tertiana. CAP. XIX.

Tertianæ itaq;, siue simplex, siue duplex fuerit, cùm vehementer mouetur, ægriq; vires robustæ sunt, ptissanæ cremor pro victu conuenit: potissimum si copiosæ in accessionibus euacuationes vires non exoluerint, vt idcirco cibo opus sit valentiori. Verùm si mediocri motu cietur, atq; ad decimumquartum duratura putatur, oleribus & saxatilibus piscibus est vtendum: iis præcipuè diebus, quibus febris intermittit. Aluus quoq; si sua sponte non secedit, clysmatis est excitanda, & nisi quid impedierit, sanguis est detrahendus. etenim in omnibus propemodum febribus sanguinē mittere, nisi adsit quod interpellet, præstat. nam

cùm is post spiritum primũ feruorem excipiat, & totum corpus afficiat, si eius quippiam effluxerit, multum caloris vnà detrahitur. Et quanquam à flaua nonnũquam bile febris per totũ corpus diducitur: attamen hic, quippe qui promptè succenditur, ei materiã subministrat: ac cùm vniuersum permeet corpus, vniuersum quoq; calfacit. quare si quid eius euacuatur, multa quoq; febris portio vnà difflatur. nam si ex latentibus & materiæ expertibus perspirationibus febrientes opem sentire est persuasum, febrẽq; astricta ac densata cute vehementius accendi constat: an non, quæso, multo melius ægri degent, si humoris qui eam in vniuersum corpus distribuit, sensibilis fiet euacuatio? Quare cùm neq; ætas, nec anni tempus, neque alia quæpiam obstat vacuatio, nec mulier vterum gestat, in omnibus febribus cũ vires patiuntur, ad venæ sectionem est profugiendũ: ac bis tèrve pro febris magnitudine sanguis detrahendus, atq; interdum, cùm multus ardensq; sanguis ægrum aggrauat, ad animi vsq; deliquium vacuandus: adeo febrientibus vtilis est sanguinis missio. Cæterùm nec aluus quidẽ est negligenda, sed glandibus clysteribusq; est irritanda, atq; eius cura habenda ne supprimatur. febre iam leuiori facta, modicè quoq; purgantibus refrigerantia ac humectantia medi-

camenta permiſcentem, quo purgantia quæ magna ex parte calida ſunt, & turbandi vim obtinent, minus offendant, vacuare oportet. Ea tamen in morborũ incrementis fugienda ſunt, & maximè ſi materia ſurſum vergit, & cruditas adeſſe videtur. Quòd ſi materia turget, ea, habita prius ægri virium ratione, eſt vacuanda. Porrò altera poſt eam quæ de purgantibus pertractat, methodus eſt, diæta, quæ medicamentis contemperantibus vtitur. nam in quibus ob aliquem interturbantẽ ſcopum confertas vacuationes moliri formidamus, ijs temperantia medicamenta ſufficimus, partim coquentes, partim refrigerantes, aut detergentes, vel exobſtruentes, vel omnia ſimul iuxta humores ægrum lædentes, ceu priuatim pòſt explicabitur molientes. Itaq; tertiana ſimplex & duplex, eo quo dictum fuit modo, eſt curanda. Si verò non ſecundum rationem ſoluitur, aut decimumquartum diem trãſit, atq; ita in eam abeat, quæ ſpuria nuncupatur, hæc quoq; purgantibus eſt, tenuatis prius humoribus, & meatibus obſtructione vindicatis, confodienda ac perimenda. Victusq; eò ſpectet, vt ſit boni ſucci, & ſubfrigidus. nam quæ impensè frigida ſunt, materiam cogere, ac meatus ferè obſtruere ſolent: & calida, eum qui antea deliteſcebat, calorem excitant ac euocant. Atque

hoc propè pacto, victus ratio & curatio in tertiana exquisita & spuria se habet.

De cura quotidianæ & quartanæ.

CAPVT XX.

Quotidianam, quæ à pituita ortum duxit, neq; venæ sectione, nisi aliud vrget, nec refrigerantibus medicamentis compescere oportet: sed aluum astrictam glandibus & clysmatis inanire præstat. Victũ boni succi nec crassum æger sumat. Permiscenda autem cibo sunt, quæ incidere, tenuare, & meatus obstructionibus asserere possunt, non tamen admodum calida esse creduntur. Vino potandus est tenuiori, & paucifero, in morbi quidem principio: at vbi iam tenuior humor dißipatus est, etiam ruffiore, ac, si licet, tota victus ratio in calidiorem migret. Tunc pastilli quoque, qui amarus nuncupatur, vsus probatur, & si quid aliud hic opem ferre censetur. sed de ijs priuatim suo loco dicetur. siquidẽ medicamenta methodis admiscere, nec ea ceu exempli loco inserere, eorum est qui nullum in tractando ordinẽ obseruant. Porrò eodem victu quartana laborantes sunt continendi, nisi quòd humor qui hic insistat, crassior sit ac terrestrior, atq; hic idcirco callidioribus quodam modo ac inciden tibus magis opus habeat: cuiusmodi sunt, quæ ex reliquis acribus conficiuntur. Cæterùm in

omnibus accessionum significationibus ne aliquis in ventriculo sit cibus, qui mali pondus ingeminet, studendum est. nam cùm natura, tempore accessionis, ad propellendum ea quæ affligunt exurgat, si quis intempestiuè nutriēs illi obstiterit, dubio procul quo minus validè noxios humores adoriatur, præpedit. Verùm quia humorum species quæ variarum accessionum sunt caussa, ac ciborum medicamentorumq́; & reliquorum quæ ad diætam pertinent, discrimina, prout alia antè explicata fuerunt, & alia postea docebuntur, non ignoras: iam ægri vires, & anni temporis dominium, adhæc locum, ætatem, & consuetudinem inspicere: atq; ita ex omnibus commoderatam atq; in eadem ægritudinis serie collocatā cibi quantitatem qualitatemq́; colligere & coniectare oportet. Nanq; ipsam perquam exquisitam distinctamq́; rationem in corporibus quæ ita temerè mouentur, haud quisquam vnquam, (quòd sensum nostrum, artemq́; ea lateat,) assequatur. Atqui ad id quod fieri debet quàm proximè accedere, eorum est, qui omnia accuratè ac diligenter expendunt. Porrò ex iam dictis, in cōplicatis quoq; intermittentibus febribus medicamenta, cibum, & reliquā vniuersam diætam coniectura consequi, eaq; pro portione inter se cōmiscere licet. nam qui literarū

syllab

syllabas probè colligere didicit, is & versus totos, et integras paginas perlegere valet. Quare in simplicioribus & facilibus exerceri primum oportet, deinde ad complicata properare.

De febre hectica. CAP. XXI.

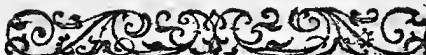
IAm ordine eæ febriū species succedunt, quæ hecticæ sunt, quas, quòd solidas partes attigerunt, omnemq; vitalem humorem epotarunt, ac in marcorem coniecerunt, haud facile est curare. attamen præuenientem antè quàm solida occupent, subuenire conādum est. Itaq; eiusmodi ægri perquam tenui victus ratione, quomodo eos qui continua febre conflictabantur, habebamus, non sunt curandi, quoniam nullum hîc iudicium expectatur, neque putrium humorum materia subest, sed nec pleno quidem victu opus est, quòd is concoqui nequit, atq; insuper febris inde increscat. Quare medius, ceu optimus est præferendus, qui modicè refrigeret, cibusq; boni succi ac concoctu facilis dandus, cuiusmodi sunt pisces qui in saxis stabulantur, puta galei, & globij, & id genus alij, quiq; ex minoribus duriori sunt carne, quales sunt scorpij, philomelæ: aut friabili, quali mullus cōstare videtur. Ex carnib⁹ verò domesticarum gallinarum pulli, & quadrupedum pedunculi. Quod si vires conuelluntur, vinum quoq; tenue, album, & quod parum

diluì postulat, est exhibēdum. Cæterū familiaris ac accommodata ijs potio fuerit, quæ ex fructibus æstiuis, & floribus refrigerantibus cum sacchare paratur, quemadmodum libro de medicamentorum compositione docebimus. Balnea porrò ijs sunt idonea, quæ corporis squalorem humectent: verùm tepida esse decet, nec vllam recipere qualitatem. Nec tempus in ijs trahere conuenit, sed vbi modicè fuerint immorati egredi, ne quod ex natiuo humore superest euanescat & exhalet: egresso sorbitio quæpiam refrigerans dabitur. Non est vestium copia excalfaciendus æger, ne copiosius difflletur. Posthæc conuenienti cibo reficiendus. Quòd si soliū exeuntē, melino, aut rosaceo, aut omphacino saltem oleo inunxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac anteà ex irrigatione inductam humiditatem, intrò compesces, atq; hoc quoq; pacto opem homini tulisse videberis. Somnus conciliandus est à cibo, ac quærenda animi oblectamenta & relaxationes, ac quodcunq; tandem cum refrigeratione humectare putatur. Deniq; hecticas refrigerationes, quæ & ipsæ plerunq; non carent siccitate, & veluti ex morbo senium esse videntur, contrarijs curare oportet, calfacientia & humectantia dantes, idq; boni succi & coctu facilibus cibis, exercitationibus mediocribus

cribus

cribus & vinis odoratis, ac subfuluis, atque in summa omnibus calefacientibus, sed non exiccantibus procurantes. Atq; vt vno verbo complectar, in omni habitu affectioneq; morbosa, contrariis est pugnandum, hoc interim examinantibus, qua proportione ac interuallo, corpora quæ nutriuntur, quæq; offeruntur medicamenta, à commoderata temperie abscedunt. Habes & qua victus norma fibricitantes corriguntur. Et quoniam victus qui affectui totum corpus occupanti cõpetit, explicatus est: superest iam, vt ea quæ sigillatim in affectibus, tam internis quàm externis, accommodantur, in sequentibus proponamus. Quare cum liber suam habeat magnitudinis modum, hic iam claudatur.

*

ACTVARII ZACHARIAE DE AFFECTIbus qui singulis partibus incidunt, medendi ratione, Liber IIII.

*

Præfatio.

TEstudinis caro, vt est in prouerbio, aut deuoranda est, aut non gustanda. Equidem nonnihil prouerbium intorquens, dixerim, varijs multiplicibúsque pollicitationibus aut non esse admouendas manus, aut si manus admoliaris, eas necessario quoq; esse absoluendas. nam neq; vrbs, nisi vndiquaq; probè mœnibus fuerit munita, ciues qui se illius custodiæ commiserunt, tutari poterit: neq; artis aut scientiæ, quæcunq; illa fuerit, methodus, lectorem sua præcepta omni ex parte edocebit, nisi omnem eius diuisionē percurrerit. Quare quoniam artis medicæ propositam methodum, nondum, quanuis tribus iam confectis libris, vniuersam sumus cōplexi, idq; concisè eius documentis, atq; ita vt imperitioribus haudquaquam competant, explicatis: in pra

præsentia quartum prædictis annectimus, quo hoc totum instituti argumentum comprehendamus. Atq; duobus primis libris de caussis ac dignotione affectuum, tum vniuersi corporis, tum singularum eius partium egimus: in sequenti verò, qui totius tractationis fuit tertius rationem curandi morbos in toto corpore oborientes, & potissimum omnem febris speciem, exposuimus: nunc propositum est à capite, tanquam ab arce exorsos, ad omnes affectus quibus singulæ corporis partes, tam internæ quàm externæ tentantur, sigillatim progredi, ac conuenientes & methodicas, vnicuiq; curationes proponere. Attamen haudquaquam vniuersa medicamentorum accõmodatã compositio hîc edetur, quòd ita necesse esset orationis mediocritatem transilire. Deniq; ijs qui in hunc librum incident, quòd satis sit in methodis occasiones componendi præbuisse, superuacaneum esse videbatur, omnia quæ opem ferre possunt medicamenta, in vnum libellum congerere. Quapropter sigillatim potius de simplicium mistorumq; medicaminum compositione conscribẽdum esse duximus, ac qua ratione ea dijudicare oporteat, & quibus & quæ oblata sedulò prodesse censentur, indicandum: non enim omnia quæ ijsdem affectibus auxilium fronte pollicẽtur, ex æquo cõducunt. satis enim superq;

superq; est, si non obsunt. Quod vsu venire videtur, tum ob ægrorum sensus acrimoniam aut difficultatem, tum variam eorum temperiem, tum vim medicamentorum vegetam aut vietam ac caducam, eorumdem've quantitatem, aut anni tempus, aut cõsuetudinem, atq; ipsorum deniq; affectionem ac dispositionem. Hæc nanq; atque eiusmodi alia, haud mediocriter in suis promissis medicamenta vacillare variareq; efficiunt. Attamen qui iuxta propositas methodos, omnia discernere accuratè didicerit, is quæ quibus anteferenda quoq; sint nouerit. Itaq; iam medicamentorum rationes, quæ vnaquæq; curatio postulat, trademus: posteà eadem denuò singulatim explicaturi. Cæterùm quia vitia quæ intus consistunt, vehementius affligere solent, eaq; impensius medicamentorum desiderant præsidia, antea de internis quibus caput cæteraq; viscera tentantur, agendum est: deinde ad ea quæ in externa cutis superficie hærent, transeundum.

De capitis dolore. CAP. I.

Itaque caput, aut primario affectu cerebrum cerebróve propinquas partes, puta tunicas & membranas, quas μήνιγγας appellant, aut aliam quampiam eiusmodi obsidente, laborat: vel intemperie aliqua, aut exuberante humore infestatur. Si simplex qualitas

litas affligit, consentientia symptomata illam patefacient, sin est composita, hæc quoq; componentur. Atq; cũ calor interturbat, sensus eum iudicabit: quòd caput haudquaquam multa indumenta ferat: contrà quàm accidit, si frigus nocuit. atq; illi à quouis interno externóve calore offendantur ac exacerbãtur: hi verò quibus caput perfrixit, inde iuuantur. Porrò siccitatis symptoma, est vigilia, & si dormire cupiuerint, vigilant, ut quibus somnus non accedit: humiditatis autem, somni soporosi quiq; haud facilè excutiuntur. Quòd si consimiles aliqui humores negocium facessunt, calidi excedentes quidem, inflammationem, ignemq; sacrum gignunt: mediocres verò pondus, acutosq; dolores procreant, & faciem rubore, & oculos pallore cruore've, pro vigentis scilicet humoris colore suffundunt. Frigidi porrò onus potius quàm dolores conciliant, ac faciè turgidulos & ex pallido albicantes efficiunt, potissimùm si humiditas fuerit coniuncta. Quòd si sicci fuerint, facies squalet, & vigilia, ac tumultuosæ quædam imaginationes, non sine animi deiectione vrgẽt: præcipuè si humor fuerit melancholicus. cui si flaua bilis connectitur, amaritudine aut feritate non carebit. Atq; hac ratione, ceu anteà docuimus, affectas qui ex intẽperie aliqua aut consimili humore quopiam

const

conflantur, dignosces. Et quoniam supra satis eam rem explicauimus, nunc quomodo curationem obire decet, dicetur: si hoc prius fueris præmonitus, consimilibus vitijs ob consensum & consortium cum ore ventriculi, reliquisq; visceribus cerebrum tentari, quod similium humorum indidem impactorum exhalationes excipiat. Proinde primum anni tempus, regio, ægri ætas, victus item, consuetudo, & quæ sunt propinquiora, ipsa nimirum comitantia symptomata, atq; excretiones sunt expendendæ. deinde ita ex omnibus præpollentem intemperiem si ea sola infestat, ac humorem vigentem, sicubi is dominari videbitur, ratiocinatione colligere. Demum affectu probè, vt nihil iam hæsites, cognito, eius curationem aggredi, & contrarijs dominantem humorem compescere oportet. Itaq; si nuda est intemperies quæ molestat, medioeria quoq; auxilia adhibentur. nam si calor est, cibus refrigerans, & aquæ potio, & rosaceum violaceum vè oleum foris illitum prodest, nisi anni tempus, aut aliud quippiam hunc scopum interuerterit. nestri porrò refrigerantem cibum eminenti calori pro portione adaptare, vt eorum discrimina distinguere, ac sua quenq; mensura metiri possis. Sin frigus affligit intrò, nisi quid obstiterit, calidiores cibi exhibēdi, quibus piper, cinnamomum,

Zinziber, & si quod est aliud quod calfacere putatur, fuerit admixtum, & odoratis magis ac vinis fuluis, si nihil præpedit, est vtendum. foris autem ea quæ refrigerationi excedenti pro portione satisfaciant, sunt inungenda. & siquidē mediocris fuerit, chamæmelino & anethino ad caput vtendum est. sin est intensior, euphorbij & castorij aliquid, nisi quid eorum vsum excluserit, admiscebitur. etenim interdū cùm aliæ partes alijs indigeant, ob suam quam nactæ sunt intemperiem, fit vt aliæ quæpiam obsint, quæ ob suas curationem exigentibus aduersantes intemperies, ab eiusmodi medicamentis axagitantur. siquidem nōnulli, quibus frigidum est caput, calidum sortiti sunt iecur: alij contra. Ac quidam ob iocinoris intemperiem frigido egentes, eius vsu, quòd os ventris frigida laboret intemperie, offendūtur. Quare in eiusmodi maximopere est animaduertendum, ne dum alteri succurrimus, reliquæ noxam creemus: atq; imperitioribus ponderum præfectis similes esse videamur, qui cùm inconsideratè ea lancibus imponūt, hæ modò in hoc, modò in illud latus propendent ac commutāt. Quam ob rem cauere oportet, vt commoderatiorem asiduè obseruemus, & reliquorū membrorum offensam deuitemus. Adhæc, externis inunxionibus ac epithematis, ob partes quaspiam

piam renitentes, securius succurrimus. Quòd si offendit siccitas humectans cibus accõmodatus est, & caput egelida potabili aqua fouendum, ac pinguedine oleoq; salis expertè inungendum, & somnus quiesq; concilianda. Sin humida intemperies dominari videtur, contrarijs pugnandum est. Atq; ea ratione his intemperiebus medeberis: ac consimili, reliquis membris opem feres, semper cõtrarijs cõtraria exhibens. attamen nõ euestigio semper & repentè, sed ex additamento sensim crescente, & paulatim: ne quando partẽ prius cogas ac condẽses, atq; inde alterius noxæ auctor fias. Quòd si interdũ ea quæ rectè dijudicasti, auxilijs nõ promptè cedunt, non idcirco ad alia prioribus reiectis est transeundum, sed ijsdem & adsimilibus tum victui, tum medicamentis est insistendum, tanquam per ea curationem sis consecuturus. Atq; ita capitis ex intemperie vitia emendabis.

De reliquis cerebri & neruorum affectibus.

CAPVT II.

Porrò inflammationes, ignes sacri, syderationes, & phrenitides, quæ ob calidiores eo confluentes humores oboriuntur, maiora auxilia exigunt, quippè quæ extremum minitantur periculum. Aut ergo ea bilis flaua syncera, aut sanguis nimius & perquàm effer

nescens, aut vtrunq; excitauit. Atq; exuberantes humores quot qualesq; natura sint, & quiquos morbos procreent, ex iis quæ iam duobus primis libris exposuimus scire potes: quare nunc de eorum victu, ac curandi ratione est tractandũ. Omnes igitur qui eiusmodi malis conflictantur, instar eorum qui exquisitè febriunt, tenui victu sunt gubernandi. Didicisti autem ex superiori libro, quis victus febricitantibus cõueniat, vt eadem in præsentia non sint repetenda. Cæterùm si plenitudo adesse videbitur, viresq; ægri valent, abluta nimirum infusis aluo, si non facilè secedit, sanguini quod satis est demendum, idq; è pedibus potissimùm, quo materia reuellatur. Quòd si vires è longinquo auxilia sustinere nequeunt, venæ in cubito quæ peculiari quadã ratione subueniunt, erunt tundendæ, vt satis eat sanguinis. At si confertas vacuationes æger non fert, bis terq; & sæpius idipsum tentantes si commodum videbitur detrahere oportet. quo id quod offendit, simul & onerat, continuis vacuationibus educatur, & vires earum interpolatione reficiantur. Quin nec ex auribus, aut nare, ac fronte, maximè si in occipite onus premit, & etiamnum, antea reuulsa vel deriuata insistante materia, offensa remanet, educere verendum est. Cæterùm vbi ea satis vacuata

esse

esse videbitur, iam refrigerantes humectátesq; inunctiones capiti adhibeto, quale est ὀξυρρόδινον, quod aceto & rosaceo constat. commiscetur enim rosaceo acetum, quòd sit refrigerans ac tenuium partium medicamentum, & facilè penetrans, ac quasi deducens, si quæ illi crassarum partiũ, atq; ob id sola, sua natura haud promptè permeantia, fuerint admixta. Tu porrò cui alia refrigerantia medicamenta sunt perspecta, facilè eiusmodi quosdam illitus compones. Cæterùm non solùm ex comitantibus symptomatis, qualis quantaq; sit caput torquens caliditas: verùm etiam propria eius naturalis temperies, atq; ad patiendum habilitas est consideranda. Anni item tempus, regionem, & ætatem, velut antea docuimus, inspicere oportet, atq; ita demum medicaméta commiscere, potionesq; reperire ac componere, quæ refrigerent, & promptè in corpus distribuantur, qualis est quæ ex nymphæa paratur. Atqui vbi symptomata assidentia se remiserunt, bono animo esse oportet: ac febre iam finiente, ægrum conuenienti victu reficere: verùm vino plus cæteris est abstinendum, quòd facile caput petat, ac promptè, si quid vitij adhuc reliquum est, accendat. Si malum eiusmodi medendi ratione non leuatur, necesse est vt deteriora insequantur, quorum discrimina cùm iamdudum

didiceris, non est opus ea hîc denuò repetere, atq; inde futurum ægro euentum poteris præsagire. Quòd si capitis temperamentum est frigidius, illa symptomata sequuntur quæ iam antea tradidimus, victusq; ratio calfaciens illi competit, per ea quæ adhibentur calida, tum cibos, tum medicamenta, necnon inunctiones foris tales dandæ cum oleo, cui pyrethrum, aut castorium, vel euphorbium, aut eiusmodi aliquid quod satis calfacere constat, sit admixtum: quod verò cõtraria sint vitanda, id nemini non liquet. Atq; humiditates hæc quoq; exiccare consueuerunt: fortassis quòd ipsorum plurimis siccis quoq; esse contigit. Sic paucus potus, vigilia, & maiores exercitationes idem præstant. Quemadmodum cerebri squalores, frigidæ fotus, & requies, ac somnus longior & vinum quod caput non admodum tentat, ac demum omnis humidior victus, humectat. Si frigida cum humiditate capiti negocium facessunt, cùm mediocria, ac quadantenus edomita sunt, raucedo, grauedoq; oboritur, simul atque iam noxius humor effluere incipit: caput verò põdere vrgetur, & sonitus perstrepere ac sonori infestant, frons & cerebri membranæ cum dolore distenduntur, quandiu humor non euacuatur. Hos parciori cibo & victu ad moderate calidum siccumq; declinante curabis: ac medicamentis

eamentis quæ in nares inijciuntur, muccos in meatibus qui à colando ἠθμοειδεῖς Græcis, & nostris colatorij vocantur, impactos educes. Sunt autem eiusmodi mediocria quæ ex melle & betæ succo, atq; id genus alijs conficiuntur. vehementiora verò quæ piper, euphorbium, veratrum album, cucumeris agrestis succum, atq; id genus alia quæ inhærētes humores explodere queunt, recipiūt. Verùm horum quoq; compositio priuatim tradetur. Cæterùm si humores prædicti ita cerebrum obsederint, vt carus, sopor, veternus, & morbus comitialis prehendat, validioribus iam auxilijs, maioriq; cura opus habēt. Quare vniuersus in cibo victus calidior sit, nisi quæpiam ex humorum putredine lenta segnisq; febricula coniungatur, parū cibi sumere, eumq; probè concoquere expedit. Quinetiā enemate aluus bis térue eluenda est, quo facile eat, nihilq; inhæreat quod ad caput euaporans, malum augeat. Post hæc si quæpiam accessit febris, & anni tempus, ætasq; permittit, nec aliud quippiam dissuadet, exiguum etiam sanguinis est detrahendum, quo expeditus eius in vasis sit excursus. Dehinc cùm humores vigentes, prout fieri potest, attenuati, ac solitis medicamentis quæ sigillatim postea tradentur, fuerint concocti, tentanda est per soluentia, à mediocribus orsis, vacuatio, vt

humores fiant ad fluxum habiliores, atq; ita demum in validioribus subsistendum & desinendum, veluti de iis quoq; agemus. Porrò si herbæ tenuium partiũ: cuiusmodi est satureia, puleium, nepeta, & cætera id genus ferbuerint in aceto, earumq; halitus naribus excipiatur: humores satis incidere, meatusq; reserare existimantur. In caput verò, vbi vsus postulat, danda rubificantia, quos σιναπισμοὺς nominant, medicamentaq; satis siccantia, quæ ex nitro parantur. Iam verò melancholicorum affectuum species omnes propemodum eodem victus genere tractantur. nam cibus boni succi coctuq; procliuis, & odorata quæq; quæ caput non repleant neque feriant: adhæc animi oblectamenta, mediocris inambulatio, relaxatio, & quodcunq; gratum volupéq; est, conueniunt. Si furor præualet, sanguinis missio magis expedire videtur: sin atra bilis, μελαγχολίαν vocant, purgantia ei sunt præferenda medicamenta. Cæterùm non est ignorandum, quòd sibi communione quadam mutuo consentiant, & sibi inuicem furor, ac melancholia permisceantur: atque idcirco sanguinis humorumq; vacuatione opus habent. sed vt eæ commiscentur, sic sanè & atræ bilis species cum inclinãt, vt aut segniores aut acriores sint, quemadmodum antea monuimus, pituitosum biliosum'ue

humor

humorem melancholico immixtum esse denunciant. Quæ vbi ijs quæ iamdudum doctus es, dignoueris, pro anni, temporis, ætatis, temperamenti, victus antecedentis, ac ægri virium portione, tum venæ sectione, tum medicamentorum contemperatione vteris, veluti priuatim de purgantibus explicabitur. His porrò, tum Logadij Memphitæ, tum Galeni sacra vocata antidotus, per quam commoda est, ac velocissimè opitulatur, si maior eius copia eáq; vigentior exhibeatur: paulatim verò vitium absumit, si mediocrior paretur, & parua portio præbeatur. Quin nec à potabilis aquæ balneis, quæ humectant ea quæ ab humoris siccitate exaruerunt, obduruerúntq;, & meatus recludunt, ac noxia discutiunt, est abstinendum. Cæterùm quæ propter consortium eueniunt, leuantur & tolluntur, si primario affectu laborantibus partibus, eas vacuando, roborando, ac vndecunq; victu, vt pristinam natiuamq; recipiant valetudinem curando, subuenerimus. Porrò tremor, neruorum conuulsio, eorumq; distensio ac resolutio, necnon sensuum instrumentorum labefactatæ functiones, ex cerebro & dorsi medulla, neruisq; inde exortis proueniunt, idq; vel ex intemperie quapiam, vel ex aliquo impacto humore. Quæ vbi distinxeris, noueris quoque quo tempore purgandum,

ac quando foris inungendũ, & quibus quôtue medicamentis potius vtendum erit. Atqui ex eiusmodi vitijs illa quæ siccitas committit, tardiorem difficilioremq; opem admittunt: quòd earum partium quibus insident, natiuus humor sit exhaustus, vt non amplius oblata humiditas agglutinari queat. Enitendum tamen est, vt iuxta methodum iam propositam, membra quæ exaruerunt, irrigentur & humeant. Si humiditas quædam excrementitia, aut succus quispiam symptomata procreat, haud difficile est redundantia euacuanti, & discutiẽtia, emollientiaq;, quale est irinum, & quod ex musto γλεύκινον appellatur, atq; eiusmodi alia exhibenti, opitulari. Disces autẽ etiã hæc, cùm de simplicibus mistisq; medicamẽtis loquemur.

De affectuum cordis curatione.

CAP. III.

Cor sanè paucioribus quàm prædicta, non tamen quod ad malitiam pertinet, inferioribus vitijs obnoxium esse solet. nam febres & refrigerationes, quæ ab habitu hecticæ vocantur, adhæc syncope & palpitatio, sunt ipsius cordis morbi. Sic mœror præter rationẽ, ira, animi deiectio, metus, quæ malitia quidem sunt secunda, tamen corde consentiente, potius aduenint. Atq; hecticas refrigerationes aut calores, eo quo antè dictum fuit modo, cùm de

febrium

febrium victu tractaremus, profligare conabere. In syncope verò, vires refocillando vino, calidioribusq; medicamẽtis animum restitues. Quòd si is defecerit, quia nimis multa per luxum, ac incontinentiam fuerint ingurgitata, (hoc enim subinde vsu venit,) ea educenda sunt. Si sudor copiosior eius defectum attulit, cutis summa, vt calor intus cõtineatur, astringenda, refrigerãdaq; est. ac quod in his est magis moderatum, est indumentorum detractio & spiritus flabellatio, ac frigidiorum ædium habitatio. Hoc autem validius est, ex hydrelæo frigido fotus, & myrtei, rosaceiue illitus. atque hæc & eiusmodi alia, meatus occludere, ac occultum perspiratum, quo calor dissipatur, compescere satis valent. Quòd si immoderatus alui fluxus, aut vomitus syncopen minatur, astringentibus calfacientibusq; ventriculi os, ipseq; venter, ac intestina sunt fouenda, quo immodicum profluuiũ coërceatur, atq; vnà ne calor dissipetur, prohibeatur. præstant hoc œnanthe, iuncus odoratus, & aromata, quæ cum astrictione conspicuò calfaciunt, iuncus quadratus, item & cupressi semen, si in vino decocta imponantur, aliaq; simili facultate prædita. Cæterùm omnium præstãtissimum est auxilium, vinum vetustius exhibitum, et Andromachi antidotus theriace, ac siquid aliud

eodem

eodem modo calfacere creditur: atq; ita in syncopē incidentibus succurres. Porrò mœror absq; ratione ira, animi deiectio, metus, & palpitatio ex humoribus biliosis melancholicisq; ad cor euaporantibus oboriri solent. Victum hic ægro, qui excedentibus humoribus, quos ex comitantibus symptomatis, materia redundante, temperamento, ac victu coniectura colliges, pro portione respondeat, imperabis. Iam metus, animi abiectio, & mœror, sunt melancholici humoris soboles: ira verò & stupor, quē ὑπνηρ-ξιν appellant, à bile flaua gignuntur. quare amaritudo oris magna ex parte, ac interdum capitis grauitas doloréq; succedit. Odorata cordis robur recreantia ac confirmantia, vtrisq; conferunt. Deniq; quàcunq; in partem humor, & reliquus ægri affectus inclinat, ibi cum odoratis refrigerantia aut calfacientia sunt opponenda, vt humoris vis contemperetur, ac tumultus morsusq; eius retundatur. Quòd si humores sunt commisti, medicamenta quoq; pro portione erunt miscenda. Sin autem vigent, & plures sint quàm vires, purgandi vi præditis vacuantor. sed hæc particulatim explicabimus, nunc enim solam methodum delineamus, ac describimus. Porrò palpitatio, quam plerunq; sanguinis nimius feruor, copiaq; gignit, venæ sectione ocyssimè soluitur. quando

nimirum ex eius feruore origo est. nam vapores quoq; qui sursum exhalant, eam quandoq; procreant. sed caussæ suis differentijs distinguuntur. nam in illa quam sanguis generat, pulsus est inæqualis: at quam vapores excitat, nullam par est adesse inæqualitatem. Cæterùm quia alia quoq; ratione sanguinis multitudinem, humorumq; abundantiam potes cognoscere, vbi prius ratiocinatione quinam exuperent, confeceris, venæ sectione, aut exuberantis humoris purgatione, vel saltem, quod secundum est, præpollentium qualitatum per contraria medicamenta contemperatione, humoribus qualitatibusq; suam commoderationem restitues. Ita quippe infestantes caussas coniectans, securè victus formulam propones. Attamen id in omnibus scire licet, quòd quò medicamentorum quæ exhibentur temperies vergit, eò reliquus quoq; omnis victus inclinare debet. nam si quis rectè dijudicauerit, hũc morbum ad sui curationẽ frigidis, exempli gratia, aut calidis indigere, & medicamentis reliquus cibus victusq; non responderit, qui quæso morbum, si cibus medicamento fortè aduersatur, propul abis? Quare si frigida conferunt, eò etiã reliquum alimentum deflectito, ceu antea quoque didicisti: sin calida expediunt, cibus etiam consentiat. Quòd si quædam fuerint partes,

quæ

quæ tactu frigida non fiunt, ea quæ conducunt frigida calfacito, atq; ita admoueto: & siue intubus fuerit domestica, siue lactuca, eam coquito. Quòd si ita victum pro portione alternaueris ac euariaueris, haud vnquam quo minus optimè cures frustraberis.

De pulmonis & cæteris thoracis vitiis.

CAP. IIII.

Porrò iam æquum est, vt de reliquis loquamur. Et quoniam pulmo cor complectitur, & hunc thorax continet, de his primùm verba facere præstat, ac deinde ad vasa nutritionis accedere. Itaq; dominanti intemperiei, contrariis prorsus medeberis: humores verò noxios, si quibus conuenit sustuleris atq; eduxeris, profligabis. Cùm igitur confertus inspiratus aër tussim concitat, frigidam quampiam intemperiem negotium facessere dicimus. quæ nonnunquam si respiratio aliquandiu cõtinetur, emendatur. nam quia viscus ita incalescit, intemperies plerunq; sedatur. Quòd si hoc solum non suffecerit, reliquus victus paulò calidior id quod deficit suppleto. Verùm calidæ intemperiei nota est, si æger frigida appetit, & potissimum aërem quem inspirat: adhæc si eum confertim attrahere cupit, atq; ita leuius degit. Et quemadmodum sitis & lingua squalida siccitatis indicium est, ita humiditatem notat,

notat, si tußicula exiles, quòd tenuis quædam humiditas aduentitia adspergatur, & ducto spiritui occurrat, stimulant. hi nihil memoratu dignum expuunt, & à sicciori cibo opem sentiunt. Quòd si quidam fuerint humores similibus qualitatibus præditi, si frigidi sunt & humidi, supernè defluunt, & difficilem, ac non nisi erecta ceruice eductam respirationem generãt. Hinc destillationes quoq;, ac raucedines ortum ducunt, & quæcunq; ad thoracem confluentia, eum aggrauant. Ac raucedinem nimia humiditas faucibus imbuta gignit: quare lenientia, ac mediocriter abstergentia sunt accommodatißima. nam humores, qui ibi sunt obstaculo, eiusmodi medicamentis discutiuntur. sed de ijs postea priuatim trademus. Verùm difficilis, & quæ recta ceruice trahitur respiratio, à conferto humore oritur. Quare cùm ea inde impensius præpediatur, enitendum est vt humorum confluxus præripiatur. Quinetiam capiti opitulari decet, ne facilè eiusmodi humoribus repleatur, eosq; promptè ad thoracem demittat. Itaq; foris frictione & calidiori illitu, qui ad siccitatem etiam magis nutet, caput incalescat. adhæc humor medicamentis quæ naribus inseruntur, reuellendus est. Postremò, si hæc non prosunt, vertex inurendus est. Intus exhibendæ sunt antidoti quæ calfaciant

exiccentq; modicè, eaq; omnia quæ tenues fluxiones coire, ac vt educantur aptiores faciunt: cuiusmodi est, quæ ex pæonia cōficitur, & Andromachi, & Philonis, & aliæ quæpiam, de quibus in sequenti libro agemus. Verum si humores ad thoracem pulmonemq; profluxerunt ij medicamentis quæ attenuandi, incidendi, mediocriter calfaciendi, educendi, & concoquendi vi pollent, omni conatu sunt expellendi. talia sunt quæ ex vrticæ semine, scilla, styrace, & dulcis radiculæ succo, atq; eiusmodi alijs paramus. hæc enim atq; id genus, si ritè decenterq; conficiantur, incidūt, humoresq; qui thoraci infiguntur, educunt, ac ægrum exonerant. Quòd si vetustescente vitio, quæ ægrè ducuntur, ad ventrem medicamentis quibusdam purgantibus ad aluum, aut ad vrinam deriuabis, vtilius feceris, ægrumq; non parum leuaueris. Huic enim soli ex omnibus pulmonis thoracisq; affectibus, medicamentis aluum soluentibus, ac vrinam cientibus succurritur: quippe reliqui omnes, si ita arte aut natura tractentur, in deterius prolabuntur. quare sudores quoq; ijs auxiliantur. Attamen vniuersus victus eò spectet, vt parum cibi potusq; sumat: ac quicquid pituitosum & crudum succum gignit, ablegetur. Animalia agrestia, & omne quod manifestò siccare censetur, præferuntur:

sed

sed sicca & astringentia improbantur. Vinum detur subfluum, & modice dulce. Inambulatio mediocris ante cibum non est inutilis, & somnus moderatus, sed qui non statim à cibo accersatur. nam is cerebrum humectat, quod ilico pulmoni suam humiditatem impertit. Atq; hac ratione eos qui difficulter respirant, & ægre ex pectore reijciunt, quos ἀναφορικοὺς vocant Græci, curabis: quos nimirum pituita exercet, quæ pulmonis cauernulas obsidet. Cæterùm inflammatio, & ignis sacer, quæ in pulmone, & septo transuerso, & musculis costas intersepientibus oboriuntur, peius hominem afficiunt, ac celerius auxilium postulant. nam cùm partes adeo necessariæ, adeoq; cordi vicinæ, à tam ingenti calore infestantur, repentina pericula, nisi euestigio ægro succurratur, succedunt. Primùm itaq; omnium vena secanda est, & bis terq;, si consultum iudicabitur, & nihil erit quod hanc actionem necessariò impediat, sanguis detrahendus. Præterea si aluus non secedit, glandes solas subdere, eamq; iritare oportet.

Quòd si dolor in latere obfirmetur, atque ad clauiculam & humerum pertineat vitium, id à loco patiente πλευρῖτις Græcis nominatur, venam in cubito secare conuenit, & sanguinē si opus fuerit, iterato detrahere: ne dum inflam-

matio, atq; dolor quem ipsa excitat, copiosiorem attrahunt materiam, maximus simul & ægrè curabilis abscessus oboriatur. quippe maiores affectus, difficiliorem semper curationem admittunt. Vbi satis sanguinis fluxisse tibi videbitur, tunc loco succurrendum erit, exterius quidem concoquentibus ac emollientibus, cuiusmodi sunt quæ adipe anserino, & gallinaceo, vel id genus alio, & oleo constãt. Interius autem ijs quæ ex oleo amygdalino, & quod vocatur sacchare, ac reliquis quæ leniunt, promptéq; humores educunt, componũtur. Cæterùm hæc pinguia & dulcia esse debent, ita tamen, vt neq; manifestò excalfaciant, neq; refrigerẽt, & magna ex parte morsu careant: à reliquis verò alia qualitate notatis, medicamentis abstinere oportet. Quæ offeruntur omnia tactu sint calida. nã quæ nõ sunt talia, & si alioqui expedire videantur, attamen sua in contactu frigiditate, ea quæ educi expurg: postulant, quasi constipant. Iam victus cunctis cùm acutè admodum ægritudo mouetur, sit extremè tenuis. quod si ad plures dies extensam iri metus sit, & hordei decorticati atq; accuratè excocti & amygdalarum cremore: adhæc fructibus æstiuis dulcibus, & qui nullam acredinem nec astrictionem habeant, erit vtendum. sed omnia egelida exhibeto. Symptomata quæ insequunt

quuntur, sunt, lateris dolor, spiritus difficultas, febris (atq; hæc inflammationis magnitudini pro portione respondent) tussiculæ stimulantes, & faciei rubor. Porrò in melius aut deterius morbum inclinare arbitramur, prout in hanc illam've partem symptomata comitātia propendere conspicimus. nam si virium robur obnititur, & in ijs quæ expuuntur, coctio apparet, febrisq; & respirationis difficultas remittuntur, meliora: contra, vbi aliter se habent, est expectādum. Olim autem in vniuersum quæ ad iudicia attinent, didicisti, quare inde occasiones corrade, atq; ita quæ de pleuriticis coniectaris, pronuncia. Cæterùm si inflammatione sacroq; igne pulmo & reliqua viscera tentantur, haudquaquam idem vnaquaq; victus, qui pleuriticis accommodatur, conuenit, sed communes omnibus sunt, tum venæ sectio, tum tenuis victus. verùm in lateris dolore, peculiaria sunt dulcia, pinguia, & tactu tepida, quo humor promptius expellatur. nam cùm hic inflāmatio in abscessum migrat, & pus colligitur, est vt eijciatur habenda cura, ne in pulmonis cauis accumulatum, eaq; obsepiens, ac spiritus iter intercludens, ægro suffocationis periculum creet. At illic cùm inflammatio nō suppuret, & ignis sacer vrgeat, non minus facultate quàm tactu frigidis est

pugnandum: quo ea quæ feruent, extinguantur, & quæ confluunt, repellantur. atque eapropter non modo his contenti sumus, verùm interdum quoq; maiora auxilia aduocamus, ac quo inflammatio feruens sedetur, foris refrigerantia quæpiam ex rosaceo & aceto, aut rosarum stillatitio liquore, aut semperuiui solaniq; succo, vel eiusmodi aliud imponimus. Verùm quia quòd vas disruptum, aut erosum, vel eius etiam osculum adapertum sit, sanguis nonnunquam per pulmonem reijcitur: eius quoq; caussæ sunt expendendæ, & ijs conueniens adaptanda curatio. Atque cum sanguis tussi reiectatur, communis omnibus est curandi ratio, nempe sanguinem extemplo vacuare, nisi aliud quippiam aduersatur: idq; si necesse visum fuerit, iterare, quo id quod eò proruit, aliò deriuetur, nec multitudine vasa oppressa ruptionem intentent. Quod cæteris auxilijs vtilius est magisq; necessarium, ne pars affecta inflammatione tentetur, & suppuret, atq; æger idcirco difficilius curetur. Victus si febris adest, erit is qui febrientibus confert: sin ea abest, is qui conualescentibus competit. Omnes à vino, nisi aliud impedit, acriq; quouis edulio sunt continendi, atq; in omnibus sit modus quispiam. Quòd si ob copiam vasorum oscilla reserantur, ex pedibus primùm sanguis

est

est detrahendus, vt effatu dignior sit euacuatio & reuulsio: deinde è cubito quoq; si opus fuerit, demendus. Astringentibus praeterea ac citra morsum siccantibus est vtendum, vt rupto vasi cicatrix obducatur. Vitanda est contentio omnis, vociferatio, omnisq; motus concitatior. haec enim, atq; eiusmodi alia, ictus & rupturas lacessunt. Cibi paucum suppeditent nutrimentum. Si violentia aliqua de caussa vas disruptum est, etiam tunc sanguis mittendus est, ne pondere grauatum intendatur, ac difficilius cicatricem admittat. postea medicamenta, quae quoniam sanguinem sistendi vim habent, ἀιμοστατικὰ appellantur, danda, qualia sunt quae ex succis herbae sanguinalis, quam Graeci πολύγονον vocant, plantaginis, & hypocistidis, sigillo item Lemnio ac spodio, atq; eiusmodi, quae cicatricem inducere, ac citra morsum siccare persuasum est, conficiuntur. Qui vero ob erosionem sanguis è pulmone redditur, principio modicus esse videtur: at temporis progressu, interdum, si negligitur, aegros in grauiorem affectum quàm superiora conijcit. nam à capite, aut alijs quibusdam vicinis partibus, humor erodens corrumpensq; in pulmonem illabens, atq; in adeo teneris partibus immorans visceriq; suam malitiam impertiens, sua mordaci erodentiq; facul-

tate ea quibus inhæret, putrefacit ac erodit, indeq; vlcus, quod quasi pascendo serpit, in pulmone progignitur. Sanguinem tussicula stimulans, quæ nihil quod memoratu dignum sit educit, præcedit, atq; insuauitas quæpiam oboritur. dehinc aut paucus, aut multus, pro portione partis quæ corroditur, aut vasis adiacentis, sanguis erumpit, educiturq;. Itaq; antea, ac prius quàm sanguis prorũpat, initium vnde fluxiones in pulmonem decumbunt, contrahere ac coërcere oportet. simul verò atque fluere cœpit, educere & tenuare entendum est, atq; omni conatu absumere. Quòd si quis prædominans in toto corpore erodens biliosus, nitrosus've humor, aut sanguis corruptus reperietur, eum quoq; medicamentis contemperare ac purgare decet, & cibis boni succi, lenibusq;, vires reficillare. Iam verò si qua corporis parte vas antea fuerit erosum, & sanguis ea de caussa reijcitur, (quod ex eo quod nulla magni momenti externa caussa antecessit, & ægri constitutione, ac victu præeunte cognosces) primùm hîc quoq; venæ sectio accersenda est, atq; ita reliqua iam dicta curandi ratione æger, citra confertas purgationes, continendus est. deinde mediocriter lenientibus medicamentis, ea quæ sine morsu exiccant & astringunt, misceto: quo vulnus cicatrice coëat. Cæterùm hoc deter

deterius erit, si febris corripit: inde enim vlcus increscere, ac vicina quæq; depopulari incipit: ac pus iam prorumpit, & progrediens affectus, ægrum in tabem detrudit, vnde febris hectica emergit. ex quo iam male, adeò graui & ægrè curabili, vix aliquem euadere conspicias. est tamen omni studio incumbendum, vt leuibus & boni succi edulijs vires reficias, vulnusq; supernè educentibus & lenientibus medicamentis, quæ siccantibus citra morsum non careāt detergas: de quibus sigillatim tradetur. Verumenimuero quoniam alia quoq; thoracis parte, abscessus qui pulmonis essentiam non attingant, proueniunt, de ijs etiam quæ necessaria sunt, proponantur. Proinde quia ceu antea docuimus, vitia quæ inibidem consistunt, tussi vt plurimum purgantur, (raro enim per vrinam aut aluum rectam curationem inueniunt, aut ea parte exploduntur, licet hoc quandoque eueniat) idcirco istbæc semper tussi, vt expellantur, idq; lenientibus & extergentibus incidentibusq; ac educentibus moliri oportet. In ijs autem tunc detergentia excedent, quando nimirum pus crassum multum, ac vetustum fuerit: rursus incidentia excellent, cùm quæ educuntur lenta glutinosaq; sunt. vt si vasorum fuerit asperitudo, lenientia conferāt. Est etiam quando laborantia loca, omnibus

indigeant. Quare opus est vt cuncta symptomata, temperamentum, & ægri affectum dispositionemq; percurras, atque ita demum proportione medicamenta commisceas. nam etsi in posterum quæ mediocria sunt, & commista eiusmodi vitijs opitulari solent, tradentur, tamen si quæ quibus potissimùm conferant, aut quæ addenda vel demẽda potius sint, vt ægro opem feras, discernere nequis: frustra id volumen, teu nihil vtilitatis reportaturus adibis: sed si in hoc studueris, vt simplicia compositaq; & quam quodq; facultatem obtineat, pernoscas: deinde morborum propria & eorum discrimina, adhæc ægri temperamentum ac vires calleas: haud difficile erit ea inter se componere, ac singulis conuenientia accommodare. Itaque cùm cuipiam abscessum in thorace enatum conspiciemus, quem maximæ respirationes, & tusses, quæ plerunq; hominem lacessunt prodent: & locum quem obsidet, tum pondus, tum dolor, siquis concomitabitur, veluti antea explicuimus, indicabunt: primùm ijs quæ tenuant, incidunt, & cum hoc modicè leniunt, est vtendum, quò membrana quæ pus amplectitur, attenuetur. vbi verò ea disrupta est, & pus iam erumpit, quo celerius promptiusq; id educatur, detergentia sunt potiora: quale est quod ex marrubio, vtpote satis

atten

attenuans, & quod ex eruo quod deterget magis, constat: atque alia quæ ex subsequenti de medicamentis volumine, congruere videbuntur. Cùm iam pus reijci desijt, quæ sine morsu siccant illis erunt admiscenda, simul ne inde pulmo humescat, ac putredinē quampiam contrahat: simul ne locus affectus sua natura siccior, in posterum ab eo de more confluente materia leui negotio inficiatur. Atq; hoc pacto puri & sanguini, quæ in pulmone thoraceq; coguntur, ac per tussim eijciuntur, medeberis. Verùm quia cùm thorax ex vulnere, casu'ue afficitur, vt venulæ quæpiam disrumpantur, aut succum suum effundant, ἐκχύματα hoc Græcis vocatur, sanguis quoq; tussi redditur: de eo etiam hoc asserere licet, quod venæ sectionem postulat, eamq; secundo ac tertio, vt symptomatis pro portione respondeat ac ne effusus sanguis coactus in pus commigret, et difficiliorem sui curationem faciat, tepida emollietiaq; sunt adhibenda medicamenta. Adhæc mediocriter nutrire, et nisi febris accesserit, vini quoque tenuis aliquid, leuato iam malo, præbere, atq; ita lauare decet: quod semper vitia quæ thoraci aduenius̄t, ijs quæ pulmo experitur, sint longè minus periculosa, & mediocria magis.

De stomachi affectibus. CAP. V.

Postb

POst hæc de affectibus, qui stomachum, ventrem, & intestina tentant, est nũc tractandum: quin potius de eorum victu. antea enim qua ratione morbi, qui vnamquanque nutritionis partem obsident, dignoscantur tradidimus. proinde tibi, ceu qui laborantes partes agnoscas, in præsentia curandi rationem explicabimus. Atq; illud in primis non ignorasse decet, primùm omniũ explorandum esse, quodnam fuerit membri quod expenditur, cùm homo bene valeret, temperamentum: atq; vtrum sua natura ad calidiorẽ qualitatem, quàm quæ commoderata est, an ad frigidiorem, aut ad sicciorem & humidiorem, vel commoderatam inclinaret. Præterea num reliqua viscera eadem constent temperie, an aliqua alia excellát: & an magis eius quod expenditur temperiei aduersentur, an minus: & num omnia, an nonnulla, demq; sint ne à loco facultateq; viciniora, necne, nam vbi hæc atq; eiusmodi alia examinaueris, erunt tibi pro portione medicamenta componenda, curatióque succedet. Itaq; si fortè tibi curandus proponetur, cui os ventriculi calida intemperie tentatur, inspiciendum est, num ad calidius id abscessit, quam cùm integra esset valetudine, & an adiacentia viscera sint multo quàm decet, & commoderato calidiora. nam si ita id esse

temp

temperatum repereris, intrepidè frigidis vteris ac celerius, cùm nullum est membrum quod temperamento obnititur, opem ægro feres. Sin quod curatur frigidius erat temperato, iamq; aliqua de caussa calidius affectum est, haudquaquam æquè securè est refrigerandum: sed à moderatè refrigerantibus ordiri, atq; inde si ex vsu est, ad frigidiora progredi oportet. Quòd si adiacentia viscera minus quoq; sunt quàm commoderatum calida: multò magis multus frigidorum vsus suspectus vitandusq; est. non enim ea tantum, cui medemur, pars studium nostrum postulat: verùm etiam illæ quæ vicinæ sunt, ne impensiori cura, quam adhibemus ei quæ curatur, offendantur, postulant. Contrà verò agendum est in ijs quarum contraria est constitutio. Proinde si frigida intemperies insistat, nullaq; alia est pars cuius contraria intemperies est obstaculo, vino fuluo vetustoq; vtendum est, & piper, zinziber, ac si quod aliud eiusmodi euidenter calfacit, dandum, & vniuersus victus sit calidior. Vtile est & antidotos præbere quæ calefacere possunt, quasq; priuatim postea explicabimus. Videntur prætereà etiam exercitationes, quòd natiuum calorem exuscitent, nonnihil prodesse. Atqui cùm intemperies ad calidius deflexit, potio sit aqua, nisi aliud præpedierit. tūc enim

tenui,

tenui, aquoso, & paucifero vino vtimur. Obseruantur & pisces qui in saxis stabulantur elixi, frigidi ex aceto: ac potissimum animalium trunculi. quinetiam olera, lactuca, & intubus satiua, & si quod ex alimentis ad frigidum tendit. si verò humiditas præualet, parcior potus, & agrestia potius animalia, eaq; assa magis quàm elixa conueniunt. Vehementius quoque exercendum est, vt calor roboratus excrementitios humores absumat. Postremò quibus os ventriculi siccius est, elixa edulia & exiguo sale condita aptiora sunt. potus item copiosior, & olera, ac mediocris tantùm inambulatio, animiq; plerunq; remissio, ne motu incitatiori humor exhalet. Atq; cùm intemperies sunt nudæ, hac victus ratione ægri instituendi sunt: sed si humor quispiam exuberat, eum quoq; demoriri oportet. Proinde si bilis amara affligit, victus sit frigidiusculus, ceu in calida dictum etiam est intemperie. sed addenda sunt detergentia, ac bilem explodentia. si quidem fuerit vetusta, & imo ventriculi fundo insidēs eam catapotijs ex aloë detergemus: sin verò recens fuerit, & quodammodo efferuescens, refrigerantibus & humectantibus, ac quadantenus attenuantibus, obstructionesq; tollentibus contemperanda est. cuiusmodi sunt quæ ex violis et aceto, & semine cucumeris, & portu-

lica,

laca, atq; eiusmodi, sacchare conficimus, ceu de his quoq; dicemus. Si multa est bilis, quæ iam ægrũ onerat, vbi antea tenuauerimus, ac meatus infarctu liberauerimus, aliquid quod flauam bilem validè purget prædictis est admiscendum, quo citius à noxa liberetur. Deinde vires refici debent lenibus boniq; succi edulijs. Quòd si redundantes humores frigidi sunt & crudi, communis quidem victus calidior sit, sed medicamenta exhibeantur quæ tenuent, incidant, & meatus repurgent. talia sunt quæ aromatis, & radicibus, seminibusq; calidis constant, quæ sigillatim recensendi nunc mihi locus esse minime videtur. Atqui si alioqui corruptelam sentiunt, aut putruerunt humores, simplici calido frigido've victu vtendum non est, verùm hunc quoq; pro qualitatũ dominio variare conuenit. nam quòd putruerint, mediocris caloris sensus accedit: quòd verò magna ex parte sint pituitosi, frigoris sunt participes: præterea quòd crassi sint, ac ægre secentur, calida incidentiaq; medicamenta exigunt. Quocirca pro euincente qualitate, & medicamenta, & reliquũ vniuersum victum cõtemperare oportet, sed ita vt semper extremas qualitates deuitemus. Si vigentes humores sunt inter se commisti, ex bile videlicet & pituita, victum simul & medicamẽta quæ adhibentur, vtrãq;

qualit

qualitatem obtinere necesse est, vt tamen magis indulgeamus illis, quibus aduersus praepollentem humorem pugnamus. Hos haudquaquam hortabimur, vt balneis, aut exercitationibus acrioribus vtantur, prius quàm attenuatis humoribus, & infarctu meatibus vindicatis, demum, si vsus flagitauerit, purgantibus quoque medicamentis eos eiecerimus, ac deinde vires recreauerimus. Verùm quia nonnulli facta ex sola siti coniectura, saepenumero noxam loco opis adferunt, quòd sitis caussam semper in bilem referant: scire de hoc quoque licet, quòd cùm pituita salsa nonnunquam in ventriculo cogitur, quae tenuem linguae humiditatem, corrupta vaporũ qualitate absumat, sitis quidem sensus linguam vrget: verùm qui ibi continetur stagnans humor, turget, & educi potius desiderat. Quo fit, vt dum multi, quia dpetentia rationis expers imponit, bibunt, humorem augeant, & nihilo secus paulo pòst rursum sitiant: quod potione qua sitim extinguere se posse persuadent, ea increscat. Quare enitendũ est iis, si quibus aliis, vt à potu abstineant, sitimq; sustineant. nam si nonnihil obnititur, aeger sitire desinit, & si amplius resistit, minus etiam in postrum siti vexatur, quò humor ita deficiat, ac siccescat. Caeterùm iis quibus in ventriculi ore humor aliquis coaceruatur,

tur, vt vomitum moueant studendum est: ita nanq; promptius æger extricatur. Quod si sua sponte humoris non resserit, medicamentis supra infráve explodedus est. inde nimirum, quò sua natura repit, vbi tamen eum antea concoxeris, tenuaris, ac meatus repurgaris. nam nisi humores ad eum statum reduxeris, exhibito medicamento plus offenderis, quod obsistentes cõmoueris ita, non autem expuleris: ipsi nanq;, nisi anteà tenuati, ac conuenientibus fuerint medicamentis concocti, haudquaquam promptè sequuntur. Atq; intemperies nudas, humoresq; in ore ventriculi, aut in vẽtre redundantes, eiusmodi victus curationisque ratione tractabis: quibus verò medicamentis sit vtendum, in sequenti volumine tradetur. De vomitu vero id in præsentia dicere subit, non quòd æger vomat, sed quid vomitu reyciat, & quomodo ac quando contueri oportet. Proinde si os ventriculi refrigeratum cibos non complectitur, nec cõtinet, aut fouet coquitq;, exiguum quantitate, & qualitate calidum, tum cibi tum potionis dandum est. adhæc, medicamenta quæ ex aromatis constant, exibenda, forisq; emplastra quæ calfaciant imponenda. quin et exercitatione mediocri, quæ calorem succendat, est opus. Nec edulia alia sunt offerenda, aut prioribus accumulada, antequam illa pro-

bè fuerint excocta: atque à cibo est quiescendum. & ita progredi decet, nihil nimis aut onerantibus, aut refrigerantibus. Quòd si quispiam fuerit humor mordax, qui vomitum laceßat, is omni conatu contrarijs medicamentis est cõtemperandus, ac mollibus quibusdam, & quæ vires minimè cõuellant, expurgandus, vt interim aliqua quæ os ventriculi firment, commisceantur. Vino vtendum est aquoso, cibisq; leuiter refrigerantibus: nimius enim frigidorum vsus prorsus inutilis est: quippe quibus ob continuum vomitum vitale robur debilitatur, promptè à frigidorum abusu euincitur. Verùm quia nõnulli statis certisq; quibusdam, aut etiam incertis temporum circuitibus, varios humores, aliqui sanguinem quoq; vomitu extendunt, de his etiam necessaria sunt tradenda. Proinde qui humores euomere consueuerunt, id illis ob meatus quosdam obcæcatos & occlusos vsu venire solet, idq; quod inferior exitus ob intemperiem, aut carnis quampiam excrescentiam, vel naturalem interdum efformationem coarctatus sit: qua de re cùm qui iam exuberant humores in angustum cogantur locum, per superiorem ventrem egrediuntur: eosq; simulatq; viam illam sibi fecerint familiarem, haud facile est alio deducere. Atque quibus ex natura conformatione meatus, quo bilem

bilem deorsum ducit occlusus est, nulla ratione, quātumuis nitaris, curare licet, quòd locus laborans ob obtutum non cadit, vt manus aliquam admittat operam, nec medicamenta applicari ei possint. At quæ ob vteri aliquod vitium, eiusmodi vomitu humores reijciunt, omni conatu curandæ sunt, prius quàm consuetudo habitui naturali præualuerit, & curam difficiliorem effecerit. Quare ex ijs quæ vomitu expelluntur, species copiaq́; humoris spectanda est: quinetiam, an dolor quispiam ante vomitum, locum aliquem, puta dextrâ aut sinistra præcordia, vel ipsum solum ventriculi os obfirmatus obsidet, animaduertendum. Fit enim nonnunquam vt cùm lienis meatus, qui humorem melancholicum excipit, eumq́; dimittit, fuerit obstructus: is humor sursum ferri cogatur, qui colore suo, & qualitate seipsum prodit: est enim niger, & acerbus acidusq́;. Idem flauæ pallidæq́; bili accidit, si vesica quæ ab excipienda bile, χοληδόχος, & fellea nostris nominatur, patitur. Quæ verò porracea est & æruginosa, in ore sæpius ventriculi gigni conspicitur, illacq́; reijcitur, si rectà deorsum illi nō patet exitus, ac facilius illi affectui quàm reliquis medemur. Porrò hi omnes humores amari sunt, tantoq́; magis, quanto minus alijs commiscentur. Omnes igitur eiusmodi statim

ab initio, vbi antea tenuantibus, incidentibusq́; tamen non admodum vehementibus, sed moderatis præparauerimus, medicamentis non efficacibus neque validi sunt purgandi. progressu verò temporis, ea quæ meatus dilatentur, sunt intendenda, vt curationem instar cerebrorum fabrilium instituas. ea nanque cuspides acutas, quo promptè adigantur, habent: posteà in latum semper magis magisq́; assurgunt, vt maiora fiant foramina. Sic vbi incidentibus magis magisque vsus fueris, & meatus quodammodo iam patent, non dissimili ratione à mitioribus purgatibus exorsus, ad validiora progredieris. ita nanque sensim procedens, prauam consuetudinem immutabis, eamq́; in pristinum ac naturalem habitum restitues. Verùm quia interdum frigidi accidiq́; humores redundant, & nonnunquam biliosi, ac quandoque omnes simul vigent: medicamenta quoque, vt ad frigidum aut calidum pro portione inclinent, erunt commiscenda: atque ita deinde omnis reliquus adornandus victus, vt nihil sit quod non humorum excessum atque immoderantiam emendet, coërceátque. Cæterùm in omnibus, vires ob insequentia symptomata laborantes reficere decet. ijs nanque defatigatis ac succumbentibus, nulla amplius auxilia sufficere

meritò

meritò creduntur. Atq; hac via eos qui varios alienosq; humores euomere consueuerunt, curabis. Quòd si sanguis vomitu redditur, id omnium est deterrimum. quare antea in id studendũ, vt eum venæ sectione, si vires ægri constant, deriuemus. deinde medicamentis accommodatis, cuiusmodi sunt quæ consueto nomine sanguinem sistentia, & Græcis αἱμοστατικὰ vocantur, partes imbecillas roboremus, & defensemus. Adhæc vẽtriculus diu ieiunus inanisq; minimè relinquatur, sed aßiduè cibus leuis, & qui suo lentore adhærens obstruat, mediocriterq; aſtringat, detur: ita nanq; meatibus paulatim infarctis, ac paulatim fluxione repreſſa, eaq; detractionibus sensim aliò auocata, praua consuetudo amputatur. quippe cuncta si opem admolimur, in melius: vt contra, si negligimus, in peius prolabuntur. Atq; de his hactenus.

De ventris, & inteſtinorum vitiis.

CAP. VI.

Si aluus, ob ſupprimentia, quæ ἐφεκτικὰ nominantur, & vrinam mouentia ſiſtitur, ijs ſublatis, exiguis quibuſdam auxilijs priſtinã ſuam functionem recipit. erunt autem ea, clyſteres cibiq; qui aluum molliunt. Quòd ſi ex vulnere in inteſtinis inflammatio præceſſerit, hæc difficilius curationem admittit: tentanda tamen eſt per ea quæ emolliunt, & vulneribus

ribus induntur, ἐμμοτα nominant, vtique si crassiora intestina fuerint affecta. ea nanque interdum curatur, cùm interim tenuia omnem curandi rationem respuant. Quòd si alicuius momenti obstructio incidit, aut humores quidam in intestina fuerint illapsi, vbi caussæ præcesserût, asiduis clysteribus aluus est emolliêda, qui primû mollientia, vt inflâmatio remittatur, accipere debent, cuiusmodi sunt, qui oleo chamæmelino & lilino, & pinguitudinibus, quales sunt anserinæ, gallinaceæ, et suillæ, atque herbis molliendi vi præditis probè sedulo q; excoctis, constant. ea enim omnia inflammationes coquunt, intensa laxant, ac ægri dolorem mitigant. Deinde leuato iam affectu, acrioribus quoq; est vtendum, quo irritata intestina, eas quæ iam obduruerunt, fæces dimittat, & si quis crudus pituitosusq; humor fuerit admixtus, vnà explodatur. Posthæc patefacto iam itinere, supernè etiam modicè purgatorijs aluum ducere oportet. Cibus sint gallinaceorum & piscium saxatilium, & ciceris iuscula: atque ab omni duro, quódque ægrè confici potest, edulio, abstineatur. Vinum detur aquosum & egelidum. Sed si ob humorum & potissimum calidiorum influxum, intestina inflâmatione tentâtur, à venæ sectione ordiri, et in iam enumeratis clysmatis desinere

conuenit. Victus ratio sit qualis superioribus præscripta est, nisi quòd in id propendere debeat, vt mediocriter refrigeret, & parcius nutriat. Quæ per os dantur medicamenta, sint tenuium partium, & incidendi molliendiq; vim obtineant: quibus ea quæ stomachum iuuant, εὐστόμαχα vocantur, adijciantur, quo ipse confirmatus, haud facilè ab eiusmodi desidendi necessitate subuertatur. hæc autem subsequenti volumine tradentur. Porrò fluctuationes & inflationes, affectus quidem sunt mediocres, attamen & ipsi negocium ægris exhibent. mitiores autem redduntur, tum enematis iniectis, tum siccis ex milio, aut furfure fomentis. Quòd si his infestans spiritus non cedit, siccam quoq; cucurbitulam loco dolenti affigimus. Præterea vsui sunt antidota, quæ ex seminibus quæ flatum discutiunt, ἄφυσα appellant Græci, conficiuntur. Iuuantur etiam ilico victu modicè calido, & parco ac contracto. Balnea item, & moderata inambulatio non inutilis censetur. Cùm laxius intestinum, quod κῶλον appellatur, dolet, plurimæ molestiæ comitantur. Ac primùm incipiente morbo, ægrum cibo penitus interdicere oportet, & sola simplici sorbitione, qualis est, quæ ex cicere, piscibusq; saxatilibus, cui olei quippiam tenuium partium, & anisum, fœniculum, anethum, atq; eiusmodi alia

admixta sint, paratur. Infusis adhæc ex mercuriali herba & beta, centaurio item & cucumere agresti, atq; oleo chamæmelino anethinoq;, & cæteris id genus, aluus est sollicitanda. Antidoti quoq; assumendæ quæ colicæ nuncupantur. Vbi dolor mitior euasit, catapotijs ex colocynthide, ex aloë, & alijs quæ ægro conferre existimabis, vtendum. Vbi iam malum leuatur, ius pulli gallinacei exhibeatur, & balneum æger adeat. Quòd si ad coxam aut vesicam infestans humor commigrat, hîc vrinæ difficultatem, illic coxendicis dolorem, quem ἰσχιάδα à loco nominant Græci, generat. Ac de vrinæ difficultate postea agemus, nunc de coxendice tractemus. Coxendicis dolor acriora infusa desiderat, item emplastra quæ calfaciant, humoresq; dissipent, & purgantia, quæ eiusmodi expellant. Victus ad calidum inclinet. In balneum assiduè introducatur æger, vt humores exhalent. Quòd si ceu à parte validiore, rectà ad pedes humor detruditur, aut ad manus dispergitur, pedum manuumq; dolores quos ποδάγρας & χειράγρας nominant, committunt. Proinde quis sit qui affligit humor, adhæc, simplex'ne sit an commistus, expendere decet. Principio cibum potumq; subtrahere, & aluum si opus sit abluere, atq; dolentem locum ceratis ex oleis & adipibus illinere

nere aportet. Vbi iam inualescit affectus, balneum ingredi conuenit. Et quoniam materia eò propendens, facilè confluit, ipsa est antea reprimenda, ac retro compellenda accommodato victu: ac humorem magis vrgentem conuenienti medicamento purgare, & opportuno victu corrigere, corpusq; abundè exercere & lauare decet. Vitare omnem cruditatem, eduliumq; quod prauum succum generat, oportet: vt semper à mensa exurgat, antè quàm se saturum esse sentiat, ita nanq; promptè assumptos cibos euincet concoctio, & æger fluxiones quas cruditates gignunt, declinabit. Posterius autem ea quæ locis dolentibus illita iuuant, & quibus humores purgare debemus, explicabuntur: quare nunc ad ea quæ per aluum secedunt, accedamus. Ea quæ aluus reddit, aut ob copiam, aut quòd varia multiformiaq; sunt, praua censentur. Ob copiam quidem, quando plura, quàm quæ oblatis pro portione respondent, excernuntur. quod aut propter medicamentosam qualitatem ingestorum, aut ob internum affectum accidit. Si ob qualitatem medicamentosam promptè: modo æger ab eiusmodi abstineat, & conuenientem cibum assumat, curatur. Cùm verò ob internum affectum copiosiora secedunt; id aut quòd animal alì desinat, aut quòd humor quispiã lacessat, euenit.

Corpus porrò non alitur, & in ἀτροφίαν incidit, ob siccitatem, aut præclusionem, aut obstructionem meatuum, vnde alimentum in corpus diducitur. Itaque illis primùm est adhibenda cura; ea quam proposuimus curandi ratione: nempe, partim irrigantibus & humectantibus, partim attenuantibus, & congrua medicamentorum compositione meatus repurgantibus. Sic lacessentes atq; mordentes humores, ijs quæ contemperandi vim obtinent, retundere oportet. Nosti porrò, id antea edoctus, qua victus formula id præstandum sit: verùm quia vbi natura assueuit aliquò fluxionem transmittere, haudquaquam sua sponte retinet se, haud aliter quàm qui per decliuem quempiam locum decurrunt, interdum vel inuiti, primo impetu loci situm iuuante, prorsum progrediuntur: hîc quoq; in omnibus affectibus quos fluxiones generant, aliò earum impetus detorquere oportet: vt interim non obliuiscamur, relaxatis ex diutina influxione locis, robur addere, eaq; commistis quibusdam medicamentis confirmare. Etenim si in ventrem, exempli gratia, intestinaq; humorum fluxio illabitur, eam omnino per vrinam abducere diriuareq; oportet. quare ijs quæ vrinam pellunt vtendum erit. Verum quia ex continua fluxione antea relaxata loca firmare decet, vnà cum

vrinam mouentibus astringentia, quæ ea quibus admouentur contrahere & robur adijcere est persuasum, sunt admiscenda. Et quoniam qui fluunt humores, modò acriores sunt, modò lenti ac subfrigidi, pro eorum excessu medicamentorum quæ exhibētur, facultates quoq; ac qualitates commiscere decet, illisq; has vicißim opponere, quo per eiusmodi frigidorum calidorum'ue complexum, id quod deficit supplere queamus, ita nanq; medicamentis ex aduerso morbum oppugnantibus id quod commoderatum est, & salutare, & elementorum mißioni respondens, comparabitur. Cæterùm non tantum medicamenta ea ratione sunt permiscenda, sed victus quoq; si vsus flagitat, ita euariandus est, epithemataq; astringētia, quæ vnà refrigerent aut calfaciant, pro prævalentium affectuū portione, superimponēda. Verùm quia cum affectibus quos fluxiones committunt, & potißimùm ijs qui ex acrioribus humoribus oriuntur, vulnera quæ intestina depascant, ob humorum erosionem, connectuntur, & malum ingeminatur, quòd semper humor noxius confluat, semperq; affectus iam vulnerati intestini increscat: primùm victu ac medicamentis noxij humoris qualitatem contemperabis, deinde alio vetustescentem auocare conaberis: ac laboranti loco, tum foris, tum intus robur

per ea quæ astringere ac refrigerare possunt conciliabis. Porrò quoniam quæ exhibentur, nō nisi temporis spatio ad affectum locum deferuntur, ac plurimum suæ facultatis, quòd cum multis antea aliis conuersentur, extinguatur: adhæc quæ foris dantur, ob id quòd multa alia mēbra permeent, haud proptè opem ferant: satius est ea clysteribus abluere, quibus astringentia, suoq; lentore adhærentia, & quæ sanguinis cursui occurrere censentur, fuerint permixta. quo ex omnibus cicatrix partibus antea sauciatis ac vulneratis inducatur. Quin si quid ita suaserit, ne ab acrioribus quidem ac validioribus est abstinendum: cuiusmodi sunt, quæ pastillum Andronis, aut Polyidæ sigillum accipiunt, ac cum liquore aliquo conuenienti infunduntur. Sint autem omnia modicè tepida, ne suo contactu offendant. Quod si vitium cum febre cōstiterit, circa principia, cùm adhuc humores vigent, tenuis victus ex vsu est. Verùm temporis progressu, vbi iam aluus satis liquida fluxit: ac febris quieuit, ad pleniorem victum est transeundum, non tamen perinde atq; illis qui simpliciter febriunt, victus est proponendus, sed aliquid hîc & copiæ, & qualitati est adiiciendum. nam quod cum euacuationibus simul quoq; naturalis calor exhalauit, vitaleq; robur exolutum est, enitendum est, vt

vires

vires victu crassiore reficiantur. Si verò cum iis quæ excernuntur cruenta quæpiam ramenta exeunt, eduliis ac fructibus quæ lentore suo infarciant astringantque, est vtendum. Cibi rationem obtinebit ferculum quod ex amygdalarum cremore ac amylo conficitur. Quod si cum succo rhois culinarii paretur, in præpollente affectu, validius erit ferculum. Æquè confert & portulaca, si abiecta sæpius aqua excoquatur, ita enim sistit, si cum aceto, aut vuarum immaturarũ acidorum've punicorum aut similium succo exhibeatur. His succedit commodus quoque cibus inclinata iam febre, milium assum, quod cum cremore rhois culinarii paratur, & oryza frixa. Post hæc sequuntur animalium extrema, quæ ex aceto, & astringente eiusmodi offeruntur. A vino prorsus arcendi sunt ægri, nisi ob immodicam vacuationem, calorisque dissipationem, metus ingruat, ne animus deficiat. Vtendum autem est potionis vice iis quæ ex succo cotoneorum, aut myrtorum, aut rosarum conficiuntur. Atque tu, qui reliqua supprimentia medicamenta calles, talibus affectibus idoneas potiones componere poteris: ac nos quoque de iis in sequenti volumine tractabimus. Clysteres ex stillatitio rosarum liquore, & hordei cremore, cui antea succus rhois opsoniorum fuerit commistus, infundetur,

quo

quo sordes eluantur, & mordax acrimonia retundatur. Dehinc iis sigillum Lemnium, bolum Armeniacum, & sanguineus qui vocatur draconis, amylum, & cerussam, & quodcunq; iuxta vitij excessum competere duces, admiscebis. Succum item plantaginis, ac sanguinalis herbæ, vt omnium præsidio ac ope intestinis vulneratis manus minimè frustra admoliaris. Sorba præterea, & mespila, myrti item, & oxyacanthæ fructus, punica acida, & mala astringentia, pyra, & quodcunq; est eiusmodi edulium, intestinorum difficultati opportunum habetur medicamentum. Iam verò horum, ac prædictarum herbarum, & si quod aliud astringere suapte natura solet, succi, vnà cum farina cocti, vel per se abdomini impositi, intestinis robur quodpiam addere solent. Iuuant & cocti si vti datur, asparagi, cùm succo alicui astringenti intinguntur, quòd eorum ope fluxionem quodammodo ad vrinam auertimus, est quippe hoc quoque ex iis quæ nequaquam neglectui haberi debent. Quare integrum erit tibi per explicatam methodum, quid præstet expendere, atq; id factitando exequi. Cæterùm quia tinesmi ex mordacibus salsisq; humoribus intestino recto impactis oriuntur, num ij in toto corpore abundent, expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum

ab assidua assurgendi molestia liberabimus. Ad hæc tum discutientibus, tum modicè astringentibus laborantem sedem fouentes, nihilo secius ægro opem tulerimus. Eodem modo, quibus ob fluxionem quampiam in venas quæ ad anum pertingunt, (αἱμοῤῥοΐδας quòd sæpe sanguinem fundant, vocant Græci,) illabentem, eæ intenduntur, ac dolent, partim discutientes, partim repellentes fouemus. His nonnunquam ex intima cubiti vena sanguinem detrahimus, quando nimirum ex sanguinis copia, aut naturæ consuetudine, id prouenire arbitramur. nam siquando exuberantem sanguinem vacuare solitæ, supprimuntur, intumescunt, ac inflammantur, rectumq́; interdum intestinum euertunt. Quare primùm, ceu diximus, venæ in cubito sectione is reuellendus est: deinde discutientibus, astringentibusq́; medicamentis, patientis loci dolor mitigandus. Quòd si obfirmata fluxio neq; reuulsionibus cedit, nec epithematis lenitur, metusq́; est ne temporis spatio in abscessum abeat, hominemq́; in aliud morbi genus deducat: hirudines cæcis hæmorrhoidibus admouendæ. Vbi enim ita sufficiens ierit sanguis, æger melius deget. Postquam iam pars in abscessum discessit, curatio quæ vulneribus, impositis linamentis accommodatur, ἔμμοτον vocant,

adhib

adhibenda est, aduocata antea manuum opera, si suapte vi abscessus non disrumpitur, & medicamentis morsus expertibus eum extergemus, carnemq; alemus, & loco laboranti cicatricem inducemus, quorum omnium materia sigillatim conscribetur. Quòd si ex acri erodenteq; quopiam illapso humore fistula oboritur, principio huic per exiccantia citra morsum, cicatricem addere studendum est. Quòd si vitium medicamentis non cesserit, specillo demisso, & altitudine antea explorata, ferramentum quodpiam leue & flexile per fistulam impellemus, deinde eo vicissim per rectum intestinum educto, ac podice quasi extracto, carnem quæ inter fistulam & internam recti intestini superficiem intercedit, incidimus, vt vnus eorum quæ descendunt pateat exitus. Si multum inter fistulam & rectum intestinum carnis interponitur, aut cùm fistula pertentatur, per quam altè peruenire videtur, secandum minimè est. nam dum sectio incautius obitur, interdum simul quoq; musculos intestinum rectum constringentes, præscindimus, nequitq; in posterum æger delabentem fæcem continere, sed inuitus, quòd claudentes intestinum rectum musculi sunt affecti, egerere cogitur. Cùm verò fistula in altum penetrat, si eam apprehendere neque dissecare facile licet,

ne

ne tentanda quidem est manus opera. Attamen ubi manus fuerimus admoliti, eadem qua in aliis curatione uti oportet, linamentis plagæ inditis (ne sua sponte cicatrice obducta coëat, eademq; denuo fistulam efficiat,) eius oscula diducentes, & dilatantes. Sed enim laborantis partis affectuum communione, imprudentes ab ordine diuertimus, & ad particularia magisq; mediocria eius vitia prius perueni mus, quã ea quæ sunt maioris momenti omnia explicuimus. Quare redeundum est, ac ea quæ desunt proponenda. Itaq; cùm dolor intestinorum, ac ramenta cruenta, bilisq; variæ species apparent, intestinorum difficultatem denunciant. Atque de iis quantum necesse est, diximus. Verùm cùm dolor abest, neq; adeò continuum desidendi est desideriũ ac tinesmus, qui mediocriter vacuet: sed confertim aliquid lotioni nuper mactatæ carnis adsimile effluit, & iecur intumescit, aut grauitas dolórve comitatur: quidam id δυσεντερίαν ἡπατικὴν, *nostri quoq; à iecinore fluxum hepaticum dixerunt. Victus superiori similis conuenit, nempe is qui astringentibus & infarcientibus, refrigerantibusq; medicamentis & cibis constat. Verùm hoc interest, quòd neq; clysmatis, aut fomentis, (nihil enim intestina mali sentiunt) neq; vrinam cientibus, quòd pars quæ primùm illa*

excipit, sit affecta, æger opus habeat. sed satius est, quæ refrigerent & astringant foris iecinori superimponere. ita nanq; recepto pristino robore, quod propter infirmitatem amiserat, subsistet & supprimetur. Si quid mordax aut iritans infestant, id victu lenietur, & contemperabitur. Cæterùm quia sermo nos ad iecur deduxit, de eius quoq;, ac lienis vitijs, & de vniuerso eorum victu, quantum opus est, iam pertractare licet, vt in ijs etiam corporis quædam sequela seruetur.

De iecinoris lienisq; affectibus.

CAPVT VII.

Itaq; cùm calor vrget, quo contemperatio insequatur, & minus calor temperiem inueniat, frigida sunt accōmodata. quare in cibum intubus domestica, cucumis crudus, lactuca, & animaliū extrema dabuntur, eaq; præstabit aceto condire. ex piscibus verò saxatiles, raiæ, passeres, crustacea, & mollia omnia sunt idonea. Vino aut penitus abstinēdum est, aut tenui, albo & aquoso vtendum. Sanguini præterea, si res exigit, demere, ac medicamenta consimilia exhibere conuenit, nempe quæ ex intubo erratico, & portulacæ, cucumerisq; semine, & quod vocatur santalo constat. adhæc quæ ex violis, rosis, nymphæa, & si quid est aliud quod refrigerare censetur, conficiuntur:

de quibus nos postea priuatim dilucidius verba faciemus. Contrarijs verò certabimus, si in prædictis partibus perfrictionem quampiam adesse iudicabimus. nã fercula ad calidius declinabunt, & vinum vetus ac fuluum exhibebimus, antidotosq; quæ ex aromatis flatũq; discutientibus parantur seminibus. Balneum expedit moderatũ, exercitatioq; quæ satis sit, sed concitatior esse debet, vt calor natiuus accendatur. Quòd si hæ partes fuerint inflammatæ aut refrigeratæ, victus & medicamẽta quæ conueniunt, erunt intendenda. Verùm quo pacto eiusmodi membrorum inflammatio ac potissimum iecinoris, sit tractanda, diligenter animum aduertere oportet. nam cùm eiusmodi quædam incidit suspicio, primum bis térve sanguinis quod satis est si æger admittit, detrahe, & ventrẽ ablue. & tenui victu vtere: deinde epithematis, quæ super laborante loco dantur, refrigerantibus commiscenda sunt, quæ astringant, & modice emolliant, discutiantq;: qualia ex succo semperuiui, & solani, rosisq; & earum stillatitio liquore, item rosaceo & melino oleo concinnamus, nonnunquam absinthium quoq; oleo incoquentes imponimus. Vtroque enim opus est. nã si emollientia sola & concoquentia adhibentur, iecinoris robur relaxant, & parti imbecillitatem quampiam inferunt,

metus q; est ne syncope succedat: & refrigerantia sola, humorem si quis in membro contineatur, cogunt, atq; euanescente & intabescente calore durities insequitur, quam σκίῤῥον appellant: præcipuè si sanguinis redundantia antea non fuerit euacuata. Porrò vbi membrum hoc scirrhū contraxit, haud promptè curationem admittit: & non ita multo pòst, tum alij affectus, tum mors accedit. Atqui sunt quidē longè moderatiores, qui à liene oboriuntur, attamen hi quoq; temporis spatio ad summam malitiam progrediuntur. Deteriores multo sunt, velociusq; periculum, qui ab indurato iecinore gignuntur procreant. hinc nanq; macies illa extrema, quam ἀτροφίαν vocant, ac pessimum aquæ intercutis genus proueniunt. nam quòd viscus pro natiuo rubore functiones suas non obeat, alimentum ægrè in corpus diducitur; & quod distribui debet, haud ritè in sanguinem commutatur: quo fit vt aquosus sit sanguis, nec adhærere possit. Cumq; non agglutinatur, huc & illuc diffluit & infunditur, cutemq; intendit, ac tumorem aqueum turgentemq; committit. Scirrhus itaq; iecinoris deterrimus est: cui malitia est secundus, lienis: qui & ipse iecinori, si negligatur, suum impertit vitium, & in consensum trahit: ac in consimilem iam dictæ constitutionem deducit. Quaprop-

propter simul atq; iecur aut lienem alicui induratum esse conspexerimus, exterius emollientia & concoquentia adhibere oportet, quo scirrhus mollior fiat, & relaxetur. Verùm neque nimis calidis est opus, neque rursus frigidis, maximè in iecinore, sed cum manifesta siccitate commoderatis, quibus astringentia sunt commiscenda, ne ab emollientibus membri robur infirmetur ac exoluatur. Sin autem quæ super liene dantur, vehementiora, & magis calefaciant emolliantq;, ac minus astringant, quòd id membrum eiusmodi toleret & sustineat. Adhæc attenuantibus, infarctu vindicantibus, & vrinam mouentibus vtendū est, quo meatus mediocriter pateant, et scirrhi reliquiæ expellantur. Sint autem & hic quæ lieni admouentur valentiora calidioraq;: quæ verò iecinori applicantur, commoderata ac remissa. Vtrisque tamen etiam concoquentia commisceantur, vt scirrhus emolliatur. Victus detur tenuans, cum non euidenti calore, & boni succi, quiq; nihil crassi gignat. Sunt nãq; hic edulia quæ crassum succum creat & meatus infarciunt, fugienda. Vinum sit tenue & aquosum. Asparagi item, capparis, apium, fœniculum, & ciceris iusculum conueniunt. pisces quoq; saxatiles, & pulli gallinacei accommodantur. Balneum deniq; commoderatum &

quod qualitate non exiccet, haud est inutile.

Atqui quemadmodum ex inflammatione antecedente, quam scirrhus insequitur, aquea quædam affusiones oriuntur: ita si frigiditas præcessit, frigidiq; humores exuberant, & meatus infarciuntur, malus habitus, ac deinde, si æger neglectius habetur, aqua intercutes succedunt. Quare vniuersa victus ratio ad caliditatem spectet, vimq; habeat tenuandi. Medicamenta quoq; eodem modo sunt paranda, quibus vrinam mouentia, quo collectus humor illac etiam excernatur, permisceantur. Exercitationes & balnea cõueniunt. Siquis fuerit in visceribus tumor, quæ calfaciant, molliant, & in halitum dissipent, sunt inungenda: vt ex omnibus in victu securitas tibi paretur. Atq; hac ratione prius quàm aqua intercus fuerit omnino collecta, victus est instituendus. Vbi iam affectus constitit, vrinã ducentibus vtendum est: potissimum valentioribus, nisi ex inflammatione aut scirrho vitij fuerit origo. tũc enim clementiora sunt præponenda. iis adhæc quæ aluum ducunt, & aquam detrahunt sensim æger est vacuandus, ne ex confertis vacuationibus virtus fatigetur, & tamen paulatim laborans leuetur. Vtendum nihilo secius & inunctionibus in abdomine quæ discutiant & exiccent. Nonnihil malleolos scalpello inciden-

tes humorem paulatim effluere finunt. est enim summopere animaduertendum, ne affatim excernatur. nam cùm confertis vacuationibus spiritus vicißim attrahatur, quo nihil sit vacui, si quid est spiritus vitalis, simul cum vacuitate attrahitur: quo fit vt de repente animi deliquium morsq; superueniat. Quare tu in hydropico morbo, tum maximis abscessibus semper repentinas & cumulatas euacuationes vitare oportet, quod maxima ex parte mortē inferant. Victus sit siccior: quare & animalia agrestia præferuntur, & assa elixis. Vinum sit vetustum, & meracius, nisi & scirrhus & iecinoris inflãmatio cõmiserit. Potio sit exigua, conueniunt balnea sponte nata, quæ nitrũ & atramentum sutoriũ & sulphur sapiant. Atq; hoc victu ea hydropis species, quas ἀσκίτας & ἀνασάρκας appellant Græci, curatur. Verùm tympaniæ præter reliquum victum, cibo, potioni, & inunctionibus semina quæ flatum discutiunt, sunt permiscenda. quòd vt plurimũ crassus caliginosusq; sit spiritus qui infestet. At verò quia ob immodicas euacuationes, ceu in venarum sedis fluxu inueterato, & profluuio muliebri, atq; vetustescente affectu cœliaco: adhæc propter suppressas solitas excretiones, veluti in vetustis hæmorrhoidibus retētis menstruisq; mulierũ purgationibus cohibitis,

ne in hydropen incidant, periclitantur homines, quòd ex immoderata vacuatione iecur refrigeretur, & sanguis aqueam naturam contrahat, atq; idcirco vtpote dissimilaris non agglutinetur, sed temerè innatans, aqueas affusiones constituat: ob astrictiones verò coaceruetur & calor extinguatur, propterea quòd spiritus vitalis loci angustia coarctatus non aspiret, atq; ideo iecur suffocetur, cæteraq; eiusmodi patiatur, ac imbecillum fiat, & aqueum in posterum sanguinem gignat, primæ caussæ expendendæ sunt. Atq; retentiones quidem, puta in hæmorrhoidibus ora vasorũ reserantibus atq; irritantibus medicamentis dissoluere conuenit. in menstruis verò, siquidem simpliciter sistuntur, hîc quoq; reserantibus opus est: sin scirrhus quispiam, siue inflammatio, siue in latus cõuersio, seu ex siccitate præclusio, ea supprimit, primùm caussæ mollientibus, humectantibus, ac laxantibus, quemadmodum denuo postea docebimus, sunt tollendæ: deinde vasorum ora patefaciendi & trahendi vi præditis vtẽdum. siquidem consuetis vacuationibus reuocatis, æger in sanitatem pristinam restituitur. Expedit tamen vt ijs ex pedibus sanguis dematur, & hirudines admoueantur, atq; scalpello cutis incidatur: quo vasa onere leuentur, locaq; quæ curantur, leuiora iam facta facilè medicamẽtis

conc

concedant. Edulia porrò hîc quoq; quæ parum alant, bonumq; generent succum, quibus attenuantia vrinasq; mouentia fuerint admixta, sunt offerẽda. In morbi principio, balnea exercitiaq; non accommodantur: at vbi sanguis semel iteratoq; missus fuerit, humoresq; conuenienti medicamento fuerint repurgati, mediocris exercitatio balneumq; conuenit: nam dum corpus adhuc repletum est, spiritusq; in arctũ cogitur, confertis non est motibus corpus concutiendum, quòd humores ita exagitentur, & calor naturalis suffocetur, neq; quicquam effatu dignum discutiatur. Cæterùm si ob immodicos fluxus hydropes insequuntur, vasa relaxata patentiaq; claudentibus & densantibus sunt contrahenda. Vires cibis boni succi coctuq; facilibus, & qui satis nutriant reficiantur. Vinum sit vetus. Dentur & antidoti quæ calfaciant & reprimant, ceu priuatim de omnibus tradetur. Balnea & exercitia sint mediocria prorsus, vt hæc calorem exuscitare, illa meatus reserare, atq; aliquid excrementitiæ humiditatis discutere valeant. Exhibenda sunt & quæ vrinam cieant, & modicè aquam ducant, & paulatim vires recreent. Atq; hac ratione hydropis species tum dignosces, tum curabis. Porrò quemadmodum ob lienis iecinorisq; imbecillitatem aqueæ affu-

stiones constantur, ita ab iisdem visceribus, ob alias tamen caussas, à iecinore quidem arquatus oboritur, à liene verò qui gignitur, nomine caret. Atq; arquatus à bile quæ è vesica fellea regurgitat diffunditurq;, prouenit: alter verò ab humore qui in liene cogitur, procreatur. Proinde iis qui arquato corripiuntur, si quidem febris adest, tenuem victum imperare, puta intubam tum satiuam, tum eraticam: alvum enemate eluere, & nisi aliud obstat, sanguinem modicum educere conuenit. Deinde vbi desiit febris, victu mediocriter tenuante, boniq; succi, & parcè nutrienti vires reficillare decet. Quin & medicamenta quæ vrinam moueant, nec euidenter calfaciant, parare, atq; ea diluculò ieiuno exhibere. Vinum sit aqueum, vbi meatus sunt repurgati, & obstructionibus vindicati, medicamentis bilem purgantibus, veluti postea dicemus, expurgandi. Interdicantur balnea & exercitationes antequàm omnino æger valetudinem receperit. Simul verò atq; interna fuerint repurgata, siquid quod nondum planè sit discussum, pallidi ad superficiem defertur: id balneis, & sudorem mouentibus est euacuandum. Cæterùm si lien eodem vitio afficiatur, idem quoq; victus competit, sed qui hoc tantum à superiori distet, vt eò minus sit frigidus, tenuandiq; magis

vi sit

vi sit præditus, quo pars est frigidior, & crassiori succo alitur. Quare cùm calor in hoc viscere persentitur, tenui modiceq; refrigerante victu est opus: cui si calor lenetur, non est diutius immorandum. facilè nanq; humores indidem infarciuntur, coeuntq;, quo fit vt vrinam mouentia & tenuantia accommodentur, deinde purgans, quale res postulat aduocetur. Venā non expedit secare, nisi aliud admodum vrgere conspicitur. Balnea & exercitia sint moderata, nisi febris dehortetur. Potus sit vinum, tenue quidem, sed non valde aqueum. Atque hac ratione arquato, & ei qui è liene natus, nomine caret, medeberis. Porrò diabetes iecinoris, renumq; est affectus, qui nihil aliud est quàm profluuium quoddam per vrinam. Quare vt in alui profluuio, fluxionem per vrinam cientia deriuamus, & aluum reprimentibus ipsam sistimus: ita hic vicenersa est instituēda curatio. & suo lentore infarcientibus, astringentibusq;, & refrigerantibus fluxum cohibere, ac modicè emollientibus ventrem laxare decet. Quapropter amylū, oryza, similago, & id genus alia illinentia ac emplastica, quæ citra manifestū calorem crassum succum gignunt, cōducere censentur, nisi febris adsit, et omnia quæ tenuibus partibus cōstant ac vrinā mouēt, auerruncāda. Sed nec balnea, nec exer-

cita-

citationes sunt opportuna. Non alienū est quæ refrigerēt iecinori renibusq; superimponere, vt desinente fibre, simul quoq; humiditatum attractio deficiat. Qui ob renum debilitatem assiduè meiunt, hi si emplastris roborātibus iuuantur, & parci bibunt, atq; aqueum humidumq; victum deuitant, valetudinem recipiunt. Caeterùm quia ad renes vsq; oratione peruenimus, age victum vitiorum quibus vasa vrinaria infestantur, quantum res exigit, tradamus.

De vitiis quibus vrinaria vasa, partesq; naturales tentantur. CAP. VIII.

Cruor ergo, & pus, & humor quispiam lentus, ramentaq; & calculi varia ratione, prout varijs quoq; de caussis renes vesicáve laborant, meiendo redduntur. Quare cum cruorem à renibus aut vesica, ex ijs notis quæ id discernere docent ire suspicabimur: siquidem id ob multitudinem, & rarefactionem, ac imbecillitatem renum euenire coniectabimus, venas nephriticas, quæ per cubitū feruntur, secabimus, ac secundò sanguini demenius, quo satis vacuemus, copiamq; minuamus, ac sanguinis fluxum inde retrahamus. Loco deinde laboranti ea medicamēta quæ robur addunt, quibus nihil quod aperte iam calefaciat, admistum sit, imponemus. Dabimus tamen ea quoque quæ suo lentore meatus infarciunt, & astring

astringũt, commiscentes quæpiam quæ mediocriter vrinam mouent, vt videlicet hæc emplasticis illis ac astringentibus viam sternant: siquidem vrinam mouentia sola hoc casu, quòd magna ex parte stimulent, non sunt accommodata. Quòd si vena aliqua fuerit disrupta, deterius quidem est malum, attamē eandem exigit curandi rationem. Hic ea quæ sanguinem sistentia nuncupantur, sunt permiscenda, & paulatim sanguini detrahendum, nēpe vt eam ob rem venam secemus, quo sanguinis cursus reuellatur. Vita in otio & quiete est traducēda, vt ab omni motu valentiori, omniq; re acri seu mordente ac irritante, abstineatur. Balnea sint pauca & rara, vt ea quæ indurata sunt, si ita vsus postulat, tantummodo humectentur. Quæ rarefaciunt, et ora venarum aperiunt, sunt inutilia, minimeq; sanguinis profluuio idonea. Quòd si pus promanauerit, nō iam amplius venam tundimus, atq; ab omni re mordente abstinemus, iisq; vtimur, quæ mitigandi vim obtinent, ac modice detergent, nec cum morsu exiccant: cuiusmodi sunt, quæ gummi et tragacantham, cucumerum item semen, amylum, ac cætera id genus accipiunt. Vbi iam pus fuerit expurgatũ, ea quæ magis exiccant, & citra morsum restringũt, quo vulnus cicatricem induat, aduocamus. Si arenulæ solæ

vrgent.

vrgēt, quæ in matula subsident, humoris cas gignentis speciem ex colore agnoscemus, eumq; exuberantē victu conueniēti, et si res flagitat, purgatione emendabimus ac cōpescemus. Verùm satius est sanguinē mittere, quo vasa pondere exonerentur. Vsui erunt quæ modicè tenuant, meatus infarctu liberant, & vrinam proliciunt. qua de re asparagi, ciceris iusculum & caricæ conferre putatur. Exercitatio ac balneum sint admodum exigua: vino vtendum aquoso, albo, & tenui. Vitanda omnia quæ manifestò calefaciūt, vt & vehementior exercitatio: inde nanq; quòd humores nimium assantur, eiusmodi ramenta constantur: quæ temporis spatio coëuntia, ac admisto lēto quopiam humore compacta, in tofos ac calculos abeunt, & aut renes vrgent, aut in vesicam delabuntur. His ea quæ vrinam mouendi incidendiq; vi pollent, magis conueniunt, quorum copiosa materia in libro de simplicibus medicamentis proponitur, indeq; quæ vsui sunt corradere licet, sed et nos seorsum de ijs agemus. Reliquus vniuersus victus sit boni succi, & attenuans. Balneis vtendum est, quibus meatus fiant ad fluxum habiliores. Quòd si lapides angulares fuerint, vt loca vulnerent, & sanguis profluat, aut pus emanet, victus ac medicamenta mista esse debent. Est autem hoc admodum malum,

quòd

quòd alterum reliquo contraria postulet: attamen enitendum est, vt aliquid opis adferamus & vtriusque curam habeamus, ita tamen vt eius quòd magis vrget potiores sint partes. Cæterùm non est ignorandum, nonnunquam in æterna penis parte exiguũ tuberculum oboriri, quod dum disrumpitur, sanguinem aut exiguum puris effundit. quare quidam arbitrantur ex profundo ea prodire, citráq; rationem metuere cæperunt. Verùm res ex penis dolore deprehenditur. Venæ autem sectione sola, victúq; frigidiusculo ęgrum à molestia vindicauimus. Quòd si vitium moram traxerit, & vulnus altius peruenerit, enemata morsus expertia, qualibus in lippitudine vtimur, infundimus. Balneo ac omni mordēti, euidenterq; calefaciente, tum cibo, tum potione abstinemus: ita nanq; promptius æger valetudinem recipit. Porrò de vrinæ stillicidio tantum in præsentia dixerim, quòd cùm acris quispiam mordensq; humor illabens, musculum collum vesicæ constringentem ad excretionem lacessit, considerandum est, num is corpus totum inficit, an eo tantùm loco defigitur: nam si in toto redundat idoneis medicamētis est vacuandus: sin minus, solo victu, refrigerantibúsque medicamentis mordentia sunt contemperanda. Cæterùm si lenti crassiq; humores immersi fuerint, & qui

haud facilè extricatur. fucus quidam fit ægris, perinde quasi calculus infestet, tum quòd dolor sit vehemens, tũ quòd lotium vt plurimũm guttatim reddatur. Quare victum attenuantem postulant, & reliqua medicamenta quæ tenuare, meatusq́; infarctu liberare queũt, vbi anteà humorem, si exuberare videbitur, medicamento quod pituitam ducit, purgauerimus. Balneis liberaliter vtendum, quæ tensa relaxent, humoremq́; tenuent, & digerant. Atq; de his hactenus. nam si quid in hac commentatione desideratur, potes ex ijs quæ docuimus arrepta occasione, conficere, & medicamenta necessaria concinnare. Verum quia vasa vrinaria eadem sunt generantia, ratioq; curandi, prout per ea lotium profluit, vitia sunt explicata. nunc ijs prout sunt genitalia, quod opus est, annectere oportet. Ac primum ea quæ maribus sunt peculiaria, deinde quæ fœminis propria sunt tradentur. Proinde quale vitium sit priapismus; & qua ratione dignoscatur, quamq; ob caussam oboriatur: dictum fuit anteà. nunc quo pacto ei medendum sit, est quoq; docendum. Si igitur rationi curandi id muneris incumbit, vt affectuum caussæ e medio tollantur. cùm spiritus calidus sit qui penem arrigat, hanc continentem caussam, ijs quæ flatum discutiunt, exiccant, ac refrigerant, coër-

cere

cere decet: idq; tum per ea quæ eduntur, tum quæ bibuntur medicamenta est procurandum. Cibus item qui singulis diebus offertur, eò spectet. Sunt qui tenues dodrātales, paulò' ve maiores laminas plumbeas parāt, ac renibus admouent, ægroq; ita opem adferunt. Vitetur vel ad aspectum vsq; fœminarum commercium, ac narrationes amatoriæ, & quicquid ansam pruriendi & inflammandi præbet. Potus sit aqua, cibus lactucæ, coriandrum, & ruta. Lectus ægro ex vitice sternatur in quo decubat. Vigilet, nec balneum ingrediatur, sed exercitatio sit vehementior, & nisi aliud obstat, in frigidam se demittat, ac desideat. Quibus penis resoluitur, ij contrariam postulant curationem, potissimum si id ob ictum antecedentem non aduenit: nanq; id curatu difficile est, præcipuè si quod seminarium vas, aut neruus extēdens fuerit præcisus, alioqui promptè curatur. Atq; in vniuersum victus ad caliditatem humiditatemq; vergat. priuatim verò quæ flatuosa sunt conferunt: cuiusmodi sunt cicer, & nux iuglans, & quæcunq; in libris de simplicibus medicamentis, venerem concitantia, ἀφροδισιαστικὰ Græci dicunt, nuncupantur. Verùm ignorari haud decet, sanguinem interdum aut pituitam vasa seminaria obstipare, atq; idcirco genituræ ac spiritui transitum haud facilem

esse: quemadmodum per quàm obesis pinguedo meatum obstruere solet. Verùm illa venæ sectione, purgatione, & acrioribus clysmatis sedantur: hæc verò, victu tenuante, inter quem matutina ieiunis obambulatio, salsamenta, acres acidiq́; tum cibi, tum potiones reponuntur. vigilia item cibusq́; parcior, & magna ex parte is qui parū nutriat: hæc enim atq; eiusmodi alia gracilitatem satis conciliant. Condimentum ciborum optimum est sinapi, cui acetum salq; sit adiectum, & alia quæ iuxta hāc formulam cōficies, modo in omnibus ægri temperamentum tibi ob oculos ponas. nam si quibus viscus est natura calidum, id totū victum subuertit. Verùm tibi alia ad eam rem non deerit materia, ex qua iuxta methodum medicamenta commisceas, quæ nihil obsistentibus temperie visceribus, quòd ad vniuersam spectat victus rationem, noceant. Seminis profluuium, quod γονόῤῥοιαν dicunt, & ipsum poscit vt renibus imponantur emplastra, quæ robur addant, & minimè calefaciant. Conuenit adhæc reliqua victus ratio quæ ad siccitatem declinet, sed non sit calidior, verùm frigida. Insuper nutriendus æger est, viresq́; modicè reficiendæ: nāq; ob continuum excretionem languet corpus & imbecillum est. Quies apta est, & balnea quæ humectent tantum, alioqui non

non sunt idonea. Animalia agrestia, quæ refrigerantibus exiccantibusq́; condiantur, sunt accommodata, & vinum pauculum tenueq́;. Cæterùm adiposum aqueumq́; ramicem, partim copioso mollientium digerentiumq́; emplastrorum vsu discutimus: partim scroto, ac si res exigit, tunica erythroide secta, humorem euacuamus, ac deinde curatione quæ vulneribus cōpetit, ægro medemur. Ramicē verò quo intestina omentum've prouoluitur, quidā solis epithematis foris impositis curare nituntur, ac interdum, cùm malū leuius est, succedit: verùm complures manuum operam accersunt. Verùm enimuero quòd graue malum sit, & plerisque subinde periculum creet, non secus quàm quibus calculus excinditur, quàm plurimi pro ambigua ancipitiq́; valetudine, desirmiorem, sed securā vitam degere malunt. Quare nos quoq́; in hac rei incertitudine, volenti & secare & secari concedemus, ac ad reliqua progrediemur. Fœminæ peculiaribus vteri vitijs mares exuperant. atque ei intemperies, obstructio, inflammatio, abscessus quispiam, fluxus item muliebris, & vteri præfocatio, ac mola incidens, varias curationes exigit. Quorum caussas ac agnitiones aliunde colliges, hîc verò curandi ratio proponetur. Ea autem erit, vt contrarijs pugnetur, tum victu in vniuerso cor-

pore, si eadem erit totius & vteri intemperies, tum in parte affecta. nanq; pessis & fomentis tam aridis quàm humidis alia atque alia commiscentes medicamenta, intemperiebus opitulamur. nam calidis mediocriter refrigerantia applicamus, et frigidis calida, quemadmodum siccis humida, & humidis sicca admolimur. Non est tamen ignorandum, quòd vterus cùm neruea sit pars, acrisq; sensus, ac semper calori assueta, simpliciter frigida, præcipuè si tactu talia fuerint, non tolerat, sed promptè conuellitur ac dolet. qua de re, si quãdo calido corripitur affectu, haud quaquã impense frigida, sed egelida omnia sunt admouenda, siue ea infundantur, siue fotu, aut incessu aptè adhiberi possint. Verùm quia immodica vacuatio, & obstructio, vitiorum vteri caussa continens magis esse solet: obstructionem quã præclusio siccitasq; genuit, humectantibus, pinguedinem obducẽtibus, ac vasa reserantibus curabimus. cuiusmodi sunt, quæ ex oleis sale expertibus & adipibus commistis, quibus herbæ quædam modicè acres additæ sint, conficiuntur: vt pinguetudinibus atq; emollientibus iam humectata vasa pateant. Quòd si inflammatio aut scirrhus naturalem excretionem fuerint remorata, ijs quoq; per medicamenta est occurrendum. Atque inflammationi quidem medebe-

ris, si emollientibus ac concoquentibus, quibus aliquid frigidorum inflammatione etiamnum turgente admiscueris, pugnabis. Quod si ea remittit, & discutitur, iisdem est insistendum: sin ad abscessum properat, augenda sunt concoquentia & emollientia, atq; à frigidis abstinendum. Vbi iam abscessus disruptus est, & pus promanat, mollientibus coquentibusq; ea quæ mediocriter detergent admiscere conuenit, ac clysmatis pessisq; eiusmodi sordentem vterum repurgare. Demum abscessu purgato, cùm pus ire desijt, locus affectus per siccantia sine morsu, ac modicè adstringentia, cicatrice obducendus est. Porrò horũ materias ex libro de simplicium medicamentorum facultate, at qua ratione vniri sibiq; mutuò commisceri debent, ex libello de medicamentorum compositione petes. Verùm si inflammatio in scirrhum abit, quæ in duritiem occaluerunt, iis quæ magis concoquunt & emolliunt relaxare nitendum est, nimirum si emollientibus adipibus et oleis, liquores quoque concreti valentiores admiscebuntur: qualis est galbanum, bdellium, & eiusmodi. Cæterùm molam vtero innatantem, vbi validioribus reserantibus matricis os patefecerimus, attrahentibus depellere conabimur, vt eam mulier quasi pariens deponat, discatque præpropere parere, ac imposituram

qua detinetur agnoſcere. Scire tamen licet, omnibus attrahendi, oraq; vaſorum reſerandi vi præditis, mordacem erodentemq; vt plurimum facultatem ineſſe: quare ſi quis temere iis fuerit abuſus, vicinum locum exedere ac erodere, atque prius quàm qui præſens eſt curari deſierit, alium affectum oboriri. Quocirca validioribus iis non modò emollientia ac lenientia ſunt permiſcenda, verùm peſſos quoq; molli linteo obductos nonnullis quæ mitigent atque humectent extrinſecus inungimus: ſed foris linum propendeat, ne ſi peſſus vacua ſubierit, nos imperitiæ conuincat, & ægra moleſtiam adferat. Atq; hac ratione menſtrua ſuppreſſa reuocabis, inflammationes lenies, & ea quæ offendunt, euacuabis. Contrariis verò immodicos eorum fluxus ſiſtes, ac coërcebis. hic enim curſus, tum albus, tum ruber oboritur: idq; aut ob turgentium humorum, primùm eò prorumpentium copiam, aut ob mordacem quempiam humorem eò illapſum ac ſtimulantem. Porrò vbi natura ſemel aſſueuit, ad ea loca quæ redundantia moleſtantiaq; excernere ſolent, tranſmittere: illuc veluti à materiæ exuperantis impetu coacta, & quæ non decet, & quando non conuenit detrudit: quo fit vt ex alba pallida, turgidulaq; fiat ægrotans, & ingraueſcente malo, in animi deliquium incidat,

ac repentina morte nonnunquam intereat. Quare ægram nactus ab initio, dum nondum affectus prævaluit, & vires etiamnum renituntur, si sanguis abundare videtur, sensim è cubito eum detrahes, vt fluxus reuellatur: deinde aluus per ea quæ subijciuntur, vacuanda est, ac si vires sustinent, validioribus quoq; catharticis nimius ac stimulans humor purgandus, quo tum caussa morbosa extrudatur, tum humor ad proxima deflectat ac deriuetur. Adhæc ad ea quæ supprimendi vim habent accedendum: & potiones ac epithemata, clysteres item, & pessos, insessusq; quæ eandem facultatem obtineant, paranda. Copiosa autem horum materia in libris de simplicibus mistisq; medicamentis recensetur, vnde quæ vsui esse possunt deligere licet. Est tamen cucurbitula sub mamillis defixa, quòd fluxiones retrahit, præstantissimum auxilium, eoq; solo nonnullas subinde curaui. Circumciditur in cibo & potione quicquid sua natura mordax est & stimulat, omnisq; motus vehementior, ac balneorum vsus: hæc enim atq; eiusmodi alia, solitas excretiones reuocare solent. Cæterum in primis est vitalis facultatis habenda cura, eaq;, vt par est, reficienda: nam si hæc non fauet, frustrà morbis manum admolimur. Atque hac ratione ac via muliebris fluxus est

tractandus. Porrò procidentia vteri, recursus, & in latus conuersio, alia sunt à prædictis vitia: Atq; cùm vulua procidit, ea sursum retorquenda est, & ligamentis datis aptè vincienda, ac pars vt roboretur astringentibus fouenda: quinetiam renibus astringentia, ac roborantia imponens ægram complicatis pedibus supinam ità collocabis, vt pedes reliquo corpore sint sublimiores, atq; ita plures dies, quousq; ad se vulua redeat, dimittes. Cum verò ad iecur aut lienem, ad septum item transuersum, & ad cor rectà recurrit, vteri facit præfocationem, tanto deteriora inferens symptomata, quanto ad partes præstantiores eam regredi contingit. Et quoniam sterilibus ac viduis id vitium potissimum oboritur, prima ac suauissima ijs curatio erit, si cum viro congrediantur: sed si hoc facere, hortāte ita pudicitia ac continentia, renuunt, subsequenti victus ratione, vt par est, vtantur. Atq; omnis in summa earum victus ad calidum inclinet: quare balneum & moderata obambulatio conferre censetur. Priuatim verò odorati calidiq; pessi subijciuntur, & eiusmodi insessibus vtatur: naribus verò fœtida subdantur. Quòd si moderatè purgabis, opitulaberis: verum semper id animo prospicias, ne menstrua subsistant: ita nanq; vteri suffocationem, vitium graue, & quod aliquando

pericul

periculum adfert, propulsabis. Quòd si vulua ad ilia aut ad podicem conuertitur, aut in vesicam prolabitur, obstetrix digito eam dirigat, & odoratis pessu retrahat. solet enim hoc mẽbrum odoratis vbi imponuntur cedere ac insequi: fœtida verò & graueolentia fugere ac auersari. Quare etiam cùm procidit, suffitu cuiuspiam quod grauiter olet, eam in suam sedem reuerti cogimus. studendũ ergo est, vt cum viro concumbant & pariat: ita siquidem symptomata citius leuantur: quod si non persuadentur, ea quæ dictum est curatione vtendum, quòd hæc post viri coitũ proximo loco succurrere possint. Atq; his ita finis imponatur. quæ etsi sunt mediocria, attamen ijs qui rectè iudicio pollent, satis ad curandi methodum conferent. Ac tractionẽ de internis affectibus, quæq; ijs competit, medendi rationem iam explicatã habes. nunc instat, vt de exterioribus agamus. Quare quemadmodum, quomodo ij discerni queunt, à capite exorsi, per reliqua omnia mẽbra sermone percurrimus, ita & nũc faciemus.

De externis capitis vitiis. CAP. IX.

PRoinde cùm pili defluunt, siquidem ab raritate id prouenit, moderatè astringentibus simul & modice calefacientibus meatus sunt roborãdi: cuiusmodi est quod vino & ladano, & iunci odorati flore, & calamo aro-

matico, atq; id genus alijs constat. Sin ob erodentem humorem delabuntur, si totum corpus eo abundare videbitur, euacuandus est, ac victu contemperandus: sin autem solum caput obsidet, ijs quæ in nares induntur, gargarizationibusq; est euocandus. Deinde caput abradatur, nitrumq; inducatur: postea adipibus tenuium partium, atq; id genus medicamentis illinatur, ita nanq; promptè ac securè pili repullulabunt. Quòd si caussa fuerit siccitas, calidis dulcibus aquis mediocriter fouemus, caputq; pinguedine ac adipe salis experte, oleóq; aliquo quod sit tenuium partium oblinimus, satisq; iuuare solemus: si ea intenditur, meatus constringuntur, & conniuent præcluduntúrq;, nec amplius pilos enasci sinunt. Quare promptius ophiasin, & alopeciam, ac caluitium curaueris: nam illud malum siccitas vt plurimum procreat, hoc verò humores, qui corrupti capitis cutem vrgent, committunt. Verùm quia iam antea tradidimus, quo pacto ijs quibus ob humorem vitiatum capitis pili defluunt, victus sit præscribendus, inde quæ ad alopeciæ, ophiasisq; ab humoribus excrementitijs genitæ curationem pertinent, oportet assumere. Si eæ valentiora medicamenta postulabunt, liber de medicamentis isthæc quæ necessaria sunt, suppeditabit. Inde & quæ ad pustulas illas,

quas ἐξανθήματα vocari diximus, valent, sunt petenda. Quibus faui, ac manantia capitis vlcera, & sycomata & porrigo annectantur, atque eorum species dignotionesq́; iam antea edoctus, paulò pòst etiam medicamenta disces. nam nunc vt ea quæ de aurium vitijs dictu necessaria sunt, doceamus tempus est.

De aurium affectibus. CAP. X.

VBi ergo quæ intemperies exuperet cognoueris, contrarijs est obstandum. Et si quidem calor infestat, vena, nisi aliud impedit, humeraria est secanda, deinde rosaceum guttatim immittendum. Præcidatur dehinc omne acre edulium, & vinum sit aqueum: sin frigus torquet, contrarijs est certandum. Æris frigidi commercium vitari, totusq́; victus ad caliditatem propendere debet: adhæc anethinum, & rutaceum, aut ex calidioribus aliud, si res ita exigit, auribus instillari. Si humores acres ac biliosi affligunt, tunc oxyrhodinum, cui terræ intestina incocta fuerint, opitulari creditur: ac humor si in toto corpore redundare videtur, purgandus est. Vinum vitari & balneum, omneq́; calidum eduliũ oportet. Quòd si frigidi humores offendunt, oleum rhaphaninum ac amygdalinum amarum, præcipuè si vetustum est, instillatum prodest. his nitrum non inutiliter commiscetur. Balneũ & reliquus victus sit calidus.

calidus. Atq; hæc omnia præscribuntur, nisi quæ alia maioris momenti caussa prohibuerit. Nam si quæ sunt quæ aduersantur, semper quænam sint quæ magis vrgeant, inspicere oportet, illisq; maiorem curationis portionem tribuere. Si inflammatio quæpiam, aut abscessus infestat, his victus imperandus erit qui febrientibus accommodatur, nempe tenuis, & qui nihil ferè nutriat. nam quòd sensorium hoc cerebro sit propinquum, facilisq; sensus, vel parui lapsus, magni esse videntur. Proinde dabitur ptissanæ cremor, & aqua, ægerq; in quiete continebitur. Atq; inflammationi pinguedines recentes, morsusq; expertes admouebuntur. Iam si inflammatio ad abscessum progreditur, pusq; apparet: quod purulentum est, emollientibus, ac modicè attrahentibus, detergentibusq; repurgabimus. Verùm quia nonnulli sui negligentiores, temporis spatio pus vetustum educunt, quod haud promptè siccetur, locusq; magna ex parte grauiter olet, exiccantia tum medicamenta sunt exhibenda: cuiusmodi est quod recremento ferri, & aceto paratur: nanq; hoc vlcera sordida validè siccare, potissimum ea quæ in auribus consistunt, solet. Scire namque licet, partium alias esse sicciores, quæ siccioribus quoque delectantur medicamentis, eaq; maximè auxiliantur: quasdam contrà

humid

humidiores, iisq; humidiora medicamenta competere. Verùm non solùm hoc in corporis partibus, sed in sexibus quoq; vsu venit, nam cùm fœminæ, & pueri, atque spadones humidiores sint, iisdem partibus minus exiccantia medicamenta applicamus. Ætate verò vigentibus, maribus, iisq; maximè qui exercentur, magis siccantia, magisq; valida conueniunt: etsi rusticus quispiam curatur, aut qui fodendo victum quæritat, validioribus etiamnum opus est: debent nanq; medicamenta proportionem quampiam ac similitudinem cum eorum quibus offeruntur temperamentis seruare. Porrò sonitus & surditas, quæ varijs de caussis proueniunt, variam quoq; diligentiam ac curam requirunt. Ac surditas quæ ab ortu, & ob primam conformationem conflatur, omnino curabilis non est: siue id proueniat, quòd sentientes nerui occæcati clausiq; sunt, vt à cerebro per eos spiritus deferri nequeat: siue quòd cerebrum ea parte, aut ab intemperie, aut humorum confluxu laboret. Hæc & provectiore ætate nonnunquam contingunt, quæ ab artis opera interdum opem admittũt. Itaq; hîc antea, si vsus exigit, totum corpus purgabis, deinde capiti per gargarismos, aut ea quæ naribus attrahuntur, aut cucurbitulas, prout opportunũ esse iudicaueris, prospicies: posthæc

aurium meatibus accommodata, nempe tenuantia ac lædentes humores incidentia meatusq; reserantia instillabis, ac demum quicquid noxiæ caussæ aduersabitur: ita nanq; sublato eo quod lædebat, auris pristinam suam peculiaremq; functionem recepisse videbitur. Porrò cùm sonitus in auribus excitantur, tum ob consensum aliarum partium, quæ primùm tententur, tum ob primarium affectum, expendendum statim est, qua ex caussa coagmentantur. Atq; si stomachus mali auctor erit, ei potius iuxta iam antè explicatas rationes, opitulari decet: nanq; perempta caussa, vnà quoq; aurium sonitus tollitur. Quare si quem acriorem humorem ori ventriculi impactum esse coniecerimus, acriores quoq; qui inde exhalant spiritus esse asseremus, qui dum ad aures feruntur, resonent. Itaque partim contemperantes, partim humorem purgando educentes, ægrum sanitati restituemus, eiusq; valetudinem confirmabimus. Quòd si quis crudus humor per os ventriculi oberrans, crassiores perstrepentesq; flatus expirat: hic calidioribus tum eduliis, tum antidotis contemperatus concoctusq;, ac deinde accommodatis catapotiis expurgatus: haudquaquam amplius auribus spiritus qui meatibus obstrepent, subministrabit. His expediunt balnea, & victus qui probiorem

commod

commoderatioremq; succum generat. Si quis fortè in meatu auditorio acrior aut frigidior sit collectus humor, qui dissolutus eiusmodi spiritus emittat, reliquumq; totum corpus plenitudine abundet, primùm totum purgandum, deinde conuenientibus medicamentis etiam loco succurrendum. Quòd si aliter visum fuerit, solis laborantibus partibus medicamenta sunt exhibenda. Dicemus autem de omnibus priuatim suo loco: in præsentia enim solam curandi rationem persequimur.

De affectibus oculi. CAP. XI.

Aeterùm in oculorum vitiis, quæ multa sunt, & varia, quæq; acris sensus partes occupant, exquisitus victus accommodatius est. Itaq; cùm lippitudo, & inflammatio, calidiorq; fluxio, & chemosis offendit, aut ictus quispiam illatus est, primum à vena sectione ordiri cõuenit, nisi aliud obstiterit, ac bis ter've sanguini secta cubiti vena, & maximè humeraria demendum est: ita tamen, vt in omni vacuatione, tum redundantis humoris copiam, tum morbi vehementiam, & ægri victum consectemur. A vino, omniq; edulio calido abstinendũ. etsi vsus ita exigit, purgationibus vtendum. Ad oculos verò dabimus collyria idonea, cuiusmodi est quod ex rosis album & cinereũ conficitur, & lacte muliebri aut oui albumine

excepti

exceptũ illinitur. Porrò tumores laxos ab ictu, posca fouemus, illisq; recentem caseum cataplasmatis more imponimus. adhæc vua passa acinis repurgata vna cum posca epitulari censetur: valet hæc et ad inflationes. Psoropthalmiæ autem ita à scabie dictæ, decoctum ciceris conuenit, quo admista posca & rosis eam fouemus. opportuna sunt & quæ exiccare, ac summa cute in palpebris hærentem succum coercere possunt. Cæterùm palpebræ inuersio, quam ἐκτρόπιον *appellant Græci, & caro excrescens gignit, aut manus opera, aut carnem detrahenti medicamine curatur, coërceturq;. Ægilopi verò, prius quàm in fistulam abiens vlcus ad os vsq; pertingat, subuenire decet. conuenit ei vitio glauciũ & crocus, si cum succo parietariæ imponantur, & assiduè permutentur: valet & halica in aceto incocta, probeq; trita, non modò in principio, verùm etiam cùm suppurauit, disruptus ad os vsque peruadit. ea nanq; si vteris, non ægilopas tantum, sed anchilopas quoq; iuuabis. Quin & ruta satiua, cum protoslacto læuigata, & cocta, ac imposita, admodũ preclarè ægilopas emendat: quippe principio mordens ad os vsq; penetrat, sed postea nequaquam, & quod mirari subit, ne cicatricem quidem deformem obducit. Idem præstant & cochleæ cum testis læuissimæ tritæ, ac imposita*

positæ, cui interdum etiam aloës aliquid ac myrrhæ commiscentur, prius quàm ægilops in suppurationem cōmigrauit, ac postquā apertus iam est, etiam probè exiccat. Asperitudinē verò & ficationē, ac callū quæ eadē genere cùm sint, solo tēpore ac viribus inter se distant, collyria. quod ex vino, & quod ex duobus lapidibus ac hæmatite lapide eluto constat, persanant. nam mirū in modū palpebrā abstergunt. Adhæc facit & harmatium cū pauxillo cycnario, & quod ex croco concinnatur. Quod etiam pruriginosæ palpebrarū scabies, cū nondum vlcus contraxit, conuenit, si euersæ palpebræ illinatur. Quòd si callus durus adhuc non obtemperat, euertentes palpebram, cum pumice, aut sepiæ testa, vel folijs ficulneis abrademus. Porrò grandinem ammoniaco, quod cum aceto simul et galbano læuigaueris, illine: opus enim habet emollientibus, & quæ cū partium tenuitate discutiant. Quod verò hordeolū nominatur, muscæ capite abiecto, ac reliquo eius corpore contrito curabimus. Sunt qui hordei diluto fouentes, opem ferunt, hordeo hordeum pellentes. Pediculatione autem infestante, primùm pediculi detrahendi sunt, deinde aqua marina tepida eluere palpebras expedit, postea medicamentum cilio imponere, quod aluminis scissilis partes duas, & vnā taminia

x x partem

partem accipit. Vtraque enim exquisitè leuia sunt sua natura. In palpebrarum glabritie, quam μαδάρωσιν & μίλφωσιν vocant Græci, ea quæ à condecorãdis palpebris καλλιβλέφαρα nominantur, conueniunt. sunt autem ea, stibium assum, plumbũ vstum, palmularũ nuclei vsti, cadmia, chalcitis, atq; eiusmodi alia. Ptilosi succurrunt muscerdæ vstæ, cum melle leuigatæ ac illitæ. Superciliorum defluuium emendatur, si oleo aut pinguedine anserina digitos inunctos plumbo affricueris, atq; ita illeueris. Leuem quoq; nigredinem inducunt nuces auellanæ crematæ, vnà cum caprino aut vrsino adipe. In pilari malo, quam τριχίασιν appellant, euulsis ferientibus pungentibusq; pilis, locũ ranæ sanguine illine, aut albi chamæleontis cinere, aut cimicum sanguine, aut vnà cum gummi succo fumariæ, ac tellinarum cinere, vel ricini è cane cruore. Diffractos verò pilos agglutinat bitumen, mastiche, resina colophonia, gummi, & cochlearum gluten. Ad carunculæ circa maiorem oculi angulum nimias excrescentias, ἐγκανθίδας vocitant, valent eadem quæ ad euersiones palpebrarum accommodantur: item quæ liquant, & exedunt, σηπτικὰ nominant Græci. Contraria ad ῥοιάδας adaptantur, cuiusmodi sunt, quæ ex croco, glaucio, & aloë parantur. Cæterùm vlceribus quæ inflam

mat

matione oboriũtur, concoquentia & mitigantia unà cum ijs quæ ulceribus peculiaria sunt, medentur. sunt autem, collyrium Libanium, et quod cygnus uocatur, & pilarium, & aster, & quæ ex amylo & terra astere, & cerussa conformantur. Omnium porrò maximè dolorem sopit, quod Nilamon uocatur. uerùm eius usui longiori tempore haud est immorandum, quod stupefaciendi ui præditum sit. Optimum est & quod ex decoctis paratur, nihil habens stupefactorij. Quòd si ulcus fuerit cum fluxione, aliquid ex ijs collyrijs quæ fluxioni aduersantur admiscebimus, quale est quod ex hydra fit. & Chiacum, & fuluus cycnus, & quæ repellendi absq; morsu facultatem obtinent. Verùm si ulcera fuerint sordida, mulsa mediocriter aquosa, & fœnigræci decocto utemur, tum separatim, tum cum prædictis collyrijs. Quòd si acriora sunt ulcera, Seueriano, & quod ex succo fœnigræci cõficitur: sin minus sunt acria, ijs quæ ex myrrha & nardino parantur, uti conuenit. Vbi scitè fuerint expurgata, cleon cicatricem inducere solet, eamq; eiusdem cum cute proxima coloris. In uueæ procidentia, si quidem exigua adhuc fuerit, ut muscæ capitis formã præ se ferat, μυοκέφαλον appellant Græci, ea competunt, quæ reprimendi & constipandi uim habent, nempe Chium, & fuscum, &

nardinum, & Theodotium, & quod ex cornu conficitur, & supra oculum citra offensam, spongiam quam posca aut vino astringenti, vel rosarum decocto imbueris, vel splenium injcies. Præstantissimum est & ad vueæ procidentiam, & ad omnia vlcera, quod Olympiacũ vel Olympus nominatur cum succo oleæ & sanguinalis herbæ. Eadem valent & ad id vitium quod μῆλον vocant, & ad vuationem, prius quàm exalbescant: nã si albent aut callum contraxerunt, curari nequeunt. In sugillatis autem, ὑπώπιας vocant Græci, curationis scopus est, vt aut pus per modicè digerentia discutiatur, qualis est mulsa, & succus fœnigræci, & collyria quæ inde parantur, & Libanium, & quod thure constat. Aut disrũpantur, & validioribus repurgentur, cuiusmodi su.t quæ ex myrrha fiunt, & hygidium. Ad sugillata citra exulcerationẽ, etiam hoc liquido collyrio, quod accipit atramẽti sutorij, croci, singulorum drachmas octo, myrrhæ drachmas quatuor, mellis libram, vti licet. Pustula, quam φλυζάκιας & φλυκτὶδα appellant, eandem quam ὑπώπιοι curationem admittit. Albugines tenues quidem, quæ νεφέλια nuncupantur quasi nubeculas dixeris anemonæ succus deterget: idem minoris centaurij succus cum melle præstat. Vetustiores verò cedri pix tenuat, & æs sol

æs solum aqua collyrij in morem læuigatum: omniaq; ea collyria quæ abstergēdi vi pollent, cuiusmodi sunt, quod ex cornu ceruino conficitur, & rhinarium, & hecatombe, atq; id genus alia. Crassas verò, quas λευκώματα appellitant, nitrum cum oleo vetusto diligenter læuigatum, & illitū deterget, ac sepiæ testa vsta, et cum melle in læuorem redacta: adhæc salem Cappadocicum aqua dissolue, ac eo collyria quæ ad albugines crassas accōmodantur tempera, atq; instilla. De vnguibus, quæ πτερύγια dicuntur, hoc tantum asserere licet, quòd magni & inueterati manus sola opera sanantur: recentioribus verò ea quæ abstergendi vi prædita sunt opem ferunt: quale est æs vstum, & atramentum sutorium cum felle suillo, ac fel caprinum vnà cum melle. Carbunculi & cancri sunt longè omnium curatu difficillimi. quare eiusmodi tenui ac temperato cibo sunt nutriendi, præscindendumq; quicquid euidenter calefacit, & succum malum generat. Infundenda sunt collyria tenella, quale est spodiacum, Seuerianum, & consimilia. Cura præterea habenda est, vt totum corpus sit commoderatum, & si vsus exigit, sanguis mittendus, & aluus ducenda. Abstinere oportet ab omni vehementi motu, à balneo, & veti fumi ve, aut alterius, quod lædere possit,

xx 3 occur

occursum vitare. Pupillæ dilatationis quæ μυδρίασις vocatur, curatio hoc modo est tentanda: primùm in cubito vena tundenda, aut cathartico purgandum, vel etiam vtrunq; si ita consultum videbitur, est faciendum. Quòd si hæc agere non licet, saltem in maioribus angulis venas secare oportet: deinde cucurbitulam occipiti adfigere, & faciem oculosq; aqua marina aspergere ac fouere, & si ea defuerit, muria aut posca. Medicamenta verò adhibenda sunt, quæ pustulis accommodãtur. Porrò tabes & imminutio pupillæ, quæ vitia cùm sint mydriasi contraria, contrariã quoq; postulant curationẽ: quare eiusmodi morbo correptos exerceri decet, & diligenter caput, faciẽ & oculos fricare, & aqua faciem aspergere. quinetiam capiti vnguentũ aliquod calfaciẽs est illinendum, ac oculi acriori quopiã medicamento inungendi, quale est hoc quod subnectam, quod constat ammoniaci drachma, crocomagmatis drachmis quatuor, croci drachmis duabus, floris æris drachma: aqua ea læuigata subige & vtere. At verò noctu cæcutientes, quos νυκτάλωπας dicunt, hoc pacto curabis: sanguis secta in cubito & maioribus angulis oculi vena detrahendus est, & cathartico purgandum. post hæc ea quæ commanducata saliuam proliciũt, aut sternutamentum cient præbenda. Aut

melle oculos illinere oportet, ac imperare, vt cõniueant & oculi comprimantur quo humores in loco contineantur. Vel aluminis Ægyptij vsti partes duas, & salis fossilis partem in læuorem redige cum melle, & inunge. Vel iecur hircinum comede, & dum coquitur vaporem oculis excipe. Eodem quoq; modo in suffusione sanguinẽ ex cubito mittere conuenit, purgare, & vacuationibus ex centaurij & cucumeris amari decocto assiduè aluũ soluere. Oportet & cucurbitulas occipiti, cute antea scalpello concisa, admouere, aquam bibere, & victu extenuãte vti. Conferet & apophlegmatismus super oculos: primùm mel & oleum cum fœniculi succo dandum: mox etiam hoc, quod accipit, sagapeni drachmas duas, succi Cyrenaici, ellebori albi, singulorum drachmas sex, mellis heminas octo. Quin & fœniculi decocto fouere vtile est. Hebetudo porrò & obscuratio, quæ ab incerta caussa oboriuntur, in vniuersum eam curationem postulant, quæ suffusis congruit: verùm speciatim quadrat sanguinis ex maioribus angulis vacuatio, hirudinum circa tempora affixio, & infernarum partium frictio. Temporis verò progressu, etiam sternutationes mouendæ sunt, & ante cibum vomitibus vtendum, ac inunctionibus primùm quidem ex mellis & olei æquis partibus: deinde

etiam eo quod subscribitur, quodq; constat croci obolis duobus, fellis hyænæ drachma, piperis granis octoginta quinq;, succi fœniculi drachmis tredecim, ammoniaci drachma, mellis sextarijs quatuor. Antequã id inungatur, oculos spongia calida marina aqua imbuta prius fouebis. Oculi expreßioni succurrendum venæ sectione in cubito, purgatione, & cucurbitula in occipite. Adhibenda quoq; sunt, quæ reprimere cogereq; queunt. Confusiones ex ictu, sanguine nuper interfecti turturis, aut columbæ oculos opplentes curabimus. Post hæc lanam vino & rosaceo intinctam imponere ac alligare oportet. Atq; hac ratione oculorum affectibus medeberis: subijciemus autem postea et alia quæ oculis accõmodantur medicamenta. Nũc ad vitia quæ nares infestant transeundũ.

De affectibus narium. CAP. XII.

Cum olfaciens facultas suo non fungitur munere, siquidem id ob intemperiem aliquam quæ illam partem, vbi odorans sensus enascitur, obsidet, aut ob humorẽ quempiã eo loco collectum prouenit, difficilis est curatio. attamen enitendum est, vt humectantes, exiccantes, refrigerantes, & calefacientes, nempe contrarijs intemperiem amolientes, vaporibus item & vnguentis & errhinis ac conuenientibus catharticis, noxam conceptam propul-

semus

semus. Sed si ob confluentes excrementitios humores ad eos meatus, qui à colando Græcis ἠθμοειδεῖς nuncupantur, facultas olfactrix aboletur, eos medicamentis quæ naribus imponuntur, & unguentis, ac præterea ijs quæ sternumenta mouent, extenuare, educereq; conuenit. Et sternutatoria tenuium sint partium ac calida, cuiusmodi est castorium, elleborus albus, euphorbium, & similia: hæc enim incidunt, extenuant, & sensorium irritant. Sed vbi stimulatum est, & nimium sternuere incipimus, eius molestiam affuso quod satis est vnguento, sedamus: tale est rosaceum & nardinum, & eiuscemodi quæ suo lentore adhæret, & partem confirmant. Atq; hoc pacto facultatem odorantem obstructione vindicabis. Polypum verò medicamentis excrescentia detrahentibus propellemus: quẽadmodum ozænam ijs quæ sternutationes proliciendo, & gargarizatu caput purgãt, nisi totum corpus catharticum desideret. Sanguinẽ quoq; detrahemus, aut secta vena in cubito, aut ex ipsa etiam, si licet, nare. Medicamentis vtemur odoratis, et purgantibus sordem, ac demum adstringentibus, vt locus cicatrice coëat. Si sanguis immodicè è nare profluit, circa initia eius impetus, cubiti secta vena, reuellendus est: deinde ijs vtimur, quæ ad sanguinis fluxus accõmodantur,

et cucurbitulas visceribus, quæ è regione rectà fluenti nari respondent, applicamus. Atq; hæc hactenus. nam medicamenta pòst trademus.

De affectibus faciei. CAP. XIII.

Aciei nigredinem emendamus per ea quæ modicè detergēt, qualis est, ptissana aphronitrū, amygdalæ amaræ, et id genus reliqua: & quamuis isthæc admodum medicos deceat: attamē ea quoq; loco opportuno explicabimus, ne efflorescēs nigredo formæ studiosas offendat. Quæ verò ἔφηλις dicitur, itē lentigo, eidem subijciuntur curationi, quam recipit nigredo: hæc tamen magis extergētibus, ac discutientibus opus habent, cuiusmodi est assum aphronitrum, & farina erui. Porrò sugillata et liuores, magis discutientibus curantur: quēadmodum & vari emollientibus, detergētibus & discutientibus, vnde & oxymel & amaræ amygdalæ conducūt. Cæterùm in libro de medicamentorum compositione, quæ vnicuique vitio opitulari existimantur, trademus: nunc enim solam curandi rationem proponimus, & iam de internis oris vitijs dicamus.

De interioribus oris vitiis.

CAPVT XIIII.

Π*Αρουλὶς, vbi primùm emerserit, reprimentibus & discutientibus cohibita, dissipatur: simul atq; autem suppurauit, primùm modicè*

dicè detergentibus, dehinc exiccantibus absq; morsu cicatricem contrahit. ἐπουλὶς verò quæ magna ex parte non suppuratur, reprimentibus coërcetur. Detes dealbare, cauereq; ne gingiuæ cruorem fundant, & si quis fuerit humorum impetus, eum compescere, decorum quidem est, & medico dignum: verùm dolentibus & quassatis atq; erosis mederi, si quid aliud, hoc quoq; iuuat. Atq; dolor aut ab intemperie, aut ab humore quopiam decumbente excitatur. Intemperies, ac fluxionem creantes humores, ex anni tempore, ætate, temperamento, victu, & doloris specie deprehendimus, & curationem, clysmatis, & pulueribus refrigerantibus, aut calefacientibus, aut alio pacto, prout affectui congruit, alterantibus molimur. Venæ quoq; sectione, & gargarizatu noxium humorem euacuamus: quinetiam eundem medicamentis naribus inditis reuellimus. Iam quassatos dentes astringentibus & stabilientibus confirmamus. Erosos educto exedente humore qui plerunq; calidus est, curamus. Euacuamus autem vel totum corpus, aut caput tantum, idq; vel errhinis, vel gargarizationibus. Cæterùm haud decet ignorari, quod cùm ossa, & nerui qui in ea inferuntur, sua natura sint frigida, etiã si calida infestet intemperies, haudquaquam tamen frigidorum vsus nimius esse

debet,

debet, ne intemperies in contrariam commigret. Quod in alijs etiam omnibus partibus est obseruandum, quòd facilè à medicamentis natiuæ intemperiei similibus, si incautius exhibentur, offendantur. Inter vitia quibus os tentatur, ranula quoque censetur, & sub lingua enascitur. Hic in teneris puellis, reprimentibus superuacaneam carnem coërcemus primùm, eamq; detrahimus: deinde cicatricem inducimus, aut solis illis prioribus perficiamus: tale est misy, & ærugo rasilis. Verùm in perfecta ætate venam antea sub lingua secamus, quo sanguinis qui satis est effluens, vitium medicamento obediens efficiamus. Ad serpentia vlcuscula, quas ἄφθας vocant, & pustulas ἐξανθήματα dictas, quæ varia in palato oboriuntur. in pueris ea quæ ex melle, & rosis succoq; mali punici, irride item ac thure & similibus concinnantur, damus. In pubescentibus verò ac prouectiori ætate, antea venam tundimus in cubito humerariam, atq; interdum sectis venis sub lingua, increscente malo, sanguinem mittimus: deinde stomaticis appellatis medicamentis vtimur, extergentes ac repurgantes ea quæ iam efflorere cœperunt, & reprimentes ea quæ fluxum minabantur: ea enim est stomaticorum ratio ac methodus. Tonsillæ, quæ παρίσθμια nominātur, et ἀντιάδες, qui sunt glandularum

dularum tumores & inflammationes, quæq; gurgulionem infestant vitia, si quidem ex fluxione frigida nascuntur, melius curantur, ac solo moderatè calido victu emendantur: ita tamen si capiti per tegmina & medicamenta vt facilè perspiret, prospexeris: nam frigus, si quod aliud, fluxionem excitat. Quòd si aluū sua sponte non probè egerentem duxeris, & cibo potuq; ademeris, atq; adeò gargarizatu mediocri qui modicè calfacere, ac affluentem humorem deriuare potest, vsus fueris, plurimū ægro opitulaberis. Quæ autem sint medicamenta ei rei accommodata, orationis progressu disces. Si autem calidus est qui defluit humor, tum quoq; ventrem abluere præstat, post hæc venam secare, & tenuem victum potissimum si febricula quæpiam adfuerit, imperare. Dabimus & influentem humorē reprimentia, atq; laborantes partes lenientia gargarizanda: ita nanque humore partim represso, partim deriuato aut dißipato, æger melius sustinebit. Quòd si quis collectus fuerit abscessus eum si sua sponte non soluitur, incidere conabimur, in hoc vnum accuratè animum aduertentes, ne scalpellum supra modum adigatur, aut vena maxima secetur. Aperto abscessu omnis molestia leuatur: nā interdum abscessus per se quoq; leuiter ægrū offendens, maximam

præbet

præbæt periculi occasionem, vtpote qui cibi potionisq; ac nonnunquam spiritus ingressum præcludat, & aut fame, aut siti, vel laquei instar hominem interimit. Angina, quam κυνάγχην, et συνάγχην Græci nũcupant, et qui in faucibus guttureq; oboriũtur affectus, acutißimi simul & difficillimi habentur. Quare extreme tenui victu vtendum, venterq; eluendus est: deinde humerariæ venæ secandæ, ac si res ita postulat, iteratò sanguinem detrahere, & postea venas sub lingua tundere conuenit. Gargarizatu ex diamoron, aut ijs quæ ex moris rubi, βάτινα Græcis dicuntur, cum cremore furfurum fiunt, vtẽdum. Si malum inualescit, colliq; vertebræ ab inflammationis magnitudine quasi cõuelluntur, cucurbitula vertebræ, quæ ex aduerso laboranti loco opponitur, est inijcienda, locusq; scalpello concidendus, vt satis sanguinis eat: ita nanq; retracto qui influebat humore, æger melius se habet. Atq; hæc conueniũt prius quàm inflammationis magnitudo ad summum peruenerit. nam vbi tumor præter naturam, ceu operculum integit, et laquei instar spiritus, cibiq; itineri inijcitur, diem æger obit extremũ. Quòd si inde migrãs fluxio ad pulmonem tendit, Græcis περιπνευμονία, & nobis pulmonia dicitur, affectus, et ineuitabilis ita quoque mors impendet: quòd

iam antea vires langueant, & tempore pulmonia egeat, quo fluxionem coquat, eamq; explodat: nec poßint adeò defatigatæ vires subsequi. Quin etiamsi angina non præcesserit, pulmonia primū oborta, quod deterrimus acutißimusq; sit affectus, haud facilè curatur. Verùm pulmonis inflammatio, cæteraq; quæ tum pulmonem, tum thoracem infestant vitia, et qua ratione iis succurratur, iam antea fuere explicata. Sed quia à capite exorsi eius affectus recensuimus, age eos qui toti corpori incidunt exponamus. Ac primùm maximum & infestißimum malum proponamus, deinde ea quæ malitia proxima sunt explicemus.

De affectibus qui vniuersum corpus torquent. CAP. XV.

Proinde elephantia, qui quasi totius corporis cancer est, maximā & variam curam postulat: nā sī ob vniuersi sanguinis corruptelā enata est, plurimo studio diligētiaq; opus habet, vt is qui corruptus est, expurgetur: & qui reliquus est, alteretur: is demum qui gignitur, omni conatu melior parandus est. Si verò elephas, quòd flaua bilis in melancholicum humorem conuersa sit, committitur, maiorem eo adhuc sollicitudinem desiderat, quo is qui ab hac caussa generatur, est deterior. Cùm itaque sanguis melancholicam, crassam ac terream

ream induit naturam, principio semel atque iterum detrahi debet, dehinc ad purgationem per elleborum est accedendum. Ac primo loco venæ pedis tundendæ sunt, post eas recreatis viribus è cubito sanguis mittendus, dehinc venæ sub lingua, & narium, & frontis incidendæ. nãq; ex omnibus partibus sanguinis quod sufficit demendum est, quo singulæ exonerentur ac leuentur. Verùm roboris vitalis curam semper habere decet, ne viribus deficientibus in discrimine, tum æger, tum medicus ambiguus hæreat. Quare cibis boni succi, & mediocriter nutrientibus vti, atq; à suillis, bubulisq;, & leporinis ac ceruinis abstinere oportet. Vitandi & pisces, & aues quæ in paludibus degunt, & cetacea, ac legumina, & vt vno verbo complectar, omnia quæ prauum crassumq; succum generant. Exhibere autem expedit pullos gallinaceos, & phasianos, si licet, & columbinos pullos, & pisces saxatiles, ac asparagos, & quæ ex amylo amygdalarumq; cremore concinnantur fercula, atq; vt vnico verbo absoluam, quæ læuia sunt, & boni succi. Venus interdicenda, quod in coitu id quod pinguiusculum est euacuetur, & quod deterius est relinquatur, atq; eã ob rem magis noceat. Balnea eousq; laudantur, vt inhærentes cuti sordes expurgent, & aliquid corrupti humo-

ris digerant, ac ea quæ indurata sunt humeſtent: attamen ea quoq; sint ex aqua potabili, quæ nullam manifeſtam qualitatem ſapiat: niſi membra ob vlceroſam humiditatem admodum ſordeant, vt idcirco ſalſuginem requirant, qua vlcera irrigata ſicceſcant. Exercitatio intra obambulationem conſiſtat. nam ijs quibus diſcutere non licet, humores mouere, ac permiſcere non expedit. Catharticis quæ conducere arbitraberis, vtendum: & ſi qua naturalis conſuetaq; excretio ſuppreſſa eſt, ea vt inde natura exoneretur ac confirmetur, eſt prouocanda. Quòd ſi quis acrior humor emarceſcens & contabeſcens melancholicum genuit, eodem in alimento victu vti non conuenit, ijſq; potius quæ probiorem ſuccum creant. Non ita ſanguini demendum eſt, ſed purgantibus medicamentis certandum, cuiuſmodi eſt ſacra Galeni, cui ea purgantium quantitas fuerit admixta, quæ præpollenti humori pro portione aduerſatur. Vinum omnibus exhibeatur aqueum & tenue. Parandæ quoq; ſunt potiones, quæ humores contemperare cenſentur. harum materia in libris de ſimplicium medicamentorum facultate perſcribitur. Vlcera verò ſordida, ijs quæ cicatricem obducunt & exiccant aut detergent, curabis, prout ex vſu laboratis partis eſſe iudicabis, de quibus quâdo de

do de vlceribus pertractabim⁹, postea agemus. Porrò quia de elphantia satis multa verba fecimus, ijs quidem qui ex paucis multa metiri queunt: deinceps de lepra, scabie, & impetigine, atque id genus alijs, quod necessarium est tradamus. Proinde inter totius corporis vitia deterrimum est ceu diximus, elephas, & secundum locum lepra obtinet, deinde scabies, cui impetigo succedit. Omnia ex melancholico succo, & reliqua cacochymia enascuntur. quare in omnibus eiusmodi cibis boni succi corpus nutrire expedit: deinde sanguinem quoq; educere, nisi aliud obstat: posthæc exhuberantem humorem, vbi antea eum extenuaris & concoxeris, ac exhibitis potionibus meatus obstructione liberaueris, medicamentis purgantibus expellere: ac demum ad præsidia quæ loco affecto accommodantur, accedere: ac inunctionibus exiccantibus, & discutientibus summæ cuti inhærẽtes humores digerere ac euacuare. Balnea prosunt, ea maximè quæ sua sponte prorumpunt, & nitrum ac sulphur, & eiusmodi aliã qualitatẽ resipiunt: qua abundè exiccare & dissipare creduntur, sed & ijs quæ nostra opera conduntur & calent, quibusq; assiduè vtimur, æger abluatur: pòst quæ si conueniens aliquod medicamentũ inunxeris, magis auxiliaberis: quippe ij qui medicamẽtosa qualitate

opus

opus non habent, hinc nihil noxæ sentiunt: ij verò qui illa indigent, à medicamento opem inueniunt. Iam senibus si pruritus accidant, eadē curationis ratione medeberis, quos alioqui ægrè elui posse non ignoramus, quòd cutis eorum non admodum rara sit, sed senio rugosa strigosaq; ac dura euaserit, nec validioribus medicamentis, quibus opus est, (leniora enim non facilè prodesse possunt) vires sufficere valeant. Vitiligo alba, quæ λεύκη dicitur, & è pituita lēta ac glutinosa in summa cute impacta oritur, ijs quæ pituitam euellūt, curatur. Atq; vbi corpus, vt decet, est purgatum, ad præsidia localia veniendū: verū quia eiusmodi sua natura sunt acriora, aliquid eorū quæ mitigare possunt admisceri oportet, ne alia pro alijs curare cogamur. Ἀλφοὶ, qui minus suaptè natura praui, sunt temporis progressu si non succurritur, æquè ac vitiligo alba, ægrè instaurātur. Quare hos ex colore humorem distinguentes, antea idoneo medicamento purgare conuenit: dehinc foris quoq; inunctiones quas postulant dare. Cæterùm scire licet, non omnes etiāsi eiusmodi vitia efflorescant, iam dicta medicamēta requirere. Verisimile nanq; est nonnullorum corpora eiusmodi humore non redundare: sed qui mediocris antea genitus fuit, ad cutis superficiem proruere, atq; ceu corpus eo scateat,

 fucum

fucum facere: atq; ijs proptè externæ inunxiones opitulantur, ac nonnunquam à vi facultatis naturalis euicti cedunt. Quin & alij purgatoria medicamenta quibusdam de caussis non ferunt. Quo fit vt vbi nihil est impedimento, humorq; turgere videtur, ea purgātia sint accersenda: at si aliquid obstat, quod ist hæc arceat, solo tenui victu acquiescemus: et exterius medicamenta, prout cutis tactui cedit, & tenella est, accommodata vnicuiq; miscebimus. Quandoquidem pueri, & mulierculæ, & quicunq; vmbratilem vitam transigit, moderatiora postulant, quòd valida cutem promptè exulcerent: verùm fossores, & qui exercitijs sunt assueti, vix vel à valentioribus opem sentiūt. Porrò στίγματα, vbi prius nitro fuere perfricta, discutientibus & tenuium partiū medicamentis eijciuntur. dicemus autem in sequētibus quæ cuiq; cōueniāt. Pituitæ eruptiones quæ ἐξανθήματα appellantur, ac ex crassis, difficilibusq; dissipatu, & in cute impactis humoribus enascuntur, si quidem totum corpus ijs scatere existimaueris, id antea erit expurgādum, deinde per cutem humores dissipandi. Si verò noxius humor in sola cute infixus hærere videbitur, is per fomenta, & calefactoria erit discutiendus, præcipuè cū exanthemata erunt crassa. Siquidem eiusmodi à frigidis, satisq; crassis

crassis humoribus gignuntur. Quemadmodum quæ angusta sunt, & sublimia propendent, feruentem humorem arguunt. Cæterùm ἐπινυκτίδες, & pustulæ bullis similes, & ambusta quæ κατακαύματα vocant, ac περιζέματα, quod est feruentes pustulæ, similes ferè inter se sunt affectus, quos externæ internæ'ue caussæ procreant, quare consimilem quoq; victus rationem exigunt: quorũ sigillatim medicamenta postea tademus. Verùm eo totus victus sit frigidior oportet, quo ipsi calidius irritantes vniuersum efficiunt corpus: cæteroqui haud parui est negotij victum variare. Formica & quam pensilem vocant verrucam, quæ duriores sunt, magisq; terrestres, quippe quas humor terreus & lentus generat, validiora quoq; requirunt medicamina: quare nonnulli elaterium cum sale illis applicant, alij grossos cum aceto, quidã eiusce modi alia, veluti post docebimus.

De tumoribus præter naturam.

CAPVT XVI.

Inflammatio, quod omnibus corporis partibus est commune vitium, semper expurgantia desiderat. Ea ab efferuescentis sanguinis copia, quæ ea parte magis exuberat, vbi inflammatio oboritur prouenit. Quemadmodum & ignis sacer propter bilem quæ in partem quãpiam magis decumbit, cõmittitur.

Vtrunq; malum, victum exigit frigidum & tenuem, maximè si fuerint alicuius momenti, & aut in præcipuis, vel propè præstantes partes cõsliterint. Sanguini satis demendum, atq; id bis ter'ue si res postulat, faciendum, & in inflãmatione potius quàm igne sacro: attamen ne in hoc quidẽ negligẽda est sanguinis missio. Posthæc quæ repellendi vim obtinent, præcipuè si artus inflammatione tentantur, sunt imponenda. nam si aut hæc, aut ignis sacer iuxtã principatũ obtinentes partes consederint, non debet esse nimius repellentium vsus, ne fluxio retro remeans, atq; intro detrusa, aliquam ex præstantioribus oneret lædatq;, ac periculum proximum creet: nam etsi ea aliquando requirantur, tamen tantisper tantum est indulgendũ, dum quæ fruent solummodo leniantur, alioqui vitanda sunt. Vbi iam inflammatio, ignisq; sacer extincta sunt, refrigerantibus reprimentibusq; quiddam quod discutiat, admiscere oportet, hæcq; magis progrediente tempore augere, & illa imminuere, vt antea collectum humorem abundè dissipare queant. Scire tamen licet, nisi inflãmationes enatæ scitè curentur, eas in gangrænã, ac syderationem commigrare, quæ maiorem quoq; curam postulant, quòd pars propè emoriatur, & æger periculũ adeat. Quare vbi inflãmatio in gãgrę

nam

nam abijt, pars in ambitu emortua ſcalpello concidenda eſt, vt ſatis ſanguinis eat, ipſumq; quod iam mortuum eſt excidendum: deinde medicamenta, quæ quominus ſerpat, inhibeat, iniĳcienda: ita enim euacuato eo qui corruptus erat, ſanguine, detractaq; carne emortua, æger melius ſe habebit. Porrò *herpeti exterius quoque opitulari licet: verùm ſi immoderata materia, puta bilis copioſior eum genuit, medicamentis catharticis eſt expurganda: aliter enim herpes externis epithematis non obtemperat. Poſtquam is qui abundabat humor medicamento purgante eſt eiectus, nonnunquam citra aliorum quæ extrinſecus adhibentur, opem, laborantes partes curantur, quod natura mediocres affectus promptè explodat.* Cæterùm *bubon, tuberculum, panus, & furunculus, tumores cùm ſint qui abſceſſum ſapiant, emollientibus, concoquentibus, & diſcutientibus profligantur.* Si *qua ſubeſt plenitudo, à venæ ſectione ſatius eſt ordiri, & vinum modicè bibere.* Inter *feruentes affectus carbunculus quoque recenſetur, vt nomen etiam indicat, & ab aſſidua ſanguinis miſſione auxilium inuenit: nam ſi quod aliud vitium, hoc ſanguinis detractione indiget.* Poſthæc *ſupra locum topica præſidia imponenda, & modicè nutriendum, atq; vinum & quicquid craſſum ſuccum*

generat aliquandiu circuncidendum. Vbi iam crusta decidit, vires reficere oportet: tradentur autẽ & medicamẽta quæ ad carbũculos dãtur.

Deterrimũ vitium cancer, neq; purgãtibus, neq; foris impositis medicamentis facile cedit: quippe valida quæ sunt cùm applicantur, irritant: mollia verò & languida respuit. Quare ne aggredienda quidem est eius curatio. Attamen æquum est vt eiusmodi quoq; vitijs aliquid imponatur, & ab imbecillioribus paulatim ad validiora progredi, vsq; dum viribus æquipollentia medicamenta reperimus, decet. Cæterùm in primis melancholicus humor purgantibus extrudendus est. Cui si quis acris humor fuerit complicatus, nec is quidem despici debet, sed purgatorijs aliquid quod hunc quoq; euellat, admiscendum est. Sanguis item, si vsus postulat, detrahendus, victusq; vniuersus ad probum succum spectet: id nanque si feceris, aliquid fortè ægro subsidij adferre existimaberis. Quin potius illi opitulari videberis, si prius quàm cancer loco consistit, curationem tentes. nam interea dum humor oberrat, nec adhuc obfirmatus hæret, facilè est eum purgantibus educere. Cæterùm vt ignis sacer à bile, & inflammatio à sanguine conflatur, ita tumor laxus, quod οἴδημα vocant, ab humore pituitoso progignitur. Est quidem is in aqua

inter cutem & malo habitu symptoma, iisq; sublatis, & ipse profligatur. accidit nihilominus quibusdam etiam in artubus, aut facie, ac modicè calefacientibus discutientibusq; coercetur. Animum hîc etiam ad victum aduertere oportet, vt calidior sit. vitaduśq; est omnis copiosior, & aquæ potus, necnon olera omnia. Quòd si spiritus crassus cutem intendit, oboritur inflatio, quæ fomentis siccis ac difflantibus aboleri solet. Incipientem affectum, flatum discutientibus, & medicamentis quæ postea proponemus, eruere oportet: nempe iis quæ cutem rarefacere, & crassum caliginosumq; spiritum extenuare valent. Ad artuum verò luxationes ac contusiones, valet succida lana, aut spongia aceto cui oleum admistum sit imbuta & imposita. Cùm caro collisa est, & sanguis per subsultionem profluit, & percolat, discutientibus vtemur. Porrò effusiones, quas ἐκχυμώματα appellant initio scalpello incidentes, ita postea reliquam curationem moliemur. Ad inueteratas autem radicula cataplasmatis in morem agglutinata accommodatur: sed vbi rodere cœperit, auferenda est. Succus quoq; eius cum mica panis imponitur: quæ omnia in insequentem librum reponimus. Scire licet, ruptiones omnino cum effusionibus oboriri, atq; à moderatè calidis medicamentis instaurari:

at si altius corpus peruaserint, acriora, magisq; incidentia exhibemus. Nec inutilis est hic cucurbitulæ vsus: nam si e vestigio tota effusio euocatur, caro dehiscens prompte coalescit: sin verò vetusta euaserit, & sordes succreuerit, ruptio in posterum conglutinari coireq; non posse videtur: nam labia tantùm sibi inuicem admouentur, ita vt quæuis occasio facilè ea dirimat, quòd spatium medium sanie repleatur: & continua quodammodo effusio & ecchymoma gignatur, similis illi quæ initio ex sanguine constabat. Aristolochia igitur rotunda ruptionibus & conuulsionibus est accommodata, quemodo & maioris centaurij radix, eiusq; succus, rheum, costus, & bdellium cum oxymelite potum. Scirrhus exquisitus, qui sensu iam caret, & medicamenta renuit, incurabilis est, sed nec alter, qui mediocrem habet sensum, facilis curatu est. Curantur itaq; discutientibus simul & emollientibus, quales sunt medullæ & adipes maximè animalium agrestium, adhæc, ammoniacum, bdelliũ, & styrax: atq; hæc in totius corporis scirrhis applicantur. Verùm si tendines aut ligamenta afficiuntur, ignitus pyrites aut molaris lapis est acerrimo aceto restinguendus, & vapor inde exhalans laborante loco excipiendus est: ac post id emolliens iterum est adhibendum, idq; alternis vicibus

cibus agēdum, donec scirrhus planè euanuerit. Strumæ eidem cui scirrhus subijciuntur curationi: priuatim tamen lupinorum amarorum farinam in oxymelite decoctam cataplasmatis modo induces, aut bubulum fimum aceto incoctum: hoc humores etiam omnes induratos discutit. dicemus autem de his quoque infra. In steatomatis & atheromatis, ac mellifauijs consilium est, id quod continetur discutere, aut medicamentis exedere, vel excindere. Mellifauio, (ita iam μελικηρίδα interpretamur,) triplici hoc consilio, ac scopō subuenimus, quippe quod tenuiorem humorem obtinet: at atheromati duplici ratione opitulamur. nam & sectione auferre, & medicamento exesse licet: sed steatoma quod neq; exedi, neq; difflari potest, sola manus opera curatur. Porrò ad fauum tenella fici folia, aut cucumeris satiui radix, vtraq; cum melle imposita valent, atq; in summa, cuncta quæ detergere, superuacaneumq; humorem exhaurire solent, prodesse censentur. Cæterùm articulorum contractiones, quas ἀγκύλας, & ἀγκυλώσεις nominant Græci, ob humorem impactum, aut nerui affectum quempiam in artubus oboriuntur: & laxante, mollientiq; vi præditis curari postulant, quorum materiam in sequentibus trademus. Thymos, qui ita per translationē à thymorum

corymb

corymbis appellantur, quiq; σῦκα & συκάμινα etiam Græcis, & Latinis fici nominantur, calx, auripigmentum, veratrum, vitrum, piper, æquis portionibus læuigata, & tithymali liquore subacta, atq; assiduè imposita delere est persuasum: atq; vt vno verbo dicam, omnia quæ exedendi detrahendiq; vim obtinent, sunt idonea. Qui nuncupantur dracunculi, & δρακόντια Græcis, in regionibus supra Ægyptum potissimum proueniunt, sunt animalia, quæ in musculosis partibus, puta brachijs, fæmoribus, & suris: atq; in puerulis in lateribus etiam ceu lumbrici gignuntur & mouentur. Vbi inueterauerint, locus liuescit, & suppuratur. Hi ei rationi curandi, quæ putrescentibus & tineas obtinentibus partibus competit, subijciuntur. Atque hæc ac eiuscemodi varia sunt vitia, quibus singulæ corporis partes infestantur: satisq; ijs quidem qui breues esse laborant, de singulis est pertractatum. Verùm quia omnibus partibus commune est vlcus, quod variam induit figuram (nam aut cauum est, aut læue, aut nimis quàm excrescit, aut carnem depascit, vel alia quadam forma conspicitur) vbi postremo loco eius quoq; medendi rationem exposuerimus, extremã huic nostræ de curandi methodo commentationi manum imponemus. Proinde quia simplex vlcus, est partis

cuiuspiam diuisio. si quis quæ dissident, vinculo in ambitu iniecto, contraxerit, quæ diducta sunt citra aliam operam coibunt: potissimum si satis sanguinis fuderit, ægreq; excrementis vacet, neq; prauis succis abundet. Præterea agglutinant vlcera, quercus, & salicis, & brassicæ folia cataplasmatis modo inducta: plantago item & papyrus, quæ in posca aut vino maduerit, circunquaq; imposita. Recentia verò committunt pinus piceæq; folia, & equisetum, etiam si nerui fuerint dissecti. Ea quando initio inflammata sunt, nec suppurarunt, concoquunt, & ad suppurationem perducunt, simplicia, aquæ puræ fotus, farina tritici, anthalica, vel panis, aut gluten, quo ad libros vtimur, cum terebinthina cataplasmatis more illita: cera item, crocus, thus, pix, adeps, suillus, butyrum, resina, galbanum, myrrha, mastiche: composita verò, quæ ex ijs miscentur, & quæ postea trademus. Cauum vlcus, vt deficiens caro suppleatur, exigit: materiam ei præstat sanguis commoderatus ac probus. Verùm quia eius excrementi quod euacuatur, tenuior pars vlcus humidius efficit, crassior verò adhæret, & sordes fit, idcirco medicamenta quæ modicè siccant & detergent opus habet: eiusce modi sunt, farina hordeacea, iris, aristolochia, thus, cadmia. Quod si dum hæc molitis, sordes apparet, & vlcus

& vlcus humidius redditur, scire licet, medicamentum minus quàm res postulat, exiccare: quare mellis admistione erit intendendum: sin purum aridumq; reperitur, plus quàm par est exiccat, & oleo addito remitti debet, ac cera-tum adhiberi. Accidit quoq;, vt cùm medicamentum potentius est, aliquid carnis liquetur, ac sordidum humidumq; ita vlcus conspiciatur: sed id dum colliquescit, cauum magis redditur, labia tument, & rubet, ac inflammationem quāpiam præ se fert, æger q; mordetur: quare quædam quæ mitigandi vim possident erunt commiscenda, quo partes quæ inflammatione tentantur, leniantur. Sordida autem vlcera, siue caua fuerint, siue plana, sitè repurgat aristolochia cum melle, terebinthus cum rosacei melliq; æquis portionibus (aut rosaceo butyrum substituatur) iris, oliuæ colymbades, cataplasmatis modo impositæ. Iis quæ nimis quàm sordent, & pascendo serpunt marrubium cum melle conuenit. Et quæ superexcrescunt, per valdè exiccantia caro detrahitur, qualis est squama æris & ostrea omnia vsta, & sory, & flos æris, salesq; cremati. Ad nomas verò & putrilagines valet vini, & aceti, & aquæ marinæ, necnon decocti malicorij, syluestris punici florum, baccarum myrti, lenticuleq; fotus. Cataplasmata quoque ex

farina

farina erui, & alumine, in eundē vsum confirmantur. Idem præstāt asbestos lapis, chalcitis, cucurbitæ siccæ crematæ cinis, & anethi vsti, aut peucedani radix arida. Ea quæ cicatricem obduci desiderant, exiccantes carnemq; astringentes curamus: ad eum vsum idonea sunt galla, malicoria, myrti folia, myrrha, argenti spuma, & ostrea cremata. Quando cutis quæ vlceribus adiacet, longiori temporis spatio cum subiecto corpore non coalescit, sinum, & Græci κόλπον eiusmodi affectum nominant. Secandus igitur est, vt infra effluat, nisi vlcus decliue deorsum vergit: dehinc ea adhibenda, quæ glutinandi facultatem habent. Dignosces autem an sinus altior pars coaluerit, si sanies pauca & cōcocta, aut omnino nulla emanat: præterea si eodem in sinu neque dolor quispiam, neque tumor sentitur, sed locus subsedit, ac aridus est, dolorisq; expers. Quòd si pus quoque probè concoctum exiguum in vlceris osculo conspexeris, bene sperato. Fistula sinus est callosus, ex abscessibus plerūq; oriens, sumpta per translationem appellatione à passim ita vocatis fistulis. Quare si ad os vsque peruenit, fieri nequit vt sine manus opera curetur, nisi temporis spatio squama sua sponte aut os abscesserit. At si eò non pertingit, medicamentis callū demolientibus & agglutinātibus

curabitur. Veratrum igitur nigrum impositum, duorum trium've dierum spatio callum elidit, & amurca cocta offusáq;, & sory crudum aut vstum cum pauxillo vino bene diluto, aut elaterium terebinthina exceptum in collyrium efforma ac impone. Festucas verò & paxillos educunt, vtraq; anagallis, aristolochia rotunda, ammoniacum cum melle, & arundinis radix, ipsa quoque cum melle. Porrò quia nerui vulnerati, ob nimium sensum inflammationem doloremq; excitant, & febres conuulsionesq; accedunt, atq; interdum deliria quoq; ob eam quam cum cerebro obtinent continuitatem, oboriuntur, huiuscemodi curandi rationem requirunt: cauendum est ne cutis coëat, vt per eam sanies promanet: ac medicamentis reserantibus & aperientibus vti decet, quale est quod ex euphorbio conficitur, nulli secundum, quodq; ad canis rabidi morsum impositum valet: quoniam eiusmodi morsus patere debent, quo id quod à veneno vitiatum est effluat. nam si præpropere affectus cicatricem contrahit, virus interceptum ad præstâtes vsq; partes procurrit, atque in furorem, ac malum quod ab aquæ formidine ὑδροφοβικὸν appellant, hominem conijcit. Verùm de eo, ac reliquis venenatis, in sequentibus, vbi & quæ medicamenta postulā, trademus. Quod verò nunc

proposi

propositum est medicamentũ, accipit aceti sextarium, picis liquidæ librã, opopanacis vncias tres. hoc impositũ ictus conniuere non permittit. Verùm quorsum pertinet medicamentorum compositiones ita discerpere, cùm liceat eas in vnum volumen concludere, atque inde ex vsu quem fronte inscriptũ præ se gerunt, quæ vnicuiq; affectui conueniant, colligere, ac citra dubitationem intrepidè adhibere, cùm iam quatuor superioribus libris satis explicatũ sit, quibus notis discerni, & qua quisq; ratione curari debet. Quare in ijs vnusquisq; se exerceat, ingeniumq; acuat: siquidem cognita methodo, integrum erit ei quidem qui sedulò mentẽ adhibuerit intelligere, quodnam medicamentum ex ijs quæ explicabuntur, priuatim congruat, eidemq; aut addere, aut detrahere, prout methodus hortabitur. nam qui scopum sibi propositum percepit, is quoq; an hoc medicamentum huic morbo huius hominis competit, nouerit, atq; an intendendum sit vel secundum totam suam qualitatem, vel secundum aliquam eius speciem non ignorabit: siquidem non omnibus eodem modo, eadem medicamenta, ijsdem morbis exhibere decet, quòd temperamentum, consuetudo, ætas, anni tempus, & vniuscuiusq; sexus, ea haud parum inter se discrepare faciant. Cæterùm hæc antea quoq; monuimus: atq; ex

ijs quæ tum explicata fuere, tum deinceps tradentur, vnusquisq; quod res exigit ratiocinatione consequi poterit. Quare cùm hic liber suam sit nactus molem, æquum est vt ei iam finem imponamus.

ACTVARII ZACHARIÆ METHODI MEDENDI, LIBER QVINTVS.

*

De medicamentorum compositorum formis.

CAPVT I.

ABSOLVTIS *quatuor libris, eum iam tibi annectimus, qui totius operis Quintus est, & medicamentorum compositionem complectitur: in quo tamen quo pacto ea decoqui, teri've, aut alia ratione parari debent, haudquaquam explicabitur, quippe cùm id breuem admodum orationem efflagitet: (licet, vbi res ita postulabit, neq; id genus à nobis negligetur) sed quemadmodum in singulis ægritudinibus componenda*

commiscendaq; sunt, atque ex quibus quótve simplicibus construi oportet, tradimus: quinetiam si qua ex ijs ad plures vsus accommodantur, quibus potissimum affectibus opitulentur, proponemus: hoc enim modo vel ex ipsis, quas fronte gerunt, pollicitationibus, vulgus quoque ea rectè applicare poterit. At qui dignoscere, atque ex medendi ratione iudicare ea valebit, hic nō modo tutò ipsis vtetur, verùm eorum quoque exemplo alia comminisci, ac condere poterit, ceu in duobus tribúsve medicamentis, perinde ac formula quapiam, viam ac rationem postea ostendemus. Itaque quaedam compositorum medicamentorum, de veterum commentarijs decerpta, alia à nobis iuxta medicorum artem edita, huic libello inserentur: quae tamen singula non nisi vbi experientia fuerint comprobata, erunt huic rei suum studium impendentibus, deligenda. Verū quia ab vniuersalioribus vitijs ad particulariora & mediocriora nostra processit tractatio, age in compositis medicamētis eadem ratione ac via insistamus. Caeterùm ignorare minimè decet quòd ex ijs quae ingeruntur, alia trita solùm, ac in laeuorem redacta exhibemus: alia liquore quopiam idoneo subigimus, & vel plana fingentes in circuli figurā efformamus, quae τροχίσκους Graeci, nos pastillos

nuncupamus: vel in exiguos globulos cogimus & à deglutiendo καταπότια illi, nos ferè pilulas appellamus: aut aqua decoquentes ad tertias, & collantes, eum tantum liquorem iam medicamentosum vsurpamus: aut cum altero quopiam, puta vino, melle, sapa, vel eiusmodi alio coniuncta propinamus: aut quod portione iis respondet, σάκχαρ nuncupatum, vel mel, prout expedire arbitramur, denuò cum medicamento, quousq; concreuerit, ac constiterit, coquimus: & σεράπιον, vel ζυλάπιον, nos verò hodie ferè syrupum vel iulepum barbara voce nominamus. Quin & alia conficimus, quæ in pila terimus, & melle subigimus, quæ ἀντιδότυς, nosq; antidota vocamus, perinde ac fructus temporarios quosdam coquimus, vel crudos etiã læuigatos, atq; melle donec planè coierint excoctos, in bellariorum, quæ πέμματα Græci dicunt, formam redigimus. Eorum verò quæ exterius admouentur, quædam sunt vnguẽta, suntq; quæ illita tantũ opem ferre feruntur, alia sunt emplastra, quæ linteis expansa, vel tenuibus pellibus inducta, imponũtur: alia appellantur ἐπιθέματα, quæ nequaquam proprio lentore, sex externis fasciis constricta adhærent: alia sunt velut trituræ, quæ pulueres, et ξηρία Græcis dicuntur. Sunt & quæ ceu collyria efformamus, eaq; liquore quopiã diluimus,

atq;

atq; ad cotem terimus, profluentiq; humore vtimur quemadmodum in oculariis medicamentis facere consueuimus. Atq; hæc, & id genus alia sensibus deprehenduntur. Porro tibi, vt qui hæc nouisti componere, & formas, figuramq; variare & contemperare, ac intendere remittereq; medicamenta, pro ægrotantium affectione licebit.

De potionibus febricitantium, eorumq; affectuum qui febres comitantur. CAP. II.

Simplicissimum igitur inter potiones febrientium est medicamentū, (inde enim est exordiendum,) quod ex sacchare & aqua coquentes paramus: secundum verò locum tenet, quod ex violarū succo & sacchare quoq; conficimus: hoc thoracis vitiis ob suum lentorem opitulatur: atq; alioqui bilis acrimoniam obtundit. At quod ex nymphææ floribus & sacchare miscetur, vehementioribus febribus magis accommodatur. quin & dolores quos bilis creat, capitisq; feruores retundit: quemadmodum quod solo constat aceto, capitis ex calore natam molestiam lenit, flauamq; bilem demolitur, capit aceti libram, & saccharis libras duas. Est et aliud exosacchar è radicibus valens aduersus adustos humores, quod ventriculum repurgat, iecur roborat, & calculo laborantibus prodest. ratio eius componendi

hæc est. Corticis radicum apij, fœniculi, & intubi satiui, singulorum sextantem terito, atq; in aceti libras tres conijcitas donec binæ libræ supersint coquito. itaq; noctem ac diem sinito, deinde vbi subegeris, ac sordem deterseris, binas saccharis libras adijcito, ac vsque ad mediocre crassamentum coquito. Aliud exosacchar ex cotoneis, corpus refrigerat, confirmat ventriculum, appetentiam excitat, & cor iecurq; æstate exhilarat. Accipit succi cotoneorum libram, aceti selibram, saccharis libras duas, coquitur vsq; dum spicescit. Aliud ex rosis ventriculum refrigerat, simul & roborat, vapores ad cerebrum exhalãtes compescit, & calori iecinoris opitulatur. Aliud è santalis valet aduersus iecinoris calorem, & sitim sedat. Aliud è malis dulcibus & acidis ventriculũ & iecur firmat, vomitum discutit, & appetentiam inuitat. Aliud ex Damascenis, quod ad ventrem exonerandum confert, & bilis sanguinisq; feruorem demolitur. Aliud è Ziziphis ad ardentem febrem, purgat & sanguinem, & tussi, ac ex calore destillationi succurrit. Aliud ex vuis acerbis, aduersus flauam bilẽ, & iecinoris calorem pollet: ventriculũ firmat, sitim sedat, vomitum compescit, & aluum solutam supprimit, febri item ex sanguinis putredine nata auxiliatur. Accipit succi vuæ acer-

bæ libram, saccharis libras duas. Atq; de his hactenus. Tu porrò qui reliquorum simpliciũ medicamentorum facultatem non ignoras, poteris ab huiusmodi via ac ratione aditus simplicia & vnius generis, ac varia medicamenta componere. Non enim solùm hæc atq; eiusmodi alia medicamenta in febrientiũ gratiam paramus, verùm etiã ex permultis simplicibus speciebus varia condimus, quæ cùm componuntur, partim vnum eundemq; spectant scopum, partim ob varia symptomata, variè & ipsa commiscentur. Nam si laborantẽ tantùm refrigerare, exempli gratia, cupimus, violas & lactucæ semina, ac nymphææ flores, aliaq; id genus permiscemus, quæ cum sacchare donec spissitudinem quampiam acquisierint, coquimus, idq; cum frigida propinamus. Quòd si calidam putremq; materiam ad vrinas deducere volumus, iis intubi satiui, vel erratici radicem, & asparagorum coliculos, & cucumerum semina, necnon solani fructum, atq; alia eiusmodi admiscemus. Quemadmodum si ventrem mollire fuerit animus, pruna, & præcipuè Damascena adiicimus, atq; quippiam ferè nigræ nominatæ cassiæ. Est autem fructus eius fistulosus & oblongus, nigrum intus humorem concretum gestans, qui haudquaquã vna cõtinuitate coaluit, sed ex interuallo tenuibus

lignosisq; membranulis dirimitur, habens ad speciei propagationem grana quædam seminalia, siliquæ illi quæ nobis innotuit, adsimilia. Hoc medicamentum, si vel solum exhibetur, bilem retorridam citra molestiam expurgare potest. Quare ijs qui ob imperfectam ætatem, aut aliã quamuis occasionẽ, medicamenta purgantia non ferunt, hoc intrepidè damus, & satis placideq; purgamus. Porrò, tu alia quoq; quæ ventrem mediocriter emolliunt, prædicto medicamento adijcere poteris: cuiusmodi est integra portulaca, atriplex, mercurialis, & malua: horum enim cuiusq; feruefacti cremorem, quem reddunt, aluum mollire nouimus. Deniq; si sacchar. decoxerimus, ac nonnulla ex iam dictis commiscuerimus, medicamentum quod ventrem emolliat refrigeretq;, conficimus. At verò si aluum quæ immoderatius fertur, sistere & alias corpus refrigerare tentemus, suprà dictis refrigerantibus & rosas, & myrti baccas, si opus sit, & rhoem culinarium, et eius generis alia, adijcimus. In quibus tamen vetustum esse ventris fluxum, ac humorem etiamnum turgere non nescimus, ea quæ vrinam cient, astringentibus, refrigerantibusq; commiscemus: quo nimirum profluuium alio auocatum deriuemus: nam nisi hac via confluentem fluxionem tractemus, & per

astringentium supprimentiumq; vim exitus ei præcludatur: ventris sanè ac pedum tumores quospiam procreabit: atq; his ita medemur. Simili modo si febrientes frequenter bilem euomunt, & iam vomitus modum excedit, paulò antè commemoratis refrigerantibus vuæ acerbæ succum, & portulacæ semen, quæ biliosis vomitionibus opem ferunt, admiscemus. Iecinori verò quod ob intemperiem feruoremq; laborat, oxyacanthæ succum, baccas'ue refrigerantibus cōmiscentes succurrimus: adhæc santalo quod vocant, intubiq; semine, ac succo, & quæcunque refrigerant simul & mediocriter astringunt: hæc enim cùm refrigerant, tum iecinoris vires recreant. Quòd si quando ventris fluxio intestina vellicet, vulnusq; infligat, ita vt intestinorum difficultas oboriatur, & sanguinem ferri videas, cum refrigerantibus & astringentibus, ea quoq; quæ sanguinem sistunt cōiungito: qualia sunt hypocystidis, plantaginis, & sanguinalis herbæ succus: succinum item, lapis corallius, & hæmatites, Lemnium sigillum, & qui draconis sanguis appellatur, et quodcunq; tandem medicamentum in intestinorum difficultatibus assumi non ignoras. Eadem in sanguinis quoq; reiectionibus auxilio esse putantur. Cæterùm cùm iam pus educitur, & tussis lacessit, astringentia demenda sunt,

& solis sanguinem cohibentibus, & modicè refrigerantibus si homo incalescit, vti conuenit: hic verò emollientia, concoquentia, quæq; lentore quodã non carent, abundare debent: eiusmodi sunt violæ, cucumerum semina, seminis cotoneorũ psilliiq; succus, althææ & maluæ semen, dulcis radicula, & adiantũ. Concoquunt enim, & pus eductu facilè reddũt. Quòd si lentum glutinosumq; fuerit, marrubio & hyssopo commixto, dissecantes attenuantesq; auxiliamur. Quemadmodum si per vrinaria vasa sanguis profluit, vnà cum astringentibus, sanguinemq; inhibentibus, quædam quæ modicè vrinam commouent, miscere oportet, non quo eam cieamus sed vt per vrinã pellentia, iis quæ sanguinem sistunt, viam sternamus: nam alioqui periculum foret, ne ita dilacerato vulnere, humor quispiam eò conflueret. Verumenimuerò vbi præter inhærentẽ calorẽ obstructione quapiam viscera etiam corripi suspicabimur, ibi cum iis quæ modicè refrigerent, quædam quoq; quæ humores tenuent, & meatus infarctu vindicent, commiscebimus: & si cum duritia & mole quapiam obstruentes viscera affectus adsint, ea quæ emolliunt & concoquunt, adsumere conuenit. Erunt porrò ex refrigerantium numero, violæ, intubum satiuum & erraticum, portulacæ semen, & consimilia: ex attenuant

tenuantium verò & infarctus expedientium, ac humores ad vrinam detrudentium classe, sunt radix fœniculi, apij, & anethi, horumq; semina: adhæc anisum & carum. Cùm autem insignis calor non adest, simul adsumere oportet & petroselini semen, acorum, capparis radicem, trissaginē, centaurium, et id genus alia. hæc enim magis concoquere, & meatus reserare censentur. Simul atq; meatus modicè recluseris, conuenit althæa & maluæ semen, eupatorium, buglossum, buphthalmū, & præ cæteris chamæmelum, item sertula Campana, dulcis radicula, atq; eiusmodi alia, quæ cū saccharo paramus, pro ratione caloris, qui magis aut minus succenditur. Verùm cùm frigus magis præualet, præstat cum melle aut vino potiones concinnare. Atqui omnia ea hîc deuitanda sunt, quæ insigniter refrigerant. Si stomachus venterq; frigoris vitio laborat, prodest piper, Zinziber, & agalochum, calamus item aromaticus, cinamomum, & reliqua odoramenta: adhæc semina eorum quæ flatus discutiunt, qualia sunt, fœniculi, anethi, cuminū præterea, & sesēli, libysticū, carū, & eiusmodi: multoq; magis, si spiritu venter inflatus distenditur.

Porrò visceribus à crudorum humorum copia grauatis, aut in molem sublatis, et iam induratis, adsumenda sunt, quæ potentius infar-

ctus extricant, cuiusmodi est trissago, & aiuga, centaurium, & amygdalæ amaræ, acorum & iris, enula Căpana, & polium, calcifraga, ac reliqua eiusmodi: insuper meum & hypericum, phu, stœchas & partheniū. hæc enim atq; id genus alia obstructis visceribus satis opitulari creduntur: quinetiā incipiētibus aquæ inter cutem effusionibus, & habitui malo auxilio sunt.

De antidotis & iis quæ intus assumuntur.

CAPVT III.

Ceterùm ne vnà cum remediis in huiuscemodi potionibus copiosior humor introducatur, imbecillioraq; videantur medicamenta, antidoti ex herbis, succis, lacrymis, seminibus, radicibusq; compositis, & accuratè læuigatis, ac cum melle in vnitatē coactis, excogitatæ fuerunt: quibus magna ex parte, ex rerum calidarum mistione coaceruatis, nōnunquam quædam quæ mediocriter, aut etiam validè refrigerăt et stupefaciunt cōmiscemus: quo nimirū quarundā partium cōtrarias affectiones contēperemus, aut alicuius mēbri dolentis sensum hebetemus: queădmodū in medicamentis quæ ab intestino laxo cui adhibentur, κωλικὰ Græcis appellantur, facere consueuimus. Sic & purgantia quædam iniicientes, iis prout conuenire arbitramur, purgamus: perinde atq; in ves

in vocatis serapijs facimus. Verùm vt plerunq; ex calidis medicamentis, ac melle antidotos concinnamus: ita interdum ex frigidis medicaminibus in læuorem diligẽter redactis, ac cùm refrigerante simplici zulapio quopiam vnitis, refrigerantes antidotos conficimus: quo modo nonnunquam quoq; refrigerantia, vt dictum fuit, Zulapia condimus, eodem modo diuersos paramus pastillos, refrigerantes videlicet & calefacientes, aut aliud quippiam efficientes. Hos autem ita concinnamus: simplicia medicamenta, quæ ad consitionem idonea esse censentur, in læuorem redigimus, eaq; cum liquore aliquo conuenienti subacta, in orbiculos mediocres cõformamus, quos, quãdo vsus postulat, cũ aqua aut vino, vel succo quopiã, prout magis conducere opinamur, tritos, bibẽdos damus. Nec dissimili ratione catapotia factitamus: ea in medicamentis purgatorijs, ob suam quam obtinent insuauitatem ferè excogitata fuerunt quo plurima ipsorum iniucunditas deuorantes lateat, et ne ventriculum, propria nonnunquã onustum humiditate, aduentitijs humoribus grauemus. Postremæ simplicissimæq; omnium quæ interius adhibentur, sunt tritura, & pulueres, quæ simplici ratione ita offeruntur. Hæc sanè longo tempore durare nequeunt, quòd facilè ac celeriter eorũ facultas dissipetur: quare

vt eam

vt eam tueamur in densis vasculis, ne imprudentibus nobis imbecilliora reddantur, seruare oportet. Porrò melius & diutius catapotia & pastilli asseruantur: damnatur autem vbi temporis longinquitate humiditas eorum exhausta est. Plus ijs temporis durant, tanti ssi cr. cocta dum exquisitam consistentiam acquisierint, serapia, vel zulapia, voces enim vt lubet licet, barbaris ita nuncupata nominibus. Cæterùm quæ nos coquentes herbas quasdam adiecto mediocri melle, χυλάρια quasi succatiunculas nomines, appellamus, ægrè duabus dierum septimanis conseruari queunt, quòd eorum humor corrumpitur, calorq; emoritur. Omnium verò diutissimè antidota perdurant, quòd ea sit mellis natura, vt cuicunq; permisceatur, id diu vegetum permaneat. Omnia tamen tempore improbantur, & facultate inferiora euadunt: & si vltra progrediantur, reliquum quoq; facultatis exuunt. Porrò omnia in densis solidisq; vasculis recondita rectius propriam qualitatem tuentur. Atq; de his hactenus: haud enim decet amplius in talibus sermonem terere. Quare unde digressi sumus inde exordio resumpto, institutum prosequamur. Itaque quibus medicamentis in febribus ac ijs affectibus qui cum febre coniunguntur, sit vtendum, quaq; ratione ipsa sint tractanda, abundè

abundè nobis dictum fuit. Adijciemus autem & alia, quo ex pluribus ea quæ vnicuique vitio magis familiaria sunt seligere, ac ex varijs mistionibus, viam rationemq; componendi comprehendere possis, ac leui negotio voti compos euadere. Quare hinc frè exorsi, de particularibus loquemur medicamentis, ac quibus ipsorum quodq; affectibus accommodetur explicabimus: deinde purgantia quoq; medicamenta recensebimus: postremo deniq; loco, ea quæ externis vitijs adhibentur, exponemus: ita nanq; de compositis medicamentis liber fœlicem exitum adipiscetur. Singula igitur quæ à nobis perscribentur, primùm fronte inscriptã pollicitationem geret, postea species, interdum & rationem quæ ea concinari debent, obtinebunt. Tu vero nonnulla ex ijs sumens, nulla facta innouatione, alia commutans & modicè temperamentum ac misturam varians, vbi ita quibusdam affectibus cõuenire putaueris, ob sensus promptitudinem vel difficultatem, temperamentum, consuetudinem, aut aliam quampiam ægri caussam, prout te facilè voti compotem fore cõieceris, ita facito. Porrò quòd ad medicamenta pertinet, quædam proponentur è Græcorum monumentis deprompta, alia nostro marte composita, & nonnulla è vulgò audita ac probata: nullius tamen auctoris nomen

men inscribetur, ne nominis caussa aliquo pacto ad medicamenta propensiores simus, nisi in perquam paucis, idq; cogente ita necessitate cætera ceu mortuorum capita in cœmiterio iacebunt. Sic igitur auspicemur.

De serapiis & zulapiis. CAP. IIII.

Xosacchar concalefacta corpora potum iuuat: febribus iam vetustis, quos sanguis aut bilis genuit, necnon iecinoris calori auxiliatur, & lienem infarctu vindicat. Recipit corticum radicum capparis, apij, & intuborum, singulorum drachmas viginti: spicæ, iunci odorati, seminis apij, cuiusq; drachmas quinque: foliorum rosarum rubrarum, & lati seminis fœniculi, singulorũ drachmas decem. Omnia in vnum coacta in aceti acerrimi libris sex macerentur, quod ad diluendum acorem libras quatuor aquæ admixtas habeat, & noctu diuq; simul persistent: deinde molli igne ad dimidias coquantur, tum decoctum subigatur, sordesq; euertatur, et fiat Zulapium. Et si venustiorem colorem desideras, adijce croci drachmam, sin purgatorium esse cupis, scammonij sextulam tertio, eámque cum feruet, & depuratum fuerit, immittito. Serapium ex absinthio, prodest, annuente Deo, iecinoris & ventriculi infirmitati ac incendio, lienis,

durit

duritiem demolitur, & arquato è calore nato auxilio est, & spiritus laxo intestino inhæren tes quos calor excitauit, dissipat, obstructiones referat, & flatus discutit, humoresq; per vrinam propellit. Capit absinthij seminis drach. viginti, cassutæ, florum violarum, dulcis radiculæ, singulorum drachmas decem, adianti, radicis iunci odorati, marrhubij, lati seminis fœniculi, anisi, cuiusq; drachmas quinq;, spicæ indicæ, foliorum eupatorij, corticis cassiæ, costi Indici, seminis apij, folij Indici, nepetæ fluuiatilis, singulorum duellam. Omnia in vnitatem coacta & contusa, in aqua perquam calidæ libris octo macerato: itaq; noctem ac diem sinito, dehinc lento igne tantisper coquito, dum dimidium supersit, tum spurcitia detersa, iterum species cum sex aquæ libris igni admoueto, coquitoq; donec binæ libræ relinquantur: et subactum repurgato, ac cum priori decocto purgato vnà cum tribus sacchari libris ad ignem reducito, ac ad consistentiam coquito. Datur eius vncia. Zulapium contra tussim, suspiria, febrem, sitim, ventriculi calorem, & capitis laborem: sacchari libræ quinque, aquæ libræ decem: bulliant vsq; dum in consistentiam coaluerint: stillatitij rosarum liquoris libra vna, cum ijs ferueat donec liquor absumatur, & sacchar remaneat, atque vbi refrixit, caphuræ

 grana

grana quinque adijce. Zulapium tußiculare præstantißimum: dulcis radiculæ drachmæ viginti, radicis fœniculi, apij, adianti, Zuphæ, (quod hyssopum interpretantur) singulorum drachmas decem, seminis cotoneorum, & fœniculi, anisiq; cuiusq; drachmæ quinque, seminis maluæ, anguri, peponis, tragacanthæ, & lupinorum, singulorum drach. tres. Zinziphorum, myxariorum, singulorum numero quadraginta, vuarum passarum nucleis emundatarum sextans, ficuum candidarum vncia. Hæc vnita noctem et diem in decem aquæ libris madeant et ad dimidias coquito: deinde vbi detorseris sordes, saccharis libras duas addito. Zulapium alterum aduersus iecinoris calorem, & sitim quam bilis excitauit, & aduersus tenebricosam vertiginẽ, quod viscerum infarctus expedit, & ventriculum roborat: violarum, seminis portulacæ, seminis intubi, singulorum semuncia, intubi erratici, radicis intubi domestici, eupatorij, singulorum vncia, santali rubri, rosarum, seminis capitum papaueris, singulorum sextula, seminis cucumerum vncia, saccharis libra.

Aliud antè dicto frigidius, aluum emolliens habet nymphææ florum semunciam, seminis portulacæ duellam, seminis cucumerum, intubi erratici, singulorum sextantem, oxyphœnici quadrant.

quadrantem. Damaſcena pruna quinq; et quadraginta, Zinzipha numero quadragintaquinque, myxaria trigintaquinq;, aceti tenuis & cādidi ſextātem, ſaccharis libras duas. Aliud quod bilis in vomitum, aut inteſtina impetus ancipites immoderatosq; coërcet. Roſarum ſemuncia, portulacæ ſeminis ſemuncia, oxyacanthæ fructuū vncia, ſpodij duella, ſucci vuæ immaturæ, radicum ſylueſtris intubi, acinorum ſolani, ſingulorum vncia, ſaccharis libra, malorum, & punicorum ſucci, ſingulorum triens. Aliud quod immodicas acresq; ventris fluxiones ſiſtit, ac in difficultate inteſtiniorum bilis propenſionem in inteſtina, ad vrinam deducit, & calorem exuperantem obtundit. Habet ſucci oxyacanthæ ſemunciam, baccarum myrti ſextulas quinque, roſarum vnciam, ſpodij ſemunciam, acinorum maiorum ſolani, quam veſicariam appellamus, ſextulas quinque, radicum apij & fœniculi, & tenerorum aſparagi turionum, qui cocti ſunt edendo, vnciam, ſeminis capitulorum papaueris ſemunciam, ſaccharis ſeſquilibram. Aliud ad cruorem per aluum ſecedentem, & dolores ac frequens deſidendi deſiderium, & immodicos ventris fluxus. Plantaginis, herbæ ſanguinalis, hypocyſtidis, ſingulorum vncia (quæ ſi deſunt, dimidium ſuccorum ſufficitur) ſeminis acuti rumicis, ſeminis cap

nis capitum papaueris, vtriusque semuncia sanguinis draconis sextulæ quinq; , croci sextula, boli Armeniaci, Lemnij sigilli, vtriusque semuncia, rhois obsoniorum vncia, florum mali punicæ, rosarum Ægyptiarum, vtriusq; sextulas quinque, vinaceorum vncia, saccharis libræ duæ. Aliud aduersus strigmenta, quæ in vrinis apparent, & renum inflammationem, calculosq; ibi concretos. Accipit radicum apij & fœniculi, pastinacæ syluestris, parietariæ, sideritidis, singulorum vnciam, ficorum pinguium sextantem, cicerum nigrorum, quæ arietina nominatur, quadrantem; seminis althææ & paliuri, vtriusq; sextulas quinque, saccharis libras duas. Aliud ad sanguinem aut pus, quod à renibus aut vesica fertur, aut tussi vomitione've educitur: cucumerum seminis vncia, seminis capitulorum papaueris, rosarum, vtriusq; semuncia, amyli, lemnij sigilli, boli armeniaci, singulorum duella, dulcis radiculæ, seminis althææ, vtriusq; sextula, spodij semũcia, corallij & succini, vtriusque sextulæ quatuor, seminis cotoneorum semuncia, saccharis libra. Aliud ad cordis palpitationem, sensuúmque difficultatem, & inuoluntarios planctus, ac tremores inde profectos. Constat trium santalorum sigillatim sextula, violarum semuncia, seminis basilici duella, rosarũ tantundem, florum

bugl

buglossi & buphthalmi, vtriusque sextulis quinq; xylaloës duella, ambaris sextula, croci duella, caryophylli & nucis muschatæ, vtriusq; semuncia, tenuis cinamomi sextula, dulcis anisi, carnabadij, & seminis fœniculi, singulorum sextula, muschi granis quinque, seminis capitum papaueris sextula, malorum dulcium succi quadrante, stillatitij rosarum liquoris quadrante, aquæ quam intubum stillauit quincunce, radicum fœniculi, apij, intubi erratici & satiui, singulorum vncia, amaraci, chamæmeli, artemisiæ, singulorum semuncia, sacchari libris tribus. Aliud pollet aduersus menses suppressos, & quæ inde oboriuntur symptomata. Radicum apij, & fœniculi, iridis, acori, singulorum vncia, amaraci, chamæmeli, & artemisiæ singulorū semuncia, pæoniæ sextulæ quatuor, seminis thlaspis semuncia, ammi, seminis fœniculi, mei, singulorum duella, saccharis libræ duæ: verùm præstat, vt cum melle conficiatur. Aliud ad viscerum obstructiones & tumores, febres errantes, circuitus quartanarios, malos habitus, & aquam intercutem, Capit radicis apij, fœniculi intubi syluestris & satiui, fumariæ, singulorum vnciam, trissaginis, eupatorij, aiugæ, acori, iridis, singulorum sextulas quinq; althææ seminis, maluæ, adianti, buglossi, dulcis radiculæ, buphthalmi, seminis

 petrose

petroselini, mei, securidacæ singulorum sextulas quatuor, radicis verbenacæ rectæ, santali, violarum, seminis intubi, singulorum semunciam, seminis fœniculi, dulcis anisi, mastiches, cuiusq; duellam, spicæ, croci, cinamomi, asari, singulorum sextulam, saccharis libras tres: quod si calor nō adest, melius est si cum melle factitetur.

Hac itaq; via ac ratione Zulapia parāda sunt: habes etiam quibus vitijs auxiliantur, atque ex iam dictis, ceu euidenti formula, & similia tum nosse, tum tuo marte componere, & de aliorum compositionibus iudicium ferre, quibus ægritudinibus rectius accommodantur, poteris. Si enim teipsum in simpliciū medicamentorum facultate agnoscenda exercueris, sexcenta sanè medicamenta ad eosdem affectus, concinnabis: cum copia materiæ ex radicibus, fructibus, herbis, & succis abundet, qua nimirum doctorum virorū ars, pro hominum salute, diligenti cum consideratione reperit. Proinde materias inde colligens, illisq; insitas vires animo reuoluens: hicque ægritudinum genera discernens, & temperamenta, consuetudines, ægrorumq; victus condiscens, secundum demonstratam formulam, prædictis vtere medicamentis, & ea varians, siquando res postulabit, aliterq; commiscens, de tuo aliquid adijce.

De

Deinceps verò, vbi ceu documenti modo, de pastillis quoq; quæ opus est, tradiderimus, viamq; quæ in ipsis teneri debet, exposuerimus, mox de antidotis ea quæ compendium, quod polliciti sumus, non excedant, perscribemus. Cæterùm tibi licebit cuiusq; medicamenti rationem ac methodum edocto, quæ alia continent volumina, diiudicare, tum quibus opitulentur, tum an promissio mistur æ ac temperamento satisfacere respõdere ve valeat.

Pastillus ex Indico rheo, *valens ad iecinoris lienisq; meatus infarctos, & ventriculum confirmans. Rosarum siccarum, absinthij, rhei Indici, singulorum duella, spodij, spicæ Indicæ, iũci odorati, lachæ purgatæ, succi eupatorij, cuiusq; drachma, santali citrini, croci, & casiæ duplum, tragacanthæ, mastiches, vtriusq; scriptula duo: contusa & cribrata cum succo fœniculi subigito, & in pastillos redigito: dentur ebibendi cum aqua in qua lacha maduerit, & oxosacchare.*

Pastillus ex eupatorio, *iecur & vẽtriculum iuuat, & inflationes recludit, atq; horrores febrium è pituita genitarum discutit. Absinthij, iunci odorati, succi eupatorij, rosarum seminis fœniculi, mastiches, singulorum drachmas quatuor, anisi, tragacanthæ candidæ, vtriusque sicilicus, santali citrini, spodij,*

vtriusq; sextula. Tusa & cribro excussa, cum intuborum succo subigito, & in pastillos cogito: potui dentur cum aqua in qua lacha iacuerit, & oxymelite. Pastillus è spodio, acutæ febri, & iecinoris calori succurrit, & continuam sitim sedat, Capit rosarum sextulas quatuor, spodij, seminis portulacæ, succi dulcis radiculæ, singulorum duellam. tragacanthæ candidæ, amyli, vtriusq; drachmã, saccharis duellam: subigito cum succo psyllij: potio ex malorum punicorum aqua. Pastillus è rosis, cor & iecur roborat, capitis laborem abigit, quem sanguis aut flaua bilis creauit: modus eius exhibēdi est sextula cum rosarum vel nymphææ Zulapio. Rosæ, tria santala, spodium, semen portulacæ, intubum domesticum, violæ, singulorum sextula. Contusa cribrataq; cum stillatitio rosarum liquore fermentato. Pastillus è mastiche, pollet ad ventriculi refrictionē, prodestq; ijs quibus ructus molestus est, aut cibus in ventriculo acescit. mastiches duella, seminis apij & petroselini, rosarum, seminis ocimi, dulcis radiculæ, singulorum sextula: tusa & incerniculo creta cum aqua apij fermententur. Alius contra calorem & siccitatem faucium, pectoris, & thoracis, eorumq; exasperationem, necnon pectoris & septi transuersi incēdium. Habet gummi, tragacanthæ, seminis

portul

portulacæ, cotoneorum, & althææ, singulorum duellam. succi dulcis radiculæ sextulam, seminis cucumerum, & lactucæ, lacrymæ Damascenorum, singulorum scriptula duo. Tusa cribrataq́ꝫ, & cum sacchare cocta, in eo quem saliuarunt lentore subigito, & in catapotia redacta, ore dum totum dissoluatur, detineto. Alius aduersus cœliacum, quem leuitas intestinorum vel stomachus genuit. rosarum, spodij, vtriusq; drachmas quatuor, oxyacanthæ, seminis acuti rumicis, vtriusq; drachm. sex, hypocystidis, gummi Arabici torrefacti, acinorum mali punici, baccarum myrti, coriandri sicci, (quæ omnia colligentur, & noctem ac diem in acerbo aceto madeant, posthæc siccentur & torreant) singulorum duella: luti Armeniaci drachmas quinq;, farinæ Zinziphorū molitorum, & pollinis à pistrino, singulorum drachm. duæ sesquiscriptulum. Contusa & cribrata cum cotoneorum expreßione, vel Zulapio baccarum myrti, aut acidorum malorum subigito. Alius pastillus, qui semel epotus prodest: malicorij, gallarum, baccarum myrti, singulorum drach. octo, rhois Syriaci drachm. vigintiquatuor: tusa & cribro excussa cum vino acerbo candido subigantur. Alius qui sanguinem cum superne per sputum redditur, cohibet, oscula venarum, thoracis & pulmonis aperta

claudit, easq; ruptas vnit, cruorem ex ictibus aut vulneribus ventriculo vel intestinis illatis deorsum manantem retinet, fluxum quoq; sanguinis fœminis, ob disruptam vteri venam sistit, & sanguinem meientibus succurrit. Luti Armeniaci, gũmi Arabici, seminis portulacæ, singulorum drachmæ quatuor, spodij, seminis acuti rumicis, seminis rosarum rubrarũ, florum syluestris Punici, baccarum myrti, coriandri sicci & torrefacti, amyli tosti, singulorũ drach. tres, acaciæ, succi hypocystidis, corallij vsti, cornu ceruini cremati, cineris maiorum cochlearum crematarum, singulorum drach. duæ, rhois Syriaci duella, tragacanthæ candidæ, succini, seminis althææ & maluæ, torrefactorum singulorum sesquidrachma, tusa & incerniculo creta, cum succo plantaginis, vel sanguinalis herbæ, vel alicuius consimilis subigere, & in pastillos digere, qui cum aliquo astringente Zulapio ebibantur. Alius contra conuolutuli affectum, è frigore contractum efficax. Absinthij, seminis apij, anisi, tenuis cinamomi, casiæ duplicatæ, singulorum duella, myrrhæ rubræ, spicæ Indicæ, fibrinorum testium, singulorum sextula, piperis longi: opij, croci, singulorũ drachma. Tunde & cribra, & cum succo fœniculi aut apij subige. Alius arquato opem fert, iecur & lienem obstructionibus vindicat: hiera

amara,

amaræ absinthij, succi eupatorij, singulorum sicilicus, foliorum rosarum, spodij, iunci odorati, asari, folij Indici, singulorum drachma, lachæ repurgatæ, rhei Indici, vtriusque drachma. contusa & cribrata cum succo intuborum pastillos confirmato. Alius aduersus sanguinem aut cum lotio excernentes, aut sputo reddentes, & vlcus: seminum cucumerum, & portulacæ spodij, succi dulcis radiculæ, singulorũ sextulæ quatuor, seminis lactucæ, & althææ, rosarum, amyli, tragacanthæ, & seminis papaueris, singulorum duella: nerij, seminis cotoneorum, & acuti rumicis, singulorum duella: luti Armeniaci, acaciæ, vtriusque sextula: croci scriptula duo. tusa & cribro excussa cum muccagine psyllij firmentantur. Alius contra diabeten: rosarum, spodij, gummi torrefacti, singulorum sicilicus, santali candidi, & rubri, succi dulcis radiculæ, tragacanthæ, seminis portulacæ, psyllij tosti, singulorum duella scriptula duo: acaciæ, florum syluestris Punici, amyli torrefacti, seminum cucumerum, singulorum sextula scriptula duo: capluræ siliquæ, seminum rosarum & althææ, granorum cotoneorum, succi hypocystidis, rhois culinarij, sanguinis draconis, seminis plantaginis, rhei Indici, singulorum sicilicus. tusa & cribrata cum stillatitio rosarũ liquore firmentantur, &

cum

cum astringente quopiam Zulapio dantur bibenda. Alius ad vrinæ stillicidium quod ex vesicæ laxitate & humiditate accidit. Accipit glandium, iunci quadrati, thuris, singulorum partem: tusis cribratisq; aliquid sacchari quoq; adijce, & inde æger summo mane bibat duellam. Alius aduersus vrinæ præter voluntatem fluentis copiam. Capit rutam siccam, quæ tusa & cribrata cum melle subigitur, & bibenda præbetur. Pastillus amarus stomachicis, iecinorosis, lienosis, & arquato laborantibus salutaris: seminis apij, asari, absinthij, anisi, amygdalarum amararum, singulorum vncia. Alius è seminibus qui ijs auxilio est, quos assidua destillatio infestat & lacessit, & defluxus ad ventriculum decumbit, cibum euomunt: item cœliacis & intestinorum difficultate affectis, cum vino austero: ac sanguinem expuentibus, cum posca: datur quoq; fœminis, quarum vterus fluxione tẽtatur, cum decocto apij: quinetiam somnum conciliat, si cum oui luteo fronti illinatur. Lacrymæ papaueris, triens, anisi libra, seminis apij & fœniculi, vtriusq; libra, ammi selibra, herbæ apollinaris selibra. Alius è corallio ad sanguinem expuentes, cœliacos, cibum fastidientes, intestinorum difficultate laborantes efficax. Coralij, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ nuncupatur, florum syluestris punici,

punici, ſucci hypocyſtidis, acaciæ, myrrhæ, rhei Pontici, dauci Cretenſis, vuarum acerbarum ſucci, tragacāthæ, ſingulorum vncia, rhois Syriaci quadrans, radicis ſymphyti, radiculæ dulcis, Lennij ſigilli, amyli, ſingulorum ſextula ſcriptula duo, gummi, opij, aluminis ſciſſilis, ſpinæ Ægyptiæ fructuum ſingulorum ſemuncia: excipe ſucco plantaginis, & vino auſtero. Paſtillus è veſicaria ad renum & veſicæ exulcerationes, ſanguinem lotio excernentes, muccoſa ſtrigmenta reddentes, & vehementem dolorem experientes. huius paſtilli drachmæ pondus præbetur, febri non correptis è vino dulci aut ſapa: febrientibus verò cum vino bene diluto, lacrymæ papaueris, ſeminis cucumis, ſeminis apij, herbæ apollinaris, fœniculi veſicariæ, ſingulorum quadrans, amygdalarum trięs, croci ſextans, vini dulcis quantum ad fermentationem ſatis eſt. Alius aſter dolores lenit, omnem fluxionem cohibet, dolorem inteſtinorum omnem mitigat, deſtillationes, veſicæ vitia ſiſtit, vteri ſtrangulatus: profluuium muliębre, defluxum ventriculo nocentem, inteſtinorum difficultatem, ſanguinis reiectionem ac vomitum ſanat. Croci oboli terni, herbæ apollinaris ſeminis drachmæ quatuor, ſeminis apij drachmæ ſex, aniſi, ſtyracis, dauci ſeminis, ſingulorum ſicilicus, croci, lacrymæ papaueris,

vtriuſq;

vtriusq; drachmæ tres, castorij, myrrhæ vtriusq; siciliciis (nonnulli mandragoræ quoque succi drachmas quatuor, & Xenocrates, piperis candidi drachmas sex, adijciunt,) ex aqua in pastillos efformato trium obolorum pondere, & ex aqua potandos dato. Cæterùm pastillorum tractationi hic finis imponatur. Potes autem ex iam dictis sumpta occasione, ipse tuo ingenio alios condere, ac de ijs quos alij composuerunt, iudicium ferre, ac cuinam vitio accommodentur discernere: quare nunc de antidotis verba faciamus.

De antidotis. CAP. VI.

De theriace, vt quæ inter omnia antidota, ob multiplicem suum vsum primas obtineat, primùm disseremus, deinde de reliquis quoq; agemus. Verùm non omnia eadem mensura, neq; cum iisdem liquoribus præbentur. Siquidem in exitialibus venenis, aut ferarum virus eiaculantium ictibus nucis Ponticæ magnitudine cum vino datur: inueteratis capitis doloribus, vertigini, auditus difficultati, oculorum hebetudini, & gustus instrumento imbecillo ac languido medetur: comitialibus item suspiriosis, & recta ceruice respirantibus, ex aqua mulsa pota opitulatur: quippe humores lentos incidit, attenuat, & eductu faciles reddit: recēti quoq; & vetustæ tussi, & quibus

thorax aut latus dolet, si febri carent, ex vino mulso auxilio est: sin febriant, ex aqua mulsa. conuenit & excreantibus sanguinem, siue is à thorace, siue pulmone reiectetur: & dum recens est eductio, ex posca: at si vetusta fuerit, ex aqua, in qua symphyti radix est decocta, mane & vesperi propinatur: itidem si ventriculus affligit, & venter ægrè concoquit, imbecillusq; est, & quibus ventriculus inflatione tentatur, intestina torsionibus corripiuntur, aut vetustus dolor laxum intestinum agitat, aut conuolulus male habet, ijs nuculæ Ponticæ magnitudine ex aqua calida præbetur. Cholera quoq; laborantibus & cœliacis, & syncopen cardiacam patientibus, eodem modo datur: tinearum genus omne mirum in modum exigit, ex succo mentæ data: iecoris affectiones, & arquatum generosè curat febris expertibus ex mulso: febrientibus verò ex vino diluto potata. Liquat & lienes scirrho induratos, sordem eorum absumens, si ex aceto mulso exhibeatur: calculos in renibus comminuit, ex apij, aut petroselini, vel dauci, aut anisi, aut alterius similis decocto. Vrinæ difficultatem, & vesicæ exulcerationes, si ex sapa vel passo minimè febricitātibus propinetur, interdum persanat. Datur quinetiam in omni vetusto febrium horrore, & præcipuè quartanæ, si quis

ea ex arte utatur, nempe post declinationem, & vomitiones quæ à cœna prouocatur. Aqua quoq; inter cutem laborantibus potißimum ei generi, quod ἀνὰ σάρκα appellant, ex securidacæ decocto & consimilibus propinatur, & elephantia conflictatis sæpenumero efficax esse solet. sæpe quoque membrorum resolutiones potu sanat, fœminis pota purgationes menstruas ciet, mortuos partus expellit, ex passo aut aqua mulsa, in qua antea ruta decocta fuerit, aut dictamum, fabæ magnitudine assumpta: ex pedibus laborantibus, & quorum defluxio artus omnes tentat, postquam se morbi vigor inclinauit, prodest, si non semel tantum, sed sæpius drachmæ pondere bibatur: eius autem præbendi modus sit pro ægrotantis viribus ac temperatura. Cæterùm non corpori modò, ceu diximus, sed ægritudinibus quoq; animi medetur: proinde medicamentum hoc varias, quas atra bilis concitat, imaginationes, si aßiduè exhibeatur, tollit: quippe quod è vasis ac liene atram bilem ebibat ac exhauriat: quemadmodum & ferarū ictus, & aquæ pauorem, (peßimum omnium affectum,) si iugiter exhibeatur, sæpenumero sustulit: atq; in pestifera constitutione, obstat quo minus aduenæ labe, ac lue corripiantur. Iis quoque qui hyeme iter faciunt, prodest adsumere, veluti

bonum visierum indumentum, & quod sui multum calorem eis impertire potest. Cæterùm præbere conuenit, quando is qui sumit, minimè cruditate laborat, neq; cibis refertus est, bibatq; ieiunus. Æstate aut in ætatis vigore, vel nimio calore, haudquaquam nisi periculum metuatur, dari debet: verùm quibus ætas iam inclinat, multum eius, idq; sæpius, non ex aqua tantum, sed ex vino etiam, drachmæ pondere sumere conuenit. Pueri ab eius vsu, omnino sunt coërcendi. Longè enim medicamenti magnitudo illorũ vires exuperat, corpusq; promptè dissoluit, & insitum spiritum leui negotio extinguit. Medicamentũ hoc primum ab Andromacho, principe Neronis medico concinnatum fuit, atq; ei versibus Heroicis descriptum, ac explicatum dicauit: verùm Galenus ipsum in meliorem formam commutauit. Est autem eius compositio huiusmodi: pastilli scyllini triens, pastilli theriaci sextans, hedychroi spissamenti sextans, cinamoni, piperis communis, lacrymæ papaueris, singulorum sextans, rosarum, scordij Cretensis, seminis napi, quam βουνιάδα vocant Græci, iridis Illyricæ, agarici Pontici, succi dulcis radiculæ, singulorum vncia: zingiberis, myrrhæ, croci, radicis quinquefolij, rhei Pontici, nepetæ, marrubij, petroselini, stæchadis, costi, piperis candidi, piperis longi

dictamni, iunci odorati, thuris, terebinthinæ, casiæ, spicæ nardi, singulorum semuncia, polij, styracis, seminis apij, seselis Massiliensis, thlaspis, ammis, trissaginis, aiugæ, malabathri, succi hypocystidis, nardi Celticæ, mei Athamantici, anisi, seminis fœniculi, Lemnij sigilli, chalcitis, amomi, acori, fructus balsami, phu Pontici, hyperici, acaciæ succi, galbani, gummi, cardamomi, singulorum duella, bituminis, dauci Cretensis, sagapeni, opopanacis, castorij, centaurij tenuis, aristolochiæ, singulorum sextula: opobalsami vncia, mellis attici, viniq; odorati & optimi, quantum ad succos & lacrymas satis sit. Hedychroi compositio. Mari, asari, amaraci, aspalathi, iunci odorati, croci, calami aromatici, phu Pontici, casiæ, folij Indici, singulorum duella, xylobalsami, opobalsami, cinamomi, costi, singulorum semuncia, myrrhæ, foliorum malabathri, spicæ nardi, singulorum sextula, amomi duella, mastiches sextula, vini odorati quod sufficiat. Andromachus croci & casiæ, vtriusq; vnciam scriptis mandauit. Porrò de theriaces parandæ ratione, sapientissimus Galenus inquit, Diximus etiam antea, eum qui medicamentum semel confici viderit, non amplius opus habiturum, vt iterum aut tertio conspiciat. Verùm vt optima in singulis medicamenti generibus discernat, non semel, bis've,

bis ve, aut ter, sed perquam sæpe spectasse conuenit, quæ in vnaquaque regione nasci creduntur præstantissima. Itaq; nunc omnia paucis & summatim perstringam. Radices quæ vsui accommodantur, corticem intentum, non rugosum, neq; macrum obtinere oportet: id enim bonæ radicis indicium habetur. Fructus cum suis surculis, germinibusq; nuncupatis, & florentes ac vberes, & multos vnà cum suis inuolucris esse decet. Semina perinde ac radices eligantur vegêta, quod ex corticis intensione cognoscetur. Lacrymas & succos, neq; vetustate, neque tempore languida esse conuenit, quæ ve suas qualitates quas odor gustusq; discernet, habeant euanidas. Fructus itaque cum germinibus, & floribus ac folijs, eorumq; caliculis & inuolucris in theriacen conijciuntur: herbæ verò insequentes, scordium, nepeta, marrubium, stœchas, dictamnum, polium, trissago, aiuga, hypericum, & centaurium: radices adhæc, Zingiberis, [illegible], rhei, quinquefolij, costi, nardi Indicæ, nardi Celticæ, gentianæ, mei, acori, phu, aristolochiæ tenuis: semina itẽ hæc immittuntur, napi, petroselini, thlaspis, ameos, anisi, fœniculi, cardamomi, dauci. Hæc igitur tria genera, in Ægyptias pilas demitti debẽt, quandoquidem durissimæ sunt, vt nihil suæ

ſubſtantiæ inter tundendum contuſis affricent. Adduntur quoq; vnà cum his paſtilli ſcyllini, paſtilli theriaci, hedychroi ſpiſſamentum, piper nigrum, candidum, & longum, roſæ ſiccæ: adhæc agaricum, & crocus, ſi ſuccus fuerit, & qui nominatur iunci odorati flos: ſigillum Lemnium, chalcitis toſta, amomum, cinamomum, fiſtula caſiæ, balſami itē fructus, & acacia, niſi mollis fuerit & liquida, caſtoriū quoque, & bitumen. Porrò myrrha & crocus vino macerata læuigentur, ſi quidem tutius videbitur cum natura liquidum non contundere. Omnes ſucci & lacrymæ vino macerentur, vt diſſoluantur, & ad læuigandum reddantur idoneæ, vt ſagapeni, opopanacis, papaueris, quod & μηκώνιον, & ὀπιον Græci nuncupant acacia, quoties liquida vndiq; contumax eſſe videbitur, ſuccus hypocyſtidis, & dulcis radiculæ. At thlaſpi, & rapi ſatiui ſemen in prima compoſitione, vt maiores meos parare videbam, ipſe quoq; vnà cum contundendis in pilam conijciebam: deinde aliquando conſpicatus ventri pilæ interno, ob ſuum lentorem adhæreſcere, vbi in mortario antea contriuiſſem, putaui vinum eis ſuperfundendum eſſe, donec tota planè diſſoluerentur, atque ita terenda poſthæc vino priuatim madefactis ac in læuorem redactis commiſcenda. Thus quoque

ſigill

sigillatim leuiter in mortario per se læuigare, ne dilatetur, præstat: postea vbi incerniculo excusseris, ad manus paratum habere: quo si ita libet, ijs quæ ex vino læuigata sunt, adsper gas. Gummi verò in vino macerari potest, idemq; tam priuatim, tum cum thure in læuorem redigi. Proinde hæc omnia, quo dixi modo præparari debent: alia in mortario cum vino læuigata, quædam increta, & arida in puluerem comminuta. Eo porrò tempore quo omnia in vnitatem coire debent, liquescant in vase duplici, primùm resina, mox styrax, & galbanum, antea in pila confracta contusáq; pistillis, aut vectibus ferreis, instillatio pauxillo melle crudo: postlhæc digitis nostris dilatata, resina in melle liquefacta excipiantur, atq; ita denuò operculo vasi imposito resoluantur. Satius enim est mel simul atq; hæc fuerint iniecta, minimè agitare, sed operculato vase, quod aquæ insistit, coctionem moliri. His verò lique factis, arida ijs quæ ex vino trita fuerint indantur, ac ad iustam vsq; crassitiem permisceantur. itaq; paulatim liquefacta tepida ijs quæ sunt in mortario affundantur, sic vt ab homine robusto, magno cochleari in vnum cogantur: vbi probè in vnitatem coierint, & quod his constat iam crassum appareat, superinÿcere mel decoctum mediocriter, & nimirū

despumatum oportet: postbac quæ incerniculis fuere excussa, deinde mel rursus addere, mox liquefacta tepida iam miscere, atq; omnia in ampla pila, magno cochleari, adiectis quæ ex aridis etiamnum supersunt & melle, strenuè conterere. Et quando à cochleari omnia in vnum corpus fuerint coacta, tunc in pilam con ijcere, ac vectibus ferreis adamußim repurgatis, ne quid hæreat rubiginis, aßiduè tundere, illitis opobalsamo vectibus: si quidem à tenaci medicamēti lentore detinentur, vt haud facilè à tundentibus attollantur. Quare vt promptè negotium peragatur, vectis extrema continuò opobalsamo inungēda sunt, in hoc ipsum quicquid est eius succi impendens ac absumens. Præstat autem in sole tundere, ita nanq; citius cuncta in vnum coalescunt. Cumq; id negotiū obiuimus, pilam, quæ medicamentum in se continet, contegere oportet & post quatuor aut quinq; dies similiter in sole tundere: atque id opus iterum atq; iterum, sex aut septem dierū interiecto spatio, ad duos menses, aut omnino dies xl. repetere. Atq; hæc, quod quidem ad optimam medicamenti componendi rationem spectat scriptis mandata sint. Vt autem nigrescat, (hoc enim haud scio quo pacto vsu receptum sit, vt qui colorem eum non assequatur, risui habeatur) obseruandum quidem nobis

est, non tamen ignorandum, nihil ob colorem medicamenti facultatem immutari. Verùm coloris huius frustratio ob chalcitin crematam, quæ flaua vel rufa euasit, accidit: quamuis enim minimum eius imponatur, tamen colore præualet. Itaque ne quis ob hoc ipsum erroris quicquam commissum esse arbitretur, iis quæ dicturus sum animum adhibeat. Quatuor in vniuersum chalcitidis drachmas antidotus accipit: verùm multò copiosiorem quàm hîc sit modum assare conuenit. Crudæ itaq; chalcitidis drachmas non pauciores quadraginta in ollulam conijcito, quam deinde candentibus carbonibus non operculatam impones, ac simul atq; fusum fuerit medicamentum, ac leuiorem & spumosiorem eius portionem superuehi conspexeris, statim tollere humiq; deponere oportet: & nequaquam, quemadmodum consueuimus interdum, perinde vt ij faciunt qui ignem suscitant, inflare ipsi conuenit, (mirum enim est, quàm ita rufus & flauus color excellat) sed ne soli quidem exponere: verùm refrigeratæ capere quod spumosissimum insidet, nihil habens in se rufi, neq; flaui, aut pallidi: deinde experientiæ gratia eius exiguum quiddam sumere oportet, ac læuigatum intueri, nunquid post læuigationem quispiam ex enumeratis coloribus appareat.

Quod si qualem sumpsimus perdurauerit, porraceum cinereúmve colorem referens, eius drachmas quatuor adijcere conuenit: tale siquidẽ exiguum ex tam copioso combusto reperies. Itaq; quæ ad antidoti huius compositionem et apparatum necessaria sunt, omnia iam sunt exposita. Porrò panes scilinos hac ratione paramus. Scillam recentem, non admodum magnam oblinire oportet, non vt nonnulli luto, (sordidum enim hoc mihi videtur) sed pulte ex tritico: facilè enim assatur tenuissima, vt inter assandum ipsa quoq; nonnihil huius participet. post hæc dum probè in furno, aut cacabis, aut clibanis, in quibus panes assantur, coquitur, mentem adhibeto inter assandum, vt æqualis fiat assatio: deinde sumptas interiores eius partes tenerrimas diligẽter læuigare oportet: atq; admixtis erui farinæ optimæ ac recentissimæ æquis portionibus omnia simul terere, et in pastillos mediocres cogere, qui in vmbra repositi, ad vsum asseruentur. Theriaci pastilli hoc pacto concinnantur: nempe viperæ pro totius cõpositionis quantitate adsumuntur, quas non quouis tempore, sed potissimùm vere ineunte fueris venatus, quando relictis latebris, foras in loca aprica progrediuntur, nec iam venenum vsqueadeò noxium possident. Sint autem animalia in primis mobilia, subflaua,

quæq; summopere collum extendant, oculis subrubris & impendentibus, ferociq; aspectu, capitibus latioribus, toto corpore ac ventre sinuosiore: quibus meatus sit propè extremam caudam, & caudam non habeant circunuolutam, sed potius intortam, & quæ quieto gradu serpat: fœmina enim à mare hac nota dissidet, & quòd caninos dentes plures duobus obtineat. Itaq; vbi eo tempore ceperis, prius capita & caudæ in tantum sunt amputanda, vt abscißionis mensura quatuor sit digitorum. Verùm inter amputandum partes illæ sedulo, (ita quidem moneo,) sunt inspiciendæ, num post abscißionem, exangues & immobiles, penitusq; emortuæ appareant: nam si eiusmodi reperiantur, feras ad medicamenti mistłuram inutiles arbitrator. Sin in truncatis partibus, motum etiamnum quendam reliquum esse, & cruorem aliquantisper seruare posse conspexeris, eæ tanquam optimæ antidoti compositioni sunt immiscendæ. Adhæc tota cutis adamussim est deglubenda, & adeps ceu inutilis detrahendus, simulq; interanea omnia: postea eas in vas aliquod fictile, vel lebetem bene nitidum & extersum conijcere conuenit, ac carbonibus pulchrè accensis, ne in coctura fumum nidoremq; redoleant, superimponere. Decoquantur autem in fontana, in quam sal recens,

& anethi sicci ramuli mediocres conijciantur. Atque vbi carnes bene fuerint coctæ, (coctura autem modus sit, quando ipsæ à spina separantur,) tum deposito ab igne lebete, spinas accuratè secerne, nequa clam te carnibus inhæreat. Ac postquam ita carnes repurgaueris, easq; triueris, panis quàm maximè puri ex purissima similagine confecti, quod pastillis formandis satis sit, admisce, & in panificia, vt Andromachus quoq; censet, redige: (nam Magnus & Democrates, pares carnium & panis portiones misceri iubent, sicq; eas vnà cũ pane deterunt) deinde affuso iusculi quod satis est, in mediocres pastillos digerito, & inter efformandum pauxillum opobalsami adijcito, ac in vmbra reponens, eos ad totius medicamenti compositionem adseruato. Habes iam theriaci antidoti rationem accuratè tibi explicatam; porrò tibi hæc ob oculos habenti, reliqua quoq; antidota varijs misturis constãtia nouisse, ac concinnare confirmareq; licet. Deinceps de cæteris disseremus, quæ à varijs veteribus ac recensioribus, tum Græcis, tum Barbaris condita fuerunt. Cæterùm nequaquam omnia exponemus, (siquidem in immodicam molem liber excresceret) sed quæ horum mihi notiora, aut vtiliora, & ad plures vsus accommodatiora videbuntur. Proponam

nam & ex ijs quæ in pauciores vsus veniunt, quæ decet, quòd rectius affectibus, quibus opē fronte pollicentur, succurrunt: nam quorū multiplex est vsus, quòd multa promittant, suam quoque facultatem multifariam distribuunt: quamobrem verisimile est, ea haudquaquam eodem modo in omnibus ægritudinibus agere ac pollere. Esdræ antidorum ex eo ad venenatorum ictus fabæ magnitudine in vino datur, ac eunti dormitum demorsus locus delinitur, & periculo vacabit, aduersus eos qui lethale quippiam sumpserunt: ante postq; vomitionem exhibetur. Pontice nucis magnitudine, mane & cubitum concedentibus ex vino: assumptum verò anteà, noxam veneni præripit: ad capitis dolorē, aliquid eius sapa dissolutum fronti illinitur. Præbetur quoq; bibendum in cubili, phaseli magnitudine, exigua aqua aut sapa resolutum: ad furore percitos, sub somno datur fabæ magnitudine, sapa contēperatum: ipsoq; dissoluto, frons & superciliorum media spatia, ac nasus exterius totus, instante somno, oblinitur: somnum enim conciliat, eodem modo ad vetustos oculorum defluxus, sapa dissolutum, fronti ad supercilia vsque inducitur: ad molarem erosum, dentesq; dolentes, sapa dilutum calfactúmque præbetur ore continendum, atque euestigio dolor sedatur.

Contrà

Contra tussim, diuturnamq; respirationis difficultatem, datur nucis Ponticæ magnitudine, cum sapa quæ aqua sit diluta: in febribus autem cum mulsa diebus septem, dum cubitum itur. Cruenta expuentibus, tabidis, & abscessum internum obtinentibus, exhibetur ex sapa exigua, quæ modica, frigida, temperata sit, fabæ magnitudine: datur autem pluribus diebus mane, & in cubili: aduersus stomachi vetustos dolores cũ refrigeratione, præbetur fabæ magnitudine cum sapa: si febris adsit, cum melle: in singultu ob copiam enato, inter frigora datur fabæ magnitudine cum condito: contra duritias, ex mulsa: lieni laboranti, ex aceto, vel aceto mulso, sed tumentes partes antidoto oblinantur. Calculosis ex sapa exhibetur: vrinæ difficultati, ex decocto apij, aut petroselini, aut alterius eius generis. Aduersus alui profluuium, ac cœliacas affectiones, intestinorumq; difficultatem, datur nucis Ponticæ magnitudine mane et vesperi, ex vino: in febrientibus verò, ex aceto mulso aquoso: in podagra, fabæ magnitudine ex aqua mulsa, ipsoq; sapa dissoluto, laborantes partes linuntur. Ischiadicis & quorum reliquos articulos fluxio infestat, ipsum cum vnguento quopiam, puta gleucino, aut irino vel sicyonio oblinitur: elephantia correptis, auellanæ nucis magnitudine,

bis die datur ex aqua mulsa, eoq; vino resoluto, totum corpus in sole nouem dies inungitur: quippe squamulæ decidunt, ipsaq; corporis concretio renouatur. Fœminis quæ difficulter partum enituntur, imus venter sublinitur, & facilè parient. Aduersum vlcera maligna, & vetusta, quæ in summa cute erumpunt, linteo inductum imponitur, vel fistula immittitur, ac persanabuntur. Accipit mameræ vnciam, amomi sextantem, iunci odorati semunciam, pyrethri duellam, croci vnciam, myrrhæ semunciam, styracis semunciam scriptula duo, petroselini sextulam, tragachantæ vnciam, succi hypocystidis semunciam, iridis semunciam scriptula duo, seminis fœniculi vnciam, dauci seminis sextulam. seminis papaueris vnciam, spicæ semunciam scriptula duo, foliorum rutæ sextulam, casiæ sesquunciam, ameos sextulam, costi sesquisextulam, cardamomi duellam, lacrymæ papaueris sesquunciam, euphorbij duellam, piperis sesquunciam, rosarum semunciam, opopanacis duellam, mei semũciam, pastillorum è lacha sextulas quatuor, croci Lycij semunciam, caryophyllorũ scriptula duo, anisi duellam, ammoniaci semunciam, rhei semunciam, foliorum citri, gith, herbæ amaræ, (πικρίδα vocant Græci) singulorum duellam, terræ cimoliæ semũciam, sulphuris ignem non experti

experti duellā, castorij, sinonis, vtriusq; sextulam, hedychroi spissamenti semunciam, ocimi seminis sextulā, lapidis iaspidis duellam, ventris mergi duellam, artemisiæ, filiorum rododaphnæ, cinamomi, seminis anethi, singulorum sextulam, bdellij semunciam, rhois Syriaci sesquunciam, asari sextulam, lapidis hæmatitis vnciā, thuris semunciam, intubi erratici sexquisextulam, testæ sepiæ duellam, corallij sesquunciam, iuniperi maioris baccarū duellam, sanguinis draconis vnciam, cinabaris, gentianæ, vtriusq; semunciā, peucedani, seminis apij, vtriusq; sesquunciā, piperis candidi semūciam, maceris sextantem, hermodactyli sextantem, aristolochiæ longæ, lybistici, vtriusq; vnciam, mellis modus qui satis sit: lacrymæ vino bono & odorato macerātur. Antidotum è pæonia: prodest destillationibus à capite, aut tussi, & puris reiectionibus, tabidis, pulmonis, laterūq; inflammationibus. nam supra omnem opinionem thoracem destillationū exulcerationumq; periculis vindicat, etiamsi sanguis reijciatur: exhibitionis modus, siliquæ tres, ieiuno, ex calida: datur tamen sæpenumero appetente somno: angina laborantibus, vino mulso dilutum assiduè exhibetur gargarizandum, pennaq; ex melle illinitur. Præbetur & in intestini laxioris doloribus, ac renum inflammationibus,

ribus, vrinæq; difficultate, quam obstructio excitauit;cum aliquo ex ijs quæ vrinam prouocant, cuiusmodi est appij, aut adianti, aut dauci decoctum. Datur & in longis febribus, vt quartanis,& quotidianis,duas horas ante accessionis initia,et mirum in modum,coctione in vrina apparente,opitulatur. Valet & aduersus omnes pestilentes morbos, quiq; populatim grassantur, cæli vitio enatos, si inter initia valetudinis conseruandæ gratia, exhibeatur:somnum quoq; conciliat. Amomi,croci,spicæ nardi,costi,opij,casiæ,thuris,singulorum vncia, radicis & seminis pæoniæ, piperis communis,rhei,apollinaris herbæ,myrrhæ,pyrethri, singulorum sextulæ tres scriptula duo, piperis longi, piperis candidi, folij, euphorbij, nepetæ,singulorum semuncia,castorij,petroselini,vtriusq; sextans,mellis quantum satis est.

Antidotum è sulphure valet ad stomachum refrigeratum,ructusq; acidos,quartanam, resolutos,iecinorosos,duabus horis ante accessionem cum posca aquosiore. Cæterùm æger excrementis vacuus esse, & proba concoctio in vrinis apparere debet. Sulphuris viui, cardamomi,styracis,herbæ apollinaris,rutæ,myrrhæ,singulorum sextulæ octo,costi sextulæ decem,casiæ sextans, Libystici vncia,croci,piperis, vtriusq; sextulæ quatuor,mellis modus qui

suffic

sufficiat. Antidotum è tribus piperibus aduersus stomachi perfrictiones, ructum acidum, quartanam, iecinorosos, inflationes, & tussim: exhibetur auellanæ nucis magnitudine: piperis cōmunis, piperis cādidi, piperis longi, singulorum bes, Zingiberis, thymi, anisi, seminis lini, singulorum sextans, mellis quod satis faciet.

Antidotum dictum sanitas, contra venena exitialia valet: prodest & costarum inflammationibus, iecinorosis, cardiacis, pulmonis inflammationibus, suspiriosis, tussientibus intestinorum difficultati, tenuiori intestini inflammationibus, stomachicis, oculis lippientibus, angina vexatis: omnis adhæc fascini amuletum est, & laruas dæmoniaq; amolitur. Qui quotidie lentis magnitudine ipsum assumunt, haudquaquam toto vitæ curriculo morbo corripientur. Bibat qui febre caret, ex vino: & febricitans, ex bene diluto. Capit syluestris rutæ sextulam, piperis, marrubij, vtriusq; sextulas tres, scriptula duo, myrrhæ sextulam, croci, iunci odorati, piperis candidi, spicæ nardi, costi, cinamomi, nardi Celticæ, aiugæ, stœchadis, opopanacis, gentianæ, cardamomi, galbani, euphorbij, mandragoræ, ammoniaci, eryngij, rosarum, (in alijs Libystici,) singulorum semunciam, styracis, fructus balsam., dauci Cretensis, eupatorij, κοκκύσπερμα, seminis fœniculi, seminis

minis trifolij, polij, terebinthinæ, singulorum sextulas quatuor, herbæ apollinaris duellam, lacrymæ papaueris sesquunciam, mellis quod sufficiet. Antidotum Philonis pollet contra colicos dolores, pleuriticos, omnemq; intestinorum cruciatum, & somnum cit: datur cum succo hypocystidis, & vini pauxillo stomachicis, fabæ magnitudine, aqua inter cutem laborantibus, ex posca, nausea vexatis, & quibus stomachus mordicatur, decocto thymi aut pulegij dilutum, nucis Ponticæ magnitudine, difficultate respirationis laborantibus, & suspiriosis, ex aceto scillitico, nucis magnitudine: tabidis, et tussientibus, cum succo ptissanæ: sanguinem reiectantibus, ex posca: tussi siccæ, ex aqua mulsa. Ad lienem verò, manuales ramorum capparis fasciculos in acetum aquamq; coniectos coquito, & cum decocto propinato, ad dentium dolorem, dolentem obline & ad mobiles ipsum tere, atq; cum vino astringente collue, & firmabuntur. Accipit croci drachmas quinq;, spicæ nardi, euphorbij, pyrethri, herbæ apollinaris, singulorum siciliquum, opij drachmas decem, piperis candidi drachmas viginti, mellis quantum sufficit.

Antidotum è marrubio prodest tussiculosis, et pituitosioribus affectionibus. Hyssopi librã, iridis, dulcis radiculæ, nepetæ, saluiæ, cotoneo-

rum, nucis tedæ, singulorum selibram, scillæ trientem, pulegij quadrantem, enulæ Campanæ, marrubij, vtriusq; trientē, fœnigræci vnciam, ficuum pinguium libram, mellis quod satis est.

Antidotum ex eruo, tussi medendo, expurgandoq; aptum: tragacanthæ, styracis, terebinthynæ, thuris dulcis radiculæ, croci, anisi, iridis, amygdalarum amararum, erui, nucis pineæ, hyssopi singulorum quadrans, piperis sesquuncia, mellis quantum satis facit.

Antidotum è moscho: valet ad omnem mali habitus affectionem, prodest iecinorosis, lienosis, stomachicis, habitum vt cibum admittat, summè roborat: corporis quoq; natiuum calorem exuscitat: sampsuchi, corymborum thymi, aloës, iunci odorati, ligni balsami, sagapeni, asari, caryophyllorum, casiæ, costi, rhei, Zingiberis, pulegij, cinamomi, Libystici, seminis apij, petroselini, dauci, moschi, singulorum vnciæ, mellis quantum satis est. Ex nepeta auxiliatur ijs qui cibum respuunt, difficulter respirantibus, stomacho perfrigerato, & qui statim inflatione infestatur, cum vino manè assumptum: si verò renuant cum vino, siccum nucis auellanæ magnitudine edatur: piperis selibra, nepetæ, pulegij, petroselini, singulorum sesquuncia, seminis apij vncia, Libystici sextans, seselis vncia, thymi semuncia, mellis quantum satis est.

tis est. Antidotum Diospolitæ, ad tardam concoctionem, & ventriculi perfrictionem: piperis, cumini, zingiberis, rutæ, nitri singulorum libra, mellis quod satis facit: cuminum pridie quàm componatur, in aceto acerrimo macerari debet: quo verò tempore conficitur, in fictilibus ignitis torreri, deinde teri. Ex hermodactylo, podagricis & arthriticis, vt quod succos crudos, ex alto detrahit, prodest. Hermodactyli, galangæ, pyrethri, Zingiberis, Zaduaris, anisi, gentianæ, aristolochiæ, singulorum quadrans, mellis sufficiens modus.

Antidotus è scinco, Mithridatis Eupatoris, valet ad exitiosa medicamenta, & ad omnem materiam lethalem, omnemq; ictum venenatum, aduersus intestinas affectiones, côceptum adiuuat, menses prouocat, emortuos fœtus, secundasq; hærentes excutit, febres circuitu repetentes dissoluit, resolutis, tremulis, ijs qui in dorsum & scapulas côuelluntur, ischiadicis, podagricisq; opitulatur, & vitijs omnibus quæ ex neruorum consortio exoriuntur. Ratio conficiendi est huiusmodi: capit scinci, sagapeni, acori, costi, hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummis, singulorum siciliquum, rosarum, gentianæ, cardamomi, singulorum drachmas quatuor, seminis papaueris obolos duos, styracis drachmas quinque sesquiscrupulum, polij, casiæ, seselis,

bdellij, balsami, piperis candidi, singulorum drach. quinque obolos duos, succi hypocystidis, opopanacis, myrrhæ, thuris, castorij, piperis longi, cyphis, resinæ terebinthinæ, singulorum drachmas sex, nardi Syriaci, opobalsami, thlaspis, seminis dauci, singulorum drachmas sex, & obolos tres: croci, cinamomi, zingiberis, singulorum drachmas septem & obolos duos: succi dulcis radiculæ, agarici, vtriusq; drachmas septem & obolos tres, mellis quod sufficit, & vini boni, quod ad lacrymas diluendas satis est. Ego (ait Galenus) ad medicamenti incrementum, gratia suppressionis mensium, & conceptuum, quo citra periculum gestentur, adieci dictamni semunciam, ammoniaci, seminis sylaestris rutæ, vtriusq; drachmas tres, cucumi Æthiopici, drachmas sex, seminis trifolij, napi syluestris, vtriusq; semunciam, trissaginis tantundem, rhei Pontici drachmæ tres, lacrymæ Cyrenaicæ siciliquum, ijs adiunctis, medicamenti facultas ad multa redditur idonea: quippe quadrimestres fœtus enecat, & trimestres expellit. Antidotum Hippocratis, quo vsus corona Athenis est donatus, fronti ex vino illitum capitis dolorem mitigat, & aurium dolori prodest, ex oleo vestiū flocco iniectum, nec secus ore detentum, eius dolorem sedat. dandum est autem ex hydromelite, nucis auellanæ

lanæ magnitudine: tußientibus, lienosis, iecinorosis, sanguinem expuentibus, calculosis, laterum inflammationibus, Ægyptiæ fabæ magnitudine, ex oxymelite mero, cyathis tribus: ischiadicis, intestinorum dolore vexatis, lupini magnitudine in decocto pæoniæ, à prima luna vsque ad extremam: à laruis dæmonijsq; occupatis, nucis Ponticæ magnitudine, in lacte asinino: quartana laborantibus, ex aceto mulso, desinente luna. Calami odorati, junci odorati, sabinæ, singulorum triens, seminis viticis, cardamomi, cyperi, crocomagmaticis, singulorum quincuux, nardi Celticæ selibra, aspalathi septunx, ammoniaci vncia, pilularum cupreßi quadrans, rosarum triens, ladani, myrrhæ, thuris, singulorum libra, baccæ iuniperi minoris quadraginta: hæc simul priuatim tundito, spicæ nardi selibra, costi triens, folij bes, casiæ selibra, amomi quadrans, hæc quoq; priuatim tundito: mastiches, triens, & hoc seorsum in mortario teritur: styracis dextans, styrax paulatim bellarijs in mortario adijcitur: terebinthinæ libræ tres, mellis Attici libræ quinque, vini veteris quod ad bellaria maceranda satis est, mũdè & sedulo melle excipiens confice. Antidotum colicum, mire efficax ad ileosos eósque quibus alui recrementum vomitione redditur, in maximis doloribus.

piperis candidi, herbæ apollinaris, vtriusq; drachmæ quadraginta: croci drachmæ decem, spicæ nardi, euphorbij, pyrethri, singulorum siciliquus, melle cocto excipitur, datur fabæ Ægyptiæ magnitudine. Antidotus ad vrinæ difficultatem, præbetur ijs qui vrinam continere nequeunt, ijs qui etiam ægre reddunt, quiq; ex ilibus & renibus laborant, seminis apij, æruginis rasæ, gith, seminis erucæ, galangæ, sinapis, herbæ apollinaris, Zygiæ siccæ, anisi, piperis candidi, nardi Indicæ: mellis quantum sufficit, sextulæ pondere mane & vesperi exhibetur. Pastillus Andromachi, ad renum, vesicæq; abscessus: seminis apij, seminis cucumeris, seminis papaueris candidi, tragacanthæ, singulorum siciliquus. Excipito aqua & in pastillos digerito, datur drachmæ pondere ex calida. Ijs qui sanguinem cum vrina reijciunt è vesica, aluminis scissilis, tragacanthæ, vtriusq; drachma, gummis oboli duo, passo excipitur: modo oboli duo, modo totum præbetur.

Ad expurgandam vesicam, & lapides comminuit, & quod est maximi momenti, ita persanat, vt post ea non renascantur: seminis dauci, seminis cucumeris, anisi, seselis, petroselini, myrrhæ, singulorum drachma: casiæ, baccarum lauri, cinamomi, nardi Celticæ, singulorum drachma: trita excipiutur aqua, & in pastillos

cogunt

coguntur: dantur quotidie singuli ieiuno, ad triginta vsque dies. Antidotum vitijs renum accommodatum, quod calculos quoq; rumpit: nepetæ, pulegij, vtriusq; drachmæ decem, thymi, petroselini, vtriusq; drachmæ viginti, Libystici drachmæ quatuor, nitri, spicæ nardi, vtriusque drachma, mellis quod satis facit. Antidotum è lithospermo, renum affectibus, calculosis, vrinam difficulter reddentibus opitulatur: lithospermi, seminis betonicæ, radicis calcifragæ seminis petroselini, piperis candidi, æquales partes melle excipito. Antidotum Procli, podagricis accommodatur, pedum, coxendicis, articulorum, capitis, ventriculi dolorem sanat, vrinæ difficultati succurrit, callos in articulis concretos eximiè discutit, & lienis, iecinoris, renumq; dolori subuenit. Rhei Pontici, agarici, aristolochiæ, singulorum sextans, phu quadrans, petroselini, mei, vtriusq; triens, hyperici quincunx, gentianæ selibra, centaurij bes, trissaginis dodrans: dantur viro scriptul. duo, fœminæ scriptulum vnum: hæc trita incerne, & vtere quemadmodum docebimus. Mense Ianuario, Februario, Martio, sumatur vnus modus, alternis diebus: Aprili, duo, alternis: Maio, tres, alternis: Iunio, Iulio, Augusto, vnus, alternis: Septembri, Octobri, Nouembri, duo, alternis: Decembri, quatuor, alternis Vi-

ctus sit cibus boni succi,concoctuq; facilis. Pedes aqua calida ablui,& oleo inungi conuenit.

Antidotus, cœliacis, dysentericis, pleuriticis, ijs qui torsiones experiuntur, sanguinem deijcientibus, contra collectionem interaneorum & quibus intestina erodi creduntur. Lacrymæ papaueris, florum syluestris Punicæ, gallarum, ammis, bdellij, singulorum semuncia: tusa cribro excute, & adserua: exhibentur robusto sextulæ tres, imbecillo duella: bibitur ex frigida. Antidotum podagricis, articulorum doloribus infestatis: hermodactyli recentis vncia, anisi, cumini, piperis communis, croci, piperis longi, interioris partis seminis cnici, singulorum scrupuli duo, Zingiberis drachmæ quatuor, mastiches scrupuli sex, casiæ drachma, moschi siliquæ quatuor: dantur siliquæ quatuor: sumat quis per hebdomada ex aqua mulsa, addeq; exhibitionis modo scammony siliquas quatuor. Antidotum incomparabile, ad quartana laborantes: vetustos capitis dolores sedat, tenebricosos vertiginis affectus, morbi comitialis accessiones mitigat, peruigilias sopit, & furorem confringit, magnum oculorum dolorem mulcet, defluxioni, dentium dolori, respirationis difficultati, & omni suspirij caussæ auxiliatur, veterem tussim sedat, pulmonis laterisq; inflammationi siccæ & humida

midæ medetur, omnem pulmonis humiditatem exhaurit, sputa tenuia incrassat, eaq; ex hydromelite potum eductu facilia reddit, si sanguis sputo reijcitur, ex oxymelite vel posca, aut herbæ sanguinalis plātaginis've succo, vsq; ad siciliqui pondus, sed pro laborantis viribus aliquid vel adijcito, vel detrahito. stomacho præsenti est auxilio, si quidem nimiam humiditatem adstringit, & cibi fastidium leuat: singultum tollit, cibos ob vomitionum impetum non retentos sistit, omnem stomachi & ventris inflationem in ructus soluit, pulsatiles iecinoris dolores mitigat, & in arquato morbo efficax est. nam vnumquodque membrum in pristinam naturam restituit, cogitabundæ insaniæ, quam atra bilis genuit, turbas & tumultus leuat, lienis grauitatem submouet, faciei colorem reuocat, pituitam, bilemq; per intestina deducit, distributionis meatus reserat, vrinas secernit, & ad renes compellit, atque inde ad vesicam protrudit, arenulis & grumis renes vesicamq; liberat, vrinæ difficultatē reprimit, tenuioris crassiorisq; intestini morborū est mitigans potio, vetus recrementum aluo subducit, veterem inflammationem discutit, torsiones mitigat, distensionem vasorum resoluit: iis qui ore assumere nequeunt, cum succo fœnigræci per aluum inijcitur, & à doloribus im-

munes tuetur. Admodum vteri calamitatibus opitulatur: nam & earū quæ iam enixæ sunt, dolores mulcet, & molestias peruigiliorum imminuit, elationem & distensionem vteri emollit, morbosam purgationem recreat & reficit, extrema meatuum ora dilatat, erumpentes vtero sanguinis profusiones, si post exhibetur, supprimit, easdemq; si ex vino calido infundatur, sistit, vocem quinetiam ea priuatis reddit, & neruorum collectionibus potu succurrit. Vtendum quoq; eo est in podagris & articulorum doloribus. hoc ægris opem ferre, experientia compertum est, ac potissimùm in inuasionibus medicamenti vires deprehendere licet, siquidem non per os modo datum, sed resolutis quoq; membris oblitum efficax est: prodest etiam ijs qui mirum in modum de vita periclitantur. Ratio compositionis hæc est, myrrhæ, scriptula decem & septem, lacrymæ papaueris scrupuli decem & octo, amomi scrupuli sex, petroselini scriptula quindecim, seminis apij scrupuli duodecim, iunci odorati, scrupuli nouem, casiæ Ægyptiæ, scriptula quatuor, piperis candidi scrupuli quatuor, piperis nigri scrupuli quindecim: sinapi Syriaci scriptula duodecim, styracis scrupuli sex, seselis scrupuli quatuor, hedychroi spissamēti scriptula quinque, mellis despumati quantū satis facit. exhibendi

bendi modus est drachma, styrace melle diducto ac dilatato vtere, & arida insperge, opium verò dulci sapa macera, donec mellis induat crassitiem. Antidotū è camaris à Latinis nuncupatū prodest difficulter spirātibus, arteriacis, tussientibus, tabidis omni pectoris stomachiq; noxæ, aqua intercute laborantibus, & nephriticis, voluptatem quoq; parit, & corpora impinguat. Cinamomi, caryophyllorum, spicæ, Zingiberis, Zaduaris, costi, pyrethri, rhei, nardi Celticæ, singulorum vncia, anacardij, piperis nigri, & albi, & longi, cardamomi, anisi, singulorum semuncia: eboris, ossium palmularū, ossis cordis ceruini, corally, singulorū sextula scriptula duo, moschi, balsami, vtriusque scriptula duo, mellis rosacei quantum satis est. Antidotus è floribus valet præter rationem afflictis, cardiacis letitiam vehementer auget, & eos qui oblongum morbum imbecilles sunt, roborat, stomachum perbelle corrigit, florum rorismarini coronarij drachmæ quadraginta, rosarum, violarum, dulcis radiculæ, singulorū drachmæ sex, caryophyllorum, spicæ, nucis vnguentariæ, galangæ, cinamomi, Zingiberis, Zaduaris, ligni aloes, cardamomi, anisi, seminis anethi, singulorum siciliquus, mellis Attici libræ duæ cum semisse. Ex satyrio valet contra renū & vesicæ imbecillitatem, ijs etiā auxiliatur, qui vrinam reddere

reddere nequeunt: venerem mirum in modum stimulat, eamq; certa de caussa cessantem citra moram manifesto restituit. Accipit testium satyrij viridium, dauci satiui, dauci syluestris, nucis Indicæ, pistaciorum, nucis pineæ repurgatæ, singulorum drachmas duodecim: Zingiberis, caryophyllorum, anisi, seminis erucæ, singulorum drachmas quinq;, cinamomi, scinci, seminis bulbi, singulorum siliquum sesquiscrupulum, moschi siliquas septem, mellis sesquilibram. Radices satyrij, dauci tam satiui quàm agrestis, priuatim & seorsum tunduntur, deinde in vnum coguntur, & nonnihil molliusculo igni feruescunt, rursus pistacia, & pineæ nuces tusæ, & tantisper dum crassitiem aliquam sumpserint, maceratæ adijciuntur: posthæc sublato ab igne vase, tusæ & cribratæ species iam dictæ adduntur: denique moschus cum exiguo stillatitij rosarum liquoris apponitur: modus exhibitionis est, cochleare ex vino dulci. Antidotus ex penidijs, prodest cuiuis pectoris offensæ, tussi ex frigore contractæ, vocis ablationi, tabidis, purulenta excreantibus mane & vesperi, ex ptissana calida. Penidiorum drachmæ sedecim, nucleorum pineorum, amygdalarum, seminis portulacæ, capitis papaueris albi, singulorum drachmæ tres sesquiscrupulus, cinamomi, caryophyllorum, Zingiberis, succi

succi dulcis radiculæ, tragacanthæ, gummis, amyli, seminis cucurbitæ, seminis cucumeris, singulorum drachma vna sesquiscrupulus, caphuræ drachmæ octo, dulcis radiculæ drachma, Zulapij, violarum, aut sacchari libra. Antidotum è tragacantha, ad omnem pulmonis & pectoris noxam, maximè tabidis, in marasmũ collapsis opitulatur: adhæc omni tussi siccæ & calidæ, linguæ & gurgulionis asperitati succurrit: sumit autem id ægrotus in ore, vt liquefactum deglutiat, donec perfectè exugatur. Tragacanthæ candidæ siciliquus, gũmis Arabicæ vncia, amyli semuncia, dulcis radiculæ drachmæ tres, seminis cucurbitæ siciliquus, penidiorum quadrans, caphuræ drachma, Zulapij libræ duæ. Antidotum ex vnionibus pollet ad omnem imbecillitatem, animi deliquium, tam à corde quàm à ventriculo ortum, & ad omnem vitalium membrorum offensam, ad suspiriosos item, tussiculosos, tabidos, longo morbo deiectos ac languentes recreat, & virium robur restituit. Cinamomi, caryophylli, spicæ, galangæ, dulcis radiculæ, ligni aloës, pastilli è rosis, pastilli è violis, singulorũ drachma, nucis vnguentariæ, maceris, Zaduaris, rhei, styracis, singulorum siciliquus, vnionũ, Zingiberis, ossis cordis ceruini, eboris, blatti, byZantis, singulorum drachma, moschi sesquiscrupulus,

ambaris, caphuræ, vtriusq; grana sex, mellis modus qui satis erit. Alterum ex vnionibus, vehementi cordis palpitationi auxilio est, falsas imaginationes, & animi præter rationem cogitationes discutit, ac atræ bilis dominium depellit: florum buglossæ, santali citrini & rubri, rosarum, tenuis cinamomi, seminis portulacæ, mastiches, enulæ candidæ & rubræ, linguæ passeris, singulorum drachm. sex, agallochi, succini, corallij vsti, ambaris, caryophyllorum, vnionum, seminis citri, seminis ocimi, cyperi, luti Armeniaci, coriandri sicci, auri, argenti, aluminis, gallæ moschatæ, serici crudi, scobis cornu ceruini, spodij, rhei Indici, singulorum drachm. quatuor, thymi, florum rorismarini magni & parui, senecionis, Zadoaris, croci, cumpete, hoc est carpesii, maceris, nucis Indicæ, seminis intuborum, singulorum drachma, moschi, caphuræ, vtriusq; sesquiscrupulus: trita, cretaq; cum Zulapio è duobus malis Punicis fermentantur: vtendi modus est siciliquus sesquiscrupulus, cum eodem zulapio. Antidotū ex ambare, valet aduersus omnem imbecillitatem & perfrictionem corporis, natiuum suscitat calorem, eos quorum articulos frigidus succus infestat, omniaq; membra mirifice adiuuat, ventriculum cibum renuentem, atq; impotentem eximiè emendat, cor quoque

roborat: datur mane & vesperi ex vino. Ambaris, agallochi, vtriusq; tar, stimmi, moschi, caryophyllorum, nucis moschatæ, maceris, galangæ, cinamomi, singulorum drachma, Zulapij, rosarum quod satis est. Antidotus è moscho, prodest contra cordis pulsum, eum quoq; qui insomnia mala conspicatur, & qui incerto timore agitatur: Zaduaris, Zarnabi, vnionum, succini, corallij, singulorum drachm. octo, serici crudi, hermodactyli candidi & veracis, spicæ, folij, cardamomi, singulorum drachm. quatuor, scobis auri, castorij, piperis longi, Zingiberis, singulorum drachma sesquiscrupulus, moschi sesquidrachma. tusa cretaq; cum melle despumato fermentantur: moschus cum stillatitio rosarum liquore, vt calidum bibi possit, dissoluatur, & cum reliquis in vnitatem coëat. Antidotum comitialibus salubre: seselis, pyrethri, stœchadis, singulorum duella, agarici sextulæ quinq; cumini lati, aristolochiæ rotundæ, lacrymæ Cyrenaicæ, singulorum duella scrupuli duo, aceti mulsi scillini libra. Cùm placuerit purgatorium efficere, epithymi & dacrydij, vtriusq; duellam scrupulos duos adijcito. Illinitus aduersus humiditatis reiectionē, tabidos, purulenta expuētes, lateris pulmonisq; inflammationes, in marasmum collapsos: mirum quoq; in modum efficax est ad eos

quorum

quorum calor ob morbum emortuus est. Appellatur Latinis restauratorius. dulcis radiculæ, rosarum, saccharis, singulorum sextans, tragacanthæ, gummis, vtriusq; drachmæ quinq; santali candidi & rubri, vtriusque drachmæ tres, papaueris candidi drachmæ octo, succi radiculæ dulcis, amyli, seminis portulacæ, seminis maiulij, seminis intubi satiui, singulorum siciliquus, spodij, caryophyllorum, singulorum drachmæ septem, cinamomi drachmæ quatuor, Zingiberis, styracis, vtriusq; drachma, croci, sesquiscrupulus, penidiorum vncia, seminis cucurbitæ siciliquus sesquiscrupulus, seminis cotoneorum sesquidrachma, seminis maluæ, violarum, vtriusque drachmæ quatuor, caphuræ grana octo, rhei Indici siciliquus, Zulapij libræ sex. Antidotum ad febres quotidianas: styracis, iridis, myrrhæ, lacrymæ papaueris, singulorum drachmæ quatuor, opopanacis, piperis, vtriusq; drachma, mellis quod satis est: datur fabæ Ægyptiæ magnitudine in lecto decumbentibus ante febris inuasionem, sed adsient carbones: hoc somnum sudoresq; cit, & febrim leuat, potissimum in vetustis, multaq; cruditate constantibus. Aliud, agarici, gentianæ, vtriusque drachma. exhibetur ex aqua mulsa, ante inuasionem: hoc mediocriter attenuat, infarctuq; vindicat, ac materiam per

aluum

aluum & vrinam moderatè pellit. Aëtites quoq; lapis ad horrores circuitu repetentes, & in primis quotidianos appensus est efficax. Ad quartanas & qui articulorum doloribus infestantur: in quartanis vbi laueris, duas horas ante febris significationem, è diluta potione: articularibus verò morbis ex aqua mulsa præbetur. Constat bituminis drachma, myrrhæ siliquo, foliorum mentæ drachma, croci, Zingiberis, (in alijs & lacrymæ papaueris) singulorum sesquiscrupulo. Aliud, ad omnem circuitum: seminis herbæ apollinaris, myrrhæ, lacrymæ papaueris, styracis, singulorum drachma, croci, aloës, vtriusq; terni oboli, melle excipitur: datur ex aqua, auellanæ nucis magnitudine, & cruribus ante illitis ac membrorum extremis partibus dormire finito. Aliud, sudores prouocat, & altum somnum conciliat, si duabus horis ante febris quartanæ significationem assumatur. Pulegij drachmæ quatuor, grana cnidia vigintiquatuor, myrrhæ drachma, lacrymæ papaueris drachma. vino subacta efformantur, ac trium obolorum pondere exhibetur. Aliud, ad arteriam exulceratam: prodest & vocem exercentibus ante postq; certamen exhibitum: valet etiam ad oculorum dolores foris in lana madefacta impositum, & internis affectionibus illinctu succurrit. Gum-

mis, tragacanthæ, vtriusque drachmæ sex, thuris, myrrhæ, vtriusque drachma, croci, succi hypocystidis, vtriusque drachma, passi scybelitici aut theræi sextulæ sex. Linctus, difficulter respirantibus vtilis: scillæ crudæ succum exprimito, eiq; parem mellis Attici modum admisceto, & supra carbones coquito: datur ante & post cibum, mistum. E sulphure ignem non experto, difficulter spirantibus auxilians: anisi, sulphuris ignem non experti, vtriusque quadrans, ammoniaci suffimenti, castorij, gith, singulorum drach. quatuor, aqua dissoluito, & in catapotia cogito, vnumq; ex oxymelitis cyathis tribus præbeto.

Antidotum è fructibus æstiuis, contra stomachi subuersionem efficax: cœliacis, dysentericis auxilio est: sorborum sextarius, baccarum myrti sextarius, rhois Syriaci sextarius, palmularum quæ sole maturuerunt libræ duæ, mala cotonea decem, Punica mala integra decem, passi aminæi, vel mellis sextarius. fructus tusi, & in aquam coniecti sedulò coquũtur: cumq; fuerint dissoluti humorem exprime, ac denuò, abiecto paleaceo, coque, vbi tertia pars superfuerit, mel additur, & vsquequo crassamentum acquisierit, mouetur. Aliud, ad stomachi subuersionem facit, & ad intestinorum difficultatem, & cœliacos, seminis herbæ

bæ apollinaris, seminis apij, vtriusq; drachm. quatuor, rosarum florum, anisi, succi hypocystidis, mirrhæ, singulorum siciliquas, croci, opij, vtriusq; sesquidrachma. Aliud ad stomachi subuersionem: acidi Punici acinorum expressorum succi sextarij tres, succi mentæ sextarius mellis sextarius, coniecta in vas, coquito vsq; ad consistentiam, & ante cibum mystrum vnū aut duo præbeto. Origenis ad stomachis subuersionem, florum rosarum drachm. octo, baccarum myrti nigræ sine granis acetabulum, seminis herbæ apollinaris, acetabuli dimidium. Terito simul, & paulatim vinum lixiuium sufficienti mensura adijcito: deinde adduntur carnes palmularum pinguium (πατήτας vocant Græci,) decem, & omnibus simul tritis, in ciceris magnitudinem catapotia efformantur, & tria aut quatuor, ex aquæ mulsæ cochlearis duobus exhibentur. Catapotium ἄδιψον, quod æstuantes à siti vindicat. Cucumeris satiui, seminis portulacæ, vtriusq; drachm. octo, tragacanthæ drachm. quatuor: tragacantham albumine recentium ouorum crudorum dilue, ac dissolutæ reliqua adijce, & in catapotia digere, ac in sole exicca: præbe continenda sub lingua, & dissolutum humorem combibe.

Hepatica Andromachi Cyphoeides, & ad

omnia thoracis vitia: vuarũ passarũ drachmæ vigintiquinq; aliquibus centũ, croci, drachma, calami aromatici siciliquus, bdellij, iunci odorati, vtriusq; drachm. duæ sesquiscrupulus, cinamomi, casiæ, spicæ, nardi, singulorum terni oboli, myrrhæ, terebinthinæ, vtriusq; drach. quatuor, alijs sedecim, aspalathi oboli duo, mellis drachmæ sedecim, vini quod satis facit.

De liquoribus medicatis.

CAP. VII.

Potio ad iecinorosos, lienosos, nephriticos, hydropicos, stomachicos, ex partu constrictatas conuulsiones, ex ægritudine se recolligentes, prauis succis refertos, arquatos, tussim, laterum inflammationes, ad medicamenta item lethalia, & cuiusuis venenati animalis ictum. Nardi Indici, costi, vtriusq; siciliquus, casiæ, croci, seminis apij, acori, lacrymæ balsami, iridis, singulorum drachma, piperis candidi oboli tres, lacrymæ ari masculi drachmæ tres, vuarum passarum nucleis emundatarũ drachmæ sex: trita passo vel melle excipiuntur: datur drachma ex vino, aut hydromelite, vel passo diluto, prout commodius arbitraberis. Potio è capitibus papaueris: capita papaueris centum, succi dulcis radiculæ libra, sapæ libræ centum: prodest ijs qui ob tenuem fluxionem à capite labentem, tussiunt, & quibus

bus venter acria & biliosa excernit: item calidæ intemperiei, & cholera laborantibus, nec non in peruigilijs. Acetum mulsum simplex: mellis libræ quadraginta, aceti libræ viginti, aquæ libræ sexaginta. Alia eius componendi ratio: mellis libræ quinquagintaquinq;, aceti libræ quindecim, anisi libra, croci sextans, radicum apij sextans, radicum fœniculi libra. Potio ex mulsa contra peruigilia, cœliacis cum febre prodest, & fœminis vterum gerētibus, necnon si crassus humor, reiectionem indigens, pulmonem obsidet: viridium papaueris capitum cum suo semine libræ sexaginta, aquæ libræ septuaginta, mellis libræ triginta. Potio ex moris, aut moris rubi, ad oris vlcera depascētia, dentium affectus, & ad anginarū noxas gargarizata: succi mororum, aut mororum rubi libræ quindecim, mellis libræ quinq;, croci, myrrhæ, succi vuarum acerbarum, singulorum sesquuncia, aluminis scissilis vncia, vini austeri dodrans. Aqua rosacea ad cœliacos, sitim, orisq; inflammationes, si os ea colluatur. Rosarum libræ viginti quatuor, aquæ libræ centum & viginti, mellis libræ centum & quadraginta. Acetum scillinum, scillam candidam repurgatam, & in vas quod acetum contineat, iniectam, dies quadraginta insolato, deinde abiecta scilla, acetum seruato. Et punicis malis compositio stomat

matica: malorum Punicorum dulcium, acidorum, & austerorum, singulorum libræ duæ, mellis libræ sex. Salubris potionis compositio: si quis frigidi temperamenti ea vtitur, valetudinem integram conseruat. Zingiberis, fœniculi, anethi, piperis, singulorum siciliquus, aliquibus iridis drachmæ centum: ea tusa, & ex vino vetusto odorato subacta, in linteo illigato, & in vini suauissimi congium conijcito, multosq; dies macerari sinito. Quo autem diutius maduerint, eo melius erit: propinato singulis diebus ante prandium heminã. Vinum scillinum sic facies: Scillæ in taleolas dissectæ, & repurgatæ minas tres demittes in musti præclari amphoram Romanam, & menses tres operculo iniecto sines, postea defæcatum recondes: vtile est cruditatibus, & ciborum corruptioni, ijsq; qui ipsos euomunt: ijs item quibus in vẽtriculo & aluo pituitæ crassities incumbit: opem fert lienosis, in malum habitum collapsis, aqua inter cutem laborantibus, arquatis, vrinam ægrè reddẽtibus intestinorum torsionibus, inflationibus, neruorum resolutionibus, diuturnis horroribus, tenebricosis vertiginibus, & menses ducit: minimè quoque neruos offendit. Præstantius est quod vetustius est. Cauendus eius vsus est in febribus, quibusq; intestina sunt vlcerata. Scillinum acetum

ita

ita conficitur. Scillam candidam expurgatam, & concisam lino ita traijcito, vt taleolæ sese minimè contingant, & dies quadraginta exiccato: ex ipsis mina in aceti optimi sextarios duodecim demittitur, & vase diligenter operculato, octo dies in sole macerari sinitur. Posthæc, assumpta scilla, & expressa, ipsa quidem abijcitur, acetum verò defæcatum elutriatur, & reponitur. Nonnulli minam in aceti sextarijs quinq; demergunt, alij ob siccitatem sua sponte repurgatam, æquali pōdere demittunt, itaq; menses sex relinquunt: est autem hoc multo magis incidendi vi præditum. Vtile est collutum ad gingiuas nimio humore madidas, nam eas astringit & firmat, dentes labantes stabilit, fœtentem ventriculi halitū satis emendat, sorptum guttur indurat, & callosum reddit, sonoram nitidamq; vocem efficit. Assumitur & ad stomachicos, ægreq; cibum concoquentes, & comitiales, & vertigine tenebricosa vexatos, & melancholicos: item ad vteri strangulatus, lienes nimis extumescentes, coxendicis dolores valet: recreat reficitq; eos qui admodum imbecilli sunt, & corpus salubre ac bene coloratum reddit. Visum quoq; acuit, auditus difficultatem instillatum corrigit. in summa ad omnia efficax est, præter quàm ad intestinorum exulcerationem.

Datur singulis diebus sorbendum ieiuno, inter initia, modicum, paulatim autem copiosius, vt vsq; ad cyathũ increscat modus, sunt qui duos aut etiam plures cyathos præbent.

De purgantibus medicamentis. CAP. VIII.

DE medicamentis purgantibus iam nobis est differendum: quandoquidem eorum quædam flauam bilem, alia nigram, nonnulla pituitam aut aquam euacuare solent. Ac flauam bilem educentibus vtimur, in quibus ipsam ori ventriculi insidere suspicamur, & in quibus per venosum genus dispersa est: in tertianis item febribus: & continuis iam decrescentibus, ac in arquatis: atq; vt summatim dicam, in quibus flauam bilem redundare arbitramur, iuxta iam suprà à nobis traditas dignotiones. Nigram verò bilem vacuantibus vti consueuimus in melancholicis, in ijs qui facile excandescant, iracundis, hominum consuetudinem auersantibus, & in habitibus aridis, sanguine pauco præditis, solitarijs, quartanis febribus, & furore percitis. Pituitam autẽ ducentia vsurpandum, in frigidioribus habitibus, ætatibus, & morbis: puta in resolutis, & membris captis, attonitis, tumoribus laxis & extuberantibus, coxendicum doloribus, & in eo aquæ intercutis genere, quod ἀνὰ σάρκα Græcis nuncupant, &, vt vno verbo absoluam,

uam, in quibus pituitam molestam esse opinamur. Quemadmodum aquam ducentibus medicamentis est vtendu, in ea aqua inter cutem laborantibus, quæ ab vtris similitudine ἀσκίτις ὕδερος dicitur, & in fœminis quas album profluuium diu infestauit, & in ijs quibus vlcera fluxione assidua madent. Cæterùm iam de simplicibus medicamentis, quæ sua natura purgatoria sunt sigillatim agemus, & quem ipsorum vnumquodq; humorem expurgat explicabimus: deinde de compositis quoq; pertractabimus, ne quid in nostra pollicitatione desideretur. Aloë igitur vniuersum corpus haudquaquam vacuat, sed inhærentem ventriculo, aluo, ac intestinis bilem, vnà cum insidentibus inibi recrementis citra noxam exigit. Proinde danda est ijs qui capitis afficiuntur molestia, propter continuas exhalationes, quas ventriculus ad ipsum expirat: nanq; inutilium vaporum suppeditationem præscindit, exhibenda quoq; est ijs qui eandem ob caussam lippitudine oculorum laborant, quiq; propter insidentem bilem sitiunt, & lingua ac os promptè resiccatur: adhæc ijs qui stomachi insuauitate, aut æstu subuertente corripiuntur, necnon ijs qui præter rationem pallidiores euaserũt: quin & in ijs quibus alui excrementa subduci postulant, verùm clysteres aliqua de caussa in-

fundi non possunt. Præbetur siciliquus, ex aqua mulsa, in læuorem verò subacta, succoq; corticis citri, aut si is non adsit, braßicæ aut absinthij succo excepta, cogitur in catapotia, ciceris magnitudine. Alij cum terebinthina, vel melle decocto, vel alio quouis simili efformant: tu verò, prout rerum copia subministrabit, vel, vt melius dicam, quod commodius ægro fore putabitur, cum alijs commisceto, ac ægrotantibus exhibeto. Scammonium flauam bilem potißimùm expellit, sed oris ventriculi dolorem excitat, & odore graui, gustu insuaui, ac siticulosum est. nam cùm purgatoria omnia, præter aloën, stomachũ offendant, scammonium multo reliquis magis ventriculo nocet: quare cauendum ijs est qui ipsum imbecillum obtinent, & febriunt. cùm enim leuißimũ sit, leui negocio in corpus rapitur, omnẽq; eius spurcitiam commouet, verùm à facultate retentrice inhibetur, quo minus excrementa ad excretionem perducat. Itaque dandum est ijs qui febri vacant, & stomacho valent, & ægrè vomitus prolicitur, nec facilè animo deficiunt: modus exhibitionis sunt scrupuli duo, paulo plus minúsve, pro virium ratione: permiscendus est sal, ac thymus, & pulegium, aut odoratum aliquod, & quod ventriculum roboret. Qui ipsum sustinent, etiam aloën miscere

præstat: datur & per se ex melle, vel ptissanæ cremore, quibus clanculum exhibere cupimus.

Peplium, huius semen, (sunt & qui cum virgultis, exiccatum & cribro excussum, quatuor scrupulorum pondere præbent ex mulsa, pauxillum aceti adspergentes) post flauam bilem, nigram quoq; & pituitam expurgat, flatus item disrumpit: quare in primis flatulentis affectibus auxilio est ijs qui melancholiæ præbent exordium, diuturnis inflationibus lienis, vteri & intestini laxioris, quinetiã laxis tumoribus in abdomine succurrit. Veratrum nigrum, atram bilem, & flauam vndiq; ex corpore trahens, deorsum pellit, non tamen cum difficultate: quocirca ipsum in febribus circuitu redeuntibus, & diuturnis exhibemus: datur etiam furore percitis, altera capitis parte dolentibus, & quos cephalæa diu infestauit. Est autem longè omnium aptissimum, intestinis, vtero, vesicæ, medicamentum purgans exhibentibus. Maxima eius vis est, educendi peculiariter si quid permixtum est sanguini, quod ipsum vitiare possit: quare & in vetustis arquatis commodum est, & aspritudinibus quæ in summa cute exoriuntur, qualis est lepra, impetigines, & id genus alia: quin & elephantia laborantibus est accommodatũ. Modus exhibitionis sunt scrupuli tres, paulò plus min

minus've tenuium fibrarum è radicibus pendentium,in aqua paululum maceratarum,deinde cortice detracto,ac in vmbra siccato, proiectaq; tenui, quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oximelite, verùm suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus sunt inserenda, si verò efficaciorem cupis purgationem, scammonij pauxillum adijcito. Epithymum, nigram bilem detrahit: datur adultis tusum, & incerniculo cretũ, scrupulorũ quinque pondere, ex passo, aut aceto, mulso, & salis modico. Vitis flatulentis, & præcordiorum affectibus, quibusq; iecur grauatur, & respirandi difficultate laborant, opitulantur. Eodem quo epithymum modo, quod in stœbe, & quod in satureia, ἐπίθυμβρον nominatum, nascitur, purgat, sed facultate est imbecillius.

Filicula, bilem, & maximè atram, ac pituitam ducit: dantur purgatæ radicis seni scrupuli, adfusa aqua mulsa. Purgat quoque mediocriter & citra molestiam, in gallinaceo iure, & in ptissanæ cremore cocta radix. Pulegium atram bilem pellit, acetabuli mẽsura in mulsa potum, eodem modo, & tragoriganum & parthenium, quod & leucantemon nuncupatur, singula sex scrupulorum pondere purgant, idem præstat & alypum, danturq; eius scrupuli sex. Verùm præstat ea exhibere ex aceto, &

exiguo

exiguo sale, & aqua, vt sicca & trita potui inspergantur. Armenium, quo pictores vtuntur, atram bilem, & quicquid sanguini crassum lentumq; commistum est, euacuat: quapropter datur melancholicis, elephantia laborantibus, & similibus: quin & nephriticis ac suspiriosis praebetur: modus sunt scrupuli quatuor, paulo plus minus've pro sumētis viribus.

Centaurium tenue, bilem crassissimam ac muccosam educit; quare commodè lienosis, & coxendicis dolore infestatis exhibetur: bibitur huius decoctum aqua feruefactum, sit autem centaurij pondus scrupuli sex, & aquae hemina, quae ad dimidias coquantur. Colocynthis pituitam, bilem, & muccosum succum purgat, quamobrem neruosa corpora repurgat. datur ergo conuenienter in omnibus capitis affectibus, & erecta ceruice spirantibus, ac similibus item coxendicum cruciatibus, morbis articularibus, & longis renum vesicaeq; affectionibus, quinetiam ijs quibus extricatu difficiles praeduriq; sunt affectus. dantur autem scrupuli duo. Deligenda est candida eius ac tenella medulla. aridiuscula enim & nigricans damnatur, tundatur verò & teratur sedulò, saepeq; cribro succutiatur. Atq; vsu appetente, perquam diligenter in mortario cum aqua mulsa teratur, siquidem eiusmodi quippiam patitur, vt

vt tuſa priuſquam maceretur, tenuiſsima maneat, verùm coniecta in mulſam intumeſcat, ita vt cribrata non credatur. Igitur nonnullæ ex particulis quæ intumuerunt, interdum aluo aut ventriculo adhærent, maximè in inteſtinorum anfractibus, ob mollitiem, inſidentesq́; quòd acres nàtura ſint ac mordaces, inteſtina exulcerăt, & per conſenſum neruos afficiunt, torſiones & contractiones inferunt. Quare multa cum attentione, in aqua mulſa in maximum læuorem redigi debet. Si mitius purgare eſt animus, prægrandis colocynthis ſumen da eſt, eaq; aperta ſupernè ſemen eximere conuenit, deinde lomentum eius in ſuum inuolucrum ſine ſemine reponere, & ſapa, aut vetere paſſo repletam, ſinere vt noctem & diem maceretur, poſthæc vinum linteo colatum ac à ſordibus repurgatum, calfactum propinare. Maximè quoq; arquatos expurgat, eosq́; quibus in ſuma cute liuores è flaua bile apparent.

Tithymalus pituitam & bilem educit. virentes eius ramuli aſſumpti, & in teſta paulatim torrefacti ac contriti præbentur. miſcentur eius ſcrupuli tres cum polenta in aqua, & propinantur: nam ramuli exiccati, impotentiores ſunt. Porrò tithymali characitæ dicti erutam radicem in vmbra exiccato, poſtea cùm vſus poſtulat, detracto cortice, tuſam cribrato, &

in passo veteri quaternûm scrupulorum pondere coniectam, noctem & diem finito madescere: dehinc per linteû detritum percolatum, ac leuiter calfactum vinum potui dato. Optimè enim purgat, adeò vt quidam in omnibus vitijs eo vtantur. Succus verò tithymali, qui iuxta aquas, & humida loca enascitur, sale & arido pane exceptus, idem præstat, sed vehementius aluû deijcit. Succus cucumeris agrestis, quem ἐλατήριον nominant, pituitã & bilem vacuat: dantur oboli terni, cû lactis statim emulsi instar hemina. Granum Gnidium serosum potius & aquosum humorem elicit, pituitam verò & bilem modicè expurgat: est æstuans et acerrimum, dantur grana triginta. Quòd si mitius purgare velis, dato grana viginti: interna granorû pars trita, atq; cum polenta in vnitatem cocta, præbetur potanda: sed post potionem, rosaceum aut melinum oleum, ne fauces adurat, sorberi debet. Quare satius est vt trita ex melle cocto, in catapotia digerantur. Agaricum, pituitã & bilem, sed non e uestigio, detrahit: modus exhibitionis est siciliquus ex aqua mulsa, vel aceto mulso. Aduersatur stomacho, quòd leue sit, & enatare soleat. Cnici semen purgat pituitam, non tamen fortiter: seminis læuigati drachmas quinq; in gallinacei decocti ius, vel ptissanæ cremorem

inijcito,

iniicito, colatumq; propinato: sunt qui seminis interiorem partem drachmæ pondere sumant, & cum amygdalis, aniso, & melle cocto mistam terant, & in catapotia efforment, ac arquatis commodè præbeant: quod etiam mitius est. Lathyris vehementius pituitam purgat: dantur eius grana maiora quindecim, & minora viginti: atq; iis qui vberius purgari cupiunt, mādi: qui verò multa euacuatione opus non habent, integra deuorari iubentur, præsertim si eius qui sumit, stomachus vitiatus fuerit. Aristolochiæ clematidis fructus siccus, si tritus bibatur, pituitam bilemq; prolicit: est autem stomacho accommodatus, & gratus. Mercurialis herba, si tenella eius folia decocta edātur, stercus expellit, sin eius decoctum vino dilutum bibatur, mediocriter alui excrementa mouet. Cucumeris syluestris radicis cortex, ex aqua mulsa potus, abundè & citra noxam pituitam ducit, neq; ventriculum quicquam offendit. Styrax pinguis & flauus sesquidrachma pondere cum terebinthina pituitam magis abundantem sine molestia subducit. Thymi ternæ quaternæ've drach. cum aceto mulso & salis modico, abundè citraq; noxam pituitam & bilem educunt. Cyclamini radicis quàm tenuissimè tritæ drachmæ tres aut quatuor, pro assumentis viribus potæ cum aqua mulsa, pituit

pituitam & bilem purgāt, sed præcipuè sudorem proliciunt: quare bibētem oportet decumbere, & corpus tegumentis fouere, ac sudoris excretioni opem ferre. Allij in tenuissimum læuorem redacti siciliquus, aut drachmæ tres, si ex aqua mulsa bibantur, pituitam pellunt. Aiuga in tenuissimum puluerem redacta, si siciliquus cum ficis aut melle cocto assumatur, pituitam sufficientem trahit. Euphorbium, pituitam, sed potius aquam subducit. est autem acutissimum, & maxima ignea vi præditum: quapropter colicis, quibusq; venter frigidior est, exhibetur: alios satis & vehementer conturbat, sitimq; maximè mouet. quippiam ex odoratis seminibus ei permiscetur, & trium obolorum pondere ex aqua mulsa præbetur: sed præstat, vt cū melle cocto in catapotia efformetur. Squama æris aquam purgat: datur ex aqua mulsa, verùm non aquam modò, sed & pituitam educit. Veratrum album, varios humores vomitione educit: datur ieiunis per se, et cum sesamoide, thapsiæ succo, halica, aquæ mulsa, lenticula, aut sorbitione quapiam. Nonnulli exiguo cibo antea exhibito, veratrū offerunt, ijs potissimùm quibus strangulationis suspicio imminet, aut corporis imbecillitas adest. Siquidem in ijs qui ita assumunt, purgatio periculo vacat, quòd medicamentum citra me-

EE dium

dium corporibus nō apponatur. Quin & glandes ex eo sedi inditæ, vomitiones cient.

Sesamoides magnum, supernè pituitam purgat, si quãtum tribus digitis comprehendi potest, tritum vnà cum veratro albo trium semiobolorum pondere ex melle sumatur. Cucumeris satiui radix trita, ex aqua mulsa drachm. pondere epota, vomitiones prouocat. Quòd si quis à cœna leuiter vomere cupiat, oboli duo satis facient. Pedicularis herba, si quis eius grana decẽ aut quinq; trita in aqua mulsa dederit, pituitam crassam vomitu expurgat. Verùm qui hauserint, obambulare debent, sed adsit mulsa quæ assiduè affundatur, quòd strangulationis periculum creet, faucesq; adurat. Thapsiæ tam radicis succus, quàm lacryma, & cortex, si ex mulsa bibatur purgandi suprà infraq; vim obtinet: datur ex radice pondus quatuor obolorũ, cum anethi seminis drachmis tribus, & succi tres oboli, lacrymæ verò drachma: nam si copiosius exhibeatur, periculo non caret. Confert etiam per eam purgatio suspiriosis, laterum doloribus diuturnis, et reiectionibus per vomitum, ijs quibus ægrè vomitus prolicitur, in cibis, aut decocto præbetur. Genista, huius fructus & flores tusi cum aqua mulsa pondere obolorum quinque, supernè cum distensione, vt veratrum, citra

peric

periculū expurgant:fructus verò infrà aluum subducit. Bulbus, qui vomitorius nuncupatur, folia habet lentiora, longeq; maiora quàm qui edendo est, radicē bulbo adsimilem, quam cortex niger ambit: hæc si per se estur, decoctum've eius potatur, vomitum prouocat.

Sambucus & ebulus, refrigerandi, aquamq; educendi vi prædite sunt, cæterùm stomacho aduersantur. Harum folia decocta, pituitam, bilemq; educunt, & radix vino incocta atque exhibita, aqua inter cutem laborantibus succurrit. Alypum fruticosa est herba subrubra, ramulis folijsq; tenuibus, flore molli, leui, radice betæ simili, acri lacryma referta: semen est quale thymi, gignitur in locis maritimis, huius semen atram bilem per inferna subducit. Clematis, sarmentum profert subrubrum, viticosum, folijs admodum acribus, & exulcerantibus: arboribus circunuoluitur smilacis instar. Huius fructus tritus, ex aqua vel hydromelite potus, pituitam & bilem infernè subducit.

Inter ea quæ per quam modicè purgant fructus quidam noti, lignosi, censentur, qui è Syria & Ægypto ad nos deferuntur: quorum alia lutea, quædā cepule sunt, & quæ nigrum, aut nigra nuncupantur, quæ omnia cōmuni nomine myrobolana nominantur. Duæ aut tres eorum drachm. leuigatæ, purgandi vim obtinent,

nent, & priuatim capitis superuacuum humorem exhauriunt, ac lutea bilem flauam euacuant, vt pituitam cepule, & atram bilem, nigrum detrahit. Cæterùm ventriculum ac intestina, sua astrictione confirmant roborantq́;. Torrefacta ablutaq́; plurimum vis purgatoriæ exuunt, sed tenuiorum partium euadunt, exiccantiaq́; magis. Quare quibus fluxio deorsum proruens molesta est, ac intestina vlcerat, hæc assumimus, quæ modicè humorem defluentem subducunt, & notatu dignum robur intestinis conciliant. Eandem & consimilem facultatem obtinet, quod empelilz, & quod emplitzi, barbara voce appellatur. Vnde & ex his quinque commistis, Barbari sapientes medici id medicamentum, quod tryphalum paruam nuncupant, condunt: de quo paulò pòst, cùm composita medicamenta purgantia recensebimus, pertractabimus. Porrò quod sene nominatur, & ipse fructus quidam est, qui inde adportatur: drach. pondo assumptum citra noxam purgat, pituitam ac bilem educit. Post id admodum mediocriter casia nigra & manna purgant: nempe casia trium aut duarum drachmarū ponduſculo, vix vtiq; purgabit: at manne pluſculū etiam adſumitur: atq; hæc flauam bilem ſolum educit, & casia ipſa quoque flauam vacuat, ſed eā potius, quæ iam retor-

rida

rida est, & in nigram migrauit, modicè præter ea pituitã educit. Exhibemus autem vtranq; quibus non licet aliud vehemens medicamen tum offerre, nempe pueris, & fœminis vterum gerentibus, siquando vsus postulat, & necessitas vrget: adhæc, quos febris quæpiam exuperans, à reliquorum medicaminum assumptione arcet. Cæterùm quoniam purgantium medicaminum, quædam acriter, alia modicè sua natura purgant, atq; hæc illum humorem, illa hunc educere solent, spectandum est, quo pacto aduersus humores in ægris præpollentes medicamenta & miscere & componere conuenit, ne alios aliorum loco humores vacuemus. non enim ægrotantem simpliciter inanire confert, sed noxium humorem expurgare decet: atq; eò fit vt non omnes qui purgantur, leuiter ferant & citra noxam euacuentur. Præstat autem humorem, nisi turgeat, coquere, ac meatus reserare, aluumq; antea, si ita res exigit, eluere, aut per ea quæ modicè euacuãt, prius vacuare, quo medicamenta melius penetrent, magisq; efficacia reddantur, eiusmodi sunt Zulapia, quæ è radicibus vrinam pellendi vi præditis, componũtur: qualis est radix fœniculi, apij, anethi, intubi erratici, et syluestris, atq; id genus alijs. Adhæc cõcoquentia & emollientia: talia sunt quæ è maluæ semine, althæa, buglosso, buph-

thalmo, dulci radicula, & adianto cōponuntur: atq; ex fructibus æstiuis, pruna Damascena, Zizipha, & vuæ passæ granis repurgatæ. Deinde ea quæ iecur aut lienem in primis infarctu liberant, aut humorem quempiam lacessunt, puta eupatorium, securidaca, trissago, aiuga, centaurium, stœchas: & quæ ex arte et recta medendi ratione inseruntur, quæq; purgatorijs viam sternunt, ex quorū numero sunt etiam cucumeris & portulacæ semina, oxosaccharum, atq; id genus alia: & præsertim, in temperamentis affectibusq; calidioribus, veluti postea de omnibus docebimus. Itaq; ne tibi sit difficile, ante purgationes, medicamēta concinnare, quæ humores coquāt, & meatus obstructionibus vindicent, vbi paucis hæc via ac ratione docendi explicuerimus, deinceps de purgationibus quoq; disseremus. Vbi itaq; flaua bilis deijcienda proponitur, si ipsa efferuescit, ac hominem exurit, & calida medicamenta renuit, huiusmodi Zulapium cōcinnamus, quod ante purgatorium, diluculo ieiuno exhibemus, donec in vrinis concoctio conueniens apparuerit: seminis cucumerum quadrans, seminis portulacæ, seminis intubi, radicum intubi, intubi erratici, singulorum vncia, rosarum, violarum, nymphææ, œnanthæ, singulorum semuncia, seminis papaueris, & lactucæ, vtriusq;

duella

duella, pruna Damascena triginta quinq; Zinzipha quinquaginta quinq; myxaria, & Zartali, singula quinq; & quadraginta, saccharis libræ duæ: hoc bilis feruorem retundit, intestina emollit, & meatus infarctu liberat: quod si scammonium quoq; adieceris, sine molestia bilem expurgat. Verùm si bilis non admodum ferbuerit, ex his rebus Zulapium conficimus: radicum apij, radicum fœniculi, intubi erratici, fumariæ, radicum intubi syluestris, singulorum vncia, buglossi, eupatorij, buphthalmi, dulcis radiculæ, seminis althææ, singulorum sextulæ quinq; violarum seminis portulacæ, seminis intubi, singulorum semuncia, santali rubri, & lutei, vtriusq; duella, rosarum, nymphææ, croci, singulorum sextula, saccharis libræ duæ. Cùm verò pituitam vacuare in animo fuerit, si homo alioqui ætate fuerit vigente, & ferè calida temperatura, verùm ob errorem in victus ratione admissum, & frigidorum abusum, eam collegerit, huiusmodi componimus medicamentum, & præsertim si stomachus nimio humore maduerit, radicibus rursus quæ mouendæ vrinæ sunt, acceptis, ita miscemus: radicum apij, radicum fœniculi, radicis condimentariæ syluestris, radicum anethi, trissaginis, aiugæ, centaury, seminis althææ & maluæ, securidacæ, singulorum vncia, mastiches, asari,

ſpicæ, ſingulorum ſemuncia, carnabadij, ſeminis fœniculi, ſeminis apij, aniſi dulcis, ſingulorum ſextulæ quatuor mellis libræ duæ: melius enim eſt ex melle conficere, vtpote quod abundè calidum eſt, magisq; attenuet, & obſtructiones extricet. Si frigidus omnino æger fuerit, corpusq; totum humidis frigidisq; ſuccis redundauerit, ſatius eſt ſicco Dioſpolitæ medicamento vti, aut alio aliquo conſimili, quod ſatis excalfaciat, & nimium humorem reſiccet. At cùm atrobilarem ſuccum detrahere voluerimus, hæc aſſumimus, potiſſimùm ſi qui purgatur, ſiccus eſſe videatur: radicum apij, radicum fœniculi ſylueſtris, fumariæ, ſtœchadis, bugloſſi, bupththalmi, ſingulorum vncia, aſpleni, triſſaginis, radicis capparis, ſeminis petroſelini, ſingulorum ſextulæ quinque, dauci ſeminis, ammis, dulcis aniſi, ſeminis fœniculi, ſingulorum ſemuncia, ficorum pinguium, dulcis radiculæ, vtriuſq; ſextulæ quinque, ſeminis ocimi duella, croci ſextula, mellis libræ due, aceti quadrans: ſi qua flaua bilis humori melancholico commiſceri putabitur, ita facito: capit ſpicæ, roſarum, vtriuſque vnciam, croci drachmam, ſeminis apij, ſeminis fœniculi, in aqua donec ſufficiet, ferue facito, deinde adiecta mellis ſelibra, & aceti quadrante, vſque ad conſiſtentiam & ſpiſſitudinem coquito.

De

De purgantibus medicamentis compositis.

CAPVT IX.

Porrò quoniam de simplicibus humoribus satis diximus, tibi licebit, inde de complicatis quoq; occasionem nacto, ea etiam componere, atq; exuperantiæ humorum complexorum, te quænam medicamina sint commiscenda docere poterunt. Quare iam reliquũ sanè est, vt de purgantibus, quæ maiores nostri composuerunt, verba faciamus, vnde & tu, & quiuis alius exorsus, cognitis simplicium cuiusq; facultatibus, solus quoq; medicamenta componas. Cæterùm medicamentis purgantibus commiscentur, alia quæ iniucunditatem retundant, quædam quæ calorem aliam've quampiam qualitatem deponant, nonnulla, quæ vetriculo robur adiiciant, (plerunq; enim deiectoria stomacho aduersantur) alia quæ illis viam parent, humorumq; crassitiem incidant: atqui eiusmodi, vel ex ipsis particulariũ specierum viribus disces, quæ in libris de simplicium medicamentorum facultate tradũtur. Cæterùm nos hic ipsa illa veterum purgantia medicamenta deponemus, quo pacto componantur. quosq; humores euocent, exponentes: tu verò, hinc sumens occasionem, quibus opus erit, ad hanc rationem medicamenta conficito, & componito. Hoc tamen de his ignorasse

haud decet, quòd quædam in grana siue orbiculos effingimus, quæ magnitudine eruum, aut cicer æquent, eaq; præbemus, siquando iniucunditatem cælare volumus, aut cùm ventriculum humidiorem deprehendentes, humiditatem illi addere nolumus. Quædam in trituram redigimus, non quo insuauitatem fallamus, sed vt humorem vitemus, alia in bellaria digerimus, nonnulla in Zulapia: sunt & quæ ceu emplastra, vnguentaq; conficientes, super vmbilicum damus, quæ vmbilicaria quoq;, & Græcis ὑπομφάλια appellantur: aut pedes illinimus, & abundè euacuamus. Dicemus autem de singulis, vt omni ex parte libro oriatur perfectio. Compositio orbiculorum, quos Græci κόκκια nominant, ad detrahendum flauam hydropicorum aquam, & materiam quæ tumorem efficit discutiendam, valët & ad lumborum dolorem, & podagram, quam frigida caussa creauit. Capit euphorbij siciliquum, surculorum tithymali drachmam, ammoniaci, sagapeni, opopanacis, bdellij, seminis apij montani & hortensis, ammis, spicæ, singulorum semidrachmam: tusa cribrataq; cum oleo amygdalino cogito, & cum fœniculi succo subacta, in vmbra siccato. datur sextula ex aqua calida. Aliud, quod flauam bilem educit, tumorem deprimit, & iecur roborat, recipit absinthij,

thij, turpeti, (quæ pityusa nuncupatur) sagapeni, singulorum drachmas quinque, seminis apij hortensis & montani, seminis fœniculi, anisi, singulorum siciliquum, scammonij, surculorum tithymali, mastiches, casiæ, cinamomi tenuis, singulorum drachmam: cõtusa & creta in orbiculos fingito. præbetur duella ex aqua tepida. Aliud, quod flauam atramq; bilem expurgat, crudos humores deijcit, sanguinem attenuat: cæterùm quot dies aluum subducit, totidem quiescere decet, rursusq; medicamentum repetere, dum integra absoluatur purgatio Accipit myrobalanorum flauorum, & Indici, & nigri Damasonij, & chrysobalani, & pityusæ, singulorum sesquidrachmam, epithymi Cretensis, filiculæ, violarum, singulorum drachmas tres, rosarum, seminis fœniculi, anisi, seminis absinthij, iunci odorati, cinamomi, spicæ, mastiches, cardamomi, amomi, singulorum drachmam, scammonij drachmam cum semisse, saccharis sesquunciam: tusa cribrataq; in vase trituram habeto. Dantur drachmæ tres, & si febris adsit, datur ex aqua egelida. Oxosacchar, corpora calefacta potum iuuat. Valet & ad febres acutas sanguineas & biliosas, iecoris lienisq; calorem, eorumq; infarctus expedit. Capit corticis radicis capparis, apij, intubi, singulorũ drachmas viginti,

folior

foliorum rosarum, seminis fœniculi, vtriusque drachmas decem, spicæ, iunci odorati, seminis apij, singulorum drachmas quinq;, hæc in aceti acerrimi libris quatuor macerantur, stantq; simul noctẽ & diem, deinde molli igne coquuntur, donec dimidium supersit: postbæc croco & sacchare adiecto, fit Zulapium. Inter coquendum autem scammonij sextula teritur, & in linteo ligata inditur vt ferueat. Perfectus exhibitionis modus est sextans, cum obseruatione, & moderatione. Aliud, è fumaria ad flauæ bilis incendium, scabiem & vulnera, & iecinoris obstructionem, valet & ad arquatũ, corpus repurgans. Corticis myrobalani lutei, cepule, & Indici, & Damasonij, empeliliZi, & emplitZi, florum violarum, filiculæ, absinthij, epithymi, singulorum sextans: ea confringantur, & diem noctemq; in aqua fumariæ macerentur, ac vsq; ad dimidias coquantur: dehinc percolata vsq; ad concrementum cum sacchare decoquantur: potionis modus est sextans, cum scammonij granis quatuor. Alia compositio decocti, aluum soluentis, iecinoris dolori opitulatur, bilem flauam, atramq; item pituitam, & caput purgat, si autumno & vere propinetur. Capit Damascena, ZinZipha, myxaria, singula triginta, adianti, florum buglossi, vtriusq; manipulum, violarum drachmas octo,

rosar

rosarum siciliquum, dulcis radiculæ, filiculæ, epithymi, singulorum drachmas tres, corticis radicis apij, & fœniculi, & intubi, singulorum drachmas octo: coquantur in aqua libris quinq; usq; ad tertias, deinde decocto pulueris myrobalani lutei drachmæ octo, myrobalani cepule, drachmæ quinq; imponantur, & noctem diemq; macerentur: adhæc diluculo ius decocti calfactum sacculis transfundatur, dissoluanturq; in eo, mannæ, arundinis Indicæ drachmæ octo, palmæ syluestris fructus, (ὀξυφοίνικα vocant Græci) sesquuncia, mannæ simplicis drachm. sex, & rursus per saccum transmittatur, deinde adiecta vnguenti nardi vncia, tepefactum exhibeatur. Compositio alia, quæ vere & autumno contra febres acutas præbetur: continet Zinzipha, Damascena, vuas passas ab Iconio, singulorum numero viginti, violarum sesquunciam, adianti, fumariæ, florum buglossi, intubi satiui, cuiusq; manus plenæ fasciculum: vuarum passarum acinis repurgatarum vnciam: hæc feruefacito in aqua sesquilibra, tantisper dum dimidium supersit: posthæc subigito, & per saccum excolato: postea eiusmodi liquori syluestris palmæ fructus sesquunciam, arundinis Indicæ repurgatæ vnciam, mannæ drachmas sex adijcito: rursusq; subacta defæcato, atq; excalfaciens

ciens

ciens modicè, addito Zulapij violarum sextantem, & propinato diluculo. Orbiculi è sagapeno, valent aduersus articulorum morbos, coxendicem, ventum neruorum, morbumq; omnis generis, quem frigida crassaq; recrementa concitarunt. Capiunt sagapeni, myrobalani, cepule, pityusæ, hermodactyli, singulorum drachmas quinq;, scammonij, castorij, capsici, singulorum sesquiscrupulum, balsami, (quod sisymbrium appellatur) nepetæ, seminis cicutæ, singulorum drachmas octo: tusa cretaq; cum aqua apij subigito, masliches, anisi, stœchadis.

Alij orbiculi, ad pedum dolorem accommodati, sumuntur quouis tempore: aloës, hepaticæ, penidiorum, vtriusq; drachmæ decem, sagapeni, myrobalani flaui, & Damasonij, hermodactyli, singulorum drachmæ quinq;, piperis, piperis longi, vtriusq; siciliquus sesquiscrupulus, lacrymæ Cyrenaicæ, opopanacis, vtriusq; drachma, nasturtij candidi, capsici Indici, vtriusque drachma. contundito & cribrato, ac cum succo porrorum fermentato, ac orbiculos firmato: modus exhibitionis est siciliquus. Aliud ad pedum dolores regium. Capit myrobalani flaui, Damasonij, emplitZi, Zingiberis, singulorum sextulas quatuor, origani sextulas septem, capsici duellam, hermodactyli candidi, sextulas viginti, penidiorum sextulas

sextulas duodecim, bdellij sextulas quindecim. tusa cretaq; cum succo solani subigito, & in orbiculos cogito: & simul atque æger dolorem persentit, ante vel post cibum, adsumat duellam ex aqua calida, aut vino. Parua triphylla dicta, prodest interaneorum doloribus ac stomachi, imbecillitatiq; eiusdem ab humiditate contractæ, integram valetudinem tutatur, estq; ad alia quæpiam vtilis. Capit corticem myrobalani cepule, & huius vice, si voles, Indici, empelili, & emplitzi, singulorum partem vnam: trita & cribrata misce cum oleo rosaceo, & cum melle despumato subige. Dandi modus est duella, aut semuncia, ex aqua egelida. Qui voluerit perfectæ vtilitati interaneorum consulere, vt ea à deiectionum labore liberet, bdellij cæsij partem adijciat, si verò sanguini euacuãdo opem ferre cupis, adde gummis torrefacti partem, verùm ad vtilitatẽ stomachi imbecilli, & infernarum partium corectionem apponitur rosarum, & mastiches pars, & anisi, ac caryophyllorum dimidiata pars: contra cordis palpitationem, lignũ aloës admisce, & aduersus ægritudines quas atra bilis gignit, pars epithymi adiungitur: si verò pituitam vacuare animus est, alypum adhibe: deniq; ad molẽ quam spiritus & flatus procreat, cruditatesq;, & coitus incrementum, infere.

Zingib

Zingiberis & galangæ, cuiusq; partem, capsici Indici, piperis longi & tenuis cinamomi, singulorum partem dimidiam, fitq; idoneum medicamentum. Non desunt medici, qui vt color vestustior reddatur, crocum adijciant. Sacra amara Galeni, quæ ex aloë conficitur, valet aduersus eos quibus in ore ventriculi, biliosi, putresq; humores impacti hærent, atq; ad tenebricosam vertiginem inde enatam, oculorum hebetudinem, capitis dolorem, & stomachi amaritudinem, faciei pallorem, quin & ad ea quæ ob oculos ceu culices aut pili obuersantur: fæces quoq; alui deducit, mediocriter purgans, & ad iecur vsq; progreditur: quare eos quibus id est calidius, offendit, & stomachum iuuat. Exhibitionis modus est à drachma vsq; ad siciliquum: species quibus hæc constat sunt, croci, spicæ, ligni balsami, masticthes, ligni casiæ, cinamomi, singulorum sextula, aloës sextulæ octo. Ea teruntur, & cum braßicæ aut absinthij succo vel vino, vt fermententur, subiguntur. Huic scammonium adiungentes, flauam bilem purgamus: si verò agaricum & medullam permiscemus, pituitam euacuamus: quemadmodum adijcientes epithymum, succum melancholicum educimus. Sunt qui vt stomacho aptius medicamentum ex aloë constituant, & minus aluum subducens, aloën

duplo

duplo ad species omnes pondere, coniiciant, tritamq; prius abluant, & in aquam mittentes, subsidere sinant: dein emergentem summatim aquam vnà cum innatantibus sordibus abiiciant, idq; iterum atq; iterum faciant: vbi verò abundè lauerint, medicamentum morsus expers, & stomacho idoneū reddunt: & reliquis speciebus, vt dictum fuit, admixtis, medicamentum ita concinnatum, imbecillibus stomachis accommodatum esse inquit Galenus. Dioclis medicamentum quod aluum subducit in pituitosioribus habitibus, ficus pingues triginta, spumæ nitri drachmas quatuor & viginti, Cnici seminis drachmas quindecim. Hac accuratè trita, cum despumato melle in vnitatem cogito, ac frustula triginta facito, quorum singula quotidie ante cibum assumantur. Catapotia ex colocynthide, quæ capiunt aloës vnciam, medullæ colocynthidis vnciam, euphorbij semunciam, veratri nigri vnciam, bdellij, gummis, vtriusq; vnciam, nitri semunciam: hoc semper vtere, cùm melancholicum succum aut pituitam purgare placet: nihil enim æquè potest in vnum cogere, & purgare neruos ægrotantis & caput, ac catapotiorum horum mistura, sufficiunt ad quatuor aut sex, pro laborantis viribus. Porrò haudquaquam opus est ad perfectum exhibitionis modum progredi, sed à

duobus tribus've scrupulis ordiri, & sic procedere. Mel rosaceum purgans: constat rosarum succi libris tribus, aut quinq; scammonij quadrante, agarici sextante, mellis libris sex: hoc flauã bilem detrahit, estq; ventriculo idoneum pituitam quoq; mediocriter pellit. Decoctio magna ad melancholicos, capit hyssopi, epithymi, vtriusq; sextantem, myrobalana lutea septem, nucis vnguentariæ duellam, veratri, pæoniæ, scammonij, trissaginis, polij, singulorum quadrantem, ammis, nardi Celticæ, asari, castorij, agarici, seminis fœniculi, hyperici, centaurij, pulegij, serpilli, origani, singulorum sextantem, libystici vnciam, calami odorati sextulas quatuor, polypodij, alypiæ seminis, nepetæ, singulorum trientem, medullæ selibram, peplij selibram. Antidotum Sungeli, vtile ad capitis dolorem, oculorumq; hebetudinem fronti illitum, ad stomachicos, iecinorosos, lienosos, colicos, articulorum doloribus laborantes, podagricos: appetentiam excitat, animi alacritatem, & colorem restituit, si cum vino bene diluto, aut melle probè temperato præbeatur. Modus dandi, est nucis Ponticæ magnitudo: ijs verò qui purgari cupiunt, drachma, aut quantum virium robur perfert. Datur & ad affectus muliebres, quouis tempore antè & post cibum: species hæ

sunt,

sunt, piperis longi, piperis candidi, piperis communis, cinamomi, xylocinamomi, filiculæ, nucis aromaticæ, caryophyllorum, singulorum sextans, Zingiberis triens, spicæ, mastiches, floris rorismarini, seminis alypiæ, scammonij, singulorum vncia, sacchari dextans, mellis quod satis est. Aceti mulsi purgantis compositio, ad corpora melancholica: *hyssopi, thymi, epithymi, agarici, filiculæ, origani, pulegij, cumini, anisi, radicis apij, singulorum fasciculi qui manu prehendi possunt: madeant in aceto noctem & diem, deinde probè decoquuntur: postea abiectis herbis, acetum cum pari mellis pondere in vnum corpus coguntur, & vsque ad crassamentum coquuntur, demum scammonij sextans immittitur: modus exhibitionis est duella, aut pro viribus.* Sacra Galeni aduersus maxima et deterrima vitia, quæ humores extricatu difficiles expurgat, & facultates naturales recreat, omnes autem humores purgat: si verò quempiam præ cæteris educere cupimus, commoderatum simplex aliquod deiectorium potioni adijcimus, illumq́; humorem vna detrahimus. Vtilis quoque est melancholicis, & comitialibus. Cæterùm antea accuratè meatus infarctu sunt vindicandi, humoresq́; concoquendi. *Capit colocynthidis trientem, scillæ assæ sextantem, aut quadrantem,*

spicæ sextulas quatuor, iunci odorati, polij, pulegij, aiugæ, singulorum sextulas quatuor, euphorbij semunciam, gentianæ sextulas octo, agarici sextantem, ammoniaci vnciam, veratri nigri sextantem, bdellij sesquunciam, aloës sesquunciam, marrubij vnciam, trium piperū, cuiusque sextulas quatuor, sagapeni semunciam, croci duellam, aristolochiæ longæ, & rotundæ, vtriusq; semunciā, zingiberis trientem, cinamomi semunciam, opopanacis, castorij, petroselini, vniuscuiusq; semunciam, despumati mellis quātum sufficit, passi quod ad lacrymas macerandas satis facit. Sacra Rufi Ephesij mistura, pituitosos crassosq; humores educens: trissaginis dextans, colocynthidis, sagapeni, casiæ, filiculæ, singulorum bes, petroselini, piperis candidi, vtriusque quincunx, aristolochiæ quincunx, cinamomi, croci, agarici, polij, spicæ, nardi, myrrhæ, singulorum triens, opopanacis quadrans & drachm. quatuor, mellis despumati quantum satis videbitur. Sacræ Logadij compositio, hac plus cæteris succum melancholicum expurgat. Thymi, spicæ, myrrhæ, scillæ assæ, euphorbij, ammoniaci, bdellij, Zingiberis, aloës, stœchadis, hyperici, trissaginis, singulorum vncia, epithymi sextans, cinnamomi quadrans, veratri nigri sesquuncia, petroselini sextulæ quatuor sesquiscriptulum, amomi,

folij Indici, casiæ, piperis communis, piperis candidi, castorij, opopanacis, medullæ, sagapeni, singulorum semuncia, aristolochiæ sextula, mellis quantum sufficit. Sacra Memphitæ, caput, aures, & oculos purgat, abscessus stomachi discutit, auxiliatur comitialibus, qui concidunt, & ore spumam commouent, & linguam mandunt, vt arbitreris ita affectos à dæmone detineri. Conuenit cholericis, elephantia laborantibus, si ab initio morbi exhibeatur: subuenit feris impetiginibus, corpus erodentibus, lethargo correptis, & ijs qui inuiti vel vrinam, vel alui recrementa emittunt: vtiliter præbetur & ijs qui medicamentũ lethale hauserunt, prodest iecinorosis, lienosis, pleuriticis, cardiaco vitio affectis: fœminis menses pellit, quinetiam ischiadicis, & lumborum vitijs conflictatis, sufficiens auxilium præstat: omnibus deniq; vetustis vitijs medetur, datur bis terve mense, sumitur ex diluta aqua mulsa, ciceris magnitudine. Quod si humorem quempiam potius quàm cæteros, animus sit purgare, assume illi accommodatum, ac priuatim dicatum deiectorium. Perfectus exhibitionis modus assumentibus antidotum, est siciliquus, aut drachm. tres. Species verò quibus constat, sunt, agarici, folij Indici, ammoniaci, veratri nigri, scillæ assæ, scammonij, piperis nigri,

singulorum grana quinq; thymi, aloës, polij, casiæ, hyperici, trissaginis, bdellij, marrubij, epithymi, euphorbij, filiculæ, singulorum grana quatuor, piperis albi, castorij, aristolochiæ longæ, cinamomi, Zingiberis, petroselini cuiusque grana duo, piperis longi, sagapeni, croci, singulorum grana duo cum dimidio, medullæ colocynthidis grana decem, mellis quod faciat satis. Compositio è prunis Damascenis, pituitam & bilem educens: *carnium Damascenorum libræ duæ, mellis despumati libræ duæ, tithymali quadrans, scammonij vncia.* Orbiculi stomachici, *qui dolorem sopiunt, viscera roborant, stomacho succurrunt caluariam purgant & si qua defluxio in oculos irruit, auxilio sunt. dantur & ad hemicraniam, dolorem nimirum qui mediam caluariam vrget, obtenebrationem, & sonitus aurium. Sunt mire efficaces, si septem ante cibum sumantur, & post esum quinq; idq; quouis tempore.* Capiunt *nucis aromaticæ, spicæ, croci, xylaloës, galangæ, amomi, cinamomi, Zingiberis, caryophyllorum, zaduaris, cubebe, maceris, singulorum sesquidrachmam, rhei Indici, par pondus omnium specierum, & aloës æqualem omnium mensuram. Trita cum vino candido fermententur, ac in orbiculos digerantur.* Catapotia *ex lapide Armeniaco, amaræ, epithymi, vtriusq;*

 sem

ſemuncia, agarici, Armeniaci lapidis, vtriuſq; drachm. quatuor, ſcammonij vncia, caryophyllorum grana octo, tuſa excipiuntur roſaceo malo, aut citriorum ſucco, vel melle roſaceo. Datur ſiciliquus. hoc varios repurgat humores, præcipuè terreſtrem, ac melancholicum. Porro lapis hic Armeniacus, vt ſuprà docuimus, & potus, & in catapotio deuoratus, citra moleſtiam aluum deijcit, neq; metus eſt, ne ſtrangulatio, aut ſyncope ſubſequatur, quemadmodum in purgatione per veratrum album vſu venire conſueuit. Cæterùm reliqua omnis victus ratio, ſit boni ſucci, coctuq; facilis, & virium refocillatrix: ita nanq; & per purgationem, & victum concoctu facilem, viribus roboratis, poterunt furioſum amarumq; morbum depellere. Quòd ſi quid reliquiarū etiamnum ſuperſit, neque mens ægri planè perpurgata videatur, auxilia iterato reuoca, ijſdem inſiſtens. Sal, qui aluum ſubducit, ventri, inteſtiniſq; inhærentē pituitam, reliquoſq; humores euacuat: purgat quoque modice bilem, commodiſsimus eſt articularijs, ſtomachicis, ſi quis ob ſtomachi vitium comitialis aſsiduè concidit, eoq; vtitur, magnas mihi gratias habebit. Qui eo familiariter vtuntur, à morbis ipſos vindicat. Petroſelini, maſtiches, Zingiberis ſingulorum drachmas tres, piperis, euphor-

bij vtriusq; drachmas sex, salis ammoniaci, drachmas quindecim, scammonij drachmas sex, datur eochlearis dimidium in prandio, ad intinctum cum pisce vel gallina: pondus autẽ sint drach. quatuor. Verùm si efficaciùs volueris purgare, mane ieiuno ex succi ptissanæ, aut aquæ mulsæ drachmis sex præbeto, sed robustioribus drach. septem, imbecillioribus verò drachm. quatuor dari poterunt. Aliud, quod citra noxam aluum soluit, nec stomachum subuertit, quod omni tempore & cuiuis ætati exhibetur: excernit fæces duriores, omnemq; putrẽ materiam à capite vsq; ad vngues: à furfuribus & reliquis exanthematis, quæ in capite efflorescunt, liberat: medetur tenebricosæ vertigini, lippitudini, omnibusq; exanthematis, quæ in summa cute erumpunt. Vindicat à tertiana, quotidiana, & quartana, si in intermissionibus, bona nimirum coctione antea in vrinis apparente, præbeatur, sed præ reliquis succis bilem euacuat. Accipit Zingiberis, petroselini, epithymi, silphij, ammis, seminis apij, cumini, libystici, piperis, singulorum drachmas quatuor scammonij semunciam, salis ammoniaci torrefacti septuncem: frictum salem cum cæteris tundito, sed scammonium tritum cribro excutitur, atq; in pila in vnitatem rediguntur. Dantur drachmæ nouem cum cremore ptissa-

næ

næ, vel aqua mulsa. Aquam ducens purgatorium, pituitam aquamq; euacuans: piperis, rutæ seminis, scobis eburneæ, euphorbij, pares singulorum portiones: modus exhibitionis sunt drachm. tres ex melle liquido. Colicis, & aqua inter cutem laborantibus auxiliatur. Aliud, quod citra molestiam purgat, ischiadicis, & ijs qui diuturnis morbis circuitu repetentibus, affligũtur, efficax. Colocynthidis medullæ quadrans, nitri sextans: probè trita dato robustis drachmam ex hydromelite, imbecillioribus verò siliquas nouem. Cæterùm quandoquidem abundè de purgantibus est pertractatum, hîc ei finis imponatur: tibi verò & alteri cuiuis, purgandi rationis studioso, hinc occasionem sumere licebit, & iuxta antea explicatas rationes ac distinctiones, ijs manus admoliri, atq; ab his extorso de alijs iudicium ferre, similiaq; condere.

Medicamenta quæ vel apposita, vel iniecta purgant. CAP. X.

Verum enimuerò, quoniam nonnulli per vmbilicaria medicaméta, & inunctiones, & ea quæ subter in aluum dantur, (ἐνέματα vocant Græci) noxios humores eijcere tentant, de ijs quoq; tantum differemus, quantum ea parte, hoc opus non esse mancum videatur. Vmbilicare deiectorium, quod idem

vomitum prouocat, si ventri superimponatur, menses qui ob vasorum præclusionem detinentur elicit, fœtus disperdit, aluo atque lumbis admotum. Absinthij, succi radicis cyclamini, colocynthidis medullæ, singulorum drachmæ decem, radicis cucumeris sylueſtris, radicis artemisiæ siccarum, elaterij, cuiusque drach. sex, farinæ lupinorum, chelidonij, seminis violæ albæ, singulorum drachmæ sex, opopanacis siciliquus, ceræ drachmæ quinque, terebinthinæ drachmæ octo, olei Cyprini drachm. vel quãtum satis est. hoc adpositum, simul atq; ventrem emouit, summouere oportet. Emplastrum aliud purgans, quod ab egerendi necessitate, χεζανάγκη Græcis nominatur: hoc vmbilico impositum, aluum commouet, sed si super thoracem aut ventriculum datur, vomitum ciet, donec splenium abstuleris, fœminarum menses ducit, & fœtus necat, si imo ventri & lumbis admoueatur. Ratio componendi hæc est: Cocci Gnidii drach. tres, lapidis Asij siciliquus, veratri candidi drachmæ quatuor, adipis caprini drachmæ quinque, elaterij, succi tithymali, vtriusq; drachm. quatuor, amurcæ siciliquus, fellis taurini siciliquus, spumæ nitri drachmæ quinque, farinæ lupinorum amarorum sextãs, comarum absinthij siciliquus. Reliqua tunduntur & incernuntur, deinde sil
tritum,

tritum, & amurca induntur, liquefactusq; adeps infunditur; atque in vaitatem redactis vtimur. Epithema aliud, quod sanguinem per nares elicere, si fronti imponatur, pollicetur: quando autem, inquit auctor, sanguinem sistere velis, auferto, & locum spongia posca aut frigida imbuta accuratè extergito. Imo vêtri impositum quadrangulari figura, nouem digitorum magnitudine, menses ciet, & fœtus enecat. Admouetur & nephriticis in exacerbationibus. Capit ceræ, galbani, euphorbij, radicis lanariæ herbæ, (στρȣθίον nominatur) singulorum vncia, talorum cerui crematorum, succi absinthi, vtriusq; drach. quatuor, terebinthinæ triens. Arida læuigata cernito, & cum felle vitulino rursus terito, vt strigmenti crassitudinē acquirat, & liquefacta superfundito, cumq; in vnū coierint, vtitor, ait, tāquam hominum opinionem fallente. Vnguenti deiectorij mistura, fellis taurini sextans, elaterij vncia, cocci Gnidij triens, succi lupinorum sextās, euphorbij, colocynthidis medullæ, vtriusq; vncia, adipis viperini quadrans semuncia, muscerdarum drachma, adipis vulpini recentis sextans, succi, pæoniæ, castorij, vtriusq; drachmæ quatuor, olei cyprini selibra, olei cōmunis libra. Aliud epithema, quod vmbilico admouetur, & lienem expurgat: veratri nigri

quadrans

quadrās, veratri albi triens, ammoniaci, nitri, singulorum quadrans, scammonij sextans, piperis grana triginta: tusa cribrataq́; terebinthina excipito, vt malagmatis mollitiem contrahant, locoq́; antea deterso, & foro, splenium quadrangulare quinq; digitorum latitudine inducito, ac imponito. Pubi quoq; appositum, fœtus necat. Epithema sanguinem ducens, vt ora venarum sui officij moneat, & menses muliebres ducat. Capit elaterij, myrrhæ, galbani, farinæ hordeaceæ, singulorum drachmas quatuor, foliorum rutæ viridis siciliquum, fellis taurini quātum sufficit: vbi singula priuatim in summum læuorem redegeris, atq; deinde in vnitatē coēgeris, bilis quod sufficiet affundito, & cùm vsus ita postulat, locum sub vmbilico, circumq́; ipsum vmbilicum, ac interdum lumbos ilinito. Menses quoq; prolicit, & ora venarum anus aperit. Altera inunctio, quæ plantæ pedis illita, crudam pituitam expellit.

Medullæ sextulæ quinquaginta, euphorbij sextulæ triginta, lactis tithymali sextulæ viginti. Tundatur medulla bene, atque affusis aquæ libris tribus, triduum ita permaneat, quarto deinde die, vsque ad tertias coquatur, posthæc liquori colato olei libra adijciatur, & molliusculo igne, tantisper coquatur, dum tertia pars supersit, ijsq́; ceræ quadrans additur,

quæ

quæ cũ fuerit dissoluta, euphorbium ac tithymali lac imponitur, omniaq; simul probè coquuntur, demum ab igne deponuntur, & in vasculũ nitidum infunduntur. Cumq; cuipiam mederi cupis, quem crudus humor, corporis medium propè renes infestat, aut spiritus in spina media insidentes, negocium facessunt, laboranti sagapeni sextulam præbeto potandam dum dormitum concedit, alteramq; sextulam sequenti die summo mane, ex aqua tepida, posthæc plantas pedum, genuq; medium iam dicta vnctione illinito. mirum enim in modum humorem crudum extricat ac repurgat: nihilo secus & citra sagapenum idem præstat.

De glandibus medicamentis quæ naribus induntur, & quæ mansa pituitam per os educunt. CAP. XI.

Porrò quia nonnulli, vsu aut necessitate quapiam ita suadente, glandibus & clysmatis ægrotantes repurgant, horum quoq; vna altera've compositio est apponenda, vt inde ceu è rudimento quopiam, eiusmodi quædam medicamenta concinnare queas. Glandis compositio, ad humorem mucosum ex acetabulis ac spina extrahendum, atque ad ægritudinem colicam, quam frigus creauit. Recipit sagapeni siciliquum, bdellij, sarcocollæ, colocynthidis, scãmonij, nitri, myrrhæ, fellis bubuli, sing

ſingulorum drachmam : tuſa cribrataq́; vt fermenteſcant, ſubiguntur, & pro ſpecierum pondere mel concretum adijcitur : deinde oleo ſeſamino manibus illitis, glandes efformantur. Medicamentũ quod in nares inſeritur, ἔῤῥινον *Græci vocant, purgans, Aſclepiadis, efficax ad eos qui vetuſta lippitudine infeſtantur: prodeſt & comitialibus, copioſum humorem eliciens, gith drachm. octo, ſalis ammoniaci, elaterij, vtriuſq; drachma: trita & in tenuiſsimũ pollinem redacta, oleo ſicyonio, aut vnguento irino, vel Cyprino excipito, vt cerati craſsitudinem naniſcatur, & in corneam pyxidem ad vſum reponito: vſus tempore, nares illinito, iubetoq́; vt ſurſum attrahat. Aliud, citra dolorem & moleſtiam purgans: cyclamini ſicci drach. octo, iridis ſiciliquus, nitri rubri drachma (ipſe elaterio vſus ſum) diligenter trita per arundinem inſufflato, admonens eos qui vtuntur vt ſurſum rapiant, deinde deorſum nutent, vt collectus humor defluat. Aliud ſternutamentum ciens, quod caput expurgat, Heraclidis Tarentini, Cumini Æthiopici, piperis candidi, herbæ lanariæ, caſtorij, æquas portiones, tuſas, atque incerniculo excuſſas, in æneam pyxidem recondito. Cùm vſus flagitabit, concuſſam pyxidem, naribus admoueto, aut digito ipſum inſerito, vel per arundinem*

inſpir

inspirato. Aliud, Zingiberis siciliquus, herbæ lanariæ siciliquus, piperis, casiæ, vtriusq; drachma: vtere vt prædictum fuit. Aliud valet ad eos qui vetusto capitis dolore infestantur, & tenebricosa vertigine tentantur, atque comitiales: veratri candidi drachmæ quatuor, radicis cucumeris syluestris, herbæ lanariæ, nitri, piperis candidi, singulorum drachma, castorij siciliquus, vtere quo diximus modo. Aliud, foliorum cucumeris syluestris succum ipsum per se, aut cum succo betæ, vel myrrham melle decoctam, naribus infunde. Aliud, elaterium erui magnitudine, lacte muliebri maceratum in nares inditur, & vbi purgationem ciuerit, nares in peluim demissæ abluuntur ciboq; reficitur æger. Porrò medicamenta quæ commanducata pituitam eliciunt, ἀποφλεγματισμοὺς Græci nuncupant, quæq; per emissaria palati caput expurgant, fiunt ex sinapi, vel hyssopo cum passo coctis, aut vua passa trita cum pipere, vel melle oleo admixto, aut herbā pediculari seorsum, & ex melle detrita.

Alius apophlegmatismus, qui mansus caput repurgat, & copiosum elicit humorem. Piperis cādidi, origani, vuæ passæ, singulorum siciliquus: excipe vuis passis, exemptis vinaceis, aut ficorum pinguium carne, & mandendum præbe. Debet autem mandens caput deorſ

deorsum flectere, & ex interualis, vt collectus humor effluat, hiare: posthæc, aquam calidam ore continere: cumq; multus persentitur morsus, effundere. Aliud, quod manditur: nitri drachmæ sex, anisi drachmæ quatuor, herbæ pedicularis drachmæ tres, foliorum viridium lauri, & vuæ passæ domesticæ, detractis vinaceis, vtriusque pares portiones excipito, & pastillos formato, qui singuli pendeant drachmas tres, atque vsu appetente, vnum commanducandum exhibeto. Aliud, origani, hyssopi, herbæ pedicularis, singulorum drachmæ quatuor, spumæ nitri, sinapis, vtriusque siciliquus, pyrethri drachma: in læuorem redige, ac vtere. Aliud, hyssopo, thymo, origano, & seorsum, & simul vtere. Habes tractationem de medicamentis qua commansa pituitam ore educunt, & quæ in nares imponuntur, abundè tibi explicatam. Verùm quandoquidem nonnulli huiusmodi ac reliquis deiectorijs, parum circunspectè vtentes, interdum dolores, uel conuulsiones, aut superpurgationes, aut id genus alia inferunt, & iuuamenti loco nonnũquam noxam creant, hæc de ijs haud ignorasse decet, quòd non omnes amice, eadem medicaméta eodem sensu percipiunt, sed alij, ea etiam quæ admodum potentia sunt, ob corporis sensuum difficultatem,

vix

vix sentiunt, alij quæuis vulgaria persentiunt: quemadmodum nonnulli, quòd meatus natura sint fluxiles, vel ob materiæ aptitudinem, instrumētorumq; mollitiem, mediocribus purgantibus cedunt, qui verò non sunt huiusmodi, tardè vel à potentioribus purgantur. Quo fit, vt priores in superpurgationes, & conuulsiones, & contractiones ac refrigerationes incidant: posteriores verò, animi deliquijs, torsionibus, doloribus, vertiginibus, & animi deiectionibus corripiantur. Porrò pro portione afficiuntur, qui parte aliqua purgantur. Denique, non à vehementibus, verùm à moderatioribus in omnibus ijs quæ adsumuntur auspicari oportet, partim vt sensus ægri exploretur, partim vt exercitatus vehementiora tolerare discat, ipsorumq; nimia vis, per medicamenta, quæ morsus sunt expertia atq; emolliunt, est castiganda: nā si ita ex methodo medicamēta offeres, ægrot⁹ nihil periculi subibit.

De medicamentis exitialibus. CAP. XII.

Cæterùm quia purgantia medicamina, quantitate potius offendunt, cùm nimirum largiore modò assumuntur, dictumq; est antea, qua ratione ea sint commiscenda, quoq; ponderis modo exhibenda, atq; exitialia, qualitate potius nocent, nunc de his quæ ex omni parte offensam gignunt, & plerunq;, vel co-

pia, vel qualitate perimunt, est differendum. nam quandoquidem nonnulli casu quopiam ac ignoratione, alij vltro suaq; sponte vitam exosi, ceu qui sibi necem inferunt, aut laqueo spiritui viam præcludunt. quidam quoque qui aliorum vitæ insidiantur clanculum animalia exitialia, aut plantas, vel metallicas species, ferculis inijciunt: age de his quoq; quæ necessaria sunt dicamus, hac etiam in re, veteres artisq; inuentores secuti, & modo sensum mentemq; ipsorum proponentes, modo ipsa verba, sed in pauciora contracta, adferentes: hoc enim nostrum toto hoc opere propositum est, in illorum sententiam pedibus ire, & si quid compendiosum ab illis dictum est, id ad verbum huic volumini nonnunquam inserere. Quocirca si tu, aut alius quiuis, quædam huius libelli in aliorum commentarijs scripta repererit, nos minimè ceu alienæ commentationis plagiarios criminetur, sed compendio vbiq; studuisse arbitretur: & sicubi obuium atq; ad manum inuenimus, ei tanquam abundè satis facienti acquieuimus. Siquidem hoc ipsum & à Galeno, & à recētioribus, in libris de medicamētis factum fuisse cernimus, qui suis libris aliorū inuenta immiscere haud despexerunt. Cæterùm hæc, prout cuiq; libet, ita & iudicet & disponat licet. Nos verò quibus propositum est de ijs

quæ assumpta enecant, pertractare, singula excutiemus, doceamusq́; quænam post assumptionẽ symptomata progignant, ac quibus medicamentis vniuscuiusq́; periculum imminens propulsetur. Cæterùm lectores omnes, qui in hunc librum incident, & artis sacris initiati sunt, præmonitos velim, vt ipsi hæc ad hominum salutem edisc̃at, neq́; in eorum perniciem, quouis vindictæ prætextu, detorqueant, ne Deus iudex hic illorũ flagitium diuulget, meritasq́; luant pœnas: parcat ve, vt in posterum iustiori supplicio vlciscatur, æternis nimirum pœnis condemnans: adhæc ne temerè ea cum alijs communicetis, ne is qui facinoribus oblectatur, eiusmodi rerum cognoscendarum studium, sui flagitij lucrum non contemnendum statuat, vosq́; ob linguæ effrenem incontinentiam sicario medicamentum mortiferum, in manum obtrudatis. Cæterùm de his hactenus: nos verò, vt polliciti sumus, tractationem capessamus. Itaq́; animalia lethalia sunt, cantharis, buprestis, salamandra, pinorum eruca, πιτυοκάμπαι Græci nominãt, lepus marinus, rana rubeta, et muta, rana palustris, hirudines deuoratæ: ex seminibus, herba apollinaris, cicuta, coriandrũ, gith, psilliũ: ex liquoribus, meconiũ, opocarpasum: thapsiæ succus, elateriũ, succus mãdragoræ: ex radicibus, chamæleon, aco-

nitum, thapſia, veratrum, agaricum nigrum, ephemerum, quod nõnulli Colchicum, eo quòd in Colchide proueniat, appellant: ex ramoſis et oleribus, ſmilax, quam Romani taxum nominant, ſolanum furioſum, quod dorycnium quoq; vocant, herba Sardonia, quæ ranunculi ſpecies eſt, papauer corniculatum, pharicum, toxicum, ruta ſylueſtris, fungi: ex animalibus verò, ſanguis tauri nuper mactati, lac coagulatum, & mel quod in Heraclea Ponti ciuitate naſcitur: ex metallicis autem, gypſum, ceruſſa, calx, auripigmentum, ſandaracha, argenti ſpuma, adarce, plumbum, & quod vocatur argentum viuum: ex domeſticis & familiaribus deniq;, vinum copioſum confertim è balneo egreſſis potum, aut paſſum, aut frigida ſimiliter. Atq; hæc ſunt quæ interimunt. Verùm de ſingulis, quod neceſſum eſt, priuatim tractare oportet. Eos itaq; qui cantharidas aſſumpſerunt: hæc ferè indicia comitantur, omnia ab ore ad veſicam vſq; morderi ac vellicari ipſis videntur, guſtuiq; picis aut cedriæ aliquid ſimile ſapere putantur, dextra præcordia inflammatione tentantur, vrinaq; ægrè redditur: adhæc ſæpenumero ſanguinem quoq; lotio excernunt. venterq; ita ipſis affici videtur, vt ij quos inteſtinorum difficultas prehendit, animo linquũtur, & in tenebricoſas vertigines

tigines incidunt : deniq; mente alienantur. Proinde antequam hæc insequantur, exhibito oleo ad vomitum cogendi sunt, ac simul atque plurimam partem vomitione reiecerunt, clystere cremor halicæ, aut oryzæ, aut tragi, vel ptissanæ, vel seminis lini, vel fœnigræci, aut radicum althææ decoctum infundendum est. Quinetiam posthæc nitrum, vel hydromeli, vt ea quæ stomacho intestinisq; adhærent deorsum pellantur ac eluantur, præbere oportet, post quæ, si ipsa perrumpere nequeunt, mulsam aquam vnà cum nitro, tritis nucibus pineis commistis, & seminibus cucumeris, vel lacte, exhibere decet. Efficax præterea est & adeps anserinus ex passo. Cæterùm partibus inflammatis farinam hordeaceã in mulsa decoctam, cataplasmatis more inducere conuenit, licet initio adhibita cataplasmata obsint, eo quòd assumptum venenum à caliditate retineatur, atq; in locis principatum tenentibus obfirmetur. Verùm vbi ipsum tempus traxerit, prosunt, quòd inflammationes relaxent, doloresq; sopiant ac mitigent. Eo quoq; tempore iuuat, si antea oleo calido illitum, in labellum dimissum corpus abluatur. Per summam item cutem ea quæ noxam creant, medicamentis euocanda sunt, vt omnis perniciosus exortus quacunque ratione licet è corpore extrudatur, ne

affectus stabilis ac permanens euadat. Carnes porrò gallinaceæ, agninæ, ac porcellorum dandæ, sed quæ pingues sint, & tenerrimæ vnà cum semine lini decoctæ: aluum enim iuuant ac emolliunt, & acria retundũt. Vinũ item copiosum ac dulce, valet quoq;, si cortitis thuris, & terræ quæ ἀστὴρ Græcis nuncupatur, vtriusque drach.4.tritæ, ex aqua assumantur quin- etiam confert irinum ac rosaceum vnguentum in ruta excoctum: & vitis virgulta tenera ex passo. Verùm longè omnium efficacißima sunt antidota, si ex mulsa quatuor drachmarum pondere bibantur. Porrò pinorum eruca deuo- rata, statim dolor in ore ac palato oboritur: adhæc linguæ, ventriculi, ventrisq; valida inflammatio, ac intestinorum vehemens cruciatus, adeo vt interanea corrodi videantur, prehendit, atq; totius corporis incẽdium. His non aliter quàm ijs qui cantharidas deglutierũt, succurrere decet, sed priuatim ipsis, loco rosacei iriniq; olei, melinum adhibetur, quod ex malis cotoneis, & oleo conficitur. Iam ijs qui buprestin epotarunt, in gustu quippiam graueolenti simile percipi videtur, & dolor stomachi succedit, & aqua inter cutem laborantium in morem totius corporis extima intenduntur, ac vrinæ supprimuntur.

Iuuant quæ ijs quoque qui cantharidas hauser

hauserunt, auxilio sunt, sed peculiariter, vbi vomitione ac clysteribus iniectis euacuaris, pro sunt ficus siccæ, earumq; decoctum cum vino. Vbi autem periculum de suo acumine remisit, glandes Thebaicæ esu vel ex vino mulso lacte've, tritæ, potæ auxiliantur. Omne quoque pyrorum genus comesum, lacq; muliebre epotum opitulatur. Eos qui salamandram ingesserunt, linguæ inflammatio, ratiocinationis impedimetum, atq; cum rigore quopiam ac exulceratione tremor superuenit. Quæpiam quoq; corporis partes liuescunt, etsi intus venenum permanserit, putrefactæ sæpenumero defluunt. Quibus vbi omnia ea quæ in cantharidibus admouerimus, peculiari quadam ratione medicamentum, quod resina pinea & galbano cum melle constat, loco eclegmatis offertur, ac aiugæ decoctum, in quo nuces pineæ leuigatæ fuerint, & folia vrticæ cum liliis & oleo decocta: valent & testudinis marinæ terrestris've oua cocta, & ranunculorum ius, in quo eryngij radix fuerit incocta. Qui leporem marinum epotarunt, gustus piscosus ac virosus succedit: at vbi vetustum est malum, aluus indolet, & vrinæ cohibentur, ac cùm excernuntur, colore cernuntur purpureæ, omne piscium genus auersantur oderuntq;, & sudorem graueolentem emittunt.

Bilis præterea euomitur, quæ nonnunquam sanguini commiscetur. His assiduè lac asininum, aut passum, & malue radicis foliorumq; decoctum, aut cyclamini radix cum vino trita, vel veratrum nigrum, aut scammonij lacryma cum aqua mulsa, malorum item Punicorum acini, aut cedria læuigata cum vino datur: efficax quoq; est anserinus cruor calidus epotus. Quòd si ægri pisces ingerere nequeunt, solos fluuiatiles cancros coctos edant, bibantq; vinum cui ipsi sint admixti. Cæterùm salutare est, si pisces edere sustinent. Rana rubeta, aut palustris oblata, corporis tumorem cum pallore intenso, vt buxeo similis videatur, inducit, difficulter respiratur, os fœtet, & singultus subsequitur: quandoq; etiam semen præter voluntatem excernitur. Facilè autem à vomitu succurritur, assumpta multa meraci vini potione, & arundinis radicis siciliquo, aut cyperi totidem. Cæterùm cogendi sunt vt concitatius obambulent, & currant, ob torporem, qui ex hoc malo contrahitur, adhæc, vt singulis diebus lauentur. Hirudines in aqua absorptæ, & inter deuorandum in ore ventriculi adhærescentes, partes vlcerant, & exuctionis imaginem repræsentant: quæ nota est hirudines esse deuoratas. expellit eas muria sorbitione oblata, & succus Cyrenaicus, aut laseris folia cum

aceto epota: gargarizandum quoq; atramentum sutorium in læuorem redactum cum aceto, aut nitrum cum aqua. Eas verò quæ gutturi adhærent, in calidum lauacrum dimittentes, ac frigidam ore continendam dantes, eijcimus.

Herba apollinaris pota, mentis abalienationem ebrijs non dissimilem infert: est autem curatu facilis si opem feras mulsa liberalius pota, & lacte, potissimùm asinino, sin minus, bubulo, & ficuum aridarum decocto. Bene faciunt ipsis & nuclei pinei, necnon & cucumeris semen cum passo assumptũ: nitrum similiter cum aqua conducit, insuper intubum erraticum, sinapi, nasturtium, radicula, cepæ, allia, singula cum vino sumpta. Cæterùm cogendus est conquiescere, vt qui vinum biberunt. Coriandrum propter odorem latere nequit: epotum autem raucitatem facit, vocemq; densat, & furorem ebrietati non absimilem inducit: totius corporis ipsorum odor coriandrum indicat: succurrit, simul atq; per oleum irinum vomitu reiectum fuerit, vt suprà monstratum est, vinum cum absinthio, & per se potum, ouaq; euacuata in sese detrita, & tepefacta cum muria ac sorpta, quinetiam muria bibita, & ius salsum tum gallinaceum, tum anserinũ. Cicutæ potus tenebras caliginemq; inuehit, vt solem aspicere nequeant: singultum item & mentis

 alienat

alienationem, ac extremorum perfrictionem inducit: postremò conuulsi, præfocationis tensione corripiuntur, arteriarum spiritu intercepto. Per initia igitur, quemadmodum & in alijs, vomitu eam educemus, deinde euacuatione vsi, quod ad intestina collapsum est, excernimus, posthæc ad vini meri potionem, ceu præsentissimum remedium transimus, per interualla eam exhibentes: in quibus potum prodest lac asininum, aut absinthium cum pipere & vino, & castorium, & ruta cum vino, aut lauri semina, laserpitium item, eiusq; liquor, cum oleo & passo: passum quoq; per se copiosum epotum, abundè succurrit. Et quod vocatur psyllium, potum corporis totius refrigerationem infert, torporemq; cum resolutione, & animi tristitia. Præsidio sunt omnia quæ contra cicutæ potum valent. Papaueris lacrymam epotam subsequitur delatio in somnum (καταφορὰν appellant) cum perfrictione & pruritu adeo intenso, vt sæpenumero veneno inualescente, tantus oboriatur, vt ab eo excitetur, & toto corpore veneni odor persentitur.

Proficit post vomitiones oleo factas, acre clysma iniectum, & acetum mulsum cum sale potum, aut mel cum rosaceo calido, aut vinum meracũ copiosius cum absinthio et cinamomo, & acetum calidum per se: insuper nitrum cum

a qua & origano, & semen rutæ sylueſtris cum pipere & vino ac panace: piper item cum caſtorio & oxymelite, aut ſatureia, vel origano, vino addito. Cæterùm excitare ægros oportet ijs quæ naribus adhibentur odoranda, & in calidum labrum deducere, fomentiſq; propter accedentem pruritum adiuuare: à lauacro pinguibus iuſculis vti expedit cũ paſſo. Papauer, quod corniculatum appellatur, eſum potum've, eadem inducit quæ papaueris liquor: quocirca eadem admittit præſidia. Mandragoræ potum ilico carus, virium reſolutio, & valida in ſomnum delatio, quæ nihil ab eo vitio quod λήθαργος nuncupatur, differt, inſequitur. Antequam horum aliquod eueniat, cõpetit vomitus, poſt hunc aqua mulſa, nitrum, abſinthium, cum paſſo aſſumpta. Capitis item irrigatio, ἐμβροχὴν vocant, ex roſaceo & aceto. Motus quoq; corporis excitari debet, per ea quæ odoratum commouent: nempe eupatorio, pipere, ſinapi, caſtorio, & ruta ex aceto contritis, adhæc pice liquida, ipſiſq; lucernarum funiculis vſtis, necnon ijs quæ ſternutamenta mouent: alijs item auxilijs in his vti conuenit. Carpaſi ſuccus potus, carum, & ſtrangulatum præcipitem infert: qui ab ijs opem ſentiunt, quæ cicutæ epotæ auxiliantur. Quæ in Sardinia herba gignitur, & ranunculi ſpecies eſt, pota

vel

vel comesta, mentem abalienat, conuulsionem adfert cum labrorum contractione, vt risus imaginem præbeat: à qua affectione risus Sardonius, haud satis laudabili dicterio inter homines iactatur. His priuatim post vomitum conducet aqua mulsa liberalius exhibita, & lac: irrigatio item totiusq; corporis ex medicamentis calefacientibus inunctio, necnon & descẽsus in hydrelæum calidum: post lauacrum totum corpus inungi abundè, & perfricari debet. In summa, tota materia tanquam ad conuulsionis curationem aduocanda est. Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, aut bulbũ agrestem appellant, assomptum totum corpus prurire facit, veluti si ab vrtica scilla've stimuletur, interiora corrodit, & stomachũ cum multa grauitate adurit. Inualescente verò malo, cruenta per aluum strigmentis mista egerũtur.

Adiuuantur vt ij qui salamandram potarunt, vomitibus & clysmatis, sed antequã vires acquirat venenum, dari debent quercus foliorum aut glandium, aut malicorij, aut serpilli decoctũ cum lacte bibẽdum, vel herbæ sanguinalis succus, aut vitis surculorum, aut medullæ ferulæ tenellæ, aut baccarũ myrti, addito vino. Adeò verò accuratè succurrit lac bubulum potum calidum, oreq; detentum, vt qui eo abundant, nullo præterea alio auxilio indigeant.

Dorycn

Dorycnio, quod quidam solanum furiosum nominant, epoto, qualitas quædam ceu lactis gustui repræsentatur: comitatur item singultus perpetuus, linguæ humiditas, & cumulata sanguinis eductio, et per aluum muccosa feruntur, perinde ac ijs qui intestinorum difficultate laborant. Auxilio sunt, antequam horum quippiã accedat, quæ prædictis auxiliari diximus, vomitus, clysma, & quæ epotum venenum educere possunt. Priuatim verò succurrit mulsa aqua aut asininũ caprininum've lac, & passum tepidum cum aniso potum, amygdalæ item amaræ, & elixa gallinaceorũ pectora, omniaq́; ea quæ crasso succo cõstant, si tam cruda quàm cocta comedantur: adhæc locustæ, & ἀστακοὶ, quos cammaros quidam appellant, & ius ex ipsis potui assumptum. Aconitum statim vbi potum est, videtur cum astrictione quadã dulcescere, tenebricosam vertiginem, præcipuè inter exurgendum & oculorum humiditatẽ inducit: grauitatem item thoracis ac præcordiorum, ita vt multi flatus erumpant. In quibus stomachus vomitionibus elui debet, & aluus clystere subduci. Pro potione vsurpabimus origani aut absinthij decoctum cum vino absinthite, vel semperuiui, aut abrotoni, aut chamæleæ. Proderit & balsami liquoris drachma cũ melle, & castoriũ, & piper, & ruta cum vino: item

item coagulum hœdi aut leporis cum aceto, necnon ferri recrementum, ipsumq; ferrum, & aurum, & argentum candens in vino restinctum, eoq; liquore assumpto: adhæc lixiuium cum vino & gallina coctum, aut pingue bubulum ius cum aceto assumptum. fertur porrò aiuga peculiari ratione ipsis præsidio esse. Quæ smilax, & à quibusdam thymium, à Romanis verò taxus nuncupatur, pota totius corporis refrigerationem, & strangulatum, mortemq; subitaneam inducit. Quibus ea omnia opem ferunt, quæ & ijs qui cicutam hauserunt. Pappus flos eius spinæ est, quæ cactos dicitur: vomitio illos qui eum assumpserunt liberat. Toxicum inde nomē accepisse videtur, quòd Barbari τὰ τοξεύματα, hoc est sagittas eo illinant: sequitur qui id hauserunt, labrorum linguæq; inflammatio, furor qui coërceri nequit, varias obijciens imagines, vt eapropter ægrè curationē admittant, ijq; qui sumpserunt rarò sanitati restituantur, incolumes've supersint. Oportet igitur eos vinculis cōtinere, cogereq; vt passum cum rosaceo bibant, euomantq;. item raporum semen cum vino peculiariter ipsis confert, & quinquefolij radix, & hircinus caprinusq; sanguis similiter assumptus: adhæc, quercus aut ilicis folia cum lacte trita. Mala quoq; , cotonea mãducata, aut cum aqua dulci pota: idem

faciunt

faciunt amomum, & fructus balsami. Quòd si quidam periculum effugiunt, diu in lecto decumbunt, & cùm surrexerunt, stupidi reliquū vitæ tempus transigunt. Ixia quæ & valophos vocatur, cùm sumitur, ocimum odore gustúq; præ se fert: validam verò linguæ inflammationem infert, & desipientiam, atq; omnes excretiones supprimit, murmurilla & strepitus cum animi deliquio excitat, nec tamē quicquam eijcitur. Succurrit, vbi venenum vomitu fuerit reiectum, absinthiū in vino maceratum, aut aceto, aut oxymelitæ, vel rutæ syluestris semen. Conueniunt quoq; nucis iuglandis surculi cum vino triti, aut resinæ, vel castorij, aut rutæ, singulorum drachma. Fungi alij genere, alij copia lædunt: omnes autem strangulatum procreant. Qui eos sumpserunt vomitu vacuandi sunt, prodestq; cinis ex lignis pyrastri cum posca, sale, ac nitro. Quin & pyra syluestria foliaq; cum fungis decocta, vim strangulandi tollunt, eademq; in cibo conferunt: adhæc, oua gallinarum cum posca sorpta cum aristolochia & absinthio: valet & apiastrum cum vino, & fæx vini usta, & atramentum sutorium cum aceto, raphanus item, & sinapi, & cardamomum. Porrò eorum quoque quæ iuuamenti gratia offeruntur, habenda cura est, propter pericula quæ creare solent, quòd non minus

minus quàm alia venena sint exitialia: ceu veratri, thapsiæ, elaterij, ac agarici nigri: hæc siquidem strangulatum aut superpurgationem inducunt. curantur strãgulatus eo modo quem in fungis ac similibus tradidimus: nimias verò purgationes supprimimus per ea quæ excretiones cohibere queunt. Nec illa quoq; negligi debent, quæ interdum periculum inferunt, è quorum numero est sylvestris ruta, gith, & recentes pappi. Qui mel, quod in Heraclea Pontica gignitur, comederunt, accidunt illa quæ ijs qui aconitum gustauerunt. quare prosunt & ea quæ de aconito diximus. Facillimè autem adiuuantur, quòd maximum præsidium ab hydromelite persentiant, si assiduè id bibatur, cui rutæ folia sint admista. Sanguis tauri recens interfecti potus, respirationis difficultatem & strangulatum infert, quòd meatus circa tonsillas obstruat, deglutitionemq; cum valido strangulatu impediat. Præterea eorum lingua rubere deprehenditur, dentesq; eodem colore infecti, atque inter eorum commissuras grumi quidam concreti. Exhibentur ergo, quæ sanguinem congelatum dissoluere queunt, aluumq; subducere. Proinde grossi liquore pleni, cum posca & nitro, & per se, & cum laserpitij radice aut lacryma dantur, & coagulum cum aceto: brassicæ item semen, lixiuiumq; è cinere

è cinere ficulneo, & enulæ semen cum pipere & aceto, & rubi succus cum aceto, vt aluus subducatur. Solent ijs qui seruantur aluo deponi recrementa, quæ condimentis è sanguine confectis assimilantur, καρυκώδη Græci nominant: stomacho porrò & ventri hordeacea farina cum aqua mulsa, cataplasmatis more, obduci debet. Lac coagulatum confertim assumptum, multam strangulationem procreat, eo quòd in grumos coit. Exhiberi autem debet ceu antidotum, coagulum cum aceto, compellentes vt id sæpenumero hauriant, aut folia nepetæ, aut succus, vel laserpitij radix, lacrymáve cum posca, aut thymus cum aceto: salsum verò nihil offerri debet, magis enim hinc lac coalescit, ac in caseum transit: sed nec hos quidem vomitus iuuat: nam dum id quod in grumos concreuit, per stomachū assurgit, strangulat. Aqua frigida affatim pota, & vinum meracum copiosum, & passum, præsertim à balneo, aut cursu, validisq; exercitijs, strangulatus & cruciatus parit. In quibus sanguinis missio protinus adhibita, & manitio, ab impendenti periculo liberat. Cerussa ob colorem latere nequit, quoniam sponte sumpta, palatum, gingiuas, linguam, & dentium interstitia albo colore inficit. præterea singultum, tussim, linguæ siccitatem, extremorum perfrictionem,

cum mentis alienatione, & motus difficultatẽ excitat. His prodest aquam mulsam, aut ficuũ, maluæ've decoctum exhibere: item lac calidũ, vel sesamum cum vino tritum, aut lixiuium è vitium sarmentis, aut oleum amaracinum, vel irinum, vel oua cum hordei decocto, vel thure, vel prunis, aut vlmi gummi: liquor quoq; qui in folliculis continetur, cum aqua tepida. Conuenit ijs & thapsiæ succus cum aqua mulsa potus. Gypsum strangulatum parit, in lapidem concrescens: quare his exhibere prodest, quæ aduersus fungos auxilio sunt: adhæc cõfert & maluæ decoctum, loco olei, valet et oleum cum aqua mulsa, vel ficuum decocto. quin & lixiuium è cinere ficulneo, aut è vitis sarmentis cum vino copioso, item origanum, aut thymus, cũm lixiuio, vel aceto, aut passo. Hos quoq; clystere subtus eluere oportet ex malaæ decocto. Qui argenti spumam assumpserunt, ventris intestinorumq; dolor comitatur, cum torsionibus validis: nonnunquam & intestinum ob grauitatem erodit & vulnerat, color plumbeus fit cum deformitate. Confert post vomitiones, cum vino terebinthi agrestis semen potum, aut piper, aut ligustri flores cum vino, aut palumbis fimus siccus cum nardo, & vino.

Argentum viuum potum, eadem procreat quæ spuma argenti, atque eadem vsurpanda sunt

sunt auxilia. Videtur autem iuuare lac epotum: ceterùm & his vomitus prolicietur. Iam calx, auripigmentum & sandaracha, potu sumpta, ventris & intestinorũ cruciatus concitat, cum vehementi rosione. Quare ea omnia, quæ & contemperare, & mitiora efficere, ac aluum lubricam reddere possunt, offerre oportet. è quorũ numero est ibisci & maluæ succus, qui valde lubricus est: adhæc præbere decet lini seminis decoctum, & herbæ tragi appellatæ succum, aut fructum, & oryzam, & lac copiosum cum aqua mulsa, & ius pingue, boniq; succi. Atq; de his hæc satisfaciant. Porrò quandoquidem antea, dum antidota recenseremus, nonnulla tradidimus, quæ ijs qui mortifera venena hauserunt, opitulantur: licet inde quoque quæ ad imminentia pericula accommodantur, colligere. Quare cùm hæc tractatio suum modum adepta sit, hîc ei finem imponamus: & deinceps addamus, quæ vel plenè pollicitis satis fiat, deesse videntur.

ACTVARII ZACHARIÆ METHODI MEDENDI, LIBER SEXTVS.

Præfatio.

Ideor mihi, qui omniũ quàm fieri potuit breuißimè, meminiſſe volui, vniuerſum propoſitum argumentum, ſuperiori volumine eſſe cõplexus : nam cùm innumera ferè ſint quæ aſſumuntur in vſum medicamenta, integraq́; ea de re circunferantur volumina, placuit, quanuis omnia propemodum vtilitatem minimè contemnendam præſtent, quædam tamen inde quæ vtiliora viderentur ſeligere : quo factum eſt, vt, dum hæc illis ob multiplicem ſuum vſum prætuli, aliaq́; rurſus, quòd ſigillatim nonnullis affectibus, quos mirum in modum iuuant, dicata ſint, addidi, volumen in eam excreuerit molem. Proinde in proximo libro, illorũ priùs mihi mentionem habendam eſſe iudicaui, quæ intrò aſſumpta proſunt, cuiuſmodi ſunt vera

antid

antidota, & quæ vocantur Zulapia, ac nonnulla alia liquida medicamenta: ea præterea, quæ purgandi facultatem obtinent, quibus in calce libri alia quoq; adiunguntur, quæ intus data perimere cõferreq; possunt. Porrò in reliquo extremoq; libro, ea reposita sunt, quæ exterius, tũ singulis quibusq; corporis affectibus, tum vniuersæ eius superficiei accommodantur: ea sunt, huius atq; illius generis vnguenta, olea vario modo confecta, emplastra, pastilli, puluêres, collyria, & cætera quæ ob curationem externam componũtur: quorum sigillatim vsus: conficiendiq; ratione progrediente oratione explicabimus, initio ab ijs quæ in capitis cute oriuntur vitia, sumpto. Et quoniam ex capitis affectibus, qui sub oculorum conspectum cadunt, sunt capillorum defluuia, caluitium, ophiasis, alopecia: adhæc furfures, & manantia capitis vlcera (ἄχωρας appellant) & quæ in eo protuberare solent, ἐπαναστήματα dicta, atq; demum exanthemata: quorum omnium species, & quo pacto distingui queant, curandi itidem rationes antea exposuimus: in præsentia ea tantum medicamenta adscribemus, quæ ex varijs libris collegimus, aut experientia non perscripta accepimus, vel nostro quoq; periculo facto vtilia reperimus: atq; ita vniuersum, ni fallor, debitum tibi exoluerimus.

Porrò quemadmodum in ijs quæ intro assumebantur, quædam magis, alia minus refrigerantia, aut calefacientia, vel attenuantia, aut purgantia, vel reprimentia, aut obstructione vindicantia, aliáve aliqua ratione hominem afficientia, haudquaquã ijsdem temerè offerebantur, sed cuiusq; habitus, & facultatis, ac sensus acrimoniæ ratio habebatur: id hic quoque in omni medicamento quod extrà datur, obseruabitur: nam quoniã ex ijs aliqua calefaciendo, quædã refrigerando, alia astringendo aut exiccando, nonnulla impinguãdo, aut emolliẽdo, vel discutiendo, alióve modo corpus immutando prodesse creduntur, diligenter quæ quibus corporibus magis cõpetant, est animaduertendũ, atq; ita pro ratione eorum quæ proponuntur curanda, medicamenta quæ accõmodata sunt, applicare oportet. nam cùm varia sint aduersus eosdem affectus, ob varios corporum habitus, conscripta, tuum erit ea proportione respondentibus vitijs ceu calopodia quædam adaptare, modo vnum id serues, vt à facultate moderatioribus ad validiora progrediaris.

Ad capitis affectus qui oculis deprehenduntur.

CAPVT I.

Qvoniam, vt diximus, pili pereunt aut ob humoris inopiam, veluti in caluitio, aut humoris corruptelã, ceu in ophiasi & alopecia,

pecia, vbi capitis cutis vt plurimum alteratur, et pro humoris copia, aut pallida, aut nigricãs, aut alba magis euadit: opus est vt is qui alopeciam ophiasin' ve sit curaturus, primùm enitatur, vt eum humorẽ quẽ exuperare coniecerit, iuxta eas quas suprà docuimus methodos, expurget: deinde localibus pugnet. Inquit Galenus, vbi de hoc affectu pertractat, se semper per sacram vocatã antidotum purgasse, sed addidisse interdũ, vbi humorem atriorem esset purgare animus, veratrum nigrũ, & nonnunquã scammoniũ, si amaram bilem demoliri vellet. Quòd si pituitam redundare conijciebat, nihil admiscere solitũ esse: siquidem eiusmodi hiera quæ colocynthide constat, caput vindicare solet: præterquam quòd alios quoque quospiam humores, etiam si scammonium, aut veratrum nigrum, aut epithymum non recipiat, eijcere possit. Quinetiam catapotia quæ ex aloë conficiuntur, & scammonium colocynthidaq; recipiunt, eos qui ita afficiuntur, non sine vtilitate expurgant. Simul atq; totum corpus fuerit expurgatum, præstat ad ea quæ mandendo humores euocant, accedere, atq; ita demum remedijs loco affecto iniectis, τοπικὰ vocant, vti. Debent autem ea humoris noxij vacuandi vi prædita esse, quod facere nequeunt, quæ discutiendi facultate carent: discutere verò

non possunt, nisi calfaciant: sed si ex nimis quã calfacientium classe sumantur, cutem vrent, atq; etsi non vrent, initio quidem generose iuuabunt, verùm capitis cutis perquam exiccata, temporis progressu talis euadet, qualem ij qui calui sunt, obtinent. Atqui, ne simpliciter quidem modice calidum debet esse id medicamentum: nam tenuium sit partiũ opus est, quo ad altum vsq; peruadere queat, eo scilicet, vbi pilorum radices suum sumunt ortus principium. Quòd si præterquam quod prauos humores discutere commodè possit medicamentum, sanguinem quoq; prolicere queat, ceu thapsia, nihil eo fuerit præstantius. Quòd si ea calidior fuerit, quàm affectus postulet, iure optimo cauendam est, ne sola appouatur: consueuit etenim cutem exulcerare, ac tumores quosdam phlegmonosos excitare: quamobrem admisceri solet quippiam quod eius vehementiam mitigare possit, cuiusmodi est cerotum quod ex oleo conficitur, potissimùm si id fuerit tenuium partium, aut moderatè vetustum. Porrò quæ ex simplicium medicamentorum numero huic vitio accommodantur, inter ea quæ validè calfaciunt est euphorbium, quo est imbecillior thapsia: post euphorbium censetur sinapi, & nasturtium. Alio verò vsus modo nihilo his est inferior λιμνῆτις dicta, quæ ἀδάρκιον quoque

&

& ἀδάρκ@ nominatur. His succedit sulphur, & nitri spuma, ipsumq; nitrum molle vstum, quod etiam βερονίκιον nuncupatur, veluti etiã aphronitrum candidum, quod leue laxumq; est, neq; vllam in se terream obtinet asperitudinem. Adhæc, veratrum vtrunq;, & erucæ semen: oleum quoque laurinum, & alcyonium vtrunq; tam vstum quàm ignis expers, præfertur tamen quod vstum est. Item arundinis radix & cortex, hæc etiam vtraq; adusta. Quinetiam pix liquida, & cedrinum, quã κεδρίαν quoq; nonnulli vocant, & muscerda, adepsq; vrsinus, licet præferatur qui vetustus est: sed & hyænæ, leonis, pardalis, & anseris idonei, ac in summa, cuncta quæ tenui substantia prædita sunt. Amaræ itidem amygdalæ totæ crematæ conferunt, thusq; quod aceto fuerit acerrimo dissolutum, aut in sole pluſculis diebus cum aceto tritum. Itaq; his omnibus vti licet, si validioribus cerotum humidũ admiscueris, imbecillioribus verò oleum laurinum affuderis. Quòd si malum vetustate curam renuat, validioribus certandum est: sin nuper cœpit, exiguumq; sit, leuibus satis fiet. Cæterùm composita medicamenta, quæ longa experientia comprobauit, sunt hæc: euphorbij, thapsiæ, olei laurini, singulorũ drach. duæ: sulphuris ignem non experti, veratri albi nigriq;, singulorum

drachma: his admisce ceræ in laurino, aut ricinino, vel vetusto oleo liquatæ, drachmæ sex. Vsus eius ceu potentioris medicamenti, in antiquatis curatuq; difficilibus: commiscui nonnunquam nasturtij & alcyonij vsti vtriusque drachmam, Verùm in hunc vsum potius est, quod durius est asperiusq;. Quòd si thapsia defuerit, in eius locum sufficietur æquale pondus nasturtij seminis, aut erucæ. Si laurino quoque cares, picem liquidã misceto: permiscui adhæc interdum in vicem cerati mel, nihiloq; segnius euasit medicamentum. Quin & ea quæ ex adipibus conficiuntur, quæq; thapsiæ modicum accipiunt, similiter iuuant: potissimum si adarcium & euphorbium addideris. Sint autem ex adipibus, leonini, & pardalij, & hyænæ singulorum portio vna: admisceq;, si ad manus fuerit, anserinum, & vrsinũ, & omniũ thapsiæ, aut euphorbij partẽ duodecimã: quòd si efficacius volueris reddere, vtrunq; simul iniĳce. Attamen post primum vsum, vbi secundo vti decreuisti, inspiciendum est, ecquidnam adhibitum medicamentum locum affectũ commutarit: inspectaq; mutatione, ad eius rationem medicamenti vis aut remittenda est, aut intendenda: ceu in hoc quem tractamus affectu, capilli nouacula tondere, affectamq; cutem linteo nec admodum aspero, neq; molli perfricare

care oportet. Quòd si post paucas frictiones, locus erubuerit, mediocris existimandus est affectus: sin post multas, difficilior. Adhæc post primam probati medicamenti applicationem, primùm spectare decet, nunquid antequam perfricetur cutis, colorati or videatur: deinde, num cum modica & leui frictione meliorem contrahat colorem, aut num magis rubeat. Sed in primis obseruandum est, cùm valentia das medicamenta ne cutis nimis quàm par est incalescat. hoc autē patebit, tum ex colore flauiore, tum ex calore, qui iniectis digitis persentitur. Itaq; omnibus his animum diligenter aduertere oportet. periculū enim subest ne cutis aduratur, post vnū atq; alterum eius vsum. Quare ad molliora confugiendū erit, aut idem, sed exoluta facultate cerati adipis've permistione, vsurpandum. Irrigare quoque locum oportet, oleo dulci calido, aut panis cataplasmatis in morem imponi, fouereq; , ac scalpello pertundere, cucurbitulasq; admouere, ac ceratum assumere. Vbi malum iam vetustescit, assiduè quoq; radere, & rubificantibus ex sinapi, ac insequentibus diebus frictionibus, pice illita aut oleo cedrino, ac post frictiones scarificationibus vti cōuenit. Nonnulli acubus iniectis, quæ cuspide ac acie cutem tangant, ipsam pertuderunt. Vbi autem ex frictione locus erubuit,

buit, scarificatusq́; est, ad medicamenta quæ ex alto educunt, μετασυγκριτικὰ appellant, profugiendum. Porrò in omnibus hic communis esto scopus, vt tum verno tẽpore medicamentum demus, tum in loco potius aprico, vbi nulla aura cutem perflet: hyeme verò præstat in balneo his medicamentis vti. Atqui hæc compositio ad fluentes pilos valet oleo aut vnguento dissoluta, adhæc ijs qui in palpebrarum glabritiem, aut caluitium incidunt initio apposita: est enim mire efficax. recipit, murium domesticorum crematorum, lineæ vestis attritæ vstæ, dentium equinorum vstorum, adipis vrsini, medullæ ceruinæ, arundinis corticis singulorum partem vnam: hæc terantur, deinde mellis quod satis est, vt in melleum coeat crassamentum, admisceatur, & alopecia perfricetur, donec pili enascantur. Eodem modo profluî pili perfricandi sunt. Aut liquida pice cantharidas vstas excipiens, vt ceratũ liquidum fiat, & nitro assato extergẽs, splenio imposito, & per noctem relinquito. Mane autem tolle, & sine vt locus exiccetur, donec perfringatur. Vbi autem pili suboriri cœperint, assiduè locũ abrade, aut ficulneis folijs, vel leui pumice cruore euocato, amygdalas crematas vnà cum aceto aut melle inunge: atq; id assiduè facito, ac radito: ilico enim augentur pili.

Idem

Idem pollent nuces Ponticæ crematæ, & herba pedicularis cum vnguento laurino. In vetustis verò mirè efficax est, quod capit thapsiæ succum, aut radicem: id autē cerato excipies, locoq; impones, nulla alia cura adhibita: abscedit enim superne superficies, saniemq; fundit & sua sponte pili exoriuntur. Aliud, spumæ nitri partes duæ, salis ammoniaci pars, ea vsta tere, & aceto quàm acerrimo maceratis, donec sordis cœperint crassamentum, vtere: atque antea leuiter alopecia abrasa, vt locus densetur, & cruentus modicè euadat, eo caput inunge, ac perfrica donec combiberit, & medicamentum quod antea inunxeris in altum penetrauerit: deinde quiescere permittimus in proximam auraram, eoq; tum sub vesperam, ac tertio quartoq; die, repetito, magnam inuenimus factam esse immutationē, sistitur enim ipsum vlcus depascens, pilliq; vellicati ac vi vulsi obnituntur, neq; se euelli patiuntur. postbæc, insequenti die aceto refricantes, sinimus quiescere in crepusculum, eoq; peracto cataplasma imponimus, donec pustulæ oboriantur, cutisq; summa exulcerentur. Pustulis adhæc scalpello disruptis, vbi biduo profluxerit humor qui ab vlceribus emanat, denuò eodem vtimur linimento, abstinentes à locis vlceratis, eosq; transilientes. Sanos autē abradimus,

& modicè refricamus, in septimum aut octauum vsq; diem, quo tempore non amplius ab extremis alopeciæ tenues lanuginososq; pilos, vt antea, sed robustiores prodire conspicimus, aliosq; deinde paulatim, semper è locis glabris emergere, rursusq; tenues & imbecilles deficere. Simile enim quiddam hîc accidit, quod ijs qui exulcerati sunt. Siquidem in vlceribus, cicatrix ab extremo suum sumit initium, atq; ita extremas mediasq; partes vlceris absoluit: sic in alopecia partes quæ loco pilis obsito adiacent, primùm robustiores fiunt, & crebrescunt: mediæ verò postremò omnium pilos progignunt. Proinde cùm ita curatio procedit, nihil opus est alijs præterea medicamentis, sed eo longiore tempore vsi sumus, & placidè cessit affectus, vbi omnino nulla permagna esset nuditas. Intereà tẽporis perpetuò scalpello abradimus, atq; interdum cuspide acus cutem ferientes, è puncturis modicũ cruorem elicimus. Quòd si pili serius exoriuntur, ad subscriptas facultates profugimus. herinacei terrestris capite aut cute exusta tritaq; in læuorem redige, & melle subigens vtere. Aut hippocampum marinum, & nitri pauxillum vnà comburens, adipemq; anserinum commiscens, illine simul atq; locũ antea nitro absterseris. Aliud, pumice rubificatorio antea abstergito, & loco præsim

præfomentato, thapsiæ succum illinito, deinde cerato rosaceo vtitor. Aut arundinis folio: um & radicis vstorum, adianti, adipis vrsini, picis liquidæ, pilorum caprarũ vstorum, cedriæ, omnium par pondus accipe, liquidaq; cum aridis committe, dehinc illine, neq; abradens, neq; antea extergens. Aut fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit affrica, & herbæ quæ stœbe nuncupatur, succum illine. Aut ranas albas exure, & pici liquidæ tepidæ insperge & illine, neque præradens, neque præfricans. Aut spumæ nitri drachmæ quatuor, stercoris muris, corticis arundinis vstæ, vtriusq; drachmas duas pice liquida excipe, & splenium forma, & loco antea abraso nitroq; præparato impone, neque ante biduum vel triduum auferto. Ad eos qui præter ætatem caluescunt: pericalamitidis, hoc est arundinis cum cortice, vel lemnistri, quod etiam adarcium vocatur, eo quod arundinibus adnascatur, drachma, myropissoceri, hoc est picis & ceræ cum laurino, aut lentiscino, aut cedrino liquefactis, barbæ hircinæ sordis, & pilorum, hoc est ladani, eo quod in hircorum caprarumq; barbis aliquibus in locis reperiatur, singulorum selibra: adipis infantis infirmis, hoc est vrsini libra: foliorum Dionysiacorum tenellorum succi, hoc est vitis: ladonidis foliorum tenerorum, hoc est lauri

lauri, ſucci callicereos, quod eſt fœnugræci, ſucci herbæ verbenacæ, ſucci foliorum arundinis, ſingulorum cyathi tres: cynomori hoc eſt rubi caninæ, herinaceorum marinorum crematorum, vtriuſque vnciæ duæ, acanthionis terreſtris cutem vſtam, hoc eſt herinacei terreſtris: hæc omnia in plumbeo mortario pluribus diebus in læuorem redigere oportet, vt omnia læuigata probè vniantur, atq; etiam à mortario quippiam deterſum accedat, vtere, locum anteà crudo linteo perfricans, deinde autem cum althææ coæqualis radice detergens, illine. Hoc, inquit Galenus, medicamentum reperit Claudianus ſodalis eius, ſcriptum in libello ex membranis contexto, eo qui illo fuerat vſus, vita defuncto: multi autem faciebat eius poſſeſſionem, propterea quòd quoſdam calueſcere iam incipientes eo curatos conſpexiſſet, ita vt neq; vlterius caluities progrederetur, ipſéq; denudatus locus pilis denſius redderetur. at verò nos ipſum ænigmaticè conſcriptum, planius, quo ad eius fieri potuit, explicauimus.

Aliud, Adipis taurini inſolati libram, adarces vncias duas, ſucci thapſiæ vnciam, myrrhæ bonæ vnciam, polythichi libræ dimidium, callitrichi libræ dimidium, membri aſinini libram, ſplenis aſinini libram, ladani tantundem. Ladanum vino modico madefactum

conter

conterito admixto adipe: deinde membrum asininum assum radito, donec absumptum fuerit: splenem verò cum polytricho & callitricho in olla noua torrefacito, & contusis quæ contundi debent ac cribratis, gleucino aut sabino oleo excipito: & ante balneum caput pectens vtitor. Patet autem, quòd eadem medicamenta admenti quoq; pilos non enascentes accommodantur. Aliud, fœnugræci sextarios quatuor seminis lini sextarios duos, ladani bessem, succi acaciæ selibram, foliorum malabathri sesquuncem, gallas numero viginti, vnguis aromatici, bdellij, singulorum sextantem, myrti tusi sextarium, bryi (alij splagni aromatici) quadrantem, iridis sextantem, arundinis Syriacæ sextantem & vnciæ dimidium. Contundito & in vase asseruato, deinde permistum vino Italico odorato vt liquidum fiat, & carbonibus impositum, rudicula agitato, donec semel bulliat, sedulò cauens ne vratur. Deinde illines & irrigabis medicamento, sensimq; in solio sedenti affricabis, vt moris tui est & caput fotum ablues. Posthæc, herbam etiam pedicularem per se tusam ac cribratam, post quartum vsus diem medicamento cõmiscebis, similiterq; decoctum eodem modo illines, id prospiciens ne in oculos defluat. Vnguento autem à balneo vteris huiusmodi, olei myrtini

Ii libra,

libra, ædani triente. Minimè fallax & certa est eius facultas. Porrò duo quæ subsequuntur medicamenta, admiranda sunt, quæ ex verbis tradentis ita se habent: Ad alopecias, caluitia, pilorum raritatem ægrè curabilem in mento, in superciliis: pilorũ ouis vnciam, radicis arundinis selibram, filicis cum radice sesquuncem, castanearum hispidi corticis quadrantem, lanarum succidarum sesquuncem, capita muscarum numero triginta, muscas quinque sine capitibus, omnia in nouam ollam indita, furno imposito, deinde cinerem ipsorum terito: habeas autem in vino Aminæo prius trita ladani vnciam, myrrhæ vnciam, olei vetusti sextantem, cedrini vnciam, fœniculi vncias duas, post hæc inspersis aridis excipe: vbi autem antea alopeciam linteo perfricueris, & leuiter vellicaueris aut allio, aut scylla, vel foliis ficulneis scalpseris, sensim affricãs medicamentum illinc. Atq; vbi ablueris, valide linteo exsiccans, insequẽtibus diebus idem obito, & ad duos vsq; menses inungendo progreditor: quòd si amplius perseuerauerit, caluitiẽ quoq; persanabis. Cæterùm fluentium pilorum affectus, à prædictis generibus differt, quare neq; eundem cũ alopeciis scopum obtinet: siquidem in alopeciis propositus scopus est cacochymiam exhaurire, hic verò capitis habitus est roborandus,

randus, efficiendumq; vt probus humor adsit, cutiq; quod ad raritatem densitatemq; spectat, mediocritas restituatur: quocirca humectantibus medicamētis, aliquid quoq; quod astringendi vi polleat admiscendum est, cuiusmodi est ladanum, quod in se vtrunq; quod ad hoc symptoma idoneum est obtinet, nempe commoderatum calorem cū astrictione ei proportione respondente: quocirca oleo commistum vt illini possit, fluentium pilorum sistit symptoma. Liquet autem quòd capitis frictio, vsum medicamenti præcedere debet, & si densi sunt capilli, auferendi: quinimmò, si anni tempus patitur, omnino sunt tollendi. nanq; post peractas frictiones inunctionesq;, cutis robusta calidáque erit, habebitq; densitatis commoderationem natiuam. Solet hic capillorum morbus sæpenumero ægritudinibus succedere, raróque citra morbum accidere, ac potius ratione victus, quæ à morbo se recreantibus competit, aut sanitatem tuetur, opus habet, sæpeq; citra medicamentorum opem, integrè euestigio persanatur. Ne capilli capitis defluant, ladanum vino austero maceratum læuigato, oleum myrtinum vinumq; vicissim affundens, quo mellis acquirat crassitudinem, eoq; caput antè & post balneum illinito. præstat etiam polytrichi, quod nōnulli ad-

iantum appellant, dimidium ad ladanum portione adijcere, & cũ myrtino nardino've vti.

Aliud, ad gignendum capillos in capite: arundinum tenerarum radices tusas exuccato, et muscas in pulticula torrefacito, adipemq; vrsinum & oleum cedrinum sigillatim terito, atq; simul commista exhibeto ad illinendum, ac quo odorem retundas, vinum dulce ammisceto. Aliud, ad capillos ex morbo defluos, braßicam aridam tritam ex aqua impone, aut loti radicem eodem modo, aut anemones florem tritum cum oleo illine, aut verbenacam rectam vnà cum radicibus exiccatam & tritam cribrato: deinde, affuso oleo vt stigmentitiam habeat craßitudinẽ, inungito. Aliud, baccarũ myrti, seminis apij, seminis betæ, myrti surculorum, singulorum sextulam, ladani sextulæ dimidium, adianti tantundem, vini nigri sextarios sex: coque donec omnino dissoluantur, cumq; ad tertias excocta fuerint, olei aut alterius hedysmatis sextarios duos adijce, rursusq; coque: vbi autem bis ter've ebullierit, liquore expresso, & sedulò per saccum excolato, in hydria repone. Vsu verò expetẽte, eo omnino succusso vtitor, inunctis ex eo bis in die capillis. Aliud, seminis apij, seminis betæ, callitrichi, ladani, thuris, singulorum sextans, nuces iuglandes numero quindecim, corticis nucis pineæ

nea libra, omnia in nouam ollam coniecta, & osculo argillo obturato, in balnei fornace assato, deinde exempta terito, & adiecta adipis vrsini libra, subactaq; in pyxide iliguea recondito. vsus verò tẽpore medicamenti quod satis est accipito, & quod lubet hedysmate cõquassato, & caput bis interdiu illinito. Quidam capite deraso, medicamentum inungunt, solo adipe vrsino subactum. Aliud, valet & ad caluitium: leporum vẽtres sex in vase testaceo torreto, adhæc baccarũ, virgultorumq; myrti, succi acaciæ, adianti singulorum quadrantem, tosta, tritaq; per cribellum excernito, iniecta adipis vrsini libra, & vitulæ marinæ tantundem, ac emollito & in pyxidem plumbeã conijcito: cumq; vsus exigit, sume medicamenti quantũ sufficit, & quo voles hedysmate subigito. Cæterùm quia nonnulli canos dedecori probroq; ac senio esse ducũt, noluntq; tales videri, etsi præstaret nullam eorum haberi rationem, attamen ne, si quando eiusmodi postulant, atq; instant, ignorare videamur, qua ratione capilli nigri, aut flaui, aut crispi reddantur, eatenus meminisse oportet, ne stupidos offendamus si eiusmodi prætermitterentur. Quæ capillos denigrant hæc sunt, Capparis radices cum lacte muliebri, aut asinino vsq; ad tertias coctas noctu cataplasmatis in morem im-

ponito, aut lotio canino ad quinq; dies adseruato abstergito, aut ilicis corticem coquito donec mollis euadat, atq; eam pro cataplasmate inducito, aqua verò detergeto, aut argenti spumam, cimoliam, alumen liquidum æquis portionibus commisceto, eoq; capillos exiccatos noctu illinito, & betæ folia supernè illigato: aut salignæ corticis succum cum oleo affricato, summè enim denigrat. Aliud, barbam denigrans, suber non maceratum, & plumbũ vstum cum betæ crudæ succo mellis spißitudine illita, vsq; ad prandium finito, deinde eluito: aut ferri retrimentum & plumbum in aceto cocta vsque ad tertias, citra oleum illinito. Rufos porrò reddunt lupini crudi cum aqua & nitro illiti. Crispos verò capillos facies, si spuma salis cum myrrha deterseris: aut succo carpasi illine, eruntq; crispi & nigri, aut myrti baccis & betæ semine æquali pondere cũ oleo tritis vtere: aut hastulæ regiæ radicem cum mero illine: aut lupinorũ cortices & nitri parum in aqua macerato diebus quatuor, ac vtitor. Cæterùm quemadmodum medicamentorum capillos augentium vsus alius ad medicum spectat, alius ad eum qui de ornatu pertractat: ita & eorum qui capillos vitiant & corrumpunt, nonnunquam enim illis quoq; vtendi offertur occasio, iuxta triplicem eorum differentiam, dico

triplic

triplicem, quoniam alia peculiari nomine appellantur, depilatoria, Græcè verò ψίλωθρα, alia capillos attenuantia, & quædam penitus tollentia. Atq; horum quidem quæ postremo loco recensui, vsus periculosus est: siquidem non modo ijs illitæ corporis partes depiles in posterum prorsus redduntur, verùm caput quoque & mentum, & supercilia, ac cilia pilis denudantur. Reliqua verò duo periculo vacant: nam pilos decutientia, quæ priuatim dixi ψιλωθρα & depilatoria appellari, in quotidiano vsu versantur mulierculis propè omnibus & viris quibusdam. Quæ autem tenues reddunt capillos, ac minores, accommodata sunt ijs quibus duri, multi, magni craßiq; sunt, atq; idcirco à suillis parum differunt. Proinde quædam ex his erodentem vim obtinent, alia adurentem, cuiusmodi est lixiuium quod stillatitium nominatur, & liquidum est: atq; ex metallicis, auripigmentum, & sandaracha, & calx, quam nonnulli solum ἄσβεστον, nostri viuam appellitant. Præferuntur quæ erodēte facultate prædita sunt, quia vsu innocua sunt: nam quæ vrentem vim poßident, si nonnihil in loco negliguntur, vrentia in cute pustulas vlceraq; excitant: veruntamen eorum vstionis vehementiam, imbecilliorum medicamentorum commistio refringit ac retundit. Psilothrum

capillorum, calcis non extinctæ partes duas, auripigmenti partem, in mortarium plumbeum proiecta, aqua aut ptisanæ succo affuso terito, atq; vbi nigra reddentur, calefacta illinere iubeto, atq; id in balneo. Aliud, Paridis saltatoris, euestigio pilos aufert: sandarachæ & calcis viuæ æquas partes terito, & in aqua diligẽter coquito, cumq; agere cœperit, aufer̃ toet vtitor: id autem cognosces, si in psilothrum penna demissa statim glabra fiat. Aliud, amyli, auripigmenti, vtriusq; vnciam, calcis non extinctæ sesquunciam, tusa cribrataq; repone, atq; vt dictum fuit, vtere. Aliud, lixiuij, calcis viuæ, pumicis cremati, cimoliæ, auripigmenti, singulorum pares portiones: vtere vt iam dictum fuit. Cæterùm eorũ vsus præstantior est, quemadmodum hac quoq; tempestate mulieres vtuntur, quæ corpus illinunt, ac deinde in tepidam balnei domum ingressæ, simul atq; sudare cœperint, strigili medicamentum ab aliqua corporis parte detrahunt: adhæc, si vnà quoq; pilos auferri senserint, reliquum totum corpus abluunt. Cæterùm componunt etiam medicamenta, vt id quoq; non ignores, quæ pilos disperdant, ex lepore marino, iecinore thunni putrefacto, & cedria, & ranarum earũ quæ inter arundines degunt, sanie, & testudinis marinæ cruore, lacryma vitis albæ similiterq; bryon iæ

bryoniæ, ac oleo quod insulsum nuncupatur, ex marinis item scolopendris, vrticaq; marina, & marinis stellis, admista ijs nitri, amurcæ, cædriæq; parte. Quinetiam alia ex herinaceis & salamandra his validiora conficiunt, oleo percoquentes: quibus etiã alcyonia, sandarachã, & id genus alia commiscent. Iam verò pilos attenuantia, quæ etiam ῥυπτικὰ, hoc est sordes extergentia, appellamus, differunt inter se maioris minorisq; ratione. Proinde ea quæ ex hordeo, fabis, eruo item, aphronitro, & nitro constãt iam omnibus sunt familiaria, quippe quibus ad sordium detractionem vtuntur: assiduus autem eorum vsus, statim pilos quoq; attenuat. Porrò quæ valentiorem vim extergentem obtinent, ijs quibus duri magniq; pili sunt, commodè adaptãtur: eiusmodi autem sũt: nitrum vstum, & nitri spuma, ipsumq; aphronitrum spumosum. Sunt in continuo vsu vasa quoq; Alexandreotica, quæ καλαῖνα appellantur, contusa nimirum & tenui cribro excreta. Ego, inquit Galenus, & fictilium, cribaniq; testas, & pumicem non vstum, & vstum pauperibus indicaui. Qui haud procul à mari degit, is facile & gratis habere etiam potest, buccinarum, purpurarumq;, atq; id genus testas, easq; vrere. Sepiæ verò testa etiam citra vstionem valet, alcyoniũq; et lanaria herba, adhæc,

veratrum, bryoniæ radix, itemq; dracunculi, aristolochia & canchry, panacisq; radix, atq; eiusmodi alia. Quòd si odorata efficere voles, cyperum, & melilotum, iunciq; odorati florem, & rosas, necnon iridem & apiastrum, nardum item Indicam ac Celticam, amomumq; & thus, crocum, costum, & hedychroum admiscebis. Smegma totius corporis, Butæ inuentum: ollam nouam capito quæ operculum habeat, in eamq; coniÿce glebas cimoliæ, post hæc mala cotonea recentia, deinde cimoliam, rursus cotonea, atq; ita donec eam impleueris facito. Olla deinde operculata mala marcescere finito, vsu verò expetente, quod satis est sumito, & terito. Monet autem eo vtendum esse post psilethri impositionem. Aliud, rosas quæ in vmbra per diem contabuerunt in vase figulino compone, itemq; glebas cimoliæ eo quo dictum fuit modo, vt rosæ substernantur: & rursus inter glebas interponantur: deinde operculo imposito finito cōhibere: vsus est qui iam fuit indicatus. Quæ vocatur porrigo & furfures à prauis serosisq; humoribus ortum ducunt, quos discutientibus extergentibusq; medicamentis explodere oportet, vniuerso antea præparato corpore, si prauis humoribus videbitur refertum, idq; cibis boni succi & minimè excremētitÿs, quinetiam si res postulabit, medicamentis

purgat

purgatorijs: ſiquidem eius vbiq; te meminiſſe velim, etiamſi interdum inter commentandum prætermiſſum fuerit. ſunt qui prædictis medicamentis, aſtringentium quippiam admiſcuerunt, robur affectæ regioni addere cupientes, ne ſeroſos humores eo confluentes facilè admittat, ſed renitatur repellatq;. Itaque quibus furfures caput occuparunt, admiſce fœnugræco & betæ ſucco cum nitro cimoliam, & felle bubulo aut ſuillo & aceto ſubactam illine, deinde poſt horæ ſpatium elues, oblinaſq; atramētum ſutorium, & nitrum cum oleo trita: aut myrobalanum farinamq; fabaceam æquali pondere in læuorem redacta, coquito & affricato: aut amygdalas amaras detracto cortice cum aqua vel aceto affrica, & vbi capilli exaruerint calida ablue. aut maluā ſylueſtrem aqua marina excoctam, donec quinta pars ſuperſit, terito atq; affricato. Aut nitri ſpumam, & atramentum ſutorium æquis portionibus cum vino ter aut quater in menſe affrica. hoc adeo efficax, vt in poſterum gigni non permittat. Aut vini fæce roſacei ve, aut pumice & nitro æquali pondere cum lupinis affrica. Aut cimolia cum lupinorū cremore. Aut nitro aſſo, & bulbo: his citra ſalem læuigatis vtere. Aut picis liquidæ ſero illito alumen inſperge. Pediculorum generatio quibuſdā contingit confertim

in capite ex humoribus quamplurimis & calidis, non tamen eo caliditatis progressi, quo acres serosiq; perueniunt. Ex quo liquet, pediculationis affectum in profunda cute oboriri, vbi hæc animalia gigni possunt: non autem in superficie, in qua porriginem consistere diximus. Itaq; necesse est, vt eorum medicamenta sint exiccandi vi prædita, quæ vniuersum humorem ex alto trahere euacuareq; queant, idq; efficacius, quam eā quæ furfuribus accōmodātur. Adijciam autem ex ijs pauca quædā exempli gratia: herbæ pedicularis partes duas, sandarachæ & nitri singulorum partem, cum aceto & oleo caput inunge. Aut rhoën culinariū cum oleo tritum illine. Aut acuti rumicis radicem cum oleo. Aut veratrum album, & herbam pedicularem, & nitrum æquali portione cum oleo in balneo adhibe. Aut cùm aqua marina, aut muria meraca & aceto perfunde. Quòd si glabrum caput fuerit, herbam pedicularem cum aceto & oleo pro cataplasmate imponito. Manans vlcus, quod ἀχὼρ nuncupatur Græcis, in capitis cute oboritur, & perquàm exiguis foraminibus tenuem humorem fundentibus, modicè viscosum, pertunditur. Proximè ad id specie accedit alia cutis affectio, quam fauum & Græci κηρίον nominant, sed maiora habet foramina, quæ humorem melli

adsimi

adsimilem contineant. Gignitur ex humore mixto, qui partim tenuem serosumq; ac mordacem, partim crassum in se habeat succum. Itaq; qui tenuis est, vt pote mordax, primùm scalpere cogit: temporis verò longinquitate, post scalpturam tumor increscit, & perforatur. Quare perspicuum euadit, euacuandos esse humores qui affectum committunt. Quòd si quid etiamnum adsluit, impediendus est affluxus, tum capitis euacuatione, tum qui hanc praecedere debet totius purgatione, quemadmodum de alopecijs antea diximus. Competunt autem, ob crassitiem & lentorem humoris ipsum gignentis, ea quae incidunt, & facultate sua necessariò discutiunt. Habet autem acetum, quod in incidêtium ordine recensetur, egregiū quippiam, quòd praeterquam quòd discutiat, reprimat repellatq; influxum, vt pote substantia sua modicè calidum, & plurimum habens frigoris, idq; tenuium partium. Sit igitur acetum insigniter acre, nullam penitus prae se ferens vini qualitatem: quo modo haec, modo illa metallica medicamenta imbues, & achoribus medeberis. Caeterùm ab imbecillioribus est inchoandū, potissimùm si dolor fuerit coniunctus. Ad hoc igitur idonea est cimolia, & Cretica Samiaq; terra, & pompholyx aut spodium, argentiq; spuma & cadmia. Patet autem, quòd antea abrasis

abrasis capillis id perages. Quòd si his vitium non cesserit, medicamentum siccum ex charta aceto imbutum illine. Quòd si acrius id tibi visum fuerit, eius vires exolue, admixta argenti spuma. Inquit autem Galenus, quòd cùm aliquando ruri degeret, neq; medicamentum quod ex charta constat, ei ad manum esset, se arrepta charta ac exusta, acetoq; diluta locum affectum illeuisse, hominemq; ita sanasse: fieret autem medicamenti vim, si alioqui duram habuerit carnem. Quòd si quando in vlcus manans phlegmonosum, dolensq; incideris, dolor primùm liquido medicamento leniendus est, quod emolliendi coquendiq; facultatẽ habeat, & morsus sit expers, cuiusmodi est quod κάρυγρον *nominatur. Conueniunt & ea quæ ad sedes dolentes ob ulcus aut rupturam idonea sunt, de quibus suo loco dicetur, veluti & ea quæ cancros mitigant. Ad manantia vlcera bryonia cum melle vtitor, aut lente cum melle, aut pinus cortice cum cerato, aut cadmia cum oleo veteri illita, aut cinnabarim similiter in leuorem redige, & cataplasmatis more impone, admisis ei myrti baccis, aut hordeo vsto, aut ostreis crematis, horum singula cum oleo veteri adhibe, aut betæ decocto cum pauxilla cimolia, aut vini fæce cũ aceto vetusto vtitor, aut ficuum agrestium decocto foueto, aut chal-*

citide cum myrto, aut felle suillo liquido illinito. Ex his, quæ mediocrem obtinent facultatem, moderatioribus achoribus succurrunt: quæ verò validiorem, eos quoq; qui ex crassis admodùm lentisq; humoribus nati sunt, & ita cuti impacti, vt ægrè elui queant, euacuare possunt. Aliud, terræ cimoliæ, sulphuris ignem non experti æquas portiones cum aceto terito, & in balneo affricato. Aliud, argenti spumæ drachm. octo, tenellorum rutæ foliorum drachmæ quinq;, olei rosacei aut myrtei drachmæ octo, aceti heminæ quatuor, his tritis caput illine: hoc satis multa experientia nobis fuit comprobatum. Aliud, ad achoras recentes, gluten fabrile aqua incoctum illine, aut ficus virgulta, teneriora've folia trita cum aqua cataplasmatis instar impone. Quòd si vetusti fuerint, cum aceto terito. Aut internam partem nucum amararum in tepidam aquam coniectam, ac decorticatam, cum aqua terito, & ad cerati crassitudinem redacta capiti antea abraso imponito: in diuturnioribus verò, cum aceto dissoluito. Aliud, smegma ad achoras, porriginem, asperitudinem, & scabiē: terræ cimoliæ, nitri rubri, singulorū libra, myrobalani retrimenti selibra, myrrhæ uncia, piperis albi, & iridis tantundē, nardi Celticæ, casiæ, costi, singulorum drach. quatuor: tusa, cribratáq; repone:

vsui.

vsus eius est in balneo. Ad psydracia, achoras, pustulas vlcerosas quas nuncupant ἐλκύδρια, capitisq; exanthemata, idoneum. Victus ratione & purgatione tum corporis, tum capitis vti conuenit, catapotiis ex aloë, colocynthide, & scammonio, succo brassicæ exceptis, posthac ad partialem curationem accedendum est, ceu dictum fuit. Egregiè item discutit litij radix affricta, & thus cum vino aut aqua, & lupinorum amarorũ decoctum, thus ex aceto, malicoria cum laurino: aut anchusæ radices vstas, tritasq; cũ oleo ad sordium vsq; crassamentum, penna illine, & iuuabis, sed quæ capitis cutem infestant vitia hæc sunt, itaq; sunt curanda.

De capitis internis vitiis. CAP. II.

Porrò quia dum recensemus quæ foris imponuntur, commentatio eas quoque affectiones attigit, quæ intus latent (quippe quòd quæ extra adhibentur, interdum in altum penetrant) age ea annectamus quæ exterius data iis quibus ob quamuis affectionem caput dolet, opitulantur, ne laborantibus partibus externum etiam auxilium deesse videatur, etsi morbus interim intus infestet. Quinetiã hoc in reliquis corporis partibus faciemus, satius esse rati eandem rem nonnunquã repetere, quàm si id crimen euitare vellemus, multa quæ tradi debebant, prætermittere: quoniam

itaq;

itaq; vitia capitis ex intemperie antea explicata fuerunt, quoq; modo ea sint dignoscenda, & qua victus ratione emendanda per ea quæ intro assumuntur, reliquum est vt pauca quædam addamus, quæ exterius applicatur. Igitur si capitis dolor ex solis ardore enatus fuerit, caput assiduè rosaceo perfunde, & lanei panni partem rosaceo imbutam impone, aut eodem modo vnguento melino vtere, aut portulacæ folia minutim secta, tum per se, tum cũ farina tenella cataplasmatis modo adhibe, similiterq; solanum: aut sesamum tritum, cui rosaceum stillatim affusum fuerit imponito. Quod si ob refrigerationem caput vexetur, post reliquam quæ tradita fuit diætam, caput irino vnguento perfunde, ac linteis laneisq; pannis eo intinctis vtere, similiterq; vnguento laurino. Ligustrum quoq; tunde, & adipe anserino permixtũ, capiti inunge. Prodest & spongijs calida imbutis ac expressis fouere, & maximè si in ea lauri tenella folia, aut amaraci, aut cyperi fuerint decocta. Cæterùm in antiquioribus capitis doloribus, caput necesse est abradere: aut cute tenus tondere, atq; ita quàm breuissimos habẽti capillos medicamẽta adhibere liquida, vel quæ emplastri aut cerati formam obtineant: est autem eorum multiplex materia, quæ magis minusq; refrigerent, aut calfaciant, & quæ pro-

grediente commentatione doceberis. Subnectã verò vnum atq; alterum exempli loco. Si itaq; calfacere est animus, cape euphorbij vnciam, ceræ quadrantem, olei libram: hæc liquefacta iungito. Sin contrà cupis refrigerare, sume oleũ rosaceum ac violaceum, & ceram albam: ea ad cerati crassitudinẽ redacta, aceto vel aqua, aut stillatitio rosarum liquore elue tantisper dum ceratum eorum qualitatem imbibat. Porrò tu ab hoc veluti rudimento, alia calefacientia aut refrigerantia conficere poteris medicamenta. Quibus ob ebrietatẽ caput dolet, aqua calida prius ebibita, eos vomere præstat, posthæc, aluum quoq; eluere: abstinere ab omni calidiori flatulentoq; edulio oportet. Quòd si post coctionem etiamnum doluerit, refrigerantia reprimentiaq; super caput danda, cuiusmodi est rosaceum per se, & cum aceto, aut hederæ brassicæ've succo. Quin ipsa quoque brassicæ folia, calida madefacta, capitiq; imposita & alligata, peculiari quadam naturæ dote crapulæ aduersantur. Porrò ijs quibus ob vitiosum aliquem succum in ventriculo collectum caput dolet, satius est primùm caussas præscindere, tum leuibus boniq; succi cibis, tum medicamentis quæ stomachum ventremq; abstergant: inter quæ omnium est præstantissimum, quod ex aloë conficitur, cuius antea

quoq;

quoq; meminimus, posthæc capiti per ea quæ foris applicantur, consulendum, quòd ipsum ab vaporibus, qui inde exhalant, vnà etiam afficiatur. Ei autem cuncta quæ tenuium sunt partium, & discutiendi cōcoquendiq; vi prædita sunt, opem ferre putantur: cuiusmodi sunt amygdalæ amaræ decorticatæ & tritæ, quæ cum aceto ac oleo maceratæ, & ad cerati crassitudinem redactæ, per linteū fronti imponuntur. Aut mentam syluestrem, amygdalas amaras, iridem, æquali portione cum aceto & rosaceo infunde, aut muscerdam cum aceto itidem ac rosaceo. Aliud, rutæ folia, mentæ, peucedani, iridis, singulorum drachm. duas, seminis ocimi drach. octo, seminis papaueris nigri drachm. quatuor, poscæ sextarium, coque ad dimidias, deinde expresso humore, rosaceo adsperso disseca, eoq; assiduè caput irriga. Aliud, ad eos qui inueterato capitis dolore tenentur. Irini vnguenti expressionis, peucedani, castorij, singulorum partem, baccarum lauri, seminis viticis, rosarum siccarum, singulorum partes duas, rutæ, virgultorum foliorum partes quatuor: aceto dissoluta excipe cerato quod ex rosaceo constat, deinde linteo emplastri more inducta capiti abrasis antea capillis impone, fasciaq; obligatum in sequentem diem serua, & rursum impone. Si qui ob bilē

in stomacho coaceruatam, ac immersam, capite dolent, ea per victum ac purgatoria illi rei idonea, sublata à dolore euestigio liberantur. Cæterùm de horum curatione, iam antè quæ necessaria sunt docuimus. Porrò in κεφαλαία vocata, quæ vetustas est & qui ægrè solui potest capitis dolor, alia cura est certandũ, veluti diximus: verũ capiti exterius prospicies, siquando vsus postulat ea quæ reuellendi vim obtinent, per repellẽtes irrigationes. Quinetiã post totius corporis vacuationẽ, iam ijs quæ caput quoq; inanire valent, ac deinde roborare vtendum est. Repellunt quidem oleum omphacinũ rosaceumq; tum per se, tum cum aceto: & quæ ex capitibus papauerum, oleæq; ramulis, ac hederæ corymbis, & menta parantur. sed si plenitudo frigidior fuerit ac crudiuscula, remedia sunt tepida applicanda: contrà, si calidior ac biliosior, calida. Discutiunt oleum dulcissimũ, & magis vetustum, ac Sicyoniũ. Quòd si humorum plenitudo fuerit crassior, spondyliũ, aut serpillum oleo incoctum, vel pulegij coma, aut nepeta, vel menta eam euacuare valent, atque hæc eadem robur parti conciliant: quare ipsis etiam quousq; planè corroborata fuerit, vti licet. Verùm præ cæteris discutit prorsusq; roborat verbenaca recta, & potissimũ viridis: quin & sicca vnà cum radicibus in oleo excocta

prod

prodest: ita nanq; omni capitis dolori, quē crassorum humorum putredo genuit, medeberis. In primis quoq; prosunt aselli, qui sub hydrijs stabulantur, oleo incocti. Cæterùm quod necessarius hîc sit eorū quæ mandendo pituitam educunt, (ἀποφλεγματισμοὺς Græci nuncupant) & quæ in nares induntur, ἔῤῥινα dicta, vsus, iam antea dictū fuit, perscriptaq; materia, ex qua concinnari poßint, quare inde ea quæ opportuna sunt colligere oportet. Porrò ἡμικρανία, ijsdē doloribus quibus cephalæa caput inuadit, easdemq; habet suæ originis caussas: sed in eo dißidet, quod cephalæa totum caput, hemicrania verò solam dimidiā eius partē quæcunque tandem ea fuerit, dextra nimirum vel sinistra, dolore infestet. Eadem quoq; qua cephalæa curatur victus ratione. Pastillus ad capitis dolorem mirè efficax, bis ter've à temporibus in tempora illitus: capit croci drachmas quindecim, atramenti sutorij drachmam, aluminis scißilis vncias tredecim, mirrhæ, opij, emphacij singulorum drach. tres, chalcitis vstæ drach. tres, gummi drac. decem & octo, omnibus contritis affunde vini austeri quod satis est, ac posthæc in hemicranijs, in dimidia capitis affecta parte, in totius verò doloribus, in tota fronte, posca dissolutus imponitur.

Aliud, continet scammonij drach. sex, croci

drach. duas, comæ hederæ drach. sex, sulphuris ignem nõ experti drach. quatuor, seminis anisi drach. octo, seminis apij totidem: diligenter trita ocimi succo in pastillos cogito, hoc copiosiori rosaceo dissolutum, fit capitis irrigatio, quæ lethargicos iuuet. Ad eadem, ac præterea tenebricosam vertiginem valet, peucedani radicis drach. quatuor, iridis drach. duæ, violarũ, acori, singulorum drach. spondylij drach. quatuor, piperis, castorij, singulorũ drach. duæ & semis, serpilli drachm. quatuor & semis, baccæ lauri numero 45. rutæ viridis drach. octo, mentæ viridis drach. quatuor. opij drach. hæc aceto excepta in pastillos efforma. Vsu verò expetente oxyrhodino dissolue, & illine, quinetiã cerato quod rosaceo constat, exceptum, ceu malagma imponitur. Adhæc, euphorbij pars vna, cũ tribus ceræ partibus, & duodecim, olei valet ad hemicraniam, si eo dimidia frontis pars vnà cum musculo temporali illinatur: nam id sæpenumero vel semel illitum ante balnei ingressum, repente affectionem curauit, vt post balneum ægri in sanitatẽ sint restituti. Iuuat præterea eos, oleum quoq; calidum in aurem instillatum, si in olei libram euphorbij exiguũ iniiciatur. Cæterùm vbi suspicio fuerit, hemicraniam à calidis vaporibus aut humoribus ortã esse, non est hoc medicamentum accersendum.

De aurium affectibus, & parotidibus.

CAPVT III.

Porrò cùm varijs de caussis dolor aures exercere soleat, si eum ex refrigeratione natum suspicamur, cæpe exculptum oleo implentes, idq; in calido cinere feruere sinētes, hoc vtemur: aut piper tritum inijciemus, aut aliquid ex reliquis calefacientibus, quale est oleū amaracinum, & rutaceum. Quòd si inflammatio quæpiam obsidet, optimum est medicamentum, vnguentum nardinum infusum, cum exiguo eius quod nominatur βασιλικὸν, *hoc est regium, quodq;* τετραφάρμακον *quoq; nuncupatur: quemadmodum & id quod ex adipibus componitur, de quo paulo post loquemur. Quòd si dolor vim fecerit, necesse est vti ijs quæ sensum stupefaciunt: quare opium lacti muliebri, & oui albumini permiscetur, quæ ipsa per se sæpenumero plegmonis profuere: porrò opium quoque castorio commiscetur, at multo ante vsum tempore permistum siue pari pondere, siue duplo castorio, præparatum esse conuenit. Liquor verò sit sapa ex musto. ea enim multò magis dolorem sedat, quàm vina dulcia. Cæterùm hæc tria, cùm vsus exigit, probè denuò sapa dissoluantur, ad eam vsque consistentiam, vt per auricularium clysterem, quem* ὠτέγχυτον *Græci appellant, in lucerna*

tepefactum, infundi queat: sit autem adeò tepidum vt ne suo calore offendat, perpetuò cauẽs, non modò ne meatus tãgatur, eumq́; molestet, verùm etiam ne reliqua auris. Si flatulentum aliquem spiritum, crassum've aut viscidum humorem, qui exitũ non reperiat, includi conieceris, quippiam ex medicamentis quæ infarctu liberant, admisceto, cuiusmodi est nitrũ, & oleum amygdalinum: eius generis est, & struthium, & amygdalæ amaræ, & vtrũq; veratrum, & aristolochiæ, necnon & iris, ac cinnamomum, carpesiumq́;. Aurium autem meatus obstructione expediunt etiam ea quæ in renibus calculos confringunt, & quicquid citra morsum, ne dolor exacerbetur, tenuium est partium: inter quæ recensetur & radix cucumeris syluestris, & bryoniæ, & ari, & dracũculi, & centaurij, & in summa amarorum omnium. siquidem citra rosionẽ molestiamq́; hæc meatus expurgant, eaq; quæ obstruunt disijciunt, & incidunt. Porrò mediocres phlegmonæ, & quæ non pulsant, etiam per acetum, quod cum rosaceo exquisitè fuerit permixtum iuuantur: quemadmodum & per glaucium, quod in cote medica cum aceto fuerit tritum. Quinetiam collyria quæ glaucio & croco constant, cum aceto attrita instillataq́; prosunt. Auricularis ad omnem dolorem, omneq; vlcus, quo in febriente

briente quopiam, ac ob dolorem delirante vsus sum, & diuinum quippiam accidit: Myrrhæ drachma, thuris drachm. tres, alij septē, aphroniti drachm. tres, croci drachm. quatuor, alij vna, papaueris succi drach. tres, galbani tantundem, amygdalæ amaræ delibratæ numero viginti: excipe aceto dissolutū. Heras hoc vnū medicamentum ad omnem aurium dolorē vlcusq; scripsisse fuit contentus: verùm ego dolores aurium, tum fotu qui fit per id quod ex adipibus constat, vt dictum est, tum vnguento nardino vnà cum tetrapharmaco leniri assero, vnáq; & affectiones ipsarū iuuari, velut etiā oui candido cum lacte muliebri, mitigari verò solùm, sed affectiones haudquaquam iuuari, per papaueris succum, nisi quis per accidēs affectionibus opitulari dixerit. sedato siquidem dolore, & somno accedente, natura affectiones quæ dolorem committebant, concoquit. Equidem aurium vlcera, perpetuò glaucio ex aceto curaui, quemadmodum ea quæ cum fluxione infestabant, aut pus alebant, pastillis, à mitioribus orsus, cuiusmodi est Polyidæ, & post eum Andronius, et ab hoc qui vocatur Bithynus. Verùm non semper omnium vsus est necessarius, sed vnus omnino sufficit, si quis eo vti noverit, aliquando sapa diluens, cùm mitius reddere velit medicamentū, & rursus vino dulci,

 deinde

deinde aceto non acri, posthæc acri, postremò acerrimo. Quare cùm per eiusmodi misturam aliàs aliter factam medicamenti vim excolære ac remittere potes, validissimũ præparatum tantum habere poteris. Ad siccas & humiditatum expertes vlcerationes, est etiam pessus præclara, hyssopi, medullæ ceruinæ, adipis anserini, ceræ Tyrrhenicæ, singulorum drachmæ tres, terebinthinæ drachma, olei ricinini, amygdalini, & cyprini, singulorum cyathi duo, olei picini cyathus: compone & vtere, oleo nardino diluens, vt mellis sit crassitudo. Aliud, ad purulentas vetustasq́; affectiones: croci drach. tres, myrrhæ drachma, nuces amaræ repurgatæ numero triginta, spumæ nitri, nardi Syriaci, aluminis scissilis, singulorum drachma oboli tres: aceto acerrimo excipe, & ex aceto dilue. Ad sanguinis ex auribus profluuium: marrubij succum expressum, & aceto commixtum infunde, aut mali punicæ in aceto coctæ succum, vel sanguinalis herbæ succum, aut acaciam, aut lycium cum aceto. Porrò in quibus vermes sunt, veratrum album immitte, aut aridum insuffla, aut succum rubi infunde. Cæterùm sonitus, qui ob stomachi refrigerationem calorémve, aut eiusmodi aliquem humorẽ exhalantem, adhæc ob vini potum, aut febrem, aut ventris obstructionem gignuntur, caussis

huiusmodi sublatis, sedantur. Quòd si humor quispiam impactus fuerit, qui spiritus generet, prætermittenda nō sunt medicamenta. Quemadmodum cùm homo exquisitum auditum obtinet, & ob sensus acrimoniam minima quæq; sentit, admiscenda sunt medicamenta quæ sensum stupefaciunt, cuiusmodi est succus mandragoræ, & lacryma papaueris. In eo verò sonitu, qui derepente oboritur, acetum cum rosaceo infunde, aut cuminum oleumq; ad mellis spißitudinem redactum, aut radicis cucumeris agrestis succum, aut ipsam radicem oleo incoque. Quòd si pluscu͏lum temporis perseuerauerit, omnibus amaris & acribus & attenuantibus, ac discutientibus, ijsq; quæ ad dolorem ex craßis humoribus enatū descripta sunt, vtaris: singulis in aceto coctis, et admixto melle. Aut reclinato ægro, & nitro crudo trito in aurem inspersō, acre acetum tepidum infunde: aut alliū, cæpe, adipem anserinū æquali pōdere trita, & percolata infunde. Porrò furdastri, tum hiera, tum catapotijs ex colocynthide purgandi sunt: quinetiam pituita per ea quæ ipsam mandendo proliciunt, est detrahenda, caputq; siccandum, ac omni via ei robur est addendum, vtendum etiam victus ratione attenuante. In aurem verò inijcienda sunt medicamenta, quæ viscidos crassosq; humores

differ

dissecent, incidant, ac attenuent. Ad auditus grauitatem repentinam, atq; è capitis dolore enatam, absynthium aquæ incoquito, & foueto, nempe arundine halitum excipiens, aut baccis lauri, aut folijs, aut origano, vel hyssopo, aut aqua marina & aceto, eodē modo vtitor, vel adipem anserinū, felq; bouis, & laurinum æquis portionibus mixta instilla. Aut hederæ agrestis baccarum succum guttatim immitte, vel veratrum nigrum cum aceto tritum melli diutius incoque, & fac collyria quæ glandis formam exprimant, ac impone: & ad quinque dies sine, aut serpentis senium tritum cum aceto instilla: idem & cum felle bubulo aut capillo, vel testudinis marinæ, et nasturtij modo sufficienti valet, & fac collyria quæ auditus meatui congruant, & impone, ac post triduum exime: hoc sordes educit, & extemplo malum leuius reddit. In iisdem quoque vtendum est fotu ex olla: oportet vt altera arundinis extremitas in auris cauitate adaptetur, et altera in olla, quæ operculum habeat perforatū & vndiquaq; probè obturatū, in qua sit absynthium in aqua feruens, vt sublatus halitus in meatum auditorium illabatur. Quinetiam tauri maximè lotiū, vel si id desit, bouis validius in ollā angusti oris infundito, & aceti tertiam ad lotium partem tritam, ac myrtum concisam,

deinde testam igni candentem in ollam conijcito, ac reclinatũ hominem, apposita ad ollam aure, foueto. Circum aurem verò fasciculum è lana facere oportet, ne circunsita loca adurantur, atq; hoc pacto eiusmodi fomenta cõferent, verùm in dolentibus haudquam conueniunt. Eodem modo in auditus difficultate, raphani succum cũ rosaceo aut cyprino tepefactum instilla, aut galbanum cum aceto & melle madefactum, aut collyrijs ex ficubus, nitro, & sinapi immissis, per triduum non extrahimus. Post id verò acutis vocibus assiduis, & vicissim grauibus acclamamus, & demum per tubam sono immisso liberamus. Posthæc hastulæ regiæ radicem oleo veteri incoctam, vtiliter infundimus, assidueq; lotio caprino eluimus. Cæterùm ad surditatẽ ex capitis dolore, radiculæ succum cum rosaceo infunde, aut foliorum cucumeris syluestris succum, aut castorium cum lauri baccis ac aceto. Quòd si aqua in aurem inciderit, auxiliatur, si vno pede eius lateris, cuius auris affecta fuerit, sese inclinans assiliat: nam facilè inde ita excernitur. Et exustio per os exile aut etiam per arundinẽ summe attrahit: dehinc per lanã ex prædictis vnguentis quippiam instilla: si verò calculus, aut faba, aut aliud quippiam in oris meatum inciderit, elue, aut circum auricularium specillum

lana

lana obuoluta, resinaq; intincta, aut per eorum quæ glutino cōficiuntur, aliquod medicamentum protrahe. Quod si neq; sic sequatur, in nares sternutatorio indito, os ac nares obturato: siquidem per spiritus conclusi contentionem, id quod incidit, eliditur: idq; perpetuò donec elabatur facito: si enim intus manserit, aurem phlegmone prehendit, & cōuulsiones infert. Optimè etiam facit ad eorum quæ inciderunt, explosionē, concussio. Proinde, si puer fuerit, pede apprehensum, & in caput sublatum, concutiēs vibrabis: sin æger fuerit adulta ætate, ipsum super tabulā in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, caput ad tabulā firmare præcipito: deinde sublata tabulæ, cui caput innititur parte deferri finito: atq; id sæpius repetito: mouebitur enim id quod incidit, & ad tractabiliores meatus partes prolabetur: postea angusta & concaua specilli parte demissa scitè extrahito. Si verò faba aut cōsimile quippiam quod inciderit, intus manserit, ac madefactum intumescensq; dolores inferet, fieri non poterit vt integrum eximatur. Quare specilli cyathisco, id dextrè diuidendū est, atq; ita paulatim educendū: deinde sapam vel vinū dulce calidum infundere oportet, ac meatum ex lancinatione offensum, lenire. Quòd si animal aliquod illapsum sit, scāmonium aceto dissolutum

aut absynthij succū, aut peucedani plusculum & nitrum sulphur've cum radiculæ succo iniice. Eodem modo ad pulices, & vermes & reliquos quibus aures corripiuntur affectus, acetum & oleum instilla, vel capparis succū, aut veratrum album tritū insperge, vel aristolochiam tritā, aut nepetæ succum, vel cinnabaris viridis aliquid instilla. Porrò in auribus contusis, myrrham, mānam, thus, terrā qua aliqui fæceu smegmate confricant, cū aceto acri probè vnita ad cerati crassitudinem imponito, ac nequaquam irritato. Itidem quibus aures sunt contusæ, internam expeditiorē ac tractabiliorem cōcauitatem cartilagineam terra figulina expleto, & sequenti die, vbi exaruerit, solanū cum absynthio donec in integrum restituātur, inungito. Inflāmata autem in aurium puerorum puellarúmve fibris foramina, oleo in ænea lucerna quæ æruginē contraxit, illinens persanabis: aut aloës partem vnā admixtam impone: sunt etiam qui mannam cōmiscent, aut butyrum, & lac muliebre, adipémve anserinum instilla. Ad exulceratas verò ex ictu diffractásq; aures, panis calidi medullam tritā cum melle impone: aut myrrham tritam cum vino vetere illine: aut cochleas cum testis & myrrham cōmisce, & dimidiā partem impone: aut pice circunlitis sulphur ignem non expertum

aut

aut mannam trita insperge. Verũ hæc ne obligato, néve frequenter epithemata auferto. Secundum autẽ abscessus, quos παρωτίδας Græci nominant, inter genera inflãmationum recensentur: generantur autem cũ glandulæ circa aures inflammantur, non tamen curatione inflãmationibus dicata, vt plurimũ in ijs vtimur, quando non fuerit malignũ aut multum quod influxit, neq; corpus totum plenitudine grauatur. ita nanq; vel sola spongia ex posca imposita, incipientes phlegmonas repressit, nec quicquam inde corpus perpessum est. Verum in parotidibus contrà facimus, quippe qui attrahentibus medicamentis vtimur: quæ si nihil memorabile præstiterint, cucurbitulam quoq; affigimus, aut frequẽter locum fouemus: cupimus enim noxium humorem ex alto ad cutem prolicere. Verùm cum vehementi impetu fluxus irruit, nihil nos præterea curiosius agimus, sed totum negocium naturæ committimus. Quare tunc humorum propensionem haudquaquã adiuuare decet, sed mitigare potius, ac medicamentis, quæ maxima leniendi vi prædita sunt vti: cuiusmodi est, quod ex frumenti, aut hordei, vel seminis lini farina, cum mulsa: aut fœnigræci, vel althææ, aut chamæmelorum decocto, coquitur: & quæcunq; præterquam quod moderatè humectã caliditatem

obtineant, ob quam dolores mulcere queunt, hoc etiam habent, vt humores influentes concoquere, & ad suppurationem perducere possint: quale est, farina frumenti cum caricarum decocto & oleo, & quod ex polline fermẽtoq; constat. Vbi verò suppuratæ fuerint parotides, tunc aut per sectionem pus elicere oportet, vlcusq; persanare, velut hac in re omnibus est confessum, aut acri medicamento perrumpere, cuiusmodi est smelinum, et quod ex allijs componitur: vel demũ enitendum est, vt ipsum medicamẽtis tenuium partium, quæq; tractoriam simul facultatem obtinent, discutiamus, & si durities quæpiam, simul atque maior puris portio fuerit dissipata, reliqua fuerit, eam emollire oportet. Porrò Archigenes hæc ad parotidas tradit: parotidas dissoluere volentes, plantaginem cum sale tritam assiduè cataplasmatis modo imponimus, aut caprillum stercus cum aceto, aut rumicis syluestris radices coctas in vino, aut ficus tritas coctas cũ atramento sutorio, aut ficus coctas cum absynthio & vino tritas, aut buccinas marinas purpuras've vstas melle excipe, & impone, & ilico discutientur: idem præstat & ostres testa cremata, & cum melle imposita, aut ceratum rosaceum, cyprinum've, ruta exceptũ, aut sulphur vino emollitũ, vel cimolia cum aceto. Discu

tit quoq; maximè in aqua marina aut muria cocta, & trita imposita. Idipsum efficit et marrubium cum sale, ac lana butyro imbuta, & incipientibus parotidibus imposita prodest, aut lupinorum amarorum farinam cum melle coctam, modica calce viua addita, pro cataplasmate imponito.

De nasi vitiis. CAP. IIII.

EX genere tumorũ præter naturam polypi in naribus gignuntur, ex vlcerum verò censu, ozænæ, atq; ex numero excretionũ præter naturam habendæ sunt, sanguinis eruptiones. Itaq; de ozænis primũ verba faciam, quæ ex humorũ acrium putriumq́; influxu generantur, ita vt si acres solùm sint, ægrè curabilia vlcera producere soleant, nõ tamen grauiter olentia. Curatio communis est his & polypo: nam primum exiccare, caputq́; roborare oportet: liquet enim quod ob prauorũ humorum redundantiam, defluxus inde proueniat. Cùm igitur caput validũ reddideris, ad naris curationem in ozænis accede, hoc vnũ spectans, vt per medicamenta reprimentia discutientiaq; partem affectam exicces: quorũ alia austera sunt & acerba, alia facultate calida & sicca. Proinde cùm ozæna in naribus residet, nepetæ succũ infunde, aut ipsam nepetã siccam insuffla, aut veratrum album cum nasturtij semine

mie quotidie inspira, aut psoricum cum melle, vel mel instilla, & sternutatorio facta concussione, crustas ulceri obductas excutito: aut myrrham & nasturtium cũ melle. Acre item acetum in vasculum angusti oris coniice, & ad multũ satis tẽpus respirationi appone, deinde misy Cyprij, & nardi Indicæ dimidium cum vino Chio tritum ad melleam crassitudinem redige, ex eoq; meatus pẽna illine, & lana obstrue. Vlcera verò in naso, ex malorũ punicorum succo in æneo vase quousq; dimidium supersit, cocto perline. Aliud Lamponis: facit ad ozænas, & ægilopas, & polypos, & quæcunq; citra sectionẽ vstionemq; velis submouere: ossa quoq; corrupta abscedere facit: valet et ad serpentia vlcera, ac putrida inspersum, & ad sordida vlcera, linamẽto exceptum cũ melle: scobis æris rubri vnciam, salis ammoniaci, ammoniaci suffimenti, singulorũ sextantem, aluminis quadrantẽ, aceti heminas sex, arida terito affuso aceto, excipitoq; in vase æris rubri, atq; in sole, radio æris donec medicamentũ exiccatum fuerit, agitato. Deinde in mortarium translatum, diligẽter terito, et in fictili adseruato, Vsu verò expetente, aquam sorbendam, oreq; continendam dato, & medicamentum per fistulam insufflato. Aliud, habet adipis anserinĩ drach. quatuor, hyssopi drachmã vnam semis,

medullæ ceruinæ drachm. duas, ceræ Tyrrhenicæ drachm. octo, plumbi vsti & loti drachm. octo, ladani, adipis vitulini, cerussæ, singulorum drachmas duas, terebinthinæ drachmas quatuor, argenti spumæ drachmam, rosacei quod satis est. Rosaceo dissolue & subline. Cæterùm ea quæ in nares illabuntur, auriscalpro, aut volsella exime, aut sternutamentum ciens medicamentum exhibe, ore apprehenso, & nare altera (nisi in vtraq; fuerit affectus) compressa. Verùm quibus ego, inquit Galenus, vsus sum, in polypis narium & ozænis probatissima reperi subscripta. Ac primum, medicamentum quod ex malis punicis componitur. Sumantur autem ex tribus eorum differentijs æquali numero. aliqua enim ex ipsis austera sunt, alia dulcia, quædam acida. Ea itaq; recentia ac matura contundenda sunt, atque integra accuratè confringenda, quo succus ex ijs exprimi queat, quē in vase stanneo reconditum obseruare oportet, modicè coctū, si quidem liquidior quàm par est videatur. Quod verò ex ipsis reliquum est solidum & crassum, denuò diligenter contundi oportet, quo post contusionem, in pila rursus atteri possit, ac in collyria, quæ nari ægroti accommodata sint effor mari. induuntur enim in naris meatū, quam polypus obsidet, quo citra morsum ac consensum,

qualem

qualem acria medicamenta excitant, longiori mora ipsum repurgent. Quòd si humidior, molliorq́; tibi polypus apparebit, plusculum ex austeris punicis conijcies: si durior, ex acidis. Verùm quia perpetuò tolerare collyrium, molestum est, eius vsum intermittere conuenit, atq; eo tempore quo non imponitur, expressum succum assumere. Quinetiam ægrum vehementer hiantem, ea parte qua nasus ad palatum perforatus est, liquido expresso medicamento illinere oportet, idq; vel penna, vel lana specillo quod oliuæ nucleum referat, obuoluta. Cæterum ex aridis medicamentis, diphryge citra mordacitatem, interdum temporis longinquitate absumptum polypum esse noui: probè quoq; facit prædictum collyrium, quod ex malis punicis constat, si vbi exaruerit, ritè contundatur, & tritum insuffletur. Omnia autem hæc nullo intermisso tẽpore sunt obeunda, vt nunquã ab affecta parte medicamentum absit facile nanq; præ humiditate eluitur. Quemadmodum igitur in lippientibus, ita & in his, si fieri potest, nunquam non medicamentũ oportet imponere: abluitur enim facilè, vt dixi, ab influente humiditate. Porrò cùm quidam eunuchus nullum medicamentum adhibitum ferret, sed ab omnibus irritaretur, rosis aridis contusis, ac accuratè contritis, & inditis, citra

morsum simul & mirum in modum hominem ab ijs adiutum esse cognoui. Quare rursus in mollibus humidisq; corporibus, et quibus ægrè vlcera persanantur, eo vsus sum: nam ex duobus alterum contigit, vt aut nihil læderet, aut omnino sine molestia ageret: siquidem plurima ex efficacibus quæ polypos detrahunt, si quando scopum nō attingunt, eos exacerbare solent. Verùm vlcera in narium meatibus semper pastillis curaui, nempe Andronio, & Pasionis, & Polyidæ, Bithynoq; & quem ego cōposui: terens eos interdum vino dulci, aliàs austero, & quandoq; mediocris ætatis, & nōnunquam vetusto, & aliquando aceto, quod easdem quas vinum haberet differentias. In diuite verò quopiam, qui odoratum medicamentum sibi adhiberi postulabat, in ozænæ curatione, hedychroi quod appellatur, vsum excogitaui, dissoluens ipsum veteri vino Falerno, & mirum quàm celeriter curatus est. Ad sanguinis è naribus eruptiones, linamentum longum lycio imbutum indito, deinde exterius digitis nasum comprimito, aut chalcitidem mediocriter leuigatam & aqua intinctam eodem pacto per linamentum imponito: aut thus cum sanguinalis herbæ succo, aut spongiam aridam insere, aut madefactā aceto, preme autē specillo, donec propellatur: verū satius est principiū

filo

filo alligari, vt facilius educi possit, extrahe verò, simul atq; opus suum peregisse credideris. Si verò inarescit spongia, atq; intus agglutinatur, per auricularem clysterem frigidam aquam immitte. Accommodatum quoque est, frontem spongijs posca imbutis refrigerare, & artus laqueis excipere, adhæc potui dare ea quæ ad sanguinis reiectiones conferunt, & aures linteis obturare aut cera, ac ore quoq; frigidam continere. Quòd si cruoris aliquid deglutitum esse videbitur, etiam idipsum vbi multa eius sit copia, per euacuans aliquod medicamẽtum educito: in grumos enim coactũ in ventre ac intestinis incendium excitat. Eodem modo platani pilulas exiccatas attere super pannum asperum: & semen quidẽ abijce, tomenta verò collecta asserua, & lanuginosa in arundinem indita insuffla. Gypso verò aut cœno figulino, narem frontemq; oblinę. Ἴσχαιμος, hoc est sanguinem sistens, magna: Misyos, atramenti sutorij, singulorũ drachmas septem, corticis pini, squamæ æris, mannæ thuris, singulorum drachmas quatuor, æris vsti, chalcitidis, singulorũ drachmas quindecim, calcis viuæ drachmas octo, gypsi torrefacti drachmas quinq; : Tritis ad omnem sanguinis eruptionem vtere.

De affectionibus oculorum.

CAP. V.

De affectibus qui oculis contingunt, quinam sint, & quibus de caussis oriantur, quomodoq; sint dignoscendi dictum fuit antea, nunc de ipsorum curatione, quibusq; medicamentis uti oportet, tradetur, iis scilicet, quæ antiquioribus ac recentioribus, tum Græcis, tum Barbaris celeberrimis, hodie maximè approbantur, nobisq; utilissima videntur. Proinde hinc arrepto sermone, de singulis medicamentis, quemadmodum in cæteris fecimus, agemus: distinctionesq; quaspiam præstantissimorum olim medicorum, tum antiquiorum, tum recentium, tam Græcorum quàm Barbarorum commentationi apponemus. Itaq; cùm etiamnum phlegmone, aut dolor quispiam oculos affligit, collyriis ex thure, & mesallicis lotis, succisq; minimè mordacibus vtimur. Verùm cùm ex eorũ usu sordida fiant ulcera, aliquid ex extergentibus iis est commiscendum. quale est pacianum ex vino croceum, quo vtimur, modicum eius prædictis medicamentis admiscentes: accipit id plurimum croci, atq; inde croceum nominatur. Ei præterea etiam metallica extergentia admixta sunt quo fit vt asperdines non modò exiguas, verùm etiam magnas (quas ficus vocant, & Græci σῦκα.) detrahendi vim obtineat. Quinetiam vngues attenuat. Vlcera verò quæ ob erosionem corneæ enascuntur, vt

vuea quædam portiuncula procidat, tum sua de caussa, tum ob id quod procidit, repellentibus astringentibusq; opus habere, neminem latet. Verùm ex eorum numero ea seligenda sunt, quæ nullam efficiunt asperitatem. His verò contrarys, nempe discutientibus, tum pustulæ, tum pus quod nonnunquam intra corneã generatur, opus habẽt. Itaq; recentia ac etiamnum inflammata, ÿs quæ ex myrrha, thure & croco constant, compescuntur: quæ vetustiora sunt, etiam ex discutientibus quippiam postulant, veluti tunicarum quoq; inflammationes, quæ in scirrhum abierunt: siquidem in his medicamenta quæ ex acribus succis conficiuntur, commendantur: quæq; in collyriorum formam efformantur, & à medicis peculiari nomine facultates liquidæ ἐγχριστὰ. ad illinendum scilicet aptæ vocantur, cuiusmodi inchoantibus etiam suffusionibus parare solent. Verùm in vnguibus & ficubus ea quæ extergendi magis vi prædita sunt, adhibentur, quorum alia in collyriorum formam rediguntur, alia sicca citra conformationem imponuntur, quibus nonnulli etiam ex astringentibus quippiam admiscuerũt. His proxima sunt, quæ scabiosis palbebrarum affectionibus medentur, atq; idcirco etiã ψωρικὰ appellantur. Omnium autem validissima sunt, quæ vetustos callos eliquant, & nun-

cupatas alulas vel vngues, (πτερύγια Græci nominant) curant, & ex detergētibus astringentibusq; medicamentis conficiuntur. Itaq; minimè omnium mordax in oculorum affectibus, est fœnugræci decoctum, lac, & oui liquor candidus. In quorum genere habendum est gummi, & tragacantha. Post hæc succedunt quæ exiguum morsum obtinent, eo quòd ipsis quædam ex ijs quæ nonnihil astringunt aut extergēt admiscentur: cuiusmodi sunt rosæ & thus: quòd exiguam astrictionem rosæ, & modicam extergendi vim thus obtineat: verùm cum thus facultate calidum sit, habet ob id aliquam coquendi potestatem, & dolorem sedat. In eodem censu quod quidem ad concoquendum, & modice discutiendum spectat, connumerantur crocus & myrrha: quæ hoc inter se dissident, quòd ille moderatè astringat, hæc verò citra astrictionem non instrenuè discutiat, humiditatesq; exiccet: suntq; generosiora facultatibus quàm thus, quapropter etiam discutiunt magis, verùm quòd detergendi vi careant, in vlcerum curatione thuri ceu inferiora cedunt. Ex hoc medicamentorum genere, quod concoquat inquam & discutiat, est & lycium Indicum, non hoc quod in nostris prouincijs oritur, & castorium. Ad quæ facultate propè accedit ea quæ nuncupatur sarcocolla,

quod

quod coquens discutiensq́; est medicamentum: quibus facultatibus eam galbanum antecellit. Enulæ campanæ decoctum præter concoquentem facultatem habet etiam astringens quippiam, quod croco ferè affine congenerq́; est. Et lapis hæmatites appellatus, qui exiccandi vi præditus est, nõ secus quàm cadmia. Cæterùm hac mitius medicamentum est lapis, vtpote qui ex humida substantia, & non terrestri ceu cadmia, suum ortum ducit: siquidem talem eius esse naturam indicat dissolutio in cote medica: quòd in attritu cum quopiam liquore in succum resoluatur, quinetiam separatim absq; liquore tritus, non vt cadmia in frustula dissilit, sed in corpus quoddam similare ac continuum. Consimilis ei substantiæ est lapis quoq;, qui σχιστὸς quasi scissilis dicas, nominatur, nisi quod facultate validior sit. Stibium verò quod nuncupatur, si non est lotum, validam præ se fert astringentem vim: verùm vbi eluitur, retunditur adeo vt ferè sit morsus expers. Valentioris eo extergentis facultatis est æs vstum, eiusq́; squama & flos. Non minus est efficax, licet non æquè mordeat, chalcitis vsta. Quòd si eiusmodi lauentur, adhuc extergentem potestatem retinent, verùm eo sunt in actionibus imbecilliora, quo fiunt minus mordacia. Huius generis est & misy, & ærugo, validissima

medicaměta, si ijs quæ ad scabiosas cillosásq; palpebras adaptantur, permisceas: quidam ijs etiam gallas, validè astringens medicamētum adiecerunt: quemadmodum nonnulli id quod omnium horum est vehementissimum, quod ad astrictionem simul & acrimoniam pertinet, quod χάλκανθον Græcis, nobis atramentum sutorium nominatur. Liquet autem quòd multo euadat moderatius, si vratur laueturq;. Ex huiusmodi materia est squama quoq; στομώματος, ita dicta, quòd ex acie aut mucronibus decutitur. Cortex adhæc thuris, & ipse non ignauiter astringit, verùm superioribus omnibus longè est inferior. Quinetiam misy appellatum, tum ad easdem affectiones, tum ad scabiosas palpebras quidam collyrijs admiscuerunt. Porrò mannam priuatim appellant, quod ex confracto in magnis oneribus thure succutitur: in ea siquidem feruntur exigua confracta frustula corticis thuris: distat id medicamentum à thure eo quòd exiguam quampiam astrictionem nactum sit. Proinde ex sufficienter astringentibus quæ terrestri constant consistentia, ea asperitudines, & ficus, callosq; liquant. Quæ verò in ordine succorum recensentur, ceu omphacium, & hypocystis, facilè, vt pote cum lacrymis effluentia, in inunctionibus eluuntur: huius classis est glaucium, & acacia.

acacia. Porrò citra morsum exterget cerui cornu vstum, velut & caprarum. Dictum autem fuit thus quoq; ex eorũ numero esse, nisi quòd hoc, ceu docuimus, omnino exiguæ detergentis facultatis est particeps, doloremq; sedat, & concoquentem vim obtinet. At prædictorum animalium cornua, sunt quidem extergentia, verùm nihil habent quod dolorem mitiget, aut concoquat, quippe quæ frigida siccaq; sunt temperamento. Obtinet autem extergẽs quippiam id quod nuncupatur Armenium, velut id quoque quod Indicum nigrum vocitatur, quare etiam phlegmones expertibus vlceribus citra molestiam inditur. Cæterùm mixta quodammodo facultate constat aloë, quemadmodum & rosa: habet enim quippiam amarum, quòd extergere aptum est, ac præterea astringens quoddam, quo contrahere, ac ad cicatricem perducere vlcera potest. Porrò ex medicamentis quæ ad scabras affectiones aptantur, sunt sales ammoniaci, & lapis Asius, tum ipse, tum eius flos, adhæc psoricum quod vocatur, quod neq; simplex quippiam est, neq; sua sponte enascitur, sed habet quandam præparãdi rationem: admiscetur his & misy vstum, & sandaracha, & quod dicitur Græcis ἀῤῥενικὸν, nostris auripigmentum. Ex medicamentis tam aromaticis, casiam & malabathri

folium,

folium, amomumq; & cinnamomum quidam facultatibus ocularibus commiſcuerunt, quorum cinnamomum facultatem habet diſcutientem, reliqua verò etiam aſtrictionem participant. At verò id in vniuerſum de omnibus extergentibus medicamentis non ignoraſſe licet, tum mediocria, tum quæ ficus calloſq; abſumunt, ea omnia craſſis quoque cicatricibus competere. earum enim craſſitiem extenuant, & de ſuperficiei ſubſtantia demoliuntur. Cæterùm facultates, quæ ad induratas oculorum tunicas conueniunt, velut antea quoq; dictum fuit, ex ſuccis & ammoniaco thymiamate concinnantur: quibus etiam ex moderatioribus, quæ facultate non aduerſantur, aliquid commiſcetur, myrrha videlicet, thus, ac galbanum, & cætera id genus. Ad ſuffuſos verò facultates quoq; medici compoſuerunt, ex quibus inter liquida medicamenta primum ferè locum obtinet ea quæ ex fœniculi ſucco, & fellebianæ, ac melle Attico conditur: alij caprinum fel capiunt. Poſthæc, alius aliud fel admiſcuit: hic enim galli, alius viperæ, ille teſtudinis marinæ, quidam callionymi piſcis. Hac tempeſtate celebre eſt, quod ex felle ſcarorum paratur medicamentum, quemadmodum & id quod ex myrrha ſtacte conſtat. Ex præſcripta materia medicis arida quoq; medicamenta conficiuntur,

quæ ab ipsis priuatim ξηροκολλύρια, hoc est arida collyria nuncupantur: quorum quædam liquant absumuntq; callos & ficus, excrescentes item in nasi angulo carunculas, ἐγκανθίδας appellatas, ac vngues: alia scabris palpebris idonea sunt, earumq; pilorum defluuijs, μίλφωσι nominant, opitulantur: quæ aliam ab acribus collyrijs retinent facultatem, quare à quibusdam medicis, ἀποδακρυτικὰ & ἀποκρουστικὰ, hoc est lacrymas repellentia, & reprimentia: non secus quàm ipsa collyria appellantur. Ex his plurima hebetibus oculis ob seniũ, aut humorum oculorum crassitiem refrigerationem'ue, vel spiritus caliginosi copiam, non parum opis adferunt. Nonnulla adhæc ex siccis medicamentis, quippe quæ humorum defluxus coërcent, vnde oculi male affici solent, affectum aliquem consistere non permittunt. Inter ea præstantissimum experientia probatum videtur quod ego composui, atque idcirco apud multos, & propemodum apud omnes gentes, quibus Romani imperant, in vsu est, quod oculis bene valentibus prospicit. Lapis Phrygius in minutas partes confractus: vt maxima non excedat nucem Ponticam, vritur. Vrendi autẽ modus est, quem in alijs quoq; seruamus. Lapidem in ollulam nouã conijcimus, deinde luto foris obturamus, operculo imposito,

quod

quod vel in vertice solo fuerit perforatum, vel quod etiam satius est, alijs pluribus partibus, quo promptius per eas fuliginosæ fumidæq; eorum quæ vruntur exhalationes efferantur. Simul atq; verò lapis fuerit candens, tunc ollula euacuata in nitidum quoddam vasculum, butyrum minimè vetustum affundere oportet, & partes vsti lapidis tandiu agitare, donec omnes extinguantur. Posthæc eas denuò in ollulam coniectas, ardentibus prunis, quo nihil fumidi sentiant, superimponere, & flabello, vt citius vstio perficiatur, ventilare. Deinde vbi lapides fuerint igniti, nullaq; amplius fuligo exhalauerit, eos exemptos rursus vino Falerno, alio've fuluo & odorato extinguere. Adhæc, denuò in ollulam immissos, tertiò carbonibus ardentibus vt nullum fumum habeant, vrere: ac postquam lapis candet, iterum Attico melle non multo restinguere: euadet enim medicamentum non siccum, sed quod lentoris quippiā habebit. Verùm sint ad manus antea trita hæc subscripta, æris vsti vncia, piperis albi tantundem, foliorum malabathri æquale pōdus, stibij drach. duodecim, his admisce lapidis vsti libram. Atq; vbi omnia probe fuerint in læuorem redacta, & medicamētum volueris excipere, adijce opobalsami Syriaci sesquunciam: sit autem tenue & pellucidum, quod ad consi-

stentiam

stentiam spectat, non crassum, quale est quod subsidet: nam quod ita crassum est impedimento erit, quo minus medicamentum sit aridum. Vsus autem illius est in palpebris tantùm, inducendo specillum citra tunicarum oculi contactum. Oportet adhæc eum qui inungitur, palpebras tenere apertas, atq; vbi illitum fuerit, non cõniuere, nictaréue. Hoc ego medicamentum cõcinnaui, quod eũ qui rite vtitur, haudquaquã lippitudine corripi sinit. Deinceps autem scribã, quæ ad varias affectiones accõmodantur. Psoricũ aridum ad maiores oculi angulos erosos, Spodij, Ciprij drach. quatuor, omphacij aridi drachmas duas, nardi obolos tres, piperis fricti grana quindecim: tritis vtere. Ælij psoricum, Cadmiæ trientem, æris vsti drachmas duas: cum aceto in sole terito, & exsiccato, ac dissoluto excipiens vtitor. Aliud, ad siccam lippitudinem, & ficum, & putredinem, & carnem excrescentem, Cadmiæ drach. decem, chalcitidis drachm. octo, piperis grana duodecim, nardi Celticæ drachma. Tere chalcitidem Cadmiamq; cum vino, cumq; exaruerint inijce nardum ac piper: atq; in puluisculum redactis vtere. Ad glaucos oculos vt nigri fiant, Malicorij dulcis succum infunde, deinde spatio interposito, herbæ apollinaris florem cum vino tritum, instilla, aut herbæ apollinaris succum.

Aliud acaciæ fructum, & gallarum exiguum diligenter tritum, anemones succo excipe, vt mellis habeat crassitudinem: deinde liquorem sedulò per linteum expressum, repone, vtereq; vt dictum fuit. Ad eos quibus pili inutiles & pungentes in palpebris enascuntur, τριχιῶσις appellantur: auis qui cinædus nominatur fel, & aconiti dimidium misce & repone, cumq; vsus postulauerit, pilo euulso, medicamento locum illine. Aliud, Fel piscis pagri, & aconiti dimidium in squama ferri lota, adipe subigito, hisq; olei amygdalini exiguum adijcito, & sanguinis vespertilionis modus qui sufficit, deinde mixtis & exceptis vtitor. Agglutinatorium pilorum: Ceræ, picis, lithocollæ æquas portiones simul liquefacito, & specilli summo pilos agglutinato. Aliud, Resinæ siccæ, picis aridæ, sulfuris ignem non experti, bituminis, singulorum drachma, ceræ drach. dimidium: liquefactis vtere. Ad palpebrarum hordea, quas κριθίας Græci nuncupant. Galbani partem vnam cum nitro modico mixtam imponito. Aliud, Ceram & misyos crudi exiguum, commixta impone. Valent & ficus aridæ in vino mulso coctæ & tritæ, modico simul galbano contrito. Aliud, Sagapenum cum aceto terito, & vnà cũ farina hordeacea vtitor. Ad ægilopas, Succi illecebræ, succi solani,

vtriusq; libræ dimidium, thuris drach octo, mastiches quadrantem, galbani libram dimidiam: succos cum thure coquito, cumq; dissolutum fuerit, galbanum inÿcito. mastichen enim repudiamus. Cataplasmata lippientium, ad ingentes dolores, & maximos humorum impetus, Rosarum viridium aut siccarum drach. quatuor, croci, opÿ, vtriusq; drachmam: excipe sertulæ Campanæ decocto & passo. Aliud, Rosarum, violarum albarum, sertulæ Campanæ, capitum papaueris, singulorum drachm. duas, croci, opÿ, myrrhæ, singulorum drachmam, oui assi vitellum, tritis & passo exceptis vtere vt dictum est. Illitiones ad dolores ingentes. Aloës, lycÿ Indici, rosarum viridium, croci, opÿ, myrrhæ, vniuscuiusq; æquas partes vino subactas in pastillos redigito, eosq; in vmbra siccato, vsu postulante passo dilutos, oculis illinito, & fronti, & temporibus. Agglutinatorium quod fluxiones coërcet: Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, omnium æquas partes excipe oui candido, deinde linteolo inducta, temporibus ac fronti impone. Aliud, Seminis apollinaris herbæ drachmas duas, opÿ drachmam, croci, pollinis, singulorum drachmas quatuor, ouorum assatorum vitellos duos, castorÿ drachmam: omnia subacta excipe & vtere. Collyrium Heronis psittacus ad ingentes

dolores & fluxum largum, e vestigio somnum conciliat: Glaucij drachmas sexdecim, croci, sarcocollæ, vtriusque drachmas octo, opij drachmas quatuor, succi mandragoræ drachmas duas, tragacāthæ drachmas duas, aqua pluuia subige. Aliud, ad ingentem dolorem, omnemq; phlegmonem, ac intensas inflāmationes: Glaucij drach. vigintiquatuor, sarcocollæ, croci, opij, misyos vsti, singulorum drachmas octo, myrrhæ drachmas quatuor, gummi drach. duodecim: aqua pluuiali formato. Vsus eius est cum ouo φαιὸν, hoc est fuscum inscriptum, ad omnē fluxionem, omnemq; lippitudinem: in alio παιδικὸν, hoc est puerile legitur. Aeris vsti drachmas duodecim, cadmiæ drachm. trigintaduas, gummi drachmas trigintaduas, myrrhæ, opij, vtriusq; drachmas quatuor: aqua pluuia. Nectarium, valet ad inchoantes lippitudines, & fluxionum multarum cursus, chemoses, tumores, membranarum extuberationes, & ad omnem prope lippitudinem: facit & ad crassas palpebras. Opus est ante omnia finere, deinde fluxionis initio infundere aqueo oui liquore, at progrediēte curatione temperamentum intendere & augere. Verùm ad asperas palpebras vtimur collyrio ex aqua. Apud alios appellatur σφραγὶς, hoc est sigillum. Aeris vsti & eloti, Cadmiæ, acaciæ, singulorum

drach

drach. quatuor, croci, opij, vtriusq; drach. duas, gũmi drach. sex: aqua excipe, & vtere. Aliud Neapolitæ, Valet ad maximos humorum impetus, potissimùm in oculis qui ægrè humectan tur, & qui in phlegmonis subalbicant, vt chemosi adsimile quippiam appareat: hoc nos vsi sumus, monentes vt ab illitionibus lauarẽtur. Lapidis schisti, æris vsti & loti, opij, gummi, singulorum drach. octo, thuris drach. septem, myrrhæ drach. quatuor, vino efforma. Vsus eius est ex ouo: temperamentum est aquosum. Malabathrium Galeni: facit ad ingentes dolores, & affectiones in declinatione: Cadmiæ drach. sexdecim, acaciæ drachm. quadraginta, æris vsti & loti drachm. quatuordecim, opij drach. duas, lycij drach. duas, myrrhæ drachm. quatuor, malabathri drachmas duas, nardi, castorij, croci, aloës, singulorum drach. duas, cerussæ, stibij loti, vtriusq; drachm. octo, gummi drachmas quadraginta: aqua excipe, & vtere cum ouo. Aliud ex thure, ad fluxiones & chemoses, Cadmiæ, thuris, vtriusq; drach. octo. cerussæ quadraginta, opij, gummi, vtriusque drach. sex: aqua pluuia excipe. Verùm nos ita parauimus, Cadmiæ, pompholygis, thuris, singulorum drachmas decem, cerussæ drachmas quadraginta, opij, gummi, vtriusq; drachmas sex: excipe aqua pluuiali, & vtere ex ouo.

Doloris expers ad omnem fluxionem, vlcera omnis generis, ingentes dolores, pustulas quas ψυδράκιας nominant, oculi procidentias, chemoses: quosuis affectus. Cerussæ, terræ Samiæ, vtriusque drachm. octo, spodij, pompholygis, tragacanthæ, singulorum drachm. duodecim, opij, gummi, vtriusque drachmas duas, excipito aqua pluuiali, & cum ouo vtitor. Aliud cyonus inscriptus reginæ, ad maximos dolores, & ingentes affectiones, Cadmiæ drachm. sexdecim, cerussæ lotæ drachm. octo, amyli, tragacanthæ, acaciæ, opij, gummi, singulorum drachmas duas: excipe aqua pluuiali, & ad excipiendum adijce ouorum crudorum recentium albumina quatuor. Collyrium ὑγιείδιον inscriptum: cadmiæ, myrrhæ, vtriusque drac. octo, acaciæ drac. sex, opij, æris vsti & loti, myrrhæ, galbani, singulorum drachm. octo: aqua excipe. Medicamentum ex galbano, quo vsus est Nicetes, ad dolores & lippitudines: Cadmiæ, spodij Cyprij, æris vsti & loti, opij, myrrhæ, galbani, singulorum drach. octo, aqua excipe, ex valde probatis est, recipitque amplius gummi drach. octo, alia exemplaria spodium non habent. Aliud ex rosis, ῥόδιον appellatum, ad ingentes dolores, fluxionem largam & tenuem, pustulas, oculi procidentias: Rosarum resectis vnguibus drachm. vigintiquatuor,

croci drachm. duodecim, amyli drach. sex, floris syluestris punici, opij, vtriusque drach. quatuor, tragacanthæ drach. octo, foliorum herbæ apollinaris succo excipe. Aliud ex rosis, quod rosarum septuagintaduabus drachm. constat, magnum appellatum. Eo vsus est Lucius præceptor, ad dolores ingẽtes, pustulas, inustiones, vuationes, oculorum prolapsus, sugillata, fluxiones vetustas, inueteratas lippitudines, & affectiones ægre cedentes. Rosarũ vir. diu citra vngues drachm. septuagintaduas, cadmiæ vstæ & lotæ drac. vigintiquatuor, croci drach. sex, opij drach. tres, stibij drach. tres, alij sex, aruginis drach. duas, alij tres, squamæ æris, nardi Indicæ, vtriusq; drachmas duas, myrrhæ drac. sex, gummi drac. vigintiquatuor: excipe aqua pluuiali. Melinum delicatum, commodum iis qui nullum penitus medicamentorum morsum perferre possunt: Valet ad pustulas, inustiones, procidentias, fluxionem largam & acrem, & ad recentes affectiones. Cadmiæ vstæ, & lacte extinctæ drachm. sexdecim, cerussæ lotæ drac. octo, croci drach. quatuor, opij drachmam, tragacanthæ drachmas duas, aqua pluuiali excipitur, vsus eius est ex ouo. Aliud, quod summe valet ad multam, antiquã, & tenuem fluxionem, vlceraq;. Pompholygis drachm. quatuor, opij fricti tres obolos, gummi drach. quatuor:

tuor: aqua pluuia aut fontana. Cæterùm ad cruentas suffusiones ex ictu, & sugillationes prodest columbæ sanguis instillatus, præcipuè qui ex tenellis pennis exprimitur. Quinetiam oui albumen si oculo infunditur, eodem pacto opitulatur. Confert & oui assati vitellus, cataplasmatis modo cum vino inductus, aut sertula Campana cum vino cocta & imposita. Adhæc & folia rosarũ ac flos per se, & cum vino trita, aut brassicæ folia cataplasmatis more imposita. Quòd si αἰγίλωψ perstiterit, thus, bithumen, æquis partibus misceto, & oculum suffito, aut hyssopi comã tritam accipe, et in panno lineo illigatã in feruentem aquam demitte, atque oculo admoue: insequitur enim cruor vt ex linteolo cõpresso exprimatur. Ad tumores ex ictu circa oculos enatos, conuenit vt assiduè molli spongia foueãtur, deinde spongia noua aceto diluto madefacta imponatur, adhæc valet & sinapi vetustum ex aqua tritum, & nunquã non appositum atq; ablatum, nasturtium item, si post eius ablationem locus perpetuò aqua foueatur. Ad oculos propter solem aut omnino puluerem sicca scabraq; lippitudine laborantes, aqua copiosa æstate quidem frigida, hyeme verò calida affusa iuuat, aut spongiæ ex calida aqua, aut lentis decocto imbutæ fotus. Ipsis verò oculorũ angulis, rubi, lentisc

lentiſci, myrti, roſarum ſuccum priuatim quenque cum aqua adhibeto. In his qui craſſas ac calloſas palpebras habent & pilis carent, pilos egregiè reſtituit id quod accipit, acaciæ drac. duas, atramenti ſcriptorij aridi drach. quinq;, ſucci porri heminas quatuor, vini tantundem: coque donec ſtrigmenti habeat craſſitiem: aut muſcerdas, fimum caprinũ, pari menſura vſta, cineris arundinis Græcæ duplum cũ melle illinito. Ad palpebrarũ glabrities, æruginis tritæ partem, ammoniaci tantundem: trita adaptato. Hoc ſummè quoq; prodeſt ſcabris oculis, aut Cadmiam tritam melle ſubigito, & in ollula aſſato, deinde æris vſti tantundem admiſceto, ac tritis vtitor. Ad pilos in palpebris enaſcentes, pilos euelle, & cimicis ſanguinem illine, ac in poſterum haudquaquã renaſcentur: aut ricini à cane fœmina cruore, aut erinacei terreſtris ſuccũ, & ſanguinis eiuſdem pares partes. aut euulſis pilis, cicutæ folia, & cædriam æquis partibus cum veſpertilionis cruore inunge, & contine donec exareſcat. nam ſi oculum contigerit, lædit: aut felle caprino cum braſſicæ ſucco illine. Vuationes tolles, ſi cantharidum ſuccum illeueris. Albugines verò ilico ſanat nitrum cum oleo vetuſto diligenter tritum, illitumq;: aut croci, piperis æquas partes cum felle felis in collyria efforma ac illine. Aut ſæpiæ

testam tritam cum melle subigito, & tritam inungito. Porrò obscurationem omnem, aut inchoantem suffusionem curat vulturis fel cum succo marrubij, & melle Attico: aut testudinis marinæ fel cum mellis quadruplo: aut fel ursinum cum aqua. In unguibus verò oculorum atramenti sutorij, salis ammoniaci æquas portiones, gummi dimidium, aceto in collyrium ef forma, & illine. Ad glaucos oculos, Solani succus infusus nigros oculos reddit. In noctu cæcutientibus, elaterij obolum, seminis portulacæ drachmam, cũ melle illine. Enata hordeola, muscæ capite abiecto, reliquo corpore confrica. In sugillatis, ὑπώπια Græcis vocatis, cũ nimirum exigui grumuli, ex disperso in multas cutis partes sanguine coguntur, priusquam nigrescant, dissipare decet: nam ubi in grumos coaluit, ægre discuti potest. Verùm ne solum is sanguis qui effusus est per halitum digeratur, verùm etiam ut aliquid qui in contusis venis continetur, sanguinis per rimulas extrahatur, cũ discutientibus medicamentis aliquid quoq; astringentium commisceatur. Ubi verò venulæ ad statum suum naturalem redierint, tunc etiã citra astringentium admixtionem ad dissipantia medicamenta est oportunum transire. Itaque collyrium Nili ex rosis ex aqua in oculariа cote cõterens, inunge sugillationem, ac ferula

tulæ Campanæ, fœnigræciq́; decocto foue, atq; inde cũ his collyrium dissolue, postea per ipsum solum fœnũgræcum. Quòd si aliquæ adhuc superfuerint reliquiæ, collyria, quòd ex myrrha constent, Διὰσμυρνα vocantur, in fœnigræci decocto dissoluta inunge. Porrò præstat medicamentum bis in die inungere, simulq́; anteà per spõgiam mollem calidis decoctis imbutam fouere, principiò quidem, ex fœnigræci & sertulæ Campanæ decocto: deinde vetustescente affectu, ex solo fœnogræco. Eodem modo radicula pro cataplasmate imposita persanat, verùm simul atque rodere cœperit, tollenda est: nam si relicta fuerit, sua mordacitate venarum oscula reserabit: quare circa initia ea haudquaquam vtendum est, vti diximus. Vbi verò inueteratæ fuerint sugillationes, cùm iam nigrescunt, etiam si quis longiori ipsam impositam relinquat, magis iuuabit. Valet & nitrum cum hyssopo, & vua passa, melleq́; mixtum: & sinapi cum adipe ouillo, præcipuè in antiquioribus; sic & farina fabacea cũ melle, potissimùm si fabam masticaueris: oui itidem vitellus, aut cardamomũ cum myrrha impositum, aut cuminum panno indue, eoq́; in feruenti aqua intincto foue: aut sinapi cum cerato impone, aut mabalabathrũ tritum, aut hordeaceam farinam, cum aceto mulso coctam. In

recent

recentibus verò cicutam cum aqua cataplasmatis more impone, vel absynthium cũ aqua. quod ab Hera est conscriptum, aufert ipsas, vt inquit, trium horarum spatio: vult autem cum adest phlegmone, vt antea caseus viridis pro cataplasmate imponatur, & pane foueatur. Capit cicutæ succi obolos duos, croci drachm. duas, myrrhæ drachmã, opij drach. duas, succi thapsiæ drachmam, gummi drachmam: aqua excipe. Hoc Heras scripsit, at ego, inquit Galenus, periculum feci nucis quæ per ætatem iam oleosa euasit, & interdum cruentatos persanauit: debet autem ea diligenter teri atq; ita homini supinè reclinato imponi, vt medicamentum duabus tribusq; horis adhæreat: nam si ita fecerit, etiam si posteà assurrexerit, diu tamen adhærebit, debetq; vbi prius deciderit, alterum ilico apponi. Αἰγίλωψ, qui abscessurus quispiam est inter nasum & magnum oculi angulum, sæpenumero perrumpitur in angulum. Proinde curandus est medicamentis discutiendi vi præditis, quæ citra morsum id agunt, nanq; ab acribus oculus vnà afficitur, ipsaq; affecta pars inflãmata augetur: quippe vt in oculos inde aliquid confluat necesse est. Valent ad ægilopas maluæ folia cum sale & melle. Cæterùm in nondum perforatis herbam pedicularem, & ammoniacum thymiama cum

ma cum melle ceu ſplenium impone, aut alumen ſciſsile cum terebinthina. Quòd ſi ita non fuerint perſanati, oſſe denudato cauterium adige, ita nanq; ſquamæ abſcedent, & ſanabuntur. Quidam diuiſo angulo, oſsi qua parte perforatū eſt, anguſtum infundibulum admouent, ac plumbo liquefacto infuſo vrunt, atque ita optimè ſanant. Aſclepiades, ſucci illecebræ libræ dimidium, ſucci ſolani, thuris, vtriuſque drach. octo, maſtiches drach. tres, galbani libram dimidiam: ſuccos cum thure coquito, atq; vbi diſſolutum fuerit, galbanum adijcito: maſtichem verò repudiamus. Aliud, Thuris ladani, vtriuſque drach. octo. ceræ, aluminis ſciſsilis, coaguli leporis, ſpumæ nitri, ſingulorum drach. quatuor: tunde medicamentum, & cum irini vnguenti fæce emollito.

De faciei vitiis. CAP. VI.

Varus, qui ἴονθος Græcis nuncupatur, exiguus duruſq; tumor eſt, qui in faciei cute enaſcitur, et ab humore craſſo generatur: emollientibus opus habet diſcutientibuſq; medicamentis, perinde atq; ficoſi tumores, qui in mento exoriuntur: differunt autem hi à varis, quòd non ſolùm craſſus ſit, qui eos excitat humor, verùm tenuiſsimus quoq;, ac tenui cuiuſdam ſaniei ſimilis ſit particeps. Quare niſi curentur vt decet, celeriter exulcerantur. Quapropter

propter magis exsiccantibus, quàm vari indigent medicamentis. Adhæc & tumores lichenosi in mento ex mixto quopiam humore oriuntur: vbi tenues serosiq; humores cũ acribus commiscentur, atq; idcirco celeriter in scabiem lepramq; commigrant: indigent autem validè exsiccantibus: simul verò atq; in scabiem aut lepram transierint, præter exsiccantia quibus egent, etiã detergentibus opus habent. Quin & reliqua exanthemata in mento, & ipsa quoq; exsiccantibus medicamentis egent. Porrò furunculi ex consimilibus quibus vari, humoribus in toto corpore creãtur, suntq; quadantenus duûm generum: quidam enim sunt, vt ita dixerim, varosi, duri, ægreq; concoctiles, alij sunt phlegmonosi, ex quibus febres quoq; interdum consistunt, & quorum tumor in molem excrescit, atq; in pus commutatur: vnde curatio eorum, vt plurimum eadem est cum phlegmones cura. Atq; de his hactenus, nunc sigillatim de medicamentis agemus, quæ ab antiquioribus medicis tradita sunt. Crito igitur ait, mellis & aceti æquas portiones diligenter misceto, & digito varos confricans inungito. Aut spumæ argenti chemam, terebinthinæ, fabæ Ægyptiæ magnitudinem, his adde olei albi parum, deinde detersa facie digito medicamenti exiguum cape, & varos inunge.

unge. Aut amygdalas amaras aceto dissolue, & tere, ac faciem illine. Quòd si vetusti fuerint, hæc facito. Saponis Gallici drach. quatuor, ammoniaci suffimenti, thuris, vtriusquè drachmam, aqua dissoluta ad cerati crassitudinè redige, eoq; inunge, ac post horæ spatium tepida faciem abluere iube. Aut nitri rubri, pulegij viridis, salis fossilis, costi Indici, seminis ocimi singulorum æquas partes tusas ac cribro excussas, adipe anserino vel gallinaceo, vt cerati fiat crassitudo, excipe: ex eo verò in linteolum inducito, & donec omnino liberetur, imponito. Ad affectus eminentes, facieiq; pruritus, ac principium elephantiæ: Gummi albi, nitri spumæ, thuris, sulphuris viui, vniuscuiusque pares partes aceto dissolutas, seduloq; tritas in panificia conformato, atque in vmbra siccato. Vsu verò expetente, aceto dissolue & inunge, vbi exiccati fuerint subscripta compositione deterge. Aliud ad varos, Saponis Gallici libram, ammoniaci suffimenti tantundem, thuris, mastiches, vtriusq; quadrantem, spumæ nitri drach. tres. Saponem & ammoniacum in vas fictile coniectum, in duobus sextarijs aquæ coquito, cumq; dissolutum fuerit, arida contrita ac creta adijcito. Deinde in pilam coniecta, ac diligenter contusa, in vase vitreo recondito. Cumq; vsus flagitat, faciem

ex eo

ex eo inquinato, & paruo interposito tempore liberali aquâ ipsam sedulò perfricans, abluito. Vtendum est autem hac inunctione per totam varorum curationem. Ad ficosa menti tubercula, Argenti spumæ, misyos crudi æquales portiones terito, & pro cataplasmate imponito. Aut thuris drachmas duas, spumæ argenti drachmas quatuor, salis fossilis drachm. octo, sandarachæ drach. octo, in læuorem redacta impone. Quòd si vlcerata fuerint vliginosa, (aqua enim ab ipsis defluit) vtendum est hoc quod capit squamæ æris drach. quatuor, atramenti sutorij, aluminis scissilis, glutini fabrilis, singulorum siciliquum: glutinum aceto maceratur, deinde cum reliquis teritur, ac formantur pastilli. Vsus tempore aceto dissoluimus ac inungimus: hoc etiam fistullarũ callos exterit. Ad recentes in mento, aut alia quapiam parte impetigines, Tritici grana multa incudi imponito, deinde laminâ æris igne candẽtem tritico superponito, ac humorem inde emanantem adhuc calidum colligito, & impetigines illinito. Eodem pacto maluæ syluestris semen tenerum collectum mundato, ac tundito, & succum reponito, eóq; assiduè illinito. Eodem modo portulacæ quoq; succũ, aut vlmi lacrymam aceto dilutam illine. In inueteratis verò vtendum est subscriptis: Viticis folia cum exiguo aceto

aceto trita imponito: eodem modo & capparis folia. Pastillus lichenicus, Glutinis fabrilis drach. quatuor, allij siciliquū: sulphuris ignem non experti drach. duas, chamæleonis drach. quatuor, thuris siciliquum, aceti heminæ dimidium: gluten aceto dissoluitur, dehinc aridis adijcitur. Vsu expetente, aceto quod satis faciat dissolutum calidum impone. Aliud, Alcyonij vsti siciliquū, chamæleonis nigri drach. quatuor, radicis hastulæ regiæ drach. quatuor, sulphuris viui, thuris, pyrethri, spumæ nitri, singulorum siciliquum, glutinis taurini drachm. quatuor, aceti quod satis est. Vbi increscit affectio, & callosa euadit, subscriptis cōpositionibus est vtendum. Humida ad impetiginum affectiones. Misyos, thuris, mirrhæ, aluminis scissilis, singulorum drach. octo, aloës, sulphuris ignem non experti, vtriusq; drach. quatuor: excipe passo vt ad strigmentitiam veniat spissitudinem, & bis ter've in die detersis inunge, & foris membranam fellis tutelæ gratia impone. Illitio cocta ad lichenas inueteratos, vt citra exulcerationem liberet: Atramenti sutorij, fænigræci moliti, cardamomi, cuiusq; siciliquum, gith, foliorum caprifici, vtriusq; sesquidrachmam, aceti quod sufficit: trita misceto, quousq; in mellis crassitiem coëat, deinde coquito: cumq; nigrum euaserit, & condensa-

tum, tollito & inungito, anteà ablutis impetiginibus. Aliud, Aceti acerrimi sextarios sex, farinæ hordeaceæ sextarios duos, mannæ sextarium, radicis rumicis agrestis drachm. viginti, veratri albi drachmas decem, alcyonij drach. quindecim, cardamomi drachmam, cimoliæ drachmas octo, glutinis taurini, & spumæ nitri, vtriusque drach. sexdecim, virgultorum viridium halicacabi manipulum componito. Verùm quia complures, facultates medicamentorum quæ illinendo sunt idoneæ renuunt, malunt q; emplastra, quæ neq; sudoribus obortis diffluunt, neq; exsiccata cutē extendunt, de his quoq; est agendum. Emplastrum lichenici, valet ad impetigines sublatas ac eleuatas adeò vt reprimat ea quæ reliqua esse videntur. Mannæ, thuris, picis, bituminis, ceræ, resinæ pineæ, sulphuris viui, singulorum drachm. octo, olei Cyprini parū: coque, & in linteolum inducto vtere. Aliud, Picis Brutiæ liquidæ, mannæ, sulphuris viui, farinæ lupinorum, singulorum drachmam. Compone, deinde adde galbani siciliquum. Est ex eorum numero quæ valde probata sunt. Quòd si affectus pertinacius perseuerat, atque eiusmodi non prosunt, medicamentis excoriatorijs vocatis est vtendum: etenim supremam cutem de repente abscedere faciunt. Aliud impetiginum excoriatorium:

torium: squamæ æris drach. tres, auripigmenti, sandarachæ, vtriusque drachm. quatuor, æris cremati, veratri, ventrium cantharidum, singulorum sesquidrachmam. Tere vnumquodq; sigillatim, deinde simul mixta excipe cedria, & ad spissamētum strigmentitium redactum, in pyxidem æream repone. Cùm vsus postulat, nitro ac exiguo aceto lichenas abstergens inunge spatula, atq; affrica: deinde detersos spathula abrade, & denuò medicamentum impone: posthæc vbi bis ter've illud peregeris, & leuiter abraseris, enitere iterū imponere, illita loca fellis alicuius animalis vesicula cooperiēs: etenim ea obstat, ne medicamentum diffluat, & leuis est: post pelliculæ verò impositionem fasciolam leuiter inducito, ac finito pernoctare. Quòd si hoc non licuerit, saltem aliquod horarum spatio permaneat, donec pustulas excitauerit, quæ saniem crassam glutinosamq; contineant. Adhæc lauare iubemus, & in balneo quod curationi opitulatur, morari. Quòd si quid obstat, quo minus balneo vti possit, larga calida aqua fouere oportet, deinde abstergere, & panem mulsa subactum pro cataplasmate imponere. Vbi sordida fuerint vlcera emplastrum viride impone, adiecto pauxillo excoriatorij. Cæterùm, sanie iam expurgata, cùm non amplius crustula incumbit, album cum

splenio impone, atque hac vtitor curandi ratione, donec cicatrix planè obducta fuerit: verùm singulis diebus foueto, recensq; splenium inducito. Postquam iam cicatrice locus penitus coaluit, si qua restat suspicio, eandem curationis viam teneto. Verùm antea quàm excoriatoria imponantur, loca extra impetiginem medicamento quod inflammationem prohibere potest splenio inducto tutari oportet, linea circum lichenem anteà designata. Aliud quod ad alopecias quoque valet: verùm alopeciæ in sole aut iuxta ignem sunt inungendæ, cumq; pustula eruperit, acu est pungenda, dehinc excreto humore, locus ceratis est persanandus: post inductam autem cicatricem, pili enascuntur. At in impetiginibus ita, vt prædictum fuit, est aggrediendum. Sandarachæ, auripigmenti, squamæ æris, cuiusque siciliquum, veratri nigri, elaterij, ventris cantharidum, singulorum drachm. excipe cedria. Emplastrum viride, quod in mentagra appellata, post rupturam pustulæ, quæ ob vsum excoriatorium oboritur, imponi debet. Ceræ libram, æruginis rasæ quadrantem, resinæ frictæ libram, olei cyathos quatuor, aceti quod satis est: ærugo in sole cum aceto terenda est, & quæ liquari possunt, liquantur, ac refrigerantur, posthæc liquidis adijciuntur. Viride

Heroph

Herophili, Aeruginis drachmas duodecim, mannæ drachmas quatuor, adipis vitulini drachm. duodecim, galbani drachm. tres, ceræ drach. octoginta, resinæ drachm. viginti, aceti quod sufficit. Post viridia, mundis iam factis ab excoriatione vlceribus, huiusmodi est vtẽdum, quæ multam ad tactum leuitatem inferũt. Album post impetiginum excoriationem, Spumæ argenti, ceræ, cerussæ, vniuscuiusq; libram, olei sextarium, aquæ sextarium. Spumam argẽti, cerussam, et aquam terito, cumq; optimè in læuorem redacta fuerint, paulatim oleũ instilla, assidueq; tere. Vbi vnitum fuerit, in vas fictile trãsferto, igniq; impositum assiduè agitato, & absumpta iam aqua, ceram adijcito. Pancratiastarum ἁγνφερὸν, hoc est delicatum appellatum: valet ad ambusta, vt citra cicatricis vestigium sanentur. Spumæ argenti, cerussæ, plumbaginis, singulorum drach. vigintiquinq;, ceræ terebinthinæ, vtriusq; drach, sexdecim, olei heminam, & aquæ tantundem, cõpone quemadmodum prædictum fuit. Aliud, Diophantis, ad ambusta, & intertrigines: faciem quoque præmunit, ac praeseruat, si rosaceo dissoluatur. Argenti spumæ frictæ siliquum, medullæ ceruinæ drach. sexdecim, cerussæ torrefactæ siliquum, ceræ, thuris, terebinthinæ, singulorum drach. octo, olei heminas quatuor. Ad menti

exanthemata, Baccarum myrti, malicorij, argenti spumæ, floris æris æquas portiones cum vino inunge. Porrò in ficosis menti eruptionibus quas mentagras, & nõnulli lichenas feros appellant, valent ex his quæ ad impetigines tradita sunt, valentiora: adhæc, ea quoq; quæ ad scabies & lepras inscribuntur. Verùm mirè celebratur hoc quod capit, atramenti sutorij, veratri nigri, auripigmenti, singulorum drachmam, ventrium cantharidum, siliquum, nonnulli obolos tres: tritis vtere cum oleo, aut cedria, aut rosaceo, loco antea abstersо. Pustulis autem quæ enascuntur disruptis, cuspide specilli locum attere, quo medicamenti quippiam penetrare mordereq; possit. Deinde vbi locum foueris post horæ spatium, ceratum rosaceum superinijce, atq; id donec cicatrice coëat effice. Quòd si primùm præualere nequiuerit, ter quaterq; inunge. Valet eximiè & ad lepras, & vitiligines, quas λεύκας appellant, & alopecias, & scabies. Aliud ad capitis & menti ficosos tumores, aut si alia quapiam parte vlcera prominent. Elaterij & salis paribus partibus commixtis vtere: suprà verò semen lini crudum cum aqua impone, aut ficus tritas. Eodem ad tubercula quoque, quæ φύματα vocant, vtendum est.

De oris affectibus. CAP. VII.

Cum dentes doleant partim ob neruos qui illis inferuntur, partim ob suam substantiam, aut gingiuas, quæ vel ex intemperie quapiam, aut humorum quorundam destuxu laborent: aliàs item proprium suum affectum sentiant, aliàs ob caput materiam suppeditans, quemadmodum & cùm totum corpus plenitudine abundat, patiantur: auxilia quæ affectui proportione respondeant, aduocanda sunt. Quare aut totum corpus, aut caput tantũ, vel etiam vtrunque purgatorio inanimus. Et vt propter humorum defluxum phlegmonæ enascuntur, ita dentes etiam ex humorum acrium erodẽtiumq; defluxione perforantur, non secus quàm vlcera in cute oboriuntur. Proinde perspicuum est, quòd corpora quæ eroduntur, per ea quæ vitiosum confluentem humorem exsiccent curari debent: dentesq; qui exeduntur, ceu quibus idipsum præ nimia mollitie accidat, per austera astringentiaq; medicamenta duriores atq; ad patiendum ineptiores reddi. Eos verò qui liuidi sunt, per exsiccantia, (quippe quibus id ob prauorum humorum copiam eueniat.) sanare oportet: eandem enim quam perforati curationem postulant. Quòd si gingiuæ ob inflammationem doluerint, oleum lentiscinum, si moderatè calidum ore cõtineatur, præstantissimum est remedium. sit autem recens, nam quod

vetustum est, deterius est: porrò id in duplici vase calefieri debet. Est igitur hoc gingiuarum inflammationi quàm maximè accommodatū, nec verò minus, si quis in alia quapiam parte membranæ, tum linguam vestientis, tum succingentis totum os, dolor ob inflammationem oriatur, cùm lentiscinum sedare potest: repellit enim placidè, & citra asperitatem, quam austerorum plurima obtinent: adhæc, absq; morsu discutit. quo inflammata omnia in primis opus habent: nam quæ validè astringunt, partes exasperant, ipsisq; simile quippiam, quale in contusionibus vsu venit, nimirum quòd ipsarum substantia violenter contrahatur. Ab ijs verò quæ vehementer per halitum digerunt discutiuntq;, quòd ea acria iam sint, erosioni quippiam adsimile oboritur. Cæterùm dolentes dentes aceto acri calido, cum galla: aut halicacabi radice collue, aut tædulis pinguibus cum aceto, aut cappari, vel alijs, cucumeris've agrestis radice. Egregiè verò conferre fertur, ranæ in aceto & aqua probe coctæ decoctum, ore contentum. Itidem, si dentem caninum vstum triueris, deinde cum aceto benè calido coctum ore cōtinueris, aut acetum squilliticum ore retentum: aut tædarum ramenta, malicorium, alumen, in aceto ad tertias coquito, & ore contineto: cumq; os saliua fuerit refertum,

eo hian

eo hiante effluere finito. Aut pyrethrum cum hyſſopo & colocynthide, itidem in aceto decoctum ore teneto. Aut alliorum, ſeminis erucæ, & nitri decocto collue. Oblitionibus verò & epithematis huiuſmodi vtitor: ſory reſina terebinthina exceptum obline, eaq́; cauernulæ inſere. Aut compoſitionem ex duobus piperibus nardino aut roſaceo, ſed potiſsimum amygdalino diſſolutam, impone, atq; in aurem eiuſdem lateris inſtilla. Aut ſulphur ignem non expertum cum lycio excipe, & in exeſu in dentem inde. In maximis dẽtium doloribus valet hoc: anguis ſenectam, & ad mellis craſsitudinem redactam cum oleo obline, & in cauernam impone. Aut terræ inteſtina frige tereq́;, & in cauernulam inſere. In aurem oleum ſeſaminum, in quo terræ inteſtina fuerint incocta, infunde. Apophlegmatiſmi quoq; ſunt dentibus dolentibus accõmodatiſsimi: in aduerſam verò aurem, duos hederæ corymbos roſaceo ſubactos inſtilla. Quòd ſi eximere dentem animus fuerit, pyrethrũ acerrimo aceto dies quadraginta maceratum terito ac reponito: vſu verò expetente, vbi reliquos cera obducta munieris, ipſumq́; dolentem præmundaueris, medicamentum illine, deinde horæ interiecto ſpatio, digitis extrahe. Aut ſory cum aceto acerrimo pluribus diebus oblinito: educit eximiè tithymali

succus, & sory vnà cum galbano impositum. Quinetiam betæ radicis succus in narem inditus, dentium dolores sedat, reliquaq; omnia medicamenta quæ naribus inseruntur, de quibus antea egimus. Vt dentes erosi non confringantur, nec grauiter oleant, veratrum nitrum erui magnitudine melle coquito & inserito: sal fossile melle subactum assa & tere, & myrrha admixta vtere. Arida ad dentes erosos & vacillantes. Terebinthi fructus torrefacti drachm. octo, aluminis scissilis cremati, syluestris Punicæ florum: vuæ acerbæ succi, singulorum siciliquum, gallarum, croci, myrrhæ, singulorum drachmam. Tritis vtitor. Aliud, Cornu ceruini drac. octo, rhois rubri, balaustij, vtriusq; drach. quatuor, corticis pinus, gallarum, croci, myrrhæ, singulorum drachmam. Terito & vtitor. Masticatoriũ ad molarium dolorem: roris marini seminis drachmas duas, origani, piperis albi, vtriusq; drachmam, vuarum passarum pinguissimarum sextarij dimidium: in massæ formam redigito, & præbeto commanducandum: post vsum verò, os vino colluat. Aliud, Vuæ passæ exacinatæ sextarij dimidium, piperis albi acetabulum, grani cnidij, spicæ nardi, singulorum siciliquum, pyrethri & myrrhæ pares portiones, casiæ drach. vtere vt dictum est. Ad exesos dentes, Piper

coctum

tosttum cum melle tere diligenter, & in cauernulam insere, atque exterius impone. Aliud dolorem mitigans, ad dentes dolentes erosósq;, confert tussi quoq;: Lacrymæ papaueris, myrrhæ, styracis, cuiusque siciliquum, piperis albi, galbani, vtriusque drachmam: pasti quod ad comprehendendum sufficit. Iam si leporino cerebello infantem dentientem illeueris, dentes citra dolorem atque ilico emittet. Aiunt si ranunculi folia ei cui dens dolet, in eiusdem lateris brachio imposueris, dolore quidem liberare, verùm brachium exulcerare, cuius curam, prout decet habebis. Dentes præseruantia hæc sunt, Tithymali radicem in vino vsq; ad dimidias coquito, & his in mense dentes colluito, & nunquam dolebunt. Item, alumine cum modico myrrhæ confricato, & nunquam exedentur: si verò hoc nimium astringat, melle vtitor. Optimè verò facit & ad dentes à dolore præseruandos, & ad gingiuarum dentiumq́; erosionem, atq; ad decorem hoc quoq;: Lanas succidas linteolo illigatas vrito, deinde salis tertiam partem admisceto, ea'que trita affricato. Aut leporis capite vsto tritoq; vtitor. Aut sal & mel in læuorem redacta, ac in mundo linteolo illigata vrito: adhæc iridis pauxillum commisceto, & confricato. Ad dẽtes vacillãtes, et gingiuas humore grauidas,

eásq;

easq́; corruptas: Alumen rotundum chartæ inuolutum vritur, deinde tritum rubrica inficitur, eo continge gingiuas, & sub corruptis insere. Ad gingiuas vlceratas, Nitrum, Cyperum, hordeum, æquali portione combusta, cum melle misceto, & illinito. Vt molaris citra dolorem eximatur, farinæ erui drachm. duas, cum succo tithymali subige, dentiq́; impone, supraq́; hederæ folia iniice, & post horæ spatium tolle, sua sponte in minuta frustula diffringetur. Valet hoc etiam ad erosos dentes. Verùm vsus tempore ceratum emollitum impone. Ad gingiuas præhumidas, ac cruentas, dentes emotos, ozænas, parulidas, putredines, omniaq́; oris vitia: Capit herbæ perdicialis, aut syderitis, minam salis cādidi & tenuis sextarium, mellis sextarium, contundito, & in massæ formam redigito, deinde in ollam coniectam, operculo probè obturato. habeat autem in medio sui foramen, per quod rudicula agitetur, donec nihil amplius fumi aut vaporis exhalauerit: dehinc, vbi ab igne sublatum fuerit, ac refrixerit, inde sumito drachmas quatuordecim, piperis albi drachm. quinq;, piperis nigri drachm. sex, pyrethri drach. sex, aluminis scissilis cremati extinctiq́; vino austero drachmas duas, pumicis, myrrhæ, hyssopi, seminis apij, pulegij, singulorum siciliquum, mentæ, iridis, vtriusq; drach. tres:

tres: hæc tundito, & cribrata ei quod ex olla sumpsisti commisceto, ac vtitor. Aliud, Tragorigani drachm. duas, hyssopi dracm. quatuor, herbæ perdicij melle & sale tenui subactæ, atq; in olla donec in prunas redigatur, crematæ, quadrantem, piperis trientem. Tunde, incerniculo excute, & vtere. Quo si vsus fueris, neq; dentes dolebunt, neq; findentur, neq; gingiuarum inflammationes, παρουλίδες dictæ, cruorem fundent, neq; carunculæ in ijs superexcrescent, neque defluxionibus tentabuntur: erit porrò os odorum, & dentes nitidi. Nonnulli salsamenta in olla medicamento adijciunt. Cæterùm prædictis succedunt quæ eo quòd oris affectibus accommodantur, στοματικὰ Græcis appellantur, quæq; ad oris cauitatem, tonsillas, & vuam inflammatione correpta, defluxioneq; laborantia adhibentur. Debet autem initio mali in his qualitas astringens præualere, vt quicquid influit repellatur reprimaturq;: posthæc astringentibus quædam per halitum digerentia admiscenda sunt, vt quæ iam defluxerunt discutiantur: Declinante verò iam malo, plura iam & valentiora sunt commiscenda discutientia, quorum sigillatim medicamenta partim anteà dicta fuerunt, velut id quod constat ex nucibus, ex moris, ex fructibus rubi, βάτινα vocant, & ex malis Punicis,

ex

ex cotoneis, etsi quod eiusmodi conducere creditur: partim iam proponentur, ne ea omniquaq; in hoc libro desideretur. Heræ stomatice, ἡ διὰ τῆς βησασᾶ, quæ ex semine rutæ syluestris concinnatur: valet ad anginas, ad inflammationes tonsillarum, & vlcera quæ in ore oboriuntur. Conuenit & stomachi vitio, & intestinorum difficultate laborantibus, ex frigida ad fabæ tuberculum propinata. Est etiam arteriaca præclara, & dolorem mitigans. Anisi, seminis rutæ syluestris, amnis, floris iunci odorati, casiæ, iridis, aluminis scissilis, aristolochiæ longæ, aliqui etiam casiæ fuluæ singulorum vnciam, costi sesquidrachmam, gallas immaturas mediæ magnitudinis numero octo, crocomagmatis, floris rosarum, vtriusque vncias duas, croci sesquiunciam, amomi racemi vnciæ dimidium, myrrhæ vnciæ dimidium, cinnamomi, seminis apij, vtriusq; vnciam, spicæ nardi sesquiunciam, hirundinum recrementi vnciam. Myrrham cum melle terito, reliqua verò contusa & incerniculo excussa iniice: ac medicamentum melle crassius reddatur. Vsu verò postulante, melle dissolutum inunge, atq; ex aqua, vel mulsa, vel ptissanæ cremore præbe gargarissandum. Διάχριστος, hoc est illitu apta, ad oris putredines, rhois rubri drach. quatuor, acaciæ drachmam, medullæ ceruinæ drachm. quatuor

Vino dissoluta, melle cocto excipe, vtereq́; ad illinendum. Aliud, Succi hypocystidis siliquum, floris mali Punicæ drachmam, lycij drachmam, acaciæ drachmam. Excipito oliuæ immaturæ succo & melle. In humidis calidisq́; corporis locis, cuiusmodi est os, cito putredo accedit, quacunque tandem de caussa fuerint exulcerata. Ad eam etiam rem facit, quòd nullum medicamentum, quemadmodum in alijs vlceribus assiduè incumbere potest: siquidem perpetuò à saliua eluitur: atq; idcirco in ipsis validissimis sæpenumero vti cogimur: sunt autem vehementissima, quæ perinde ac cauteria crustam appellatam faciunt. Itaque in externis quando pars quæ curatur, crusta obducitur, à fortibus medicamentis abstinemus, atque ad ea quæ crustas tollunt, transimus, quæ facultate qualitateq́; abstergente prædita sunt. At in ore, ob regionis naturam, consultum tutumq́; mihi esse videtur, admiscere detergentibus nonnihil ex vehementibus, quæ sigillatim admota crustas inducunt. Atque eiusmodi quædam anteà tradita fuerunt, vbi percensui ea quæ ad oris vlcera, à pascendo Græcis νομαὶ dicta, faciunt: eadem nanq; crustis conuenire diximus. Crito conferre inquit misy assum cum melle, donec ad strigmentitiam venerit spissitudinem: aut chalci-

chalcitidem assatam cum melle. Archigenes verò ad crustas dictas priuatim conducere ait, stercus caninum cum melle illitum. Et Musa de hoc ita habet: Ad anginam stercus caninum album accipito, exiccatum, & tritum cribro excernito. Vsus verò tempore, melle dilue, & tunc inunge vt diglutiatur: nullum medicamētum eo vehementius nouimus in angina laborantibus, aut in phlegmone tonsillarum aut glandularum linguæ adiacentium, quæ strangulatus periculum minitatur. Alia ad crustas faciēs, & ad gingiuas præhumidas, & fœtidas. Misyos cremati drach. octo, iridis drachm. quatuor, croci drachmam. His tritis tum seorsum, tum cum melle vtitor. Ad putredines autem, atq; abscedentes gingiuas, & cruentas, arido, ad crustas verò vtere cum melle hoc quod vocatur ἀνθηρὰ, hoc est florida: capit iridis, sandarachæ, cyperi, singulorum drachm. quatuor, aluminis scissilis, myrrhæ, croci, crocomagmatis, singulorū siliquum. Quidam etiam floris rosarum, & gallarum vtriusq; drachm. duas adijciūt. Quòd si putredo fuerit validior, libellorum combustorum partes tres, auripigmēti partem: trita misceto & vtitor, & suprà linamentum conceptum, rosaceo imbutum expressumq; dato: quidam libelli partes octo capiunt. Quòd si putredo his non euincitur, iube

vt vt

vt vrat, contectis in orbem circūſitis partibus: ſit autem candens pellucensq; cauterium, quod tantiſper adhibeatur, dum nihil amplius humoris defluat, & locus videatur euictus: poſthac, colluere prædictis, & ἀνθηρῷ facultate vti cum melle oportet, donec cruſtæ diffringantur, inde melle vtendū eſt. Cum gurgulio ex humorum defluxu inflammatione corripitur, ſi mediocris fuerit defluxus, mediocribus opus habet aſtringentibus: ſi verò eſt validior & vehementior, opus quoq; eſt iis quæ magis aſtringunt. Vbi iam inflāmatio fluxuſq; declinat, ex ijs quæ per halitum digerunt quædā cōmiſcenda ſunt. Collutione, itaque moderatæ ſunt quæ fiunt ex palmulis, quæ modò in aqua ſola, modò pauxillo quoq; mellis adiecto, decoquūtur. Huic adſimilis eſt quæ fit ex roſis, pampinis vitis, rubo, rubo canis, lentiſco, hedera, terebinthina, rhāno, aſpalatho, flore Punicæ domeſticæ, ſiliquis, malis auſteris, pyris, & ſorbis. His fortiora ſunt, tum myrti, eiuſq; baccarum decoctum, tum cotoneorum acerborum & meſpilorum, & cornorum. Generoſiſsimum autem eſt decoctum gallarum, & rhois culinarij coriarijq;, & fructus myricæ. Ex his ſingulis tum per ſe, tum ſimul coctis, ex aqua gargariſſare oportet. Quin & aridis tritis gurgulionem attingere debemus per cochlearium, tum prædi-

ctis, tum similibus. sunt autem eiusmodi rosæ sicca, & hypocystis, & rheum, cyperusq́, & aloë, nardi item radix, & alumen scissile, ac lapis qui ἀγύρα(?)ς dicitur. Paruæ quidem affectiones per eiusmodi facilè euestigio compescuntur. Vbi verò vitium obortum, maiori nititur fundamento, fieri nequit, vt id per repellentia penitus curetur, potissimũ cùm ægri corpus humoribus abundat, aut pars laborãs fuerit natura imbecillis. Qua de re sæpe initio, sæpius paulò pòst ijs aliquid ex discutientibus admiscere cogimur: & si dolor ingens fuerit, etiam ex ijs quæ eum lenire possunt adijcere. Cæterùm ex discutientibus moderatiora sunt adhibenda, quòd valentiora irritãdi vim obtineant: sunt autem eiusmodi, iris, thus, myrrha, quæq́; eiusmodi prædita sunt facultate. Lenire verò dolorem solent, quæ læuorem inducunt, quæq́; lęta, dulcia, & pinguia sunt. Proinde ex his atque eiusmodi incipiens, medicamenta concinnabis affectibus accommodata: si verò inualescit vitium, neque vlli eorum cedit, aluus subducatur, & gargarisset lupinorũ loturã, aut ptisanæ cremorem, aut passum tepidum aut ficuum decoctum, & vuarum passarũ, & glycyrrhizæ cũ hyssopo. Prodest quoq́; si oleum amygdalinum in aures infuderis, fotisq́; spongijs expressis leuiter foueris. Quinetiã

polen

polentam, quam ὤμὴν λύσιν vocant Græci, ex farina hordeacea, aut seminis lini, aut fœnigræci, aut ex his mixtum imponere oportet. Si igitur in suppuratione verti tonsillæ apparuerint, ea adiuuāda est, & in primis ficuum decocto assiduè gargarissentur. Si verò nihil eiusmodi videatur, sed ægrè deglutire possint, & strangulatum ægri metuant, acri enemate aluus eluenda est, venaq; in cubito tundenda, & cucurbitulæ in collo ac mento, concisa prius scalpello cute, sunt affigendæ: continuis item fotibus & cataplasmatis, ijsq; validioribus ac gargarizationibus est certandum. Quòd si etiamnū malum increscat, venæ sub lingua secētur, aut iuxta oculorum angulos, aut ea quæ in fronte conspicitur. Quinetiam per halitum ore receptum fouebimus, hoc pacto, Satureiā, aut origanum, aut hyssopum in aceto feruentē in olla circumquaque oblita obturataq; concludimus, ac per foramen inserta arundine halitum ex olla expirantem excipimus: si verò à feruente arundine os aduratur, ouum vacuum perforatum ore contineatur. Quidam nitrum & origanum, & nasturtij semen, oleumq; trita in posca miscent, ac eodem modo fouent: aut hirundinum recrementum illinunt, similiterq; fouent. Atque de his quidem hactenus. In summa cute oris obortas vlcerationes, ἄφθας

Græci nominant, quæ quippiam igneæ caliditatis obtinent. In infantibus vt semper gignũtur, quando vel lac nutricis prauum fuerit, vel ipsum infantulus ritè concoquere nequiuerit, sunt omnino curatu faciles, quippe quæ moderatis aſtringentibus ſedentur: interdum tamẽ cùm moram traxerint, ægrè ſoluuntur, temporisq; ſpatio vlcus euadit putridum, quod à medicis Græcis νομὴ, à paſcendo denominatur. Simpliciſsimum autem medicamentũ eſt, portulaca melle imbuta, ac commanducata: adhæc, collutio ex folijs oliuæ, itidemq; quod conſtat ex alba myrto, & amygdalæ amaræ cum melle. Ad nigras verò aphthas valet vua paſſa vinaceis purgata, & aniſum cum melle tritum ac illitum. Validiſsimum eſt, æruginis vermiculatæ tribus obolis in vino tritis os collue, aut gallam in aceto tere & inunge. Ad albas aphthas: chalcitidem oleo tritam penna illine: hoc ex templo ſedat, ſimul atque pura facta fuerit, myricæ fructum tritum, & mulſa aut vino dilutum inunge: hoc præcipuè infantibus accommodatur. Poſſunt etiam nutrices, cùm iam oſſis infantẽ alunt, lentem cũ modico pane, & medulla ceruina aut vitulina exhibere. Miſceo quoque alimento mala cotonea, aut alia quæ adſtringunt. Quinetiam nonnunquã lactucam, intubum ſatiuum, ſolanum, & por-

tulacam offulæ commisceo, si aphtha perquam ignea est. Quòd si nondum offa ali potest, nutricem eiusmodi cibo alo, & vt probè nimirū coquat prospicio. Attamen medicamētis quoq; vlcera illino. Quòd si aphthas prærubras esse conspexero, principiò moderatißimè astringētibus refrigerantibusq;, deinde citra morsum digerentibus vtor: sin subflauas videro, eadē quidem adhibeo, sed quæ refrigerent magis. Si verò pituitosiores fuerint, astringentibus: at si nigrescentes, generosius discutientibus vtor. Cæterùm in maioribus natu pueris, eiusdem generis medicamentorum facultatibus vtens, vim ipsorum augeo: quemadmodum sanè in adultis & duris corporibus, singulis commemoratis facultatibus validißimis vtor. Suffecit autem mihi perpetuò in iis mißyos cum vino astringente vsus, remittenti intendentiq; eius facultatem, prout opus erat. Quòd si sordida appareat aphtha, tero misy cū vino mulso. Iis qui valentioribus, quàm misy sit, opus habent medicamentis, ærugo similiter cū vino aut vino mulso est accommodata. Talibus nimirum affecta loca oris sunt inungēda. Aptum quoq; ad eam rem est medicamentum, chalcitis oleo trita: atq; hæc sunt valida: moderata verò, & potißimum ad affectiones incipientes, est omphacium cum vino, aut vino mulso, thus item.

In puerulis porrò satis facit rosarum flos, ipsæq; rosæ siccæ, & collutiones ex mediocriter astringētibus. Atque vt vno verbo absoluam, moderatæ aphthæ, potissimùm in tenellis corporibus moderata postulant medicamenta: fortiores verò, & maximè in duris corporibus à fortioribus curantur: cuiusmodi sunt quæ valide astringunt & mordēt, vt mediocria sunt, quæ nihil prorsus mordent, & nonnihil adstringunt. Verùm de his commentatio, hîc ita suum finē habeat. Atqui nobis quibus in præsenti libro institutum erat de externis verba facere, ea tradita sunt quæ in capite ac facie, & præterea ore apparēt, ac quo pacto ea, quibusq; medicamentis sunt curanda, reliqua iam dicentur. Quòd si quando internorum vitiorum meminerimus progrediente sermone, id ob medicamentorum quod inter sese obtinent, commercium euenit: nam quemadmodum ob ea quæ foris apparent, interdum purgatoriis ac reliquis alterantibus medicamentis, quo exuperantem humorem coerceamus, vtimur: ita & ob ea quæ intus infestant, foris emplastra, inunctiones, atque illitiones aliquādo damus: quòd ab exterius adhibitis, non minus ægro opis accedat, siue illi stomachus exempli gratia, siue iecur, siue aliud quodpiam viscus, etiā ex interioribus & penitioribus doleat, aut

aliter

aliter afficiatur. Nunc de reliquis, quæ summæ cuti adaptantur, quod satis est, est agendum: atque ita in libri calce, de communibus multiplicémque vsum præstantibus oleis, emplastrisq; ac quæcunque alia cutis superficiei auxilij alicuius gratia admouentur, aliquid addendum: deinde, de omni eo quod venenum virusq; eiaculatur, in quo etiam pollicitis satis dabitur. Verùm anteà de vlceribus quæ decet proponentur, & quibus in ipsis vtendum sit medicamentis docebimus.

De vlceribus communibus toti corpori.

CAPVT VIII.

ATque de elephante vbi apparuerit, quo pacto eius curatio sit instituenda, iam antea fuit explicatum: verùm vbi in toto corpore grassari ac dominari cœperit, præstat tũc quoque conuenienti victus ratione vti, & plagis emollientia, aut per halitum digerẽtia, aut citra morsum exsiccãtia, vel extergentia, vel cicatricem obducentia, prout vnicuiq; parti commodum indicaueris, adaptabimus. Materiam verò his idoneã iam orationis processus proponet. Quæ impetiginibus dicta sunt cõducere, eadem scabiei & lepræ, vnà cum reliqua curationis ratione adhibemus, quare non est opus vt eadẽ denuò repetamus. In vitiligine verò quàm λεύκην vocant, nonnulli eam ferro

adurendam existimauerunt, probantes eam vstionem, quasi sola valetudini sufficiat: alij adustionem dolorosam, atq; ex hac cicatricem ceu indecoram fugientes, medicamentis quæ crustam inducunt vsi sunt, qualia & cicatricẽ concolorem efficiunt. Vtendum autẽ est, Adarcæ, seminis roris marini, sulphuris ignem non experti, æquis portionibus. hæc cum aceto trita, in sole illine, non confertim, ne cutis exulceretur: procedente verò tempore, aliquid veratri albi, & gallæ tantundem adijcito. Porrò alphis conueniunt calx aqua abluta, aut draculi radix cum aceto imposita ceu cataplasma, veratrum item vtrunque, & lupinorum decoctum. Stigmata curabis, si lotij fæces, quæ matulæ adhærent, cum acerrimo aceto oblines. Habet Crito, loco nitro præfricato, terebinthinam cataplasmatis modo impone, atq; alligatam sine sex dierum spatio: septimo verò dissoluito, & stigmata acu compũgito, & breui interposito tempore cruorẽ spongia detergeto, & tenui sale locũ confricato: deinde ad dies quinque medicamentũ impositum relinquito, quod sit huiusmodi, Thuris, nitri, lixiuij, calcis viuæ, ceræ, singulorum drachm. quatuor, mellis octaua pars. Quod vbi solueris, nigrum in medicamento reperies. In exanthematis autem, & maximè quæ crassi frigidiq; humores generãt,

lauri folia tenella, & rutæ, & mannæ æquis singulorum partibus terito, & pro cataplasmate imponito: & thus cum oleo inungito, aut ceram, sulphur vinum, sal in oleum coniice & obline. In epinyctibus verò, succum laserpitij aqua dilutum illinito: exiccat enim citra mordacitatem. Vel cicutam in læuorem redactam imponito, aut brassicam crudã cum aqua. Valet & ad epinyctidas, & pustulas, φλυκ]αίνας dictas, & calidas eruptiones, & eá quæ à feruore ingenti περι{ίμα]α nuncupantur, & manantia capitis vlcera, incipientesq; furunculos, & exustiones, si argenti spumæ, & sulphuris viui æquas portiones cum aceto & oleo myrtino commixtas in strigmentitiam illitionem redegeris, eaq; vteris. Cæterùm ambusta, quæ moderatè astringentia requirunt, terra Chia, aut Cretica, aut cimolia, omnisq; terra cum aceto aquæ permixto illita, prohibet ne pustulæ enascantur. Ad exustiones autem aquæ feruentis, prius quàm pustulæ oboriantur, oliuarum salsarum muria continuè adsperge, ipsasq; oliuas sale conditas, cum farina tritas, cataplasmatis more impone, aut alumen scissile cum aceto tritum illine. Atqui ei qui vapulauit, pellem ouillam recenter detractam calidam circunda: id enim reliquis omnibus præstat medicamentis. Pili verò ex ambustis ena-

ſcuntur, ſi fici folia aſſa, in olla cum cerato emplaſtri more impoſueris. Formicas autem & verrucas penſiles, quas ἀκροχορδόνας appellāt, tollit elaterium cum ſale impoſitum, aut thus, aut groſſi cum aceto, & farina ac nitrum. Cæterum furunculos diſſipat, & ad ſuppurationem ducit triticum manſum impoſitumq́; aut vuæ paſſæ exenteratæ, & cum ſale admotæ: vel fermentum cum nitro, vel lini ſemen cum melle, aut hyoſcyami folia cum butyro. In carbunculis verò, poſt vniuerſo dicatam victus rationem, ad partem laborantem, ea quæ modicè repellunt digeruntq́; dabimus: cuiuſmodi eſt cataplaſma, quod ex plantagine & lente cocta conſtat, quod capit panis furnacei, nec admodum puri, neque ob furfures ſordidi, micam. Super vlcus autem, vehemens aliquod medicamentum impones, quale eſt Andronis, & Polyidæ, & Paſionis, quæ paſſo, donec ad ſordium venerint ſpiſſitudinem, diluentur.

Iam verò gangrænam, quamplurimi ſanguinis ex loco affecto, inanitione, curare oportet: etenim aut vena ſecta, ſi quæpiam magna circa ipſam partem reperitur, corruptum ſanguinem euacuare decet, aut cute circumcirca multis altisq́; adactis plagis, ſcalpello diſſecta, ſanguis ſatis copioſus eſt ducendus: mox quæ ad putrida accommodantur, impone

ponemus, cuiusmodi est quod ex aceto mulso, farina erui, aut lolij, aut fabarũ, & sale componitur: aut andronis medicamentum. Cancer longè omniũ curatu esse videtur difficillimus: decet tamen eos qui artem humanissimam profitentur, experiri quid in eo quoque vitio profligando ipsa valeat. Proinde post totius corporis, ceu docuimus, curam, ad partialia & ea quæ loco admouentur, est accedendum, sed quæ mitigandi vi prædita sint. Quare ad cancerosos affectus, sedis item tuberosa, & pudendorum, testium've, aut mammarum phlegmonas, in plumbea pila, pistillo plumbeo, Lemnium sigillum ex posca, vel mulsa, vel lacte terito, donec nigrescat: aut rosaceum, omphacinum've oleum, vel succum semperuiui, aut vmbilici veneris, vel lactucæ, aut psyllij, vel vuæ immaturæ terito similiter & inungito. Archigenis ad cancerosa & maligna vlcera: Cancrorum fluuiatil'um crematorum, & cadmiæ parem, inquit, modum læuigato, & inspergito: aut cancrorum cinerem vnà cum cerato imponito. Porrò laxis tumoribus, quæ οἰδήματα nuncupantur, interdum abundè succurrit spongia posca imbuta, cum ligamẽto stringẽte imposita, quod ab inferna parte incipiens, suprà finiat: esto autem spongia noua, quæ si non fuerit ad manum, nitro aut lixiuio, quod stillat

stillatitium nominant, expurgetur. Quòd si per hæc tumor non subsidet, paululum quoq; aluminis admiscere oportet. Verùm quod ad reliquos molles laxosq;, atque omnes in vniuersum tumores, qui ex aqua inter cutem contrahuntur, spectat, eorum dignotiones, ac quæ in summa curationis ratione opus habeant, iam anteà didicisti: at quibus hic quoq; foris opus sit medicamentis, paulo pòst explicabitur. Ad rupta verò & auulsa, aristolochia rotūda idonea est, similiter centaurij maioris radix, & bdellium, & antidota illa quæ antea his conferre diximus. At verò vermes, qui in vlceribus generantur, & qui vocantur dracunculi, quæ amara acriaq; natura sunt, perimūt: quorum sigillatim materiam, ex libris de simpliciū medicamentorum facultate petes. Cæterùm iā nos alio quasi denuò sumpto exordio, de omni medicamento, quod exterius adhibetur, verba facere oportet, tam de eo quod ad plures vsus accommodatur, quàm quod ad vnum alterum've affectū assumitur. Tu verò, qui singulos affectus dignoscere potes, cuiq; tradita est medendi methodus, tum ex vniuscuiusq; facultate medicamēti, tum ex eo quod frōte promittit facilè singulis affectibus sua sibi dicata medicamēta tribues. Itaq; ab iis quæ linamētis cōcerptis excipiuntur, ἔμμοτα Græci vocant, & vuln

vulneribus induntur ex Galeni ſententia exorſi, ad ea quæ à mollitie μαλάγματα appellantur, ac ad reliqua accedemus. Deniq; quo ſuis numeris integra cõſtet hæc noſtra cõmentatio, oleorũ vnguentorumq; rationẽ explicabimus.

De emplaſtris malachmatis & linimentis.

CAP. VIII.

Emplaſtrum è chalcitide Galeni, quod etiam palmeum nominant, capit veteris adipis, quam vendentes appellant axungiam, libras duas, olei vetuſti libras tres, chalcitidis trientem. Hæc hoc pacto coquere oportet: adipis membranulæ omnes eximuntur, ipſeq; contunditur, vt facile liquari poſſit: poſthæc, ad ignem liqueſit: deinde per colum tranſmittitur vt purus fiat, tuncq; prædictas duas libras pendeat: poſteà chalcitidis læuigatæ triens cum olei tribus libris adipi permiſcetur, adiectis argenti ſpumæ tribus quoq; libris. Atque vbi omnia ſimul in mortario in vnitatem coierint, coniiciuntur in cacabum, ac ligno palmæ agitantur, ſufficiet autem ramus vnus maiuſculus, vt ſolida ligni parte mouens vtaris, quo modo quæ ſpatha dicitur, vti ſolemus: ita enim nominant, quo miſturas mouent. Quod autem ſolidæ parti rami adhæret circunciditur, & tenelli vtrinq; procedentes ramuſculi abiiciuntur, ſed cortice prius exuto, vt ſegmen

segmenta iniecta, medicamento succum suum impertiant. Proinde statim ab initio spatha vtendum est, sed tenuia palmæ segmenta inijcienda, vbi medicamentum ad consistentiam cerato similem peruenerit: nam si ipsa initio immittantur, succus iniectorum, quem manere cupimus, absumetur. Quin & spathæ, qua medicamētum mouetur, pars intincta vbi inaruit, vt proprium nequaquam amplius seruet succū amputata abijcitur, & reliqua vtimur: rursusq; eodem modo, si quæ in medicamento inarescit, amputatur. Porrò perspicuum esse puto, palmæ ramum nō debere multis antè diebus ab arbore abscissum esse: siquidem tempore arescit. Itaq; hyeme pridie abscindatur, & æstate eo ipso die, quo medicamentum es cocturus. Vbi autem ita coctum fuerit medicamentum, vt manus non inquinet, ipso emplastro vtere ad vlcera quæ ægrè cicatricem ducunt, & sanguinem fundunt, oleo item liquefactum aptatur locis inflammatione obsessis, podagris, arthritidi, bubonibus, tuberculis, ambustis, pernionibus, fracturis, affectibus quos destillatio peperit omnibus. Iam multi quoq; qui hernias secant, post manus operam, ilico ipsum imponunt. Heræ emplastrum candidum, aduersus rabiosorum morsus, facit & efficaciter ad eos qui aquā reformidant, liberat

item à periculo statim vulneri inditum: verùm his quibus iam nimium morbus dominatur, catapotium, nucis auellanæ magnitudine, ex eo est dandum, idq; diebus quadraginta. Cæterùm in lienosis colorem immutat, nigrumq; euadit. Efficax est & ad hominum morsus, & canum, abrasa quæ difficulter cicatricem admittunt. Tollit etiam sugillata, ὑπώπια vocant, vnius diei spatio, vulnera conglutinat: bene facit tuberculis & sedis rimis, est & pessus emolliens: oportet tamen post diem soluere, & nigredinem vlceribus obortam spongia detergere: idq; tantisper dum nulla nigredo amplius appareat. Idem cicatricem inducendi vi præditum est, & ad omnia idoneum. Eius autem cõpositionis ratio hæc est: Ceræ Ponticæ libræ duæ, argenti spumæ chrysitidis libra, cerussæ libra, myrrhæ sextans, medullæ ceruinæ sextans, thuris vncia, olei vetusti sextarius. Argenti spuma coquitur, & vbi in strigmenti concrementum coisse videbitur, cera, mox cerussa aspergitur, ac agitatur. Cumq; in vnitatem coierint & manus non inquinauerint, à carbonibus deposito, medulla immiscetur: postquam refrixit medicamẽtum, myrrha ac thus inijcitur, manuq; subigitur. Melinum Heræ ad inueteratos sinus, etsi in vacua perforati sint: idem etiã discutit strumas, quæ in pueris nuper orta

ortæ sunt: facit & ad artus, qui loco moti sunt. Argenti spumæ chrysitidis, resinæ pineæ siccæ, vtriusq; drach. centum, ceræ Ponticæ drachm. duodecim, olei sesquihemina, vini heminæ dimidium: argenti spuma cum vino læuigatur dum siccescit, post vnà cum oleo tantisper coquitur, dum mutata fuerit, & tunc resina læuis additur, ac cera coquitur donec tangentem non polluat. Nigrum optimum ad ossium fracturas: hoc medicaměto vsus sum in fracturis, cùm multa ossa innatarent, omnibus exhortantibus vt innatantia eximerem. & præstantissimum quiddam, quod omnium opinionem vinceret, miraculo simile effecit: siquidem ossa quæ vagarentur, atq; ab alijs essent separata, adeò retinuit, vt per tofum cum alijs committeret & coagmentaret. Eius autem compositio huiusmodi est: Argenti spumæ, bituminis, vtriusq; drac. ducentæ, picis aridæ, ceræ, vtriusque drac. tres, resinæ terebinthinæ drac. quinquaginta, aluminis scissilis, propolis, vtriusq; drach. centum, ammoniaci suffimenti drachm. vigintiquatuor, æruginis drach. decem, olei sextarij quatuor. Andreæ, quod eminentias omnes deprimit: vulneribus quoq; adhibetur, & cruentis vlceribus, ac ab inflammatione defendit: efficax item est ad recentia vulnera, atq; ea quæ pascendo serpunt, sinus agglutinat, facit

facit & ad vlscera, quæ fluxionibus tentantur, & vetusta quæq; ægrè cicatricem admittunt. Argenti spumæ libræ tres, squamæ æris, chalcitidis, æruginis rasilis, singulorum quadrans, aceti hemina, olei veteris bes. Hellespontium, cutem perspirabilem reddit, ab inflammatione liberat, strumis, panis, parotidibus confert: impositum ex eo splenium, attrahit, & pus gignit: cutem rumpit, glutinat: & in summa, ambustis subuenit, podagricorum dolores mitigat. Olei veteris drach. centum, picis aridæ drach. quinquaginta, ladani drac. quinque & viginti, spumæ argenti drachm. centum, æruginis rasilis drachm. tres sesquiscriptulum, galbani drachm. quatuor. Spumam argenti cum oleo tritam coquito, cumq; collecta fuerit: picem & æruginem adijcito, mox ladanum & galbanum, atq; ita in mortarium coniectis, & tædaceo ligno subactis vtitor. Ctesiphontis emplastrum, quædam dirimit, quædam contrahit & rumpit: Spumæ nitri libra, mannæ libra: thuris, lixiuij stillatitij, ceræ, terebinthinæ, singulorum libra, quidam etiam visci libram adijciunt. Aliud è visco, attrahendi & discutiendi vi pollens, mammis prodest: Argenti spumæ olei, vtriusq; libr. duæ, visci quercini triens, gallarum triens. Emplastrum è seminibus, vt Philonides cōcinnabat:

seminis fænigræci, anisi, styracis, bdellij, mannæ, thuris, cardamomi, cyperi, radicis panacis, iridis, spumæ nitri, singulorum drach. quinque & viginti, ammoniaci, terebinthinæ, vtriusque drach. quinquaginta, adipis taurini drach. sexaginta, sertulæ Campanæ drach. sexaginta, ceræ drach. centum, mellis heminæ dimidium, vini hemina. Ex ruta emplastrum, ad coxendicis dolore tentatos: seminis rutæ syluestris, laseris, baccarum lauri, spumæ nitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ammis, singulorum drach. quatuor, rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci suffimenti, ceræ, adipis, singulorum drach. octo, (nonnullis, singulorum drachm. viginti,) galbani drachm. sex, opopanacis, sulphuris, vtriusq; drach. quatuor. Malagma contra stomachi intestinorûmque destuctiones: constat œnanthæ besse, omphacij triente, carnis palmularum, quæ solibus illustratæ maturuerunt, sextante: acaciæ, rosarum, vtriusque vnciæ, aloës, gallarum, picis, aluminis rotundi, singulorum sextante, ceræ quadrante: aliqui thuris, & myrrhæ, vtrius que quadrantem adijciunt: vini quod ad arida excipienda fuerit satis. Ad hydropicos, & inflationes: picis, ceræ, vtriusque libra, nitri, sulphuris viui, aluminis scissilis, singulorum selibra.

Basi medicamentum, quo ipse vtens, neruorum antea resolutione laborans, sanitati est restitutus: habet olei myrtei, cyprini, vtriusque trientem, olei veteris, atraméti sutorij, vtriusq; sesquilibram, galbani quadrantem, mannæ trienté, ceræ librã, terebinthinæ sesquilibram, opopanacis sextantem, radicis bryoniæ, æruginis, spumæ nitri propolis, pyrethri, euphorbij, singulorum trientem, adipis hœdini selibram, aceti quod satis facit: bryonia, & pyrethrũ ex aceto coquitur, deinde liquor exprimitur, & aridis admixtus ac accuratè læuigatus liquefactis excipitur: vsus est, quem antea explicauimus. Medicamentum è castorio, membris resolutis, παρέτυς vocant Græci, opitulatur, & ad omnes affectus vetustos valet: hyssopi, terebinthinæ, vtriusq; quadrans, medullæ ceruinæ triens, ammoniaci suffimenti, galbani, castorij, piperis candidi, euphorbij, adarces, spumæ nitri, opopanacis, singulorum vncia. Linimentum è sale ad podagricos, & arthriticos, omnem affectum emollit. Vsus eius sit quotidianus: Salis sordidi, hoc est ipsius terræ libræ duæ, aluminis scissilis libra, fæcis vini sextarius, floris lapidis asij triens: terito arida diligenter, fæcemq; sedulò læuigatam addito, quibus contritis olei veteris sextarius affunditur, & vbi contuderis ad vsum excipitur: in

alijs exemplaribus scriptum est, melle excipi. Neapolitæ medicamentum, podagricis, arthriticis, & ischiadicis omnem affectum adimit. Thuris, piperis candidi, ammoniaci suffimenti, myrrhæ, nitri, floris lapidis asij, aluminis scissilis, succi centaurij, singulorum sextans, fæcis vini sextarius, olei cyprini, laurini, myrtacei, styracini, ceræ, singulorum libra, terebinthinæ semissis, galbani vncia, opopanacis semuncia: liquefacta tritis inseruntur. Medicamentum Piscatoris inscriptum: nam cùm piscator in antro degeret, & à morbo adfligeretur vsqueadeo, vt totum corpusculum distortum peruerteretur, hoc medicamento vsus est, & à toto affectu liber euasit. Olei sabini libræ tres, surculorum populi nigræ libra (quod si surculi desint, vtendum est sampsucho, vt eius duplex modus sufficiatur. capit enim & sampsuchi libram) vnguenti crocini, irini cyprini, cuiusq; libra, masticheś vncia, myrrhæ stactæ selibra, picis nauibus derasæ, pinguedinis suillæ, vtriusque libræ tres, sulphuris ignem non experti, spumæ nitri, galbani, singulorum quadrans, medullæ ceruinæ triens, sanguis decem testudinum terrestrium medicamento trito iam & parato inijciendus est. Conficitur autem, vt anteà dictum fuit: vsu expetente summouere è medicamento libram vnam oportet, cui sua-

uitatis

uitatis gratia opobalsami, & vnguenti malabathrini vncia infundatur. Flauij Clementis medicamentum: hoc nouimus ob podagram chiragramq́; toto corpore obtortos vsos esse atq; ita sanitati restitutos, vt sine nocumento & illæsi obambularent. Accipit olei sabini libras duodecim, radicis cucumeris syluestris libras duodecim, ceræ, terebinthinæ, medullæ ceruinæ, galbani, singulorum librã, ranas sex. oleum partimur: atq; in hoc ranas, in illo radices coquimus: adhæc, liquore percolato vtimur. Medicamenti ἀκόπου, hoc est lassitudinem discutientis usum præstat, si addimus scripturæ sampsuchi sesquilibram, unguenti crocini, malabathrini, utriusq; libram, opobalsami uncias tres, & decem testudinum sanguinem. Aliud acopum, quod ex alto euocat, coxendicis, articulorum doloribus, membris relaxatis, & tremulis accommodatum: vetustos affectus innouat, & caput dolentibus prodest. Adarces vncia, myrrhæ, spumæ nitri, euphorbij, opobalsami, singulorum sextans, styracini vncia: concoctionẽ item iuuat. Acopum aliud, aduersus vetustos coxendicis cruciatus, et articulos cõtractos, ἀγκύλας vocant Græci, & ad resolutiones neruorũ apprimè efficax: Habet olei veteris libras duas, irini, laurini, styracini, singulorũ selibram, terebinthinæ

euphorbij, castorij, ammoniaci suffimenti, piperis, opopanacis, galbani, singulorum quadrantem, medullæ ceruinæ trientem: liquatis liquabilibus, ipsa aridis affunduntur, atq; vbi in vnitatem coierint ad vsum assumuntur. Acopum viride, admodum efficax: quare inter lassitudinis initia non confert, nisi frigus vehemens violenter prehenderit, verùm in diuturnis lassitudinibus magis prodest: podagricis & arthriticis succurrit, si ante balnea, pedes neruiq; incrassati medicamento perfricentur: ita nanq; noui quosdam valetudinem pristinam recuperasse. Capit ammoniaci suffimēti libras duas, thuris, spumæ nitri, æruginis, hyssopi, singulorū vnciam, myrrhæ, galbani, opopanacis, singulorum bessem, euphorbij, adarces, vtriusq; trientem, ceræ libras duas, terebinthinæ libras duas, drachmas quatuor, olei laurini, cyprini, gleucini, singulorum libram, irini, lentiscini, vtriusq; libras duas: cum aceto subiguntur, & efformantur vt reliqua. Emplastrum aureum, & polyarchion contra frigidiores succos, qui ventriculum obsident, & quartanas febres, post concoctiones præcordijs impositum: item aduersus iecinorosos, stomachicos, lienosos, & lateris inflammationes, eosq; qui frigido affectu afficiuntur: at in calida intemperie minimè idoneum est. Et, vt in vniuersum dicam,

infarct

infarctum extricat. πολυάρχιον : amomi, xylobalsami, croci, ammoniaci, styracis, aloës, thuris, cyperi, rosarum siccarum, enulæ Campanæ, succi absynthij, celticæ, bdellij, piperis, iunci odorati, cardamomi, casiæ, myrrhæ, adipis anserini, cyphei, singulorum vncia, folij, balsami, vtriusque sextans, spicæ nardi triens, terebinthinæ, sextula Campanæ, vtriusque selibra, mastiches libra, ceræ libræ tres, vini odori quod satis est. Aureum, pulueris nardi, & œnanthæ, vtriusq; quadrans, sampsuchi, iridis, celticæ, ligni aloës, liquoris Cyrenaici, galbani, singulorum sextans, croci vncia, mastiches, styracis, opopanacis, sagapeni, singulorum triens, balsami sextans, nardini quantum sufficit: pulueres nardi tradentur in eorum confectione. Odoratum medicamentum, quod constat, croci: aloës, comarum absynthij, calami, rosarum aridarum, cyperi, spicæ nardi, micarum, lentiscini olei, nardi, singulorum triens, mastiches, carnis palmularum & cotoneorum, ammoniaci, bdellij, singulorum selibra, terebinthinæ bes, styracis, propolis, vtriusque vncia, ladani, ceræ, colophoniæ, singulorum libræ duæ: palmulæ & micæ cum œnanthe macerantur, eaq; læuigata ac trita in vnitatem rediguntur eo quo dictum est modo. Τὸ κεστὸν, ad iecinorosos, stoma-

chicos, omnemq; duritiem : Mastiches, styracis, ladani, ammoniaci, propolis, singulorum libra, thuris, galbani, singulorum selibra, terebinthinæ quadrans, nardini ac vini quod satis facit. Medicamentum è seminibus discutiens omnem inflationem ac duritias emolliēs: lini seminis, seminis fœnigræci, anisi, baccarum lauri, petroselini, sampsuchi, myrrhæ, celticæ, cardamomi, sextulæ Campanæ, iridis, casiæ, herbæ Sabinæ, thuris, croci, radicis panacis, nitri, styracis, seminis apij, cyperi, singulorum sextans, adipis taurini libra, ammoniaci libr. quinq; terebinthinæ libræ duæ cum semisse, ceræ, colophoniæ, vtriusq; libræ quatuor, mellis, selibra, vini quantum sufficit. Medicamentum è baccis lauri, ad stomachicos, aqua intercute laborantes, ischiadicos, lienosos. Ceræ, resinæ pinus, nitri, baccarum lauri, colophoniæ, picis, cuiusque libræ quatuor, ammoniaci libra, sinapis, floris roris marini, pyrethri, galangæ, euphorbij, sampsuchi, cardamomi, iridis, adipis suilli, adipis taurini, singulorum triens, Cyprini olei pars decima & sexta. Rutaceum emplastrum, ischiadicis, ijs qui lumborum, humerorumq; dolore torquentur auxilio est: item ijs qui distillationibus sunt obnoxij, & quibus ad thoracem humores defluere solent est idoneus: ceræ libræ quinq; colophoniæ libræ

tres,

tres, ammoniaci, sulphuris ignem non experti, vtriusq; sesquilibra, foliorum rutæ, adipis suilli, spumæ nitri, singulorum libra, adipis taurini libræ tres, butyri sextans, olei quod satis est. Ex œnanthe medicamentum, pollet aduersus iecinoris imbecillitatem, stomachicos, cœliacos, & dysentericos. Oenanthæ herbæ, acaciæ, rosarum, croci, gallarum, rhois Syriaci, thuris, aloës, succi vuarum acerbarum, florum syluestris Punicæ, singulorum quadrans, palmulæ quindecim, absinthij selibra, ammoniaci libra, colophoniæ libræ duæ, ceræ libræ quatuor cum semisse, lentiscini & melini quantum satis faciet. E butyro, ad dolores pectorisq; perfrictiones, ac tussiculas inde enatas: Ceræ libræ quinq; butyri selibra, terebinthinæ sesquilibra. Anethinum ad eadem: Ceræ libræ decem, adipis suilli libræ duæ, olei anethini, & chamæmelini quod sufficit. Emplastrum è salicibus, quod cruentis vulneribus, & vlceribus accommodatur, conglutinans: valet item ad eos quorum articuli fluxionibus tentantur, aut scapulæ, vel lumbus, aut coxendix, dilatatum explicatumq; astrictionis ratione, obstat quo minus fluxio deferatur, intus concludens ac firmans locales partium facultates: præhumida quoq; vlcera, & quæ manus operam postulant, exhaurit. Ceræ, resinæ pinus, bituminis,

 singulo

singulorum libræ quatuor, mysyos, chalcitidis æruginis rasilis, cerussæ, gallarum, aluminis scissilis & rotundi, atramenti metallici, malicoriorum, singulorum libra, atramenti sutorij libræ duæ, picis libræ quatuor, foliorum salicis libræ quatuor, olei & aceti modus qui sufficit. Asclepiades citra atramentum sutorium & malicoria conficiebat. Emplastrum ex ochra, pollet aduersus nephriticos, & ictum: habet quoq; vim emoliendi: Capit ceræ, resinæ pinus, colophoniæ, ochræ, singulorum selibram, mastiches, thuris, vtriusq; trientem, terebinthinæ sesquilibram. Ex succo emplastrum, recens illata vulnera ab inflammatione tuetur, diuulsaq; conglutinat: docuit quoque nos inflammatione correpta vlcera, ac musculos vulneratos, citra alterius cataplasmatis, quod auxilio esse potest, opem, aut spongias, aut prædictas irrigationes curare: præstantissimum item esse pessum, tam in vetustis quàm recentibus vteri inflammationibus: adhæc vlcera caua, rosaceo aut myrtino madentia, implere, ac cicatricem obducere. Seminis fænigræci, seminis lini, radicis althææ, succi horum trium libræ 12. spumæ argenti tantundem, olei omphacini libræ tredecim, aut quindecim, vini quod satis facit. Mnasæi emplastrum, emolliendi, discutiendiq; vi præditum.

Spumæ argenti boici libræ quindecim, adipis taurini libræ quinque, olei quod sufficit. E sale emplastrum, repellendi ac discutiendi facultatem obtinens: Constat argenti spuma, cerussa, vtriusque libris sex cum semisse, olei libris decem, aquæ marinæ libris duabus, salis communis quincunce. E melle emplastrum, ad ictus: vlcera quoque repurgandi vi pollet. Ceræ, colophoniæ, adipis suilli, argenti spumæ boici, olei veteris, mellis, singulorum libræ quinque, terebinthinæ dodrans. E micis, emolliendi, discutiendique vim obtinet: Radicis althææ, palmularum, ceræ, terebinthinæ, fœnigræci, seminis lini, singulorum libra, chamæmeli, fertulæ Campanæ, vtriusque selibra, vini cadi duodecim, cerussæ, spumæ argenti, colophoniæ, olei vetusti, singulorum libr. quinque, μαξιμάδια libræ quinque: fœnumgræcum, lini semen, fertula Campana, althææ radices in vino maceratæ ferueant, ac saccis transmittantur, proijcianturq;. Carnes verò palmularum probè tritæ, vnà cum chamæmeli floribus, cum reliquis in vnitatem coeant. E mastiche emplastrum, μαστιχηρὰ Græcis dictum, valet contra ictus, articulorumq; dolores. Ceræ libræ duæ, colophoniæ libræ quatuor, mastiches bes, terebinthinæ triens, galbani bes, ammoniaci libra.

Flauum

Flauum vnguentum, enutriendi, detrahendiq; vim obtinens: Ceræ, resinæ pineæ, vtriusq; libr. quatuor, adipis suilli libr. quinq;, thuris, mastiches, galbani, terebinthinæ, singulorum selibra, adipis gallinacei, & anserini, vtriusq; sextās, medullæ ceruinæ quadrans. Tetrapharmacum, carnem alit, emollit, concoquit: Ceræ, picis, colophoniæ, adipis bubuli, singulorũ libræ septem. E cerussa medicamentum, cicatrices complet: Spumæ argenti sesquilibra, cerussæ libræ quatuor, ceræ albæ libr. septem, olei quod sufficit: oleum & argenti spumam tandiu coquito, donec manus non polluat, deinde reliqua adijcito. Porraceum, ad carnis excrescentias, vetustaq; vulnera, ac ex cicatricibus relictas notas: Ceræ libræ quatuor, colophoniæ libræ quinque, æruginis rasilis libra, aut libræ duæ, olei & aceti quantum subigendo satis facit. E myrto vnguentum, Ceræ libris octo, plumbi vsti libris quatuor, argenti spumæ libris octo, serici libris quinque, cerussæ besse, olei myrtacei libris sex constat. Ex ostrea medicamentum, Ceræ candidæ libræ quatuor, cadmiæ crematæ & elotæ libra, ostrearum vstarum & ablutarum libra, cerussæ libra vna aut duæ, argenti spumæ lotæ libra, olei myrtini modus sufficiens. Ex anchusa, Ceræ libræ quatuor, aut septem, anchusæ libræ tres, aut duæ,

olei

olei rosacei quantum sufficit. E sandyce. Ceræ libr. sex, sandycis libr. duæ, olei rosacei quod satis est. Neruos emolliens medicamentum, Ceræ libr. octo, colophoniæ libr. tres, myrrhæ, bdellij, galbani, ammoniaci, aloës, opopanacis, mastiches, butyri, olei cyprini, gleucini, nardi, olei rutacei, bituminis, singulorum libra, terebinthinæ, adipis vrsini, vtriusq; libr. duæ, adipis taurini, adipis suilli, vtriusq; libr. tres, medullæ ceruinæ, olei tædacei, olei laurini, singulorum libra triens, euphorbij, naphthæ, vtriusq; bes, olei communis libræ octo. Emplastrum quinque simplicibus constans, ἡ ἀντάδετος dictum, ad vetusta pedum capitisq; tubercula. Ceræ, colophoniæ, seui bubuli, calcis, picis, singulorum libræ septem. Album rosaceum emplastrum, carne explens & ad cicatricem perducens. Ceræ candidæ sesquilibra, aluminis septunx, thuris selibra, terebinthinæ selibra, cerussæ libræ sex, spumæ argenti libræ quatuor, rosacei quantum sufficit. Ex althææ medicamentum vim emolliendi possidet. Colophoniæ, ceræ, vtriusque libra, olei, succi althææ libræ duæ. E Castorio, pollet aduersus eos qui coxendicis dolore vexantur. Mastiches, opopanacis, ammoniaci, euphorbij, adarces, castorij, hyssopi humidæ, medullæ ceruinæ, singulorum vncia, galbani, terebinthinæ, succi tiberiadis, singulorum sextans,

sextans, cumini triens, sinapis quincunx, styracis selibra, chamæleonis, fœnigræci, vtriusq; bes, colophoniæ, resinæ pineæ, ceræ, singulorum libr. duæ. picis libr. quatuor, cyprini quantum sufficit. Primmionis emplastrum mirabile, vlcera cicatricibus obducit. Valet ad deplorata, quæ multi curare conati, sine suo sunt frustrati. Malicorij, calcis ignem non expertæ, aluminis, singulorum sextans, thuris, gallarum, vtriusq; triens, iridis quadrans, ceræ libræ quadrans, adipis vitulini libra, olei veteris dodrans. Flauum emplastrum repertum: apud Heram, efficax ad omnem vetustiorem duritiem, ad cruciatus cuiuscunq; generis, sinus item si vetusti fuerint conglutinat: conuenit quoq; arthriticis, & qui affectibus destillatorijs infestantur, foris impositum. Olei veteris sextarij tres, ceræ libr. sex, spumæ argenti libr. quatuor & semis, resinæ pineæ siccæ drach. octoginta, chalcitidis assæ drach. quatuor, chalcitidis crudæ libræ duodecim, aceti hemina. Scabiei dicatum linimentum: Habet chamæleonis lupinorum, cretæ, herbæ pedicularis, sulphuris ignẽ non experti, singulorum libram. spumæ argenti libras duas, gith, styracis, spondylij, cadmiæ, floris cretæ, figularis, alcyonij, singulorum selibram, lyssomodi, rumicis radicis, singulorum bessem, spumæ nitri quadrantem, olei & aceti

quant

quantum sufficit. Masuphæ confectio, conijci debet in nostrã, quæ odorata inscribitur: caryophylli, costi, vtriusq; duella, folij, spicæ nardi, rosarum, singulorum sextulæ octo scrupuli duo, amomi, styracis, vtriusq; duella, gummis sextulæ quatuor. Ex Ampare medicamẽtum, ad stomachi perfrictionem, ac imbecillitatem, palpitationem item, metusq; inde exortos, ac melancholias. Masliches sextulæ decem, ladani dextans, ceræ, terebinthinæ, styracis, singulorum sextans, piperis, spicæ, cinamomi, singulorum sextula, ligni aloës, amparis, vtriusq; sextulæ tres, olei balsamini sextula. E charta medicamentum, ad serpentia vlcera: Squamæ æris, chartæ vstæ, vtriusq; drachm. vigintiquatuor, auripigmenti, sulphuris ignem non experti, vtriusq; drachm. duodecim, plumbi vsti drach. sex. Puluis ad externas sanguinis eruptiones: Thuris, aloës, aluminis, sarcocollæ, gummis, spumæ argenti, succi acaciæ, ferri recrementi.

Linimenti genera, quibus in balneo oblinuntur, qui scabie, lepra, & vetustis pruritibus tentantur, sunt hæc: auripigmenti duella, piperis longi sextula, herbæ pedicularis sextula. Ceterùm pro habitus: sensus facilitatis: ac humorum copiæ ratione, species vel demes, vel adaugebis. Scabiei idoneum, ad incipientem elephantiã: nitri, aluminis, sulphuris viui,

ceræ,

ceræ, singulorum sextans, picis triens, olei, in quo rhododaphnæ frutices fuerint cocti libra: sunt qui addant sulphuris selibram. hoc totum corpus ad oculos vsq; illinendum est: quidam eius vsu decem dierum spatio repurgati fuerũt. Malagma τὸ μονομάχιον quasi quod vnicè contra noxas pugnat, valet ad iecinoris, lienis, alui, vteri inflammationes ac duritias, ad loca in tumorem sublata, ad strumas, inguinum inflammationes, tubercula, ac, vt vno verbo absoluam, omnem duritiem mirum in modum dissoluit. adhæc, aduersus intestinorum inflatio nes, & dolores, vt exploratum probatur. Spumæ argenti selibra, farinæ radicis althææ dodrans, seminis maluæ syluestris quadrãs, adipis suilli vetusti quadrans, adipis anserini sesquũcia, adipis gallinacei vncia, farinæ fœnigræci quadrans, seminis lini vncia, farinæ sertulæ Campanæ semuncia, medullæ cerui quadrans, ceræ selibra, galbani, colophoniæ, vtriusq; sextans, olei vetusti vnciæ quindecim farinæ anethi semuncia, chamæmelini quadrans, veratri candidi drachm. tres, sampsuchi vncia. liquantur quæ liquari possunt, & arida adijciuntur. Ad hæmorrhoidas, hæ emortuæ ceu vuæ passæ exiccantur, & septem dierum spatio decidunt citra vlcerationem. Condylomata quoque & fistulæ hoc cataplasmatis modo inunguntur,

ac per-

ac perfanantur: vini fæcis crematæ drachm. tres, misys siciliquus, allij, mannæ siciliquus. Fæx vritur, donec inalbescat.

De pessis. CAPVT IX.

PEssus, ad vteri strangulatus: Adipis anserini selibra, adipis phasiani quadrãs, ceræ selibra, croci vncia, spissæ nardi, amomi, mastiches, singulorum vncia, opobalsami quadrans, irini selibra. Alter, Ceræ candidæ dodrans, adipis anserini, terebinthinæ, vtriusque selibra, mastiches, styracis, croci, singulorum quadrans, vnguenti nardi selibra. In vtero hydropico affectu correpto, post reliquam curationem, his est vtendum: Nitri, colocynthidis pares portiones melle excipito, & pessi modo subdito, eũq; in Cyprino oleo intingito. Alius, Cumini, nitri pares portiones cum melle subijcito. Alius, Colocynthidis, salis vtriusque drachma: ficuum pinguium carne excipitur, vt nucis Ponticæ æquet magnitudinem, ac ceu glans subtus datur: attrahit nanque graueolentem humiditatem, & mirificè prodest: hoc digito quoque admotum, alui fæcem prolicit, humoresq; crassos, & flatus discutit, vterumq; leniorem efficit. In vteri verò inflammatione, huiusmodi pessorum vsus accommodatur: papaueris capita in passo decocta, vsque dum liquefiant exprimito ac percolato, & medulla

ceruina aut vitulina adiecta, vel adipe anserino vtitor. Alter qui aureus nuncupatur, efficax ad vteri inflammationes, eiusq; in latus inclinationes. Vitelli ouorum assatorum numero sex, medullæ ceruinæ drachm. quatuor, croci, hyssopi, vtriusque siciliquas, ceræ candidæ, terebinthinæ, adipis anserini, singulorum drachma. Ad vetustas formicas, sulphuris viui, sandarachæ, æquas partes cum aceto subigito. Addidimus & elaterium, ac mirum in modũ formicis, verrucisq; pensilibus, quas ἀκροχορδόνας vocant, proficit. Hæmorrhoidas delet, mororum sesquuncia, chalcitidis tantundem, medici drachm. pennarum corui scriptula viginti vnum. Vbi pennarum summa torrefacta in læuorem redegeris, omnia vino excipiũtur, vt strigmenti habeant spißitudinem. Atque si venæ sedis sanguine turgentes intus latent, me dicamentũ infunde, sin foris prominent, inunge. Mirè quoque succurrit rimis in præputio, tam incipientibus, quàm inueteratis, propter lotium, quod inter meiendum inter glandem ac præputium detinetur.

De vnguentorum & oleorum compositorum viribus ac ratione. CAP. X.

S*Ermonem de oleorum compositione reliquis non minus vtilem, iis quidem qui methodum in medendo sequuntur, iam, vt ne hac*

hac quidē parte ratio medica per omnia proficiscens, deficiat, explicabimus. Et quemadmodum ex iam dictis sumpta occasione, alia ad eorum formā consimilia condere, & in alia incidens medicamenta, quæ vi polleant, quibusq; potissimum affectibus magis cōgruant, nouisse potes: ita & rationibus, quibus oleorū compositiones contineri videntur, expositis, ac quàm maximè opportuna complectentibus, te ea quæ iam tradentur, insequentem, alia quoque iuxta eam rationem concinnare permittam. Ac primum à nardino, ceu cæteris sumptuosiore exorsi, deinceps reliquorum, quæ nobis magis explorata sunt mētionem faciemus. Nardinum igitur vnguentum, excalfacit & astringit: quocirca ijs auxiliatur, qui astrictione caloréque indigent nempe stomachicis, cœliacis, destillationi & thoracis vitio obnoxijs, & suspiriosis: admiscetur quoq; emplastrorum compositionibus. Eius autem concinnandi ratio ita se habet: Olei libr. tres, enulæ Campanæ, ligni aloës, iridis, foliorum myricæ, aristolochiæ, arboris thuriferæ, frondium lauri, casiæ, xylocasiæ, iunci odorati, costi, amomi, styracis, myrrhæ, cardamomi, caryophylli, hali, ladani, asari, Zarnabæ, myrobalani, fructus balsami. terebinthinæ, singulorum vncia, aspalathi, piperis, cinamomi, singulorū duella, cyperi, xylo-

balsami, folij, spicæ nardi Celticæ, xylocinamomi, bochi, singulorum sesquisextula, balsami duella, vini odorati quantum satis est.
Gleucinum efficax cõtra horrores, neruorumq; affectus. Olei porracei libr. tres, vini veteris cadi quatuor, musti libr. vigintiduæ, foliorum myricæ aridorum, casiæ, vtriusque vncia, frondium lauri vnciæ duæ, securidacæ, artemisiæ, cyperi, piperis, spagni, bdellij, iridis, carpobalsami, crocomagmatis, asari, fœnigræci, singulorũ vncia: myrrhæ, lini balsami, aristolochiæ rotundæ, cuiusque semuncia, styracis, ladani, croci, opopanacis, cardamomi, amomi, sertulæ Campanæ, rosarum siccarum, sampsuchi, fæniculi singulorum sesquuncia, aspalathi, thuris, rorismarini, calami odorati, casiæ nigræ, costi, nardi Celticæ, inuolucri fructus palmæ adhuc florentis, singulorum selibra, cambi, hoc est, baccarum myrti, sesquuncia, enulæ Campanæ libra. Conficitur verò hoc pacto: viridibus in mortario contusis, oleum & mustum cum vino vetere toto conijcito: debet autem impleri dimidium oleo, aut vino vetere, reliquumq; musto, quod mediam olei mensuram pendat: ea diebus quinque macerari sinuntur: postea vsque dum mustum ferueat, vinumq; vetus, coquuntur, deinde percolato decocto, herbas abijcito, atque vt iacturam suppleas, olei quod
remanse

remanserat, & mustum vnà cum tradicibus, præcocto oleo, cæterisq; tusis, ac denso incerniculo excussis, adijcito: atque omnibus ad vnitatem redactis, diebus quinq; madescere permittito, rursusq; vsque ad totius musti feruorem coquito, & colata sex diebus ita sinito: demum colo transmissum oleum in vase vitreo reponito. Cyprinum oleum facultatem obtinet calfaciendi, emolliendi, vuluæ, & neruorum adfectibus subuenit, laterum inflãmationibus illitum auxiliatur, lienosis item cum exiguo aceto inungitur, miscetur & ceratis & malagmatis, conuenit ijs quibus ceruix in scapulas conuellitur, angina laborantibus & inguinum inflammationibus, illitum: præstantissimum quoque est linimẽtum ijs qui ob lassitudinem febriunt: foliorum citri, cyperi, iridis, saluiæ, sampsuchi, cumini Æthiopici, myrrhæ, styracis, mastiches, singulorum quadrãs, arboris thuriferæ, aristolochiæ, seminis ammis, ligni balsami, xylocasiæ, singulorum triens, enulæ Campanæ, aspalathi, floris ligustri, singulorum selibra, violarum vncia, cupressi sextans, foliorum lauri quadrans, rutæ sextans, opopanacis sextans, olei cadus: hæc vbi vini veteris & astringentis tribus cadis fuerint præmacerata, vnà cum oleo decoquuntur tribus horis, folia citri, arbor thurifera, folia lau-

ri, cyperus, enula, aspalathus, aristolochia, iris, saluia, semen ammii, ruta, & cupressus: deinde detersis sordibus herbæ proijciuntur, ac oleo reliqua suprà enumerata adijciuntur. Sicyonium, calfacit, discutit, & emollit: Floris rorismarini, pyrethri, euphorbij, agarici, castorij, nitri, singulorum quadrans, radicis cucumeris syluestris libr. duæ, olei & vini modus qui satis facit. Rosaceum oleum refrigerat, & astringit, inflammationibus, & phrenitidi ex aceto capiti illitum accommodatur. Rosarum rubrarum detractis vnguibus, & nocte dieq; marcescentium quadrantem, in olei ex acerbis oliuis expressi sesquilibra, operculato vase, dies quadraginta insolato: hoc potum aluum soluit, & ventriculum æstuantem restinguit, vlcera caua nutrit, & ad vteri inflammationem pollet: cum melle ac salis exiguo infusum intestina lacessit ac irritat, & in dolore dentium vtiliter colluitur. Anethinum, ad horrores circuitu repetentes callidum illitum, lassitudines, & articulorum dolores valet: subter item inditum, vteri duritias emollit. Anethi viridis per diem & noctem marcescentis vncia, in olei dulcis sesquilibra, operculato vase dies quadraginta insolatur. Chamæmelinum illitum per se, vel cum vino bene diluto calido, rarefacit, febrem præcipuè diuturnam discutit: quinetiam

etiam omnium corporis membrorum dolorem illitum leuat. Chamæmeli florum sine candidis filiolis sextantem, in olei libra vitreo vase linteolo cooperto, quadraginta dies insolato.

Oleum è lilio, muliebribus vitijs congruit, vlcera capitis manantia, furfures, feruidas eruptiones hyeme contractas, illitum sanat, atque ad omnem inflammationem cum vitellis ouorum inunctum accommodatur: potum deiectionem bilis per aluum molitur: stomacho aduersatur, & nauseam parit: Foliorum lilij, demptis vnguibus, ab imis partibus sextans, olei dulcis libr. tres. vbi triduo insolaueris, alia prioribus abiectis adijci debent, rursumq; triduo exacto, aliæ, terque id negocium est obeundum. hoc tepefacientem facultatem obtinet. Rutaceum calfacit, & exiccat: quare destillationibus ac doloribus thoracis, reliquorumq; corporis membrorum, quæ calfieri postulant, accõmodatur. Comarum rutæ & foliorum die nocteq; vna tabescentium vncia, olei libra: anethini modo soli exponitur. Violaceum oleũ, vtpote refrigerans, ad feruentes inflammationes idoneum est. Violarum quadrans, olei libræ duæ. Myrtaceum refrigerat ac astringit: quocirca cœliacis affectibus conuenit: ambusta item & exanthemata illitu persanat: valet ad attritus quos hyems genuit illitum, ad sedis

rimas, condylomata, atque ad artus laxatos: sudorem quoque reprimendi vi pollet. Accipit foliorum myrti tenerorum vnciam: conciduntur, & in olei immaturi sextarium demittuntur, & vt cætera administrantur. Irinum calfacit, emollit, roborat, iridis, aspalathi, baccarum viticis, piperis, enulæ Campanæ, singulorum vncia, opopanacis, iunci odorati, vtriusq; vncia, anchusæ duella scriptula duo, casiæ semuncia, xylobalsami vncia, nardi Celticæ vncia, olei modus qui sufficiet. Melinum astringit, quamobrem ad stomachi iecinorisq; imbecillitates est vtile, & ad ventrem defluxionibus insistatum: malorum cotoneorum exempta medulla, selibra, olei omphacini sextarius, mala in minutas partes dissecta adiecto oleo dies quadraginta insolato. Mastichinum, leuiter calfacit, & amplius astringit: quadrat cœliacis, stomachicis, & dysentericis, vitia faciei illitum delet, & colorem cutis commẽdat: mastiches vncia, olei immaturi sesquilibra: coquuntur in duplici vase. Ratio compositi mastichini ita se habet, olei libr. septuaginta, xylobalsami libr. decem, iunci odorati lib. quinque, xylomastiches libr. octo, terebinthinæ lib. tres, comarum absynthij libra, vini odorati lib. quindecim: arida in vino tribus ante diebus macerata oleo & vino miscentur, & horas sex

sex coquuntur, mox mastiche & terebinthina probè liquefacta iniiciuntur, colataq; & refrigerata in vas transfunduntur. Laurini compositio est huiusmodi, Olei maturi libr. septem & semis, baccarum lauri maturarum sesquilibra, commistis & mollitis oleum excernitur. Quidam baccas separatim molliunt, & ita oleum exprimunt: est autem hoc merum & syncerum laurinum excalfacit vehementer, & emollit: ideoq; scabie infestatis, & asperis impetiginibus conflictatis illitum medetur. Cæterùm eo abstinendum est in impetigine ac scabie inflammationem minante, ac in calida biliosaq; temperie: nanque frigidis & humidis ac pituitosis, necnon quorum articuli perfrictione tentantur, & coxendicum dolore laborant, accommodatur. Vermes & pediculos enecat: capitis furfures, alopecias & ophiases corrigit: vsus eius est in lauacro, deinde abstergere oportet ouo & melle ac fœnigræci farina, sed cauendū est ne capite calido admoueatur. Omphacinum oleum est, quod acerbis vuis exprimitur, Græci ὠμοτριβὲς appellant, stomacho propter suam astrictionem idoneum, prægnantes gingiuas reprimit, & ore detentum dentes labentes firmat, sudores cohibet illitum, cōtra venena lethifera assiduè potum & vomitione reiectum datur: decoctum verò cum ruta

torsionibus correptis exhibetur : est & in vetustis febribus præsentißimum linimentum. Amygdalinum prodest aduersum inflammationes & vteri in latus inclinationem, eiusq; strangulatus, infusum : capiti irrigatum, eius doloribus medetur: aurium labores, sonitus, ac sibilos instillatum discutit: valet & sorptũ ad nephriticos, ægrè lotium reddentes, calculosos, iecinorosos, suspiriosos, tabidos: maculas faciei delet, eamq; erugat, si melle & radice ireos ac rosaceo, tanquam cerato abstergatur : oculorũ abolet hebetudines, manantia capitis vlcera, furfuresq; ex vino deterget: hoc quidem μέτώπιον nuncupant. Conficitur autem hoc pacto: amygdalarum amararum chœnices quatuor, purgatas & exiccatas pistillo ligneo in mortario leuiter tantisper contundito, dum massa fiat, eiq; aquæ feruentis cyathos duos affundito, itaq; semihoræ spatio dimittito, posthæc valididius terito, deinde manibus cõplicatis exprimito, & quod per digitos defluit subiecta concha excipito: rursusq; in id quod expresseris aquæ heminam infundito, & spatio vt eã combibere poßit interiecto, opus redintegrato, quatuor chœnices heminam siue cotylen reddunt. Eodem quo prædicta modo paratur è sesamo sesaminum, & ex nucibus iuglãdibus caryinum. Quin & hyosciaminum, ita è semi-

ne

neapollinaris herbæ conficitur: valet & ad aurium dolores, & pessis emollientibus admiscetur. Simili quoque ratione gnidiũnum, è grano gnidio concinnatur, vim obtinet purgatoriam: eo pacto & è cnico cniciñũ, sed infirmius est: similiter & raphaninum, subuenit ĳs qui ex morbo phthiriasi laborant, faciei quoque asperitudines deterget. Melanthinum adhæc eandem habet facultatem, & componendi rationem. Sinapinũ construitur, sinapi in læuorem redacto, & aqua calida macerato, deinde admixto oleo, ac expresso: facit ad inueteratos dolores, ex alto id quod infestat euocans.

De venenatis. CAP. XI.

NVnc verò, quod nouissimum est, nec minus vtile, de venenatis quæ necessaria sunt differentes, reliquum eius quod hoc libro polliciti sumus, persoluamus, atq; initio à familiari nobis animali sumpto, deinceps de reliquis pertractabimus. In rabiẽ igitur in vehemẽtissimis æstibus vt plurimum canis agitur: atq; vbi ea corripuit, potũ cibumq; auersatur, multũq; pituitæ spumosæ ore & narribus profundit, & prauis oculis intuetur, ac solito est tristior: sine latratu belluas & homines, notos iuxta ac ignotos, nullo discrimine inuadit. Porrò vbi momordit, nihil molestiæ statim, præter dolorẽ è vulnere, infert: sed processu vitiũ, quod

ab aquæ formidine ὑδροφοβικὸν Græci nominant, progignit: oboritur autem id cum neruorum conuulsione ac totius corporis rubore, præcipuè totius faciei sudore & anxietate. Nonnulli ex demorsis lucem fugitant, alij perpetuò mœrore contabescunt, sunt qui canum more oblatrant, & obuios demordent, mordentesq; eiusdem mali auctores euadunt. Accommodatum his est medicamentum è cancris fluuiatilibus, quod constat parte vnâ gentianæ mistæ cum crematorum cancrorum cineris partibus duabus. Diximus autem antea de huiusmodi medicamento, vbi de ijs quæ aduersus venenata valent meminimus, vnde de omni medicamento disces, quod ad venenatorum ictus quoslibet valet. Nec verò timenda sunt vlla æquè rabiosorum animalium vulnera, vt exigua, ac scarificationibus similia: nam ex maioribus cumulatus copiosusq; sanguis dū effunditur, aliquid quoq; veneni eluitur: at ex minoribus, nequaquam. Atq; ex maioribus abscedentes carnes adimendæ sunt, & labiorum margines acie scalpelli deglubi debent: cū caro intenditur, cauo scalpello excindenda est, & vtrinq; altius adactis ictibus, quo sanguinis euacuatio ac profusio, veneni affectui aduersetur. Quin & cucurbitula cum multa flamma admota, copiosum præstat iuuamentum, vt vim

veneni eneruet ac dissoluat. Ac longè efficacissimum in venenatis ictibus præsidium est vstio: nam cùm ignis facultas quauis alia sit validior, simul veneno potitur, impeditq; quo minus penitius serpat, simul eius deuicta portio non contemnendam occasionem insequenti curationi largitur, quòd diutius scilicet exulceratio perduret: in id enim imprimis est inuigilandum, ne citius quā res exigit, partes coalescant. Præstant hoc & salsamenta imposita, & contritum allium, cæpeq́; liquor item Cyrenaicus, & ouorum vitella tam commanducata, quàm secus. Quòd si, vt crebro vsu venit, cicatrices prius quàm dies postulet, obducātur, opus est circum carne amputata aut exusta, vulnera aperta tenere ac refricare. Cæterùm certo præscriptoq; dierū numero transacto, permittendum est vt vlceribus cicatrices obducantur, atque emplastro è sale, regio omnis est cōprehendenda. Deinde paucis interpositis diebus, locus cinapi exulceratur. Cibus sit allium & cæpe, et porri: potus verò, vinum meracius, hæc enim difficulter mutantur, ægreq; exitum reperiunt: siquidem eorum qualitates ad plures dies permanent, quando vi illa letbifera non vincantur, neque immutentur, sed ex aduerso ipsam oppugnare soleant. Vtilia sunt & antidota, eaq; præcipuè quæ pluribus aromatis

compon

componuntur: etenim aromata & odoramenta omnia, sua natura ac facultate ægrè mutationem sentiunt. Non est tamen ignorandum, vitium quod ab aquæ metu, diximus ὑδροφοβικὸν nuncupari, haudquaquam præscriptum statutumq́; habere diem, quo ingruat: siquidem vt plurimũ quidem post quadragesimum diem negligentiores adoriri solet, attamen interdum & post sex menses & anno elapso inuadere contigit, vt nos experientia comperimus. Sunt qui narrent aquæ pauorem post septimum demum annum quosdam corripuisse. Porrò cibi acres, potionesq́; meracæ quotidie assumantur, quæ locum hebetare queant: sudor quoq; qui cibum antecedat & sequatur prouocandus est, adhæc picatio & sinapismus, tum in parte, tum in toto corpore est vtilis. Verùm omnium præstantissimus est elleborismus, & sacra ex colocynthide antidotus. Quin & lac scissile purgare potest. Atque de his hactenus, nunc reliqua subnectamus. Quos phalangium momorderit, iis locus rubescit, & exiguas punctiones ostendit, sed neque intumet, neque plurimum calet, verùm modicè rubet, & frigidus ex aduerso sentitur. Comitatur tremor toto corpore & inguinũ ac poplitum collectio contentioq; conuulsioni adsimilis: circa lumbos dolor, & perpetua vrinæ reddendæ stimulatio ac difficilis

ficilis recrementorum excretio, sudor similiter frigidus tota corporis summa cute prorumpit. His imponendus est cinis ficulneus cum sale ex vino subacto: aut radix sylvestris Punicæ trita, vel aristolochia cum farina hordei ex aceto macerata. Adhæc, vlcera marina aqua fouenda sunt, apiastrij; decocto, et folia eius inspergenda, frequentius in balneum demittere oportet, ac hæc medicamenta propinare, abrotoni semen, anisum, aristolochiam, cicer sylvestre, cuminum Æthiopicum, fructus cedri, platani corticem, trifolij semen, singulorum siliquum cum vini hemina. Aiunt quidam expressum è cancris fluuiatilibus succum cum lacte, & apij semine addito, à molestia liberare. Vesparum & apum ictibus malua cataplasmatis more imposita succurrit, item farina hordeacea cum aceto, & lac ficus morsibus instillatum, fotusq; è muria, aut aqua marina. Demorsis ab ea quæ scolopendra nominatur, locus in ambitu liuescit, ac nonnunquam fæculentus, ruberq; rarò apparet. Exulceratur autem ab ipso morsu ducens initium, eaq; exulceratio laboriosa, ac propemodum intolerabilis efficitur, præter hæc pruritus toto corpore persentiuntur. Super vulnus inijcienda est ruta sylvestris trita cum sale & aceto: foueri item debet locus muria acida: potui quoque exhibetur

betur aristolochia cum vino, aut serpillum, vel nepita, aut syluestris ruta. Iis quos scorpius morsu lacessiuit, e vestigio vulnus inflammatione tentatur, durescit, & rubore suffunditur, atq; non sine cruciatu dolet, alternis vicibus, modò calor ingens, modò frigus persentitur, & labor repentinus, qui nunc leuis est, nunc ingrauescit. Comitatur sudor, & horroris sensus, tremorq;, & extremorum perfrictio, inguinum tumores, in sede pilorum erectio, & grauis molestia. In summa item cute dolens quidam punctionis occursus persentitur. Lac ficus vulneribus instillatum, ipseq; qui vulnus inflixit, scorpius in puluerem redactus, locoq; vulnerato impositus, tanquam vulneris sui medicus, opitulatur, ita iubente naturæ rerum dissidio, quam ἀντιπάθειαν Græci nominant. Succurrit & sulphur ignem non expertum resina terebinthina exceptum, item galbanum splenij more extensum, & loco inductum, & in vino paratum cum rutæ decocto. Semen quoq; trifolij herbæ tritum ac impositum auxilio est. Vtendum est & potionibus aristolochiæ cum vino, & gentiana, & pulegio, & baccis lauri, & nepita cum posca. Vsus adhæc balnei continuus, cum sudoris prouocatione copiosa, & potione vini diluta commendatur. Pastinacæ marinæ morsum confestim

grauet

graues dolores subsequi incipiunt, continuæ item conuulsiones; & labor ac imbecillitas, mentisq; vacillatio ac vecordia: postbæc, vocis priuatio, oculorum caligo, & ipse locus qui plagam accepit, in ambitu, et quæ vicina sunt, nigra euadunt, & tangentem non sentiunt. Et si quis eum presserit, sanies inde nigra, aspera, & graueolens excernitur. Iuuant hos omnia quæ contra viperæ morsum valere trademus. præterea in potu datur absynthium, saluia, sulphur cum aceto, ipsaq; dissecta atq; imposita suo vulneri medetur. Quos vipera demordit, corpora intumescunt, & vehemeter siccantur, coloreq; subalba conspiciuntur. Sanies adhæc è vulnere promanat, primum subpinguis, posthæc cruenta, pustulæ ambustis similes erumpunt, mox serpit venenum longè lateq; depascens adiacentia, idq; non modò summa cute, verùm & in altum subiens. Gingiuæ ipsis sanguine suffunduntur, & iecur inflamatio parum constans corripit. Torsiones item, & vomitus biliosis oboritur. acedit præterea tremor, & carus, & vrinæ difficultas, frigidiq; sudoris effusio. Auxiliatur fimus caprillus ex vino iniectus, item laurus, abrotonum, galbanum imposita, adhæc pulli gallinacei dissecti, atq; ilico appositi: præterea cortex raphani validè tusus, & scillæ assa, ac

chamæmelinum tritum. Bibitur & leporinum coagulum efficaciter pondere trium obolorum, & succus porri instar heminæ in meraco vino, necnon apiastri succus, & ruta syluestris in vino, ipsum quoq; vinum sumpsisse iuuat, & allia, & porros, ac cepas, salsamentaq;. Gallinacea item cerebella ex vino pota, semenq; satiuæ brassicæ ex vino. Habes quoq; Andromachi theriacen antidotum, quæ pota aut apposita, nulli alteri medicamento vtilitate cedit: scripta præterea fuerunt & alia antidota, quorum vsu laboranti succurres. Similia ijs eueniunt quos amphisbæna aut scytale momordit, quare & consimilia sunt auxilia, itaq; & inde quæ hic peragi debent sunt petenda.

Morsui quem dryinus intulit, vehementes oboriuntur dolores, et in loco pustulæ prorumpunt, ex quibus consequenter aquosa sanies effunditur: ad hæc rosiones & torsiones comitantur. His opitulatur aristolochia cum vino pota, trifoliumq; herba & radix hastulæ regiæ eodem modo assumpta, necnon quercus cuiuscunq; glandes epotæ, ac ilicis radix assa & cataplasmatis more inducta auxilio est. Quos hæmorrhous momordit, validis corripiuntur doloribus, atq; macilenta, ac prorsus strigosa ob cruciatuum continuitatem corpora redduntur, ex vulnere multus cruor excerni-

tur.

tur, & si qua parte corporis cicatrix reperiatur sanguine manabit. Alui quoq; excrementa sunt sanguinea, cruorq; qui emanat, in grumis cõcrescit, adhæc è pulmonibus sanguinem tussi reijciunt, eumq; euomunt citra auxilij opem. Iam qui à dipsade mordentur, ijs tumor qui celari nequit accidit, sitisq; adeò vehemẽs, vt neque satiari possit, neq; vllo tempore intermittat. Ictus ab hæmorrhoo & dipsade illati, deplorati sunt, ceu qui remedia respuant. Attamen enitendum est, vt vstio, si locus patitur, membriq; præcisio ac mutilatio accersatur, deinde acria cataplasmata imponere conueniet, ciboſq; acres exhibere, & meracum bibere, & frequenter lauare, atq; id genus reliqua assiduè obire. Vlcus ab hydro, quem nonnulli natricem vocant, morsu illatum dilatatur, ac in medio liuescit: sanies ex eo emanat copiosa, nigra & graueolens, tanquam ex vlcere pascente, quod νομὴν vocant. Prodest origanum aqua subactum, vel lixiuium quernum cũ oleo, vel aristolochiæ cortex radix've trita, farina item hordeacea cum hydromelite potatur, & aristolochia cum posca, aut marrubij succus cum vino, & recens fimus cum aceto oblatus. Quòd si cenchrus nocuit, morsus eius viperæ similis euadit, putredo comitatur, & carnes tumefactæ prius, vt in aqua

inter cutem, defluunt, fiuntq; lethargo obnoxij, & delatione in somnum corripiuntur. Testatur Erasistratus, iecur ipsis, & vesicam ac intestinum laxum affici: siquidem dissectis partes hæ quodãmodo corruptæ reperiuntur. His lactucæ semen vnà cum lini semine cataplasmatis in modum applicatum auxiliatur. Succurrit & satureia, & ruta syluestris, ac serpillum cum hastula regia læuigatum: centaurij item radicis siciliquus cum vini cyathis duobus, aut aristolochiæ radix & cardamomum ac gentiana pota. Si cerastes momordit, locus attollitur cum duritia ac pustulis. Manat è vulnere sanies, modò nigra, modò subpallida. Quin & totius corporis coalitus varicum modo attollitur, genitale arrigitur, mens alienatur, oculi caligant, & neruorum distentione tandem intereunt. Hos membri præcisio celeris sanabit: quare amputandum est quod morsu contigit, aut partes demorsæ quæq; his sunt vicinæ ilico sunt excarnificandæ: reliquæ verò ferro candenti exsiccandæ. Aspidis morsus acus puncturæ similis, omnino exiguus sine tumore apparet. Sanguis non multus, sed paucus & niger destillat: subita oculorum hebetudo inuadit, dolor totius corporis multiplex, sed omnino leuis, & non sine quodam voluptatis sensu comitatur, cordis morsus exi-

guus infestat, frons assiduè conuellitur, palpebræ dormientium instar, ereptis sensibus mouentur, atq; inter hæc mors prehendit, ne diei quidem tertia parte interposita. Eadem quæ in ceraste sunt auxilio. Celerrimum est huius venenum, quòd sanguinem in arterijs suo frigore coagulet. Quum basilicus quempiam momorderit vulnus subaureo colore tingitur, & mors auxilia anticipat, sed tam pestilens veneni pernicies in Libyæ desertis secessit, raroq; aliqui in eum incidunt, illi've occurrunt. Quod vitium prius quàm demorsi ipsum persentiant, aut cum medico communicent, mors repentina inuadit, omnem quæ de eo haberi potest præripiens curam ac diligentiam. Quæ verò familiaria sunt, atque ad viuendi rationem loco concedente, assumere licet, ea partim victus ratione calidiore, & meraca potione, partim medicamentis quæ vulneribus admota virus prolicere queunt, partim antidotis huic rei accommodatis, vsurpare decet: quemadmodum de ijs superius satis superq; disseruimus. Porrò aduersus omnem venenatum ictum adhibendus est qui vulnus exugat: non tamen exugẽtem ieiunum esse oportet, verùm cibum sumpsisse debet, ac vino os colluisse: deinde olei pauxillum in ore contineat, atque ita sugat. Ipse præterea locus spongia fouendus

 est,

est, ac scalpello alterioribus plagis scarificandus est, quo omnem euomat tabem: quinetiam carnis in circuitu excisio atque ablatio vicinas partes tuetur, ac à labe vindicat. Quòd si locus carnem excindi non patitur, cucurbitulam cum flamma copiosiore defigere oportet. Quòd si ægrè abscisionem demorsæ partis admittit, citra cunctationem ac moram, tota particula amputãda est, præcipue si fera malignior fuerit, quæ ictum intulit. Imponitur autem cinis sarmentitius, aut ficulneus, cum stillatitio lixiuio, subactis cum garo acri, salsamentis, porris, cepis, allijs, ac tritis: gallinacei item pulli discissi, & quàm calidissimi vulneratæ parti admoti, magnopere auxiliantur: quippe qui pestilens ad se virus pelliciant. Habes & disputationem de virulentis feris sufficienter tibi explicatam, vt ne hac quidem parte quicquã quod ad medendi rationis notitiam pertineat, desiderare queas. Cæterùm quia de morborum ãgnitione ac caussis, duobus primis libris à nobis tractatum est, & in duobus alijs sequentibus de ijs quæ ad affectuum qui singulis partibus incidunt, curandi rationem spectant, disseruimus: ac demum duobus his postremis quæ tum internis, tum externis vitijs assumpta opitulari censentur, tradidimus: tuq; denuò legationem obire statuisti,

tuisti, ex his quæ docuimus, abunde quemuis morbum agnoscere, eiq; quæ necessaria sunt adaptare, hinc sumpta occasione, potes. Quòd si quippiam in hoc commentario deesse videbitur, ne vllis alijs egeas medicorum libris, vbi legatione functus redieris, id quoq;, si quidem vitæ aliquid adijcietur, Deo concedente absoluetur. Interea temporis, hîc opus finem nunc accipiat. Vtinam autem hæc omnia percurrenti euoluentiq;, fructu atque vtilitate quæ in eis sunt, perfrui liceat, quo & nos hinc gratiam aliquam reportemus, & ne frustra laborem suscepisse videamur.

QVÆ INTERPRES sparsim his sex de methodo medendi libris annotarat.

*

Pag. 67, Ita enim progrediente sermone) Post hæc verba desunt quædam.

104, *Verum cùm in ea tractatione) Lib. 2. cap. 15.*

165, *Vocaturq́; affectus ἕρπης) Hunc alij herpetem exedentem appellant, siue ἕρπητα ἐσθιόμενον.*

369, *Dicta porrò sunt χοιράδες) Quidam Latini etiam scrophulas vocant.*

202, *Cæterùm de singulorum horum facultate) De somno nihil hoc loco: vide lib. 2. de Spiritu animali, cap. 11.*

216, *ὀπώρας Græci nuncupant) Latini quidam ὀπώρας, poma vocanda putant.*

369, *Scammonij sextulam terito) ἑξάγιον cum Ruellio sextulam verto, & hexagia duo, duellã: hexagij verò semissem, scriptula duo.*

370, *Seminis cucumerum, intubi erratici, &c.) Non conuenit cum Ruellij editione.*

370, *Seminis portulacæ semuncia) Ruell. drachmas tres.*

374, *Amaraci, chamæmeli, & artemisiæ, singulorum semuncia) Ruell. sextula.*

Traga

376, *Tragacanthæ, mastiches, vtriusque scriptula duo)* Ruell. sesquisextula.

377, *Rosarum, spodij, &c. vtriusque drachm. quatuor)* Non conuenit cum Ruell.

379, *Florum syluestris Punici, amyli torrefacti, &c. singulorum sextula scriptula)* Non conuenit cum Ruell.

Rhois culinarij s'x', Ruell. sequimur.

382, *Pastillus è vesicaria)* Habet Ruell. alterum Pastilli è corallio conficiendi modum, qui sequitur, *Altera eiusdem pastilli conficiundi ratio, Lapidis corallij vncia, anagallidis herbæ vncia, rhei barbarici sextans, spicæ nardi sextans, aristolochiæ longæ triens, gariophyllorum quincunx.*

Croci oboli terni, herbæ apollinaris seminis drachm. quatuor) Ruell. sex.

386, *Rhei Pontici, nepetæ, &c.)* Non conuenit cum Ruell.

387, *Sapientissimus Galenus)* De compositione Theriacæ ex Galen. lib. 1. de Antidotis.

393, *Theriaci pastilli)* Vide libro de Theriaca ad Pisonem.

397, *Accipit mameræ vnciam, &c.)* Hoc antidotum corruptum est in Ruell. vt satis constat, si conferatur cum Nicolao Myrepso, vbi hoc legitur in ordine 148.

398, *Saguinis draconis vnciã, cinabaris, &c.)*

Notent qui cinabarin putant esse sanguinem draconis officinarum.

400, *In aliis lybistici*) Ruell. habet, *elaterij, vbi noster codex legebat*, ἐν ἄλλοις.

406, *Piperis candidi, nardi Indicæ*) *Pondus desiderabatur, vt in Ruell.*

413, *Penidiorum drachm. sedecim, &c.*) *Sub finem non conuenit cum Ruell.*

414, *Gallia moschatæ*) *Græcè legitur* σοῦν μοσχάτου, *quod nos Ruellium secuti ita reddidimus: suprà tamen fol. 379. σοῦν rhoen culinariū vertimus eundem Ruelliū sequentes.*

415, *Ambaris, agallochi, vtriusque tar*) *Tar, Nicolaus Myrepsus habet scrupulos duos, apud quem interdum legitur Tarium.*

Stimmi) *Puto legendum, Folij.*

422, *E Punicis malis compositio stomatica*) *Ruell. stomachica. sic Codex Græcus CL. V. Ranconeti habet*, τὸ διὰ ῥοῶν στομαχικόν.

429, *Pulegium, atram bilem pellit*) *Dosis, vnciæ duæ cum dimidia ex mulsa.*

434, *Pedicularis herba, si quis eius grana decem*) *In Dioscoride legitur quindecim.*

435, *In cibis aut decocto præbetur*) *In Dioscoride obsonio.*

435, *Semen est quale thymi*) *In Dioscor. semine epithymi.*

436, *Id medicamentum quod triphalium par-*

uam

nam nuncupant) Infrà legere est triphyllon. Ex hoc colligas quàm peruersus sit ordo in Ruellij editione.

439, *Nymphææ, œnanthæ)* βαλαυθόνουκα *legitur Græcè: nos Ruellium sequimur.*

440, *Seminis apij, seminis fœniculi) Deerat pondus. Ruell. habet, singulorum vnciam.*

442, *Compositio orbiculorum, quod Græci* κοννία) Κοννία, *quòd granum coccineum magnitudine adæquent orbiculi.*

446, *Mastiches, amsi, stœchadis) Videtur hîc aliquid desiderari.*

448, *Si verò agaricum & medullam) s. colocynthidis.*

457, *Imbecillioribus verò, siliquas nouem) Legebatur duos: sed puto cum Ruellio legendum nouem, vt sit dimidium drachmæ.*

458, *Olei Cyprini drachmæ) Deerat nota ponderis. Ruellius habet, centum.*

465, *Cæterùm quia purgantia, &c.) Hæc in Ruellij editione desiderantur.*

479, *Rhaphanus item, & sinapi, & cardamomum) Forte nasturtium: vt* κάρδαμον, *non* καρδάμωμον *legatur.*

483, *Atq; de his hæc satis faciant, &c.) Hactenus desunt in Ruellio: sequebatur caput de emplastris & malagmatis, quod nos in suum locum restituimus.*

Quibus

485, *Quibus in calce libri alia quoque adiunguntur*) Docent hæc nos rectè contra exemplaris Græci fidem, quintum librum in medicamentis exitialibus finiuisse. Hoc libro de medicamentis quæ exterius adhibentur, pertractat.

486, *Quoniam, vt diximus*) lib.2.cap.5.

Inquit Galenus) Galeni curatio lib.1.de compos.med.secundum loca.

489, *Post euphorbium censetur sinapi, & nasturtium*) Nasturtium, licet in exemplari legeretur cardamomū, κμινῆτις dicta) Paulò pòst vocat hanc κάμινιτρον.

495, *Aut, Arundinis foliorum, &c.*) Locum hunc ex Galeno restituimus.

496, *Hoc, inquit Galenus*) Lib. I. Compos. med.secundum loca, cap.1.in fine.

496, *Aliud, Adipis taurini, &c.*) Locus ex Galeno restitutus.

497, *Myrti tusi sextarium, bryi.*) In Galen. vsti sextarium, musci.

525, *Cum rosaceo aut cyprino tepefactum*) Galen. feruefactum.

531, *Habet adipis anserini drachmas quatuor, hyssopi*) Galen. æsypi pro quo Actuarius sæpe habet hyssopi, vt suprà lib.5.monuimus.

543, *Quod ego composui*) Galenus scilicet.

545, *Cadmiæ trientem*) Galen.drachm. quatuor:

tuor: atq; ita puto legendum esse.

548, *Tragacanthæ drach. duas,*) Galen. octo.

549, *Cadmiæ, thuris, vtriusq; drachm. octo*) Viginti legitur in Galeno.

553, *Aut erinacei terrestris succi*) Fel, Galen.

558, *Aut spumæ argenti chemam*) Chema capit cochlearia duo, seu drachmas duas scriptulum vnum, grana quatuor, & quatuor quintas grani.

562, *Singulorum drachmam. Compone, deinde adde galbani siciliquum*) Pondus hic non conuenit cum Galeno.

570, *Cornu ceruini drachm. octo, rhois rubri*) Græcè tamen legebatur, ἰοῦ, hoc est, æruginis.

574, *Costi sesquidrachmam*) In Galeno sesquunciam.

574, *Rhois rubri drachm. quatuor*) Et hic legebatur, æruginis.

579, *Aut hirundinum recrementum*) Cinerem, aliàs.

583, *Nunc de reliquis quæ summæ cuti adaptātur*) Et hic locus monuit me vt ordinem exemplaris & editionis Ruellij immutarem.

593, *Quidam etiam visci libram adijciunt*) In Galen. legitur, aceti, libr. 6. Compos. medicam. κατὰ γένη.

595, *Hyssopi, terebinthinæ, &c.*) Intelligit œsypum antiquioribus dictum, vt sæpe alibi in

in emplastris.

596, *Medicamentum Piscatoris*) Confer cum Galen.lib.7.Cōposi.medicamēt.κατὰ γένη.

596, *Picis nauibus derasæ*) ἀποχύματος.

597, *Medicamenti ἀνώδυνον*) Habet hoc Galen.lib.7.Composit.medicam.κατὰ γένη, sed inde multa essent hic addenda.

599, *Cyphæi*) κυφαίκ

603, *Boici*) βοεικὸ.

606, *Habet chamæleonis, lupinorum, cretæ*) ζυγαίας

618, *Amygdalarum amararum chœnices quatuor*) Chœnix pendet libras duas & quadrantem, ex omnium supputatione.

621, *Diximus autem antea de huiusmodi medicamento*) Hæc in nostro exemplari desiderantur: nulla enim antea horum facta fuit mentio.

625, *Potionibus aristolochiæ cum vino, &c.*) Videtur hic aliquid deesse.non consentit cum Ruellio.

628, *Quin & totius corporis coalitus varicum modo attollitur*) Legebatur κιρροειδῶς, quod sequutus est Ruell.nos tamen κιρσοειδῶς censemus legendum.

FINIS.

RERVM AC VERBORUM magis insignium Index.

action

aiug

ἔπαρμα

G

pro

iudi

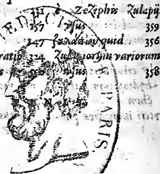
mamm

ea

pari

vnda

subsid

PARIS

Errata sic corrige.

Pag. 26. lin. 8. lege, vndosus. 119. lin. penultima, lege, turgentium humorum concoctio. Interpres ὀργάνων *pro* ὀργώντων *legerat.*

